

**PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN**  
**VERGADERING VAN 14 DECEMBER 2022**

## Inhoud

|                                                                                           |    |
|-------------------------------------------------------------------------------------------|----|
| 1. Opening, welkom en mededelingen.....                                                   | 2  |
| 2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling van de agenda.....                          | 2  |
| Mondelinge vragen fracties Partij voor het Noorden en Ons Groningen.....                  | 3  |
| 3. Bespreekpunten .....                                                                   | 6  |
| C. Agenderingsverzoek: Motie vreemd aan de orde van de dag Kinderhartchirurgie UMCG ..... | 6  |
| B. Voordracht: Notitie Werken aan Participatie.....                                       | 29 |
| E. Brief: Documenten gedachtevorming koers NPG.....                                       | 69 |
| F. Voordracht: Ruimtelijk-economisch perspectief A7/N33-regio .....                       | 74 |
| 4. Hamerstukken .....                                                                     | 86 |
| 5. Ingekomen brieven.....                                                                 | 87 |
| 6. Notulen voorgaande Statenvergaderingen 9 en 16 november 2022 .....                     | 87 |
| 7. Sluiting.....                                                                          | 87 |

## **PROVINCIALE STATEN VAN GRONINGEN VERGADERING VAN 14 DECEMBER 2022**

Voorzitter: de heer F.J. Paas

Griffier: mevrouw H. Engels-van Nijen

Aanwezige 38 leden Provinciale Staten: mevrouw A.H. Bakker (SP), de heer N. Bakker (VVD), de heer mevrouw P.H. Benjamins-Van Oudheusden (D66), E.J. Bennema (VVD), mevrouw S. Bennett (GroenLinks), de heer J. Bergsma (CDA), mevrouw P. Blink (Groninger Belang), de heer B. de Boer (GroenLinks), de heer J.T. Boonstra (CDA), de heer R.H. van der Born (ChristenUnie), mevrouw T.M. Donker-van der Vinne (ChristenUnie), de heer J.B.G. Elshof (D66), de heer F.B. Geijtenbeek (ChristenUnie), de heer P.J.H.M. Gerrits (D66), de heer H. Haze (Groninger Belang), de heer H.H. Hensen (SP), de heer J.J. Hiemstra (VVD), de heer J.H. ten Hoove (50PLUS), de heer J.T. Hut (GroenLinks), de heer R. Joling (PvdA), de heer L.E.J. van der Laan (Partij voor het Noorden), mevrouw J. Lesman-Veenstra (SP), de heer H.A. Marquart Scholtz (Ons Groningen), de heer H.A. Meendering (GroenLinks), de heer M.K.R. Miesen (VVD), de heer R.J.E. Pestman (BVNL), de heer D. Ram (PVV), de heer P. Roemers (PvdA), de heer A. Schmaal (Groninger Belang), mevrouw H.T. Siersema-Orsel (GroenLinks), mevrouw S.D. da Silva Pinto (PvdA), de heer G.J. Steenbergen (ChristenUnie), mevrouw R.C. ten Veen (GroenLinks), de heer R. Visser (PvdA), mevrouw J.C. Voerman (Partij voor de Dieren), de heer J.W.E. de Vries (Fractie GO), de heer R.W. de Wit (CDA), de heer A. Zwart (Partij voor het Noorden)

Afwezig: de heer C.M. Frenay (SP), mevrouw I. den Haring (PvdA), de heer A.J.M. van Kesteren (PVV), de heer D. Osseweijer (Forum voor Democratie), de heer B.J. van der Werf (Forum voor Democratie)

Aanwezige leden Gedeputeerde Staten: mevrouw F.Q. Gräper-van Koolwijk, de heer H.J. Hamster, mevrouw M.K. van Hoorn-Van Dulleman, de heer I.J.J. Rijzebol, mevrouw E.M. Wulfse

Afwezig: de heer T.R. van Dekken

### **1. Opening, welkom en mededelingen**

De VOORZITTER: Goedemorgen, dames en heren. Ik zie dat er nog druk overlegd wordt, maar deze ruimte is vanaf nu geen wandelgang meer, want de vergadering van de Staten is geopend. Ik zou de leden van de Staten willen vragen om hun zo hard bevochten zetels in te nemen.

Welkom aan de leden van het College, welkom aan de gasten op de tribune. U bent vandaag in de bekwame handen van de heer Bennema. Nee, hij is uw gastheer, moet ik zeggen. Ik ken hem goed genoeg om te weten dat hij zich daarnaar zal gedragen.

Ik heb een paar berichten van verhindering ontvangen. De heer Van Kesteren, over wie later nog iets meer, mevrouw Den Haring, de heer Frenay, de heer Osseweijer en de heer Van der Werf. Is de collectie daarmee compleet? Gedeputeerde Van Dekken is nog herstellende van een operatie en gedeputeerde Wulfse heeft mij bericht dat ze naar verwachting iets later komt. Die verwachting heeft ze ingelost, zie ik nu.

Dan voor degenen die beterschapswensen nodig hebben: daar is er een aantal van: voor Ton van Kesteren, Isolde den Haring en Tjeerd van Dekken zullen straks kaarten langsgaan. Mocht u een rustig moment hebben tijdens het debat, dan kunt u daar, als u dat wilt, iets aardigs op zetten.

### **2. Regeling van werkzaamheden en vaststelling van de agenda**

De VOORZITTER: Er zijn gisteren mondelinge vragen aangekondigd door de Partij voor het Noorden over het faillissement over een van de aannemers die bij de Aanpak Ring-Zuid is betrokken. Ook de

fractie van Ons Groningen heeft mondelinge vragen aangekondigd over de noodopvang van asielzoekers in Zoutkamp. Ik stel voor dat we straks meteen beginnen met die mondelinge vragen.

Voor de rest van de dag hebben we een kloeke agenda die een aantal ingrediënten bevat: bodemdaling, 'Werken aan Perspectief', er is een agenderingsverzoek voor de kinderhartchirurgie in het UMCG, er is een voorstel over Groningen Airport Eelde, er is de koers van het Nationaal Programma Groningen en er is het ruimtelijk-economisch perspectief voor de A7/N33-regio. Dat zijn in principe allemaal volledige debatten in twee termijnen. Maar het is eenvoudige wiskunde: we hebben meer fracties dan ooit. We hebben ongelimiteerde spreektijden. En we hebben veel onderwerpen. De wiskundigen onder u zullen weten dat dit een berekening met vermenigvuldiging is, dus het kan leiden tot een debat van ongekende lengte. Nou hebben we met de catering er rekening mee gehouden dat u thuis niet hoeft te koken vanavond. Maar er zijn een paar verrassingen die u vast niet wilt missen en waar sommige Statenleden hard aan hebben gewerkt. Dus ik denk dat het wenselijk is om te sturen op een eindtijd van half tien vanavond. U mag van mij best lager gaan zitten en ik wil best meewerken aan het bereiken van dat doel, maar dat is toch vooral uw zelfbeheersing – zeker nu het krachtige instrument van de spreekijdregeling niet meer in handen van de voorzitter is. Dus ik reken op uw inzet om alle agendapunten te hebben gedaan tegen de tijd dat we toch echt moeten stoppen met de vergadering. Mocht dat nou niet zo zijn, dan zult u er begrip voor hebben – al hoop ik dat we dat kunnen voorkomen – dat ik u een ordevoorstel ga doen over hoe we omgaan met de onderwerpen waar we vandaag vermoedelijk niet meer aan toekomen.

Er is nagedacht over de volgorde, maar ik heb al wel weer een wijzigingsvoorstel. Allereerst is dat het agenderingsverzoek kinderhartchirurgie. Ik vermoed dat er wel enige steun is voor het behandelen daarvan, maar ik wil daar graag even de handen bij zien. Wie wil dat behandelen? [Handen van Statenleden worden opgestoken door Statenleden.] Dat lijkt mij voldoende steun voor behandeling. Dan is gedeputeerde Hamster, die de vervanger is van gedeputeerde Van Dekken op dit onderwerp, in de loop van de middag gewenst in een ander parlement dat zich bevindt in Den Haag om daar iets te vertellen over de positie van Groningen. Dus ik reken op uw flexibiliteit op dit punt dat u het aankunt dat we met de mondelinge vragen beginnen en we meteen daarnaast de kinderhartchirurgie behandelen. Vindt u dat goed? Oké, dan doen we dat.

Ik ga per agendapunt u een voorstel doen voor de spreektijden. Aangezien dat als laatste resterende instrument is voor de voorzitter om de vergaderduur te beïnvloeden, kan het zijn dat u in de loop van de dag een dalende tendens ziet in de hoeveelheid interrupties die ik u toesta. Maar dat is dan voor het algemeen belang dat ik dat doe.

En dan kan ik u nog melden dat we bij de aanvang van de lunchpauze met z'n allen op de foto mogen voor de uitnodiging voor de nieuwjaarsreceptie. Dat is hartstikke leuk en het gaat van de lunchtijd af. Dus als u snel poseert, hebt u betrekkelijk veel tijd om te lunchen.

Zijn daarmee de werkzaamheden adequaat geregeld? De Triple-V Trofee moet ik nog even melden – ik krijg al een seintje van de gelukkige tijdelijke houder van de trofee die hem trots omhoog houdt, de heer Van der Laan. Vers van zijn nachtkastje staat de trofee nu voor op zijn tafel, die je alleen krijgt als je het allerbeste was in het spreken via de voorzitter. We naderen het eind van de Statenperiode en nog steeds hoor je dat handhaving op dat punt ook heel erg belangrijk is. We doen dat eigenlijk voor het niveau van het debat. Spreken via de voorzitter helpt daarbij, want dat zorgt ervoor dat je de schijn van een rechtstreekse confrontatie kunt vermijden. Er is maar één iemand die het meest gekwalificeerd op dit moment om in de gaten te houden of u dat het goed doet. Dat is de houder van de trofee – zo doen we dat. Streng maar rechtvaardig zal de heer Van der Laan daar aan het eind van de vergadering iets over zeggen.

Daarmee denk ik dat we klaar zijn met het regelen van de werkzaamheden. Ik kijk even rond of u dat ook vindt? Mooi, dat weten we wat ons te doen staat.

[Conform besloten.]

## **Mondelinge vragen fracties Partij voor het Noorden en Ons Groningen**

De VOORZITTER: Dan beginnen we met de mondelinge vraag van de fractie van de Partij voor het Noorden. Het woord is aan de heer Zwart.

De heer ZWART (PvhN): Ik wil allereerst even beginnen met het Friese dorp Burgum te feliciteren met de allereerste marathon op natuurijs vanavond.

En nu kunnen we verder praten over Friesland. Want gisteren bereikte ons het bericht dat een van de Friese aannemers van de Ring-Zuid over de kop dreigt te gaan of al is gegaan. Dat is de firma Jansma in Drachten. Daarover hebben wij drie vragen. 1) Heeft het faillissement van Jansma Drachten gevolgen voor Combinatie Herepoort en is hierover reeds overleg geweest tussen de Stuurgroep Ring-Zuid en Herepoort? 2) Heeft het faillissement gevolgen voor de planning van Ring-Zuid? Zo ja, wat zijn de gevolgen exact? 3) Welke financiële gevolgen heeft het faillissement van Jansma Drachten voor de provincie Groningen?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Wij zijn inderdaad gisterochtend als Stuurgroep geïnformeerd over de aanvraag van het faillissement van Jansma Drachten. Een aanvraag die door Jansma Drachten zelf is gedaan, een van de noordelijke aannemers die onderdeel zijn van de Combinatie Herepoort. Ik denk ook dat dit het podium is om te benadrukken dat dit in de eerste plaats een uiterst trieste situatie voor het bedrijf zelf is en de medewerkers die daar werkzaam zijn. Zeker zo vlak voor Kerst is dat altijd een schok is voor medewerkers wanneer blijkt dat een familiebedrijf met deze lange geschiedenis omvalt. Het wegvallen van een van deze noordelijke aannemers is natuurlijk altijd betreurenswaardig.

De vraag is: heeft dat gevolgen voor de Combinatie Herepoort? Voor de Combinatie heeft het in zoverre gevolgen dat de leden de Combinatie onderling moeten gaan uitzoeken hoe dat dan vervolgens ingevuld gaat worden. Wij hebben als Aanpak Ring-Zuid een contract met de Combinatie en niet met de individuele partijen daarbinnen. Hoe die onderlinge verhoudingen binnen die partijen zijn, is aan de partijen zelf. Dus dit heeft, vermoeden wij, gevolgen voor de onderlinge verhoudingen. Maar dat is vooral aan de Combinatie zelf.

De vraag die er denk ik achterwege komt, is of het gevolgen heeft voor het project Aanpak Ring-Zuid. Wij voorzien dat op dit moment niet. De rollen en de betrokkenheid van Jansma Drachten was een zeer beperkte en we weten bijvoorbeeld dat er ongeveer tien medewerkers van Jansma werkzaam waren in het project. Op dit moment zijn er meer dan 800 medewerkers werkzaam in het hele project. Dus de impact van Jansma op de werkvloer is beperkt. Wij verwachten dan ook niet dat het gevolgen heeft voor het project Ring-Zuid.

U vroeg ook of er overleg is geweest tussen de Stuurgroep Aanpak Ring-Zuid en Herepoort. Het is zo dat op dagelijkse basis de projectorganisatie Ring-Zuid contact heeft met de Combinatie Herepoort. Het is niet zo dat de Stuurgroep dat heeft. De Stuurgroep komt enkel en alleen in beeld wanneer daar aanleiding toe is. Als het gaat om escalatie, hebben wij bij het plan van aanpak van de commissie-Hertogh afgesproken hoe dat eruitziet. Dat voorziet niet in een directe rol voor de Stuurgroep. Dus wij hebben als Stuurgroep geen contact met de Combinatie Herepoort gehad. Wel is er natuurlijk vanuit de projectorganisatie Aanpak Ring-Zuid contact geweest met de Combinatie Herepoort.

Zijn er dan gevolgen voor de planning? Nee, die zijn er niet. Ik gaf net ook al aan dat de Combinatie Herepoort in principe heel goed in staat zou moeten zijn om deze beperkte rol snel te kunnen overnemen. Volgens mij heeft de heer Kramer in de media daar ook een aantal uitspraken over gedaan. De verwachting is dat dat dus geen gevolgen heeft. Het heeft dus ook in de Aanpak Ring-Zuid geen gevolgen in ieder geval voor de provincie Groningen. Een heel snelle scan gisteren heeft ons in ieder geval opgeleverd dat op dit moment er ook geen andere projecten zijn bij de provincie waarbij Jansma een partner is. Dus op dit moment voorzien wij geen financiële gevolgen voor de provincie Groningen.

Blijft staan – ik begon daar om goede redenen mee – dat dit natuurlijk een buitengewoon trieste situatie voor Jansma zelf is. Wij hopen dat de verwachting die Jansma heeft uitgesproken, namelijk dat er snel een doorstart zal komen, voor de medewerkers ook de waarheid zal blijken. Want ik denk dat dat een goede zaak zou zijn voor iedereen.

De heer ZWART (PvhN): Ik dank de gedeputeerde voor de antwoorden. Ik denk dat ze vrij volledig zijn. En zo ze dat niet zijn, dan willen wij het heel graag snel horen. Een van de zaken is wel steeds dat wij dit soort dingen uit de media moeten vernemen. Vandaar het verzoek aan de gedeputeerde of wij vroegtijdig op de hoogte gesteld kunnen worden via dit gremium hier wanneer er wel sprake is van consequenties voor de Ring-Zuid. Dat is de toezegging die we graag zouden willen hebben.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Anderen nog? De heer Pestman.

De heer PESTMAN (BVNL): Resten mij twee vragen. Allereerst: zou er een verband kunnen zijn tussen het gesloten herenakkoord vorig jaar met de aannemerscombinatie en de Duitse

hoofdaannemer, die heeft geleid tot dit faillissement? En zou dit eventueel ook mettertijd ook de Duitse hoofdaannemer in de financiële problemen kunnen brengen?

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik check nog even of er anderen zijn die aanvullende vragen hebben? Nee? De gedeputeerde.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Helaas is het voor ons niet mogelijk om u te informeren over iets wat nog geen feit is. Op het moment dat het faillissement een feit is, dan staat het in de media. Dus u informeren over zoiets als dit, voorafgaande aan wat in de media staat, is in dit geval gewoon feitelijk niet mogelijk. Maar daar gaan wij niet over, daar gaat Jansma over. Jansma heeft het faillissement aangevraagd. Dan is het moment waarop dat uitgesproken wordt, nieuws. Dan staat het in de media en dan is het ook het moment waarop wij pas daar ook over kunnen praten. Dus dat kunnen we denk ik voorkomen.

U vraagt of, als het consequenties voor de Aanpak Ring-Zuid heeft, wij u daarover kunnen informeren. Dan hebben wij een informatieplicht en zeker bij de Ring-Zuid hebben wij daar met elkaar afspraken over gemaakt dat er nog een meer vergaande informatieplicht is, dan zullen wij dat natuurlijk altijd doen. Volgens mij hebben wij daar in een eerder debat ook al gedachten over gewisseld: het is ook wel een beetje zoeken voor ons welke instrumenten wij dan tot onze beschikking hebben om dat ook snel bij u te doen. Wij hebben het instrument brief, wij vergaderen één keer in de week. Dus op het moment dat er iets plaatsvindt, kan ik op z'n vroegst de dinsdag erna u een brief doen toekomen, mocht dat consequenties hebben. Maar ik denk dat dat ingewikkeld is in de instrumenten die we hebben. Maar dat wij u informeren binnen onze mogelijkheden en zo snel mogelijk, dan mag u van op aan. Dat is denk ik ook onderdeel van onze informatieplicht. Volgens mij hebben wij dat tot op heden altijd ook zo proberen te doen – laat ik het zo zeggen.

Dan vat ik uw vraag, meneer Pestman, maar even samen. Ligt de oorzaak in de gesloten vaststellingsovereenkomst van twee jaar geleden? Ik heb u bij dat debat ook aangegeven dat wij inderdaad pijn hebben gehad als gevolg van die vaststellingsovereenkomst, maar ook de aannemer pijn heeft gehad. Een deel van die pijn wordt nu zichtbaar. Ik denk dat we niet hebben wat we gehoopt hadden. Maar tegelijk hebben we ook wel gemeend dat zo'n verantwoordelijkheid, als je zo'n contract verder wilt brengen, aan beide partijen is: de Combinatie aan de ene kant en de opdrachtgevers aan de andere kant. Daar hebben beide pijn in gepakt. Is dat leuk? Nee. Is dat fijn? Nee. Of dat de oorzaak is? Ja, dat durf ik u niet te zeggen. Ik heb niet in de boeken van Jansma gekeken, dus ik kan daar geen antwoord op geven. Maar in de berichtgeving in de pers van Jansma verwijzen ze daar wel naar en ik kan me daar wel iets bij voorstellen.

Zijn er dan ook gevolgen voor de hoofdaannemer? Nou, er is geen hoofdaannemer, er is een combinatie. Daar zaten zes partijen in, nu nog vijf, die met elkaar in onderlinge afstemming moeten bepalen hoe zij omgaan met de onderlinge verhoudingen. We hebben bij de vaststellingsovereenkomst garanties gevraagd van de Duitse moeders omdat wij wisten dat daar voldoende kapitaal zat om te zorgen en te garanderen dat het project ook voort zou kunnen gaan, ook bij eventuele moeilijkheden. Daarmee hebben wij in ieder geval de zekerheid dat dit geen gevolgen heeft voor het project. Zoals ik net ook al zei: wij zien op dit moment geen aanleiding om te veronderstellen dat er bij een van de andere combinanten problemen zijn.

De VOORZITTER: Dank u wel. Daarmee is dit agendapunt ten einde. Dan komen we aan de volgende mondelinge vraag, die wordt gesteld door de heer Marquart Scholtz. Omdat het mogelijk is dat ik namens het College het antwoord geef, vraag ik de heer Visser om even de leiding van de vergadering over te nemen.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Welnu, voorzitter, voordat u de gelegenheid krijgt – u mag mij natuurlijk het woord geven, maar ik neem het al.

De VICEVOORZITTER: Ja, u spreekt al voor uw beurt. Dat geeft op zich niks, maar ik geef graag het woord aan de heer Marquart Scholtz.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Dank u wel, voorzitter. Nee, maar voordat u de gelegenheid te baat neemt om weer een gedenkwaardige gebeurtenis te melden op deze datum: 99 jaar geleden werd de grote volksschrijver geboren, Gerard Reve: een heuglijke dag – voorwaar. Maar daar sta ik hier niet voor. Ik sta hier voor iets minder heuglijks.

Want de fractie van Ons Groningen werd benaderd door verschillende partijen uit het goede dorp Zoutkamp, met klachten en opmerkingen. Daarom twee feiten en daaraan gekoppeld een

tweeledige vraag. Ik heb gisteren een plaatsopneming gedaan boven het gehucht Vierhuizen, dat nog ten noorden van Zoutkamp ligt. Daar is namelijk de noodopvang van het COA. Die is daar neergeplempt op een weiland en ziet er van buiten uit, omringd als die is door een dubbele rij gestapelde, enorme scheepscontainers als een soort hoofdkwartier van de Wagner-groep. Het is een foeilelijk project dat daar ligt en dat ligt daar op de rand Vlinderbalgbos en precies op de rand van het Natura2000-gebied, het Lauwersmeer. Dat is een project in de zin van de Natuurbeschermingswet, die hele noodopvang.

[Laat kaartje zien.] Ik heb hier een kaartje en daar kunt u zien, als u dat downloadt van het internet, dat precies op de hoek van het Lauwersmeer – daar heb ik een vierkantje getekend – die noodopvang ligt. Ik ga niet praten over of die noodopvang er *überhaupt* wel of niet moet zijn. Ik wil alleen praten en even een vraag stellen over die noodopvang en de plaats van die noodopvang. En mijn vraag is: is voor dit project, dat een Natura2000-gebied negatief beïnvloedt – ik wijs u op ronkende dieselgeneratoren die lawaai maken en CO2 uitstoten plus een enorme lichtvervuiling door grote lichtmasten en dat bij een *dark-sky*gebied – een vergunning nodig op grond van de Natuurbeschermingswet? Is die afgegeven en zo nee, waarom niet?

En mijn tweede vraag is: is er een milieueffectrapportage gericht op het tot stand brengen van dit project? En zo nee, waarom niet?

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Volgens mij sta ik hier als gedeputeerde verantwoordelijk voor vergunningverlening op basis van de Wet op de natuurbescherming. Deze vraag was ons niet aangekondigd. We hebben die niet kunnen voorbereiden, dus ik vrees dat ik hier op een later moment terug zal moeten komen. Ik begrijp dat de heer Marquart Scholtz snel een adequaat woord wil. Dus zo snel ik hem een schriftelijk antwoord kán geven, zal ik dat in de richting van de Staten sturen via de griffie.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Wil de heer Marquart Scholtz in tweede termijn nog het woord voeren hierover?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik heb mijn vragen uiteraard niet opgestuurd, omdat ik die gisteravond nog in mijn hoofd moest formuleren tot een prachtig betoog, dat ik zojuist heb afgestoken. Ik geef de gedeputeerde wel even de tijd, maar misschien kan hij dat wel in een openbare vergadering ten gehore brengen, dat antwoord. Ik denk dat de andere leden ook wel benieuwd zullen zijn.

De VICEVOORZITTER: Maar ik heb begrepen dat wij allemaal het antwoord zullen ontvangen en dan staat het ons gezelschap vrij om dat in debat te brengen.

Zijn er nog anderen die het woord willen voeren? Nee? Dat lijkt me ook voldoende zo. Dan geef ik graag weer mijn plek vrij voor aan de enige echte Commissaris.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Visser, voor het op buitengewoon kortdaat waarnemen van het voorzitterschap. U merkte dat het College op alle soorten vragen voorbereid was.

### **3. Besprekpunten**

#### **C. Agenderingsverzoek: Motie vreemd aan de orde van de dag Kinderhartchirurgie UMCG**

De VOORZITTER: Dan gaan we beginnen met het agenderingsverzoek Kinderhartchirurgie UMCG. Zonet hebben we geregeld dat we dit agendapunt als eerste behandelen. Ik weet het niet helemaal zeker, maar ik denk dat ik het woord aan de heer De Wit van het CDA kan geven om het debat te openen.

De heer DE WIT (CDA): Wij spreken vandaag over heel veel onderwerpen en dit is een heel belangrijke: het voortbestaan van de kinderhartchirurgie in het UMCG in Groningen. Een onderwerp waar we eerder over gesproken hebben, waarbij er al brandbrieven naar Den Haag zijn gegaan, waarbij in de noordelijke provincies, in de stad Groningen en in gemeenteraden een signaal is

afgegeven. Dat lijkt zijn effect te hebben gehad. Tenminste, er is een impactanalyse gekomen en de Nederlandse Zorgautoriteit heeft onderzoek gedaan naar aanleiding van alle vragen die zijn gesteld door de Tweede Kamer, die ook deels daar geland zijn, doordat partijen hier in de Staten die vragen meegegeven hebben aan landelijke collega's.

Het rapport dat daaruit uitgekomen is, is eigenlijk vernietigend. Dat rapport zegt namelijk dat op het moment dat deze vorm van zorg verdwijnt uit het UMCG, dat gevolgen heeft voor de beschikbaarheid van academische zorg en acute zorg in het algemeen. En dat is natuurlijk onbestaanbaar. Ik ben dan ook heel erg blij dat ik vandaag namens de voltallige Provinciale Staten een motie mag indienen die oproept om dat kabinetsbesluit van tafel te vegen en te vernietigen.

Ik weet uit eigen ervaring wat het gevolg kan zijn op het moment dat de acute zorg die er nodig is, er niet is. Het kostte mij mijn broer. En ik moet er niet aan denken dat er iemand is in Noord-Nederland die iemand verliest ten gevolge van het ontbreken van acute zorg. Ik moet daar niet aan denken. Het voelt een beetje als een marathon die we lopen met elkaar en de finish is in zicht. Maar het feit dat de finish in zicht is, betekent nog niet dat we de finish hebben bereikt. We moeten er nu ook echt voor zorgen dat de kinderhartchirurgie in Groningen blijft. Daar moeten we met z'n allen alles aan doen. Daar is dit een eerste signaal voor, maar laten we alstublieft met z'n allen daar volop voor blijven pushen.

De VOORZITTER: Ik heb een motie met een voorpagina die voor de helft bestaat uit briefhoofden, namelijk die van het CDA, D66, GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, 50PLUS, Ons Groningen, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, BVNL, de SP, de PVV, Groninger Belang, de Fractie GO, de VVD en Forum voor Democratie. De motie heeft het volgnummer 460 en draagt als titel: 'Besluit Kinderhartchirurgie moet definitief van tafel'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constateerend dat:

- het kabinet het voorgenomen besluit heeft genomen om de (kinder)hartchirurgie in het UMCG te sluiten;
- de impactanalyse van de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa) zeer kritisch is over dit voorgenomen kabinetsbesluit en uitgebreid onderbouwt waarom het weghalen van de gespecialiseerde hartzorg uit het UMCG een bedreiging vormt voor de continuïteit van acute zorg in Noord-Nederland;
- het kabinet in zijn coalitieakkoord heeft staan dat zorg beschikbaar, betaalbaar én bereikbaar moet blijven voor iedere Nederlander;

Overwegende dat:

- het NZa-rapport bevestigt dat het UMCG een grote regionale functie heeft als het gaat om de toegankelijkheid van academische zorg voor inwoners uit Groningen, Drenthe, Friesland, Overijssel en Flevoland;
- de sluiting van de (kinder)hartchirurgie in het UMCG onomkeerbare gevolgen zal hebben voor de beschikbaarheid van deze academische zorg voor (patiënten in) Noord-Nederland;
- het voor ons acceptabel is dat de toegankelijkheid van academische zorg afhangt van waar in Nederland je woonachtig bent;
- het kabinet de gezamenlijke brandbrief van de noordelijke politiek om de kinderhartchirurgie in het UMCG open te houden, naast zich neer heeft gelegd;
- het NZa benoemt dat het risicovol is, dit concentratiebesluit te nemen zonder zicht te hebben op andere noodzakelijke concentratiebewegingen;
- het NZa de angst onderstreept dat andere specialismen binnen het ziekenhuis zullen verdwijnen en dit als gevolg heeft dat patiënten voor passende zorg naar het buitenland moeten;
- de acute zorg van patiënten in het Noorden in gevaar komt door het sluiten van het Kinderhartcentrum;
- het UMCG in staat is om een eventuele IC-opscaling te realiseren;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- er bij de minister van VWS en de leden van de Tweede Kamer op aan te dringen, het voorgenomen kabinetsbesluit definitief van tafel te vegen en daarmee een einde te maken aan de onzekerheid voor patiënten, medewerkers en inwoners uit Noord-Nederland;

En gaan over tot de orde van de dag.'

Dan maakt de motie daarmee onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Vorig jaar rond deze tijd kwam het onzalige plan naar buiten om de afdeling Kinderhartchirurgie en de complexen Hartchirurgie van het UMCG te sluiten. Een periode van onrust, onzekerheid en stress volgde voor alle patiënten van deze afdeling, hun ouders en het personeel dat zich dag in, dag uit inzet voor kwalitatief hoogstaande en menselijke zorg. Patiënten kregen te horen dat ze voortaan voor een heftige ingreep uren moesten reizen en dat hun vertrouwde afdeling wellicht zou verdwijnen.

Zelf was ik er ook niet gerust op en eerlijk gezegd, ook een beetje lamgeslagen. Als hartpatiënte ben ik al bijna twintig jaar verbonden aan de overkoepelende afdeling. Vrienden die ik van jongs af aan ken via de Hartstichting, zijn hier geopereerd en hersteld. Na een zware periode van operatie en herstel konden ze hun leven weer oppakken, konden we weer gewoon naar school, soms weer een stukje fietsen of gewoon lopen, zonder rolstoel en dankzij het kundige werk van chirurgen en personeel van de afdeling.

Het in het nationale coalitieakkoord zo mooi genoemde ideaal van betaalbare, beschikbare en bereikbare zorg voor iedereen in Nederland leek ineens voor deze groep Nederlanders niet meer te gelden. Wederom voelt het alsof Groningen en het Noorden niet echt meetellen en er niet toe doen. Een petitie tegen de sluiting werd 260.000 keer ondertekend en ook als volksvertegenwoordigers konden we natuurlijk niet langs de zijlijn blijven staan. Samen met Pascal Roemers van de PvdA stelde ik zo spoedig mogelijk een brandbrief op, waarin we de minister met klem opriepen om zijn besluit te herzien. De brandbrief werd uiteindelijk gesteund door alle Statenfracties van de vier noordelijke provincies en de voltallige gemeenteraad van Groningen. Patiënten en ouders deelden hun moedige verhalen en zorgen in de media. Bestuurders spraken zich stevig uit. En ook hier in de Staten is daarna een debat aangevraagd en werd er een gezamenlijke motie aangenomen. Sterker kon het signaal vanuit inwoners en politiek niet zijn: laat deze afdeling bestaan!

Het leidde tot een impactanalyse om de gevolgen van een eventuele sluiting in kaart te brengen. Vorige week dinsdag was die dan eindelijk daar: een vernietigende analyse die kraakhelder is: het sluiten van de afdeling brengt de bereikbaarheid en continuïteit van zorg voor hartpatiënten in het Noorden in gevaar. Het was en is precies de uitkomst waar wij met z'n allen op hoopten. Een uitkomst waar in Den Haag niet omheen gegaan kon worden. Althans, dat zou je denken. Dat zou je hopen. Het liefst zouden we de besluitvorming in Den Haag nu blind vertrouwen, maar helaas, zelfs ezels stoten zich over het algemeen niet tweemaal aan dezelfde steen.

Daarom willen we ons, het liefst in grote gezamenlijkheid, nog één keer laten horen als Groningse volksvertegenwoordigers en als Gronings bestuur. We willen alles gedaan hebben wat we konden doen om te strijden voor het behoud van deze onmisbare zorg. We doen nog één keer een beroep op het hart en het verstand van ons kabinet. Zorg er alstublieft voor dat het ideaal van betaalbare, beschikbare én bereikbare zorg uit uw coalitieakkoord niet enkel luchtfietsserij blijkt te zijn.

De heer ROEMERS (PvdA): Vorig jaar in het kerstreces hadden mevrouw Bennett van GroenLinks en ik veelvuldig contact over het opstellen van brandbrief aan toenmalig minister Hugo de Jonge van het CDA. Het heeft ons een aantal dagen gekost van onze vakantie, maar dat is een schijntje aan tijd en stress waarmee de patiënten in het Noorden geconfronteerd worden als minister Kuipers zijn zin doorzet. Uiteindelijk is er een brief verstuurd zoals mevrouw Bennett al aangaf, ondertekend door vier provincies en de gemeente Groningen. Deze breedgedragen brief heeft de druk richting de minister opgevoerd en de lobby werd sterker en sterker. We zouden bijna vergeten dat er nog eens 260.000 handtekeningen onder de petitie staan. Teleurstellend was dan ook het feit dat minister Kuipers van D66 snel dit advies van zijn voorganger overnam.

Daarom zijn wij als Partij van de Arbeid ook blij dat we wederom een motie voorleggen, met als initiatiefnemers het CDA, de Partij van de Arbeid, GroenLinks en D66. Juist het CDA en D66 kunnen binnen het kabinet hun ministers aanspreken op hun verantwoordelijkheid. Waar beide een minister hebben geleverd of leveren op dit dossier, is het hun morele plicht deze ministers op de juiste gedachten te krijgen. Iets zegt mij dat ze daar nog druk mee bezig zijn.

Het rapport van de NZa lijkt ons meer dan voldoende om het voorgenomen besluit te doen keren. Op 2 februari van dit jaar is er een motie Statenbreed aangenomen, waarin het College de boodschap moest overbrengen om te zorgen dat het kabinet en de Kamer er alles aan moeten doen om het Kinderhartcentrum voor Groningen te behouden.

Deze motie gaat een stap verder. Stop met de onzekerheid en laat de inwoners van Groningen en Noord-Nederland niet aan hun lot over. Onze Commissaris, de heer Paas, zet ook door. Na de podcast Voorwaarts!, Voorwaarts! begin dit jaar ligt er nu ook een nieuwe brandbrief, geschreven door onze Commissaris, namens de Commissarissen van de Koning van de provincies Friesland, Drenthe, Overijssel en Flevoland en de burgemeester van de gemeente Groningen aan het ministerie van Volksgezondheid.

*'Als Groningen de kinderhartingrepen kwijtraakt, heeft dat gevolgen voor de acute zorg die het kan leveren aan alle mensen met hartproblemen én aan kinderen die een hart-longmachine nodig hebben. aangezien het UCMG het enige academische centrum in Noordoost-Nederland is met deze expertise, is het wegvallen van de kinderhartchirurgie een bedreiging voor de continuïteit van acute zorg voor zowel volwassenen als kinderen in de regio', aldus de NZa. Maar hier zijn we het wel over eens: iedereen in deze Staten is het met elkaar eens. Wij snappen heel goed hoe mooi de provincie Groningen is en hoe mooi het Noorden van Nederland is. Wij weten inmiddels dat het kabinet het niet zo nauw neemt met het Noorden en ons vaker het gevoel geeft dat we er niet toe doen. Maar we doen ertoe. De kinderen die de zorg hard nodig hebben, doen ertoe. De volwassenen die de zorg nodig hebben, omdat zij hartproblemen hebben, doen ertoe. Alle inwoners van het Noorden doen ertoe.*

Minister Kuipers, lees de impactanalyse er nog eens goed op na en trek net als ons en de NZa dezelfde conclusie. Wat u doet, is met gestrekt been de zorg in het Noorden kapotmaken. Daar gaan wij niet mee akkoord. Punt.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): In januari heb ik namens onze fractie verteld hoeveel waarde het behoud van het Kinderhartcentrum voor ons als regio, maar ook persoonlijk heeft. Dan is het fijn om te lezen dat de NZa met de impactanalyse bevestigt wat wij in het Noorden allang wisten, namelijk dat het plan van de minister de toegankelijkheid van de zorg ondergraaft en dat zonder de hartzorgexpertise de volwaardige acute zorg in de regio zal verdwijnen.

De minister kan niet anders dan pas op de plaats maken met de plannen voor concentratie van kinderhartzorg. Onze fractie is blij met het Statenbreed indienen van de motie. Met dit sterke signaal kan het College op pad. Wat onze fractie betreft gaat het College naast het aandringen op het in stand houden van het Kinderhartcentrum ook zelf in gesprek met de minister.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Een motie uit het hart gegrepen. Daar kun je toch niet omheen? En daar wil je ook graag met je logootje op staan. Dus dienen wij deze motie ook mede in.

Sluiting van het Kinderhartcentrum zal gevolgen hebben voor meerdere onderdelen van de hoogstaande zorg in het UMCG. Want je raakt een aantal specialisten kwijt dat zeer specialistisch werk doet en waar er maar heel weinig van zijn. De inwoners in Noord-Nederland – dat gaat heel breed: Groningen, Friesland, Drenthe, Overijssel tot en met Flevoland – zijn allemaal afhankelijk van de zorg in het Noorden en met name de specialistische zorg in het UMCG. Iedereen, elke inwoner, heeft recht op zorg.

Er is een onderzoek gedaan door de Nederlandse Zorgautoriteit en die is tot de conclusie gekomen dat een grote groep Nederlanders minder toegang heeft tot zorg als die sluiting doorgaat. Helaas heeft het kabinet dit inzicht nog niet. En om dat nog maar eens een keer onder de aandacht te brengen, is het heel goed dat deze motie hier nu Statenbreed is ingediend. Voor Groninger Belang telt wel dat het UMCG en de bereikbare zorg altijd een onderwerp van aandacht zullen blijven.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Professor Jochem Mierau zei het al in deze zaal: onze zorginfrastructuur in Noord-Nederland is een voorbeeld, net zoals de rest van Europa. Een groot centraal academisch ziekenhuis met alle functies die erbij horen, inclusief kinderhartchirurgie en omliggende grotere en kleinere perifere ziekenhuizen. De impactanalyse van de NZa geeft heel duidelijk aan dat de continuïteit van zorg, van acute zorg met name, in gevaar is door het weghalen van de kinderhartchirurgie uit dit grote centrale ziekenhuis.

Daarom vertrouwen wij er ook op als D66 dat het kabinet een zorgvuldig besluit gaat nemen, zodat ook de acute zorg hier in deze Europese zorginfrastructuur behouden blijft.

De heer VAN DER LAAN (PvH): Ja, ook wij kunnen deze motie volledig onderschrijven, met dank ook richting het CDA voor het genomen initiatief. Het is natuurlijk ook al gezegd dat er al heel veel verzet is geweest tegen deze dreigende sluiting van het Kinderhartcentrum. Maar ook dat dat verzet wel moet blijven. We hebben het vaker gezien dat we verzet hebben gepleegd, maar dat dat toch soms tevergeefs was. Wij noordelingen denken dat het met één, twee keer zeggen voldoende is, maar helaas werkt dat niet zo. Ook afgelopen weekend zagen wij een brief van vijf Commissarissen van de Koning, die pleitte voor het behoud van het Kinderhartcentrum – ook dank daarvoor, Commissaris, voorzitter.

De sluiting van het Kinderhartcentrum zou een ramp voor het Noorden zijn en we hopen dat de lijntjes nu eens echt gaan werken. Wat dat betreft komt het nu echt aan – ik noem ze expliciet – op D66, het CDA, de ChristenUnie en de VVD. Laat deze partijen, die een meerderheid vormen in de Kamer en het kabinet vormen, zich in Den Haag roeren. Hier zijn we het wel met elkaar eens en dat is een mooie kerstgedachte. Maar laat diezelfde mooie lijntjes en die eenduidigheid en die vechtlust

vooral in Den Haag zien. Dan vond ik de woordvoering van D66 nog voorzichtig. Dat heeft het over 'een zorgvuldige afweging'. In feite is die afweging vanuit het Noorden al gemaakt: het Kinderhartcentrum moet blijven.

Wij weten dat als Partij voor het Noorden als geen ander hoe er met de belangen van het Noorden wordt omgegaan als het er écht op aankomt. Dat is helaas ons bestaansrecht tot op de dag van vandaag.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): In januari heb ik niks gezegd hier. Ik heb geluisterd toen we in discussie waren over dat het Kinderhartcentrum open moest blijven. Ik kon het toen emotioneel niet opbrengen om daar *überhaupt* iets over te zeggen. Mijn kleinzoon was toen net overleden, ook in hetzelfde Kinderhartcentrum. Hij was al geopereerd voordat hij geboren werd aan zijn hartje, alleen heeft hij het niet gered. Dat geeft een band met het Kinderhartcentrum. Dat geeft een band met veel ouders, maar ook met grootouders die we daar hebben ontmoet. We hebben samen met een aantal grootouders, met wie we nog steeds contact hebben, een brief naar de minister gestuurd. We hebben de minister een brief gestuurd met acht grootouders. Van die acht grootouders hadden zes hun kleinkindje verloren, ondanks de goede zorg van het UMCG. Dat kwam hard aan. De andere twee kleinkinderen zijn gelukkig nu weer goed en maken het ook weer goed. Alleen, ze zullen nog jarenlang gebruik moeten maken van het UMCG.

Voor ons kleinkind kwam dat helaas te laat. Maar toch, als je dan deze motie weer ziet, je ziet ook wat er landelijk gebeurt en je ziet ook hoe noodzakelijk het is bij het UMCG en zeker de mensen die daar vaker komen, dan is het meer dan logisch dat we hier een motie hebben die door iedereen is ondertekend en die door iedereen wordt gesteund. Ik hoop dat de minister, gezien ook alle aandacht die hieraan geschonken is en alle aandacht vanuit de ouders – hij heeft tientallen brieven gekregen – in godsnaam, zou ik haast zeggen, het Kinderhartcentrum in het UMCG openlaat.

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Ten Hoove. U bent de zoveelste spreker op rij die laat zien hoe persoonlijk de politiek hierin is. Ik kijk naar de heer Pestman en geef hem het woord.

De heer PESTMAN (BVNL): Ik sta hier een beetje onvoorbereid. Ik had geen woordvoering willen doen. Ik dacht dat de woorden van de heer De Wit genoeg zouden doen. In het kader van onze lange agenda dacht ik: laten we ons stil houden. Helaas merk ik nu dat het campagnetijd is en moet iedereen er een plasje overheen doen. Dat vind ik jammer, want dat verdient dit onderwerp namelijk niet.

Wel wil ik u melden dat BVNL bezig is in de Tweede Kamer om een gelijksoortige motie erdoor te krijgen – of in elk geval op te stellen en die in te dienen.

De VOORZITTER: Dank u wel. De heer Marquart Scholtz? Ik krijg een duim van hem en hij ziet daarmee af van woordvoering. De heer De Vries? Idem. Dan is het woord aan gedeputeerde Hamster.

De heer HAMSTER (gedeputeerde): Volgens mij hebben de Staten zowel in januari als ook op dit moment weer duidelijk laten zien hoeveel belang en impact dit Kinderhartcentrum, met alles wat daar annex aan is, hebben voor Groningen, de zorg in het Noorden en voor alle inwoners. In alle verhalen laten we inderdaad zien hoe belangrijk en hoe groots dit is.

Een Statenbrede motie met een duidelijke oproep, waar wij deels al aan voldaan hebben. Via meerdere sprekers is verteld dat de Commissaris van Groningen een brief heeft gestuurd namens de Commissarissen van Drenthe, Friesland, Overijssel en Flevoland en de burgemeester van Groningen niet te vergeten. Daarnaast is aan de minister en alle woordvoerders in de Tweede Kamer een fotoboek aangeboden over 75 jaar kinderhartchirurgie en een tentoonstelling geopend, georganiseerd. Daarmee willen wij ook vanuit onze positie het belang van dit Kinderhartcentrum onderschrijven en de lobby waar u toe oproept, ook handen en voeten willen geven. Ik zou deze motie dan ook oordeel Staten willen laten en u willen bedanken voor deze woorden en inbreng hierop.

De VOORZITTER: Mijn voorgevoel zegt dat er geen behoefte is aan een tweede termijn? Dat is het geval. Dan sluit ik de beraadslaging en dan kunnen we overgaan tot stemmen. Zullen wij voor deze keer breken met de elektronische traditie en stemmen bij handopsteking? Ja? Ik geef motie 460 'Besluit Kinderhartchirurgie moet definitief van tafel' in stemming. Wie is voor deze motie? En dan de checkvraag: wie is daartegen? Dan stel ik vast dat de motie unaniem is aanvaard. [Geroffel op de tafeltjes.] Ik geloof dat de heer Visser bij een vorige gelegenheid aan de paar legitieme momenten waarop er geroffeld mag worden en ik geloof dat dit er een is. De andere was een *maidenspeech* en daar was nu geen sprake van.

We hebben de rest van de reguliere agenda voor ons liggen. Ik refereerde al aan het feit dat het risico is van een flinke hoeveelheid spreektijd die dat met zich meebrengt door veel fracties, veel onderwerpen en ook mogelijk nog veel minuten. Er is door de griffier een interventie op gepleegd afgelopen maandag, namelijk de fracties de gelegenheid te bieden om zich aan te melden om het woord te voeren. Dat kan u zijn ontgaan: dat is niet erg. Dan kunt u zich alsnog aanmelden voor woordvoering bij een bepaald punt. Ik was van plan het volgende te doen: dat ik eerst kijk wie de aanvragers c.q. veroorzakers c.q. belangrijkste indieners zijn. Die geef ik als eerste het woord. Zeker als er een motie in het geding is, is de kern van het debat meteen op de kop zichtbaar. Daarna geef ik het woord aan degenen die zich hebben aangemeld voor een onderwerp en dan kijk ik nog even voor de zekerheid rond of er nog mensen die zich hebben laten inspireren door het gebodene en toch nog iets willen zeggen. Kunt u leven met die manier van omgaan met de orde? Want het zou kunnen zijn – dit is een experiment – dat dit tijd scheelt. Ik zie dat u ten minste geen bezwaar maakt.

#### **A. Brief: Beantwoording vragen Bodemdaling/Mijnbouw naar aanleiding van expertmeeting bodemdaling april 2022**

De VOORZITTER: Ik stel voor om bij het onderwerp ‘Bodemdaling’ de hoeveelheid interrupties te maximeren op zeven. Dat is tamelijk royaal – vind ik zelf dan. Dan kijken we of het nodig is om mogelijk wat te knippen in de toedeling bij volgende rondes.

Korte inhoud van het voorafgaande: er was een *expertmeeting* in april. U hebt ook locatie gesproken met de inwoners. Er waren een paar vragen die nog resteerden en die u bezighielden. Die hebt u in de vergadering van 30 november beantwoord gekregen door het College in commissieverband. En dat maakt de weg vrij voor een afrondend debat vandaag in de Staten. Er is al veel gezegd, dat heeft allemaal het verslag gehaald en hoeft niet herhaald te worden. Er zijn moties aangekondigd. Ik denk dat het goed is om de fracties die een motie hebben aangekondigd – dat zijn de SP en de Partij voor de Dieren – als eerste het woord te geven. Zullen we beginnen met de SP, gewoon omdat haar woordvoerder het dichtst bij zit?

Mevrouw BAKKER (SP): Miljoenen liters dieselolie in onze bodem, fikse en vaak ongelijkmatige bodemdalingen, trillingen, aardbevingen, instortgevaar van cavernes, scheuren in huizen, verzakte huizen, schade aan bodem en natuur, inwoners die fysieke en mentale klachten hebben en moegestreden zijn. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Op de gepeperde rekening die wij vanochtend samen met de Partij voor de Dieren aan de gedeputeerde hebben overhandigd, staan ruim veertig punten en dan hebben we er vast en zeker nog een aantal vergeten.

Ondanks dat steeds is aangegeven dat de zoutwinning veilig is, gebeuren al deze incidenten wel. Wat er in de toekomst nog gaat voorvallen, weten we niet. Wat we wel weten, is dat de rechter het winningsplan van Nedmag van tafel heeft geveegd en dat Nobian onder verscherpt toezicht staat van het Staatstoezicht op de Mijnen en dat omwonenden al jarenlang niet serieus genomen worden en dit College zich niet uitspreekt tegen zoutwinning. Want wegen de voordelen van de zoutwinning nog wel op tegen de nadelen? Staat de veiligheid van inwoners wel voorop? Wordt het voorzorgsprincipe door de overheid wel juist gehanteerd?

We zien als SP-fractie toch dat ook hier weer de economische belangen voor de veiligheid van inwoners gaan en ten koste van natuur en milieu. Schade wordt bij veel inwoners niet serieus genomen en zij worden van het kastje naar de muur gestuurd. Er is vaak sprake van gestapelde mijnbouw en het is dus onduidelijk of schade komt door gaswinning, zoutwinning, bodemdaling of een combinatie van dat allemaal. Het is dan ook ondoenlijk om als bewoner aan te tonen welk gas of welk zout de boosdoener was. Daarom moeten alle inwoners die te maken hebben met schade door mijnbouw, recht hebben op hetzelfde. Mevrouw Voerman zal namens de Partij voor de Dieren en de SP daar straks twee moties over indienen.

De problemen door zoutwinning mogen nooit zo uit de hand lopen als dat door toedoen van de overheid bij de gaswinning is gebeurd. We roepen als SP-fractie er dan ook toe op dat dit College bij het Rijk pleit voor het toepassen van het voorzorgsprincipe bij de zoutwinning in onze provincie en dat er zo snel mogelijk een afbouwplan komt voor deze zoutwinning. Daarvoor dienen we de volgende motie in.

De VOORZITTER: Dat is een motie die de briefhoofden vertoont van de SP, de Partij voor de Dieren, 50PLUS en de Partij voor het Noorden. De motie heeft het volgnummer 461 en draagt als titel: ‘Plan van aanpak afbouwplan zoutwinning’. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College: ‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constateernde dat:

- er grote zorgen spelen bij inwoners in onze provincie over de veiligheid van zoutwinning;
- deze zorgen al verscheidene jaren worden geuit richting de verschillende overheidslagen;
- er meerdere incidenten hebben plaatsgevonden bij de winning van zout, zoals lekkende diesel, trillingen in cavernes, ongelijke (diepe) bodemdaling, pekel-lekkages, problemen met de waterhuishouding van het gebied;
- het College aangeeft, zich te kunnen vinden in zoutwinning zolang dit veilig kan;

Overwegende dat:

- het winningsplan van Nedmag door de rechter van tafel is geveegd;
- de zoutwinning door Nobian onder verscherpt toezicht van het SodM staat;
- er al meer dan genoeg ellende in onze provincie is door de gevolgen van gaswinning;
- van gaswinning ook heel lang werd gedacht dat dit veilig kon en we nu wel beter weten;
- de overheid een zorgplicht heeft richting de huidige en toekomstige generaties;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- te pleiten bij het Rijk voor het toepassen van het voorzorgsprincipe bij zoutwinning in onze provincie;
- zich daarnaast in te zetten om tot een versneld afbouwplan te komen voor zoutwinning in onze provincie;
- in dit afbouwplan goed te borgen wie er verantwoordelijk is voor kosten van vervolgschade door de zoutwinning, ook nadat de winning is gestopt;
- een plan van aanpak op te stellen om te komen tot dit afbouwplan;
- dit plan van aanpak voor maart 2023 met Provinciale Staten te delen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): De SP-fractie hoopt dat dit College maar ook de andere Statenfracties echt de belangen van inwoners én de toekomst van de generaties na ons zwaarder laten wegen dan de economische belangen van zout. Stop met gerommel in onze Groningse bodem! Draag zorg voor goede afhandeling van schade en andere problemen die ontstaan door zoutwinning. Maar bovenal, geef Groningse kinderen en jongeren vertrouwen op een goed toekomstperspectief in onze prachtige provincie.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik heb het betoog aangehoord. Ik begrijp dat er veel nadelen zijn. Die zijn er ook en die nadelen moeten netjes gecompenseerd worden. Maar mijn vraag aan mevrouw Bakker is de volgende. Zij had het over het woord 'voordelen', maar zij noemde geen enkel voordeel. Is het mevrouw Bakker en haar fractie bijvoorbeeld bekend dat zout een basisgrondstof voor veel chemicaliën is en zelfs bijvoorbeeld voor de productie van windturbinewieken? Dat moet haar toch aanspreken?

Mevrouw BAKKER (SP): Daar is mevrouw Bakker mee bekend. Maar wij vinden nog steeds dat die nadelen niet opwegen tegen de voordelen en dat daar andere oplossingen voor gezocht moeten worden. Maar niet meer in onze Groninger bodem.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik denk dat mevrouw Bakker bedoelt: 'de voordelen wegen niet op tegen de nadelen'.

De VOORZITTER: Mevrouw Bakker bevestigt dat stilzwijgend. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De inwoners van dat deel van onze provincie waar zout en gas gestapeld worden gewonnen in een gebied dat je rustig kunt vergelijken met een gatenkaas. Tientallen plekken voor zoutwinning rond Veendam, Zuidwending en Oldambt en daarnaast nog de winning van gas. Het moge duidelijk zijn dat ik me volledig aansluit bij de woorden van mijn collega Bakker van de Socialistische Partij. Dat gerommel in de ondergrond moet stoppen. Ook de zoutwinning moet zo snel mogelijk afgebouwd worden. Dit alles omwille van het levensgeluk en de veiligheid van de Groningers die daar wonen. Tot dat moment willen we graag het een en ander beter geregeld zien en daarom twee moties.

De eerste over een gelijke behandeling van alle Groningers. Dat moet iedereen hier aanwezig toch als muziek in de oren klinken. Want hebben we daar niet juist de mond vol van? Zo wordt dwars door Borgercompagnie, echt te triest voor woorden, met twee maten gemeten. Dwars door de straat, door de gemeentegrens. Nummer 57 en hoger vallen onder de gemeente Veendam en de lagere

nummers onder Midden-Groningen. Maar de huizen waar schade is gemeld, liggend in de gemeente Groningen, worden door het IMG wel erkend en daar is regelmatig schadevergoeding uitgekeerd. Daarnaast zijn er ook de postcodes van onder andere de waardedalingsregeling en Subsidie Verduurzaming en Verbetering Groningen. De woningen die binnen de grenzen van de gemeente Veendam liggen, komen hier niet voor in aanmerking. Buren van elkaar: echt te gek voor woorden!

Oldambt is erkend als aardbevingsgemeente. Het gebied waar zout wordt gewonnen, ligt binnen de invloedssfeer van het Groningenveld en toch worden ook deze postcodes niet meegenomen in de verschillende regelingen: echt onrechtvaardig. Daarom willen we via een motie het College vragen, er alles aan te doen om dit recht te trekken.

De VOORZITTER: Ik heb hier een motie voor me waar de logo's boven staan van de Partij voor de Dieren, de SP, de Partij voor het Noorden, 50PLUS en Groninger Belang. De motie heeft het volgnummer 462 en draagt als titel: 'Gelijke behandeling gedupeerden mijnbouw'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- er in gebieden met gestapelde mijnbouw met twee maten gemeten wordt ten aanzien van erkenning en uitbetaling van schade, de waardedalingsregeling, de Subsidie Verduurzaming en Verbetering Groningen et cetera;
- het onderscheid voornamelijk gerelateerd is aan de gemeentegrens die op plaatsen dwars door de dorpen loopt;

Overwegende dat:

- alle zoutwinning in de provincie Groningen valt binnen de invloedssfeer van het Groningenveld;
- het onrechtvaardig is dat directe buren in verschillende gemeenten wonen, verschillend behandeld worden;
- het meer dan waarschijnlijk is dat de gestapelde mijnbouw door zout- en gaswinning leidt tot waardedaling van woningen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- zich tot het uiterste in te zetten voor gelijke behandeling van alle gedupeerden binnen de gebieden waar gestapelde mijnbouw plaatsvindt;
- te pleiten bij het IMG c.q. de staatssecretaris voor de toevoeging van alle postcodes die vallen binnen het gebied van de gestapelde mijnbouw, zodat ook deze mensen recht hebben op schadevergoeding, de waardedalingsregeling en de Subsidie Verduurzaming en Verbetering Groningen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Daarnaast vinden ze dat zowel Nedmag als Nobian, die flink verdienen over de ruggen van de omwonenden, best iets dieper voor hen in de buidel mogen tasten.

Compensatie voor de lasten die deze mensen dragen. Er bestaan al zo veel regelingen rond bijvoorbeeld windmolenparken waaruit omwonenden ieder jaar een bepaald uitgekeerd krijgen. Via een tweede motie willen we het College dan ook oproepen om met beide bedrijven in gesprek te gaan, met als doel te komen tot een fonds waar duidelijke afspraken in staan, waarbij de betreffende inwoners een nader te betalen vast bedrag per jaar uitgekeerd krijgen.

De VOORZITTER: Deze motie is ingediend door de Partij voor de Dieren, de SP, de Partij voor het Noorden en 50PLUS. De motie heeft het volgnummer 463 en draagt als titel: 'Fonds omwonenden zoutwinning'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- bewoners in gebieden waar zoutwinning plaatsvindt, vaak schade hebben aan hun huizen en veel zorgen hebben over hun veiligheid;
- deze zorgen niet ongegrond zijn, omdat:
  1. zowel bij Nobian als Nedmag regelmatig milieu-incidenten zijn gemeld;
  2. bij de magnesiumzoutwinning in en rond Veendam enorme bodemdaling heeft plaatsgevonden en nog steeds plaatsvindt;
  3. in zoutcavernes zowel bij Zuidwending als in de gemeente Oldambt regelmatig trillingen zijn waargenomen;
  4. Nobian daarom onder verscherpt toezicht staat van het SodM;

Overwegende dat:

- er veel geld verdiend wordt met de winning van zout;
- dit over de rug van de inwoners gaat, die wel delen in de lasten maar niet in de lusten;
- er bijvoorbeeld nabij windparken regelingen bestaan waardoor direct omwonenden jaarlijks een bedrag uitbetaald krijgen ter compensatie van de overlast;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het gesprek aan te gaan met Nedmag en Nobian om hen aan te sporen, een goed gevuld fonds in te richten als compensatie voor de overlast binnen het gebied en waaruit bewoners van het gebied ieder jaar, tot ten minste het eind van de zoutwinning, een vooraf vast te stellen bedrag krijgen ter compensatie van de overlast;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Vandaag is het doel van de agendering van zoutwinning dat we spreken over de problemen die spelen rondom zoutwinning en de gestapelde mijnbouw. De Partij van de Arbeid ziet de parallellen met de problematiek rond de gaswinning. Wat er onder onze voeten en achter hoge hekken gebeurt, heeft effect op onze inwoners, onze gebouwen en onze levens. Die zorgen zijn er niet voor niks: diepe bodemdaling, kwijtgeraakte olie, verscherpt toezicht op Nobian – om maar een paar te noemen.

En ook nu heeft de provincie een adviserende rol en ligt besluitvorming bij het ministerie onder leiding van staatssecretaris Vijlbrief. Mijnbouw is niet zonder consequenties voor omwonenden. De motie om Nedmag en Nobian om een deel van hun winst in een fonds te moeten steken, ziet de Partij van de Arbeid als een mooi instrument om duidelijk te maken dat die winning onlosmakelijk verbonden is met onze inwoners. We zien dat de provincie haar rol serieus neemt. De veiligheid van onze inwoners staat voorop. Bezwaar en beroep aantekenen waar het kan, pleiten voor gelijkstelling van de afhandeling van schade aangaande gas- en zoutwinning, pleiten voor een omgekeerde bewijslast.

De laatste twee zijn inmiddels ook toegezegd. De Partij van de Arbeid ziet dat de provincie zich doorlopend inzet voor onze inwoners en geen moment onbenut laat om richting Den Haag te laten weten hoe Groningen tegenover welke winning dan ook staat. Maar helaas is er niet het vertrouwen dat er ook altijd een voor ons goed besluit wordt genomen. En daarom is het goed dat we met acties zoals vanmorgen voor het provinciehuis ook een gezicht wordt gegeven aan de zorgen en problemen die er zijn rondom zoutwinning en dat we die hier met regelmaat agenderen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik dacht: ik hoorde de woordvoerder van de PvdA zeggen dat het College een adviserende rol heeft in het zoutwinningsdossier. Is dat wat de PvdA betreft de enige rol die de provincie heeft in dit dossier?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Dat is volgens mij de officiële rol die zij heeft en daarnaast kunnen we natuurlijk allerlei invloed uitoefenen richting Den Haag – wat wij ook doen.

Mevrouw BAKKER (SP): En hoe ziet de PvdA de rol van het College als aandeelhouder binnen de NOM dan?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Hier is over gesproken in de commissie. Wat ik ervan heb begrepen, is dat wij niet gaan over het dagelijkse reilen en zeilen van Nedmag.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag mij af wat de PvdA vindt van het feit dat in onze Nota Ondergrond nog steeds staat dat zoutwinning moet kunnen in onze provincie. Het is natuurlijk wel een rol die de provincie heeft, om dat eventueel uit die nota te halen. Hoe denkt de PvdA daarover?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik wil gewoon eerlijk bekennen dat het niet mijn portefeuille is en dat ik niet tot op zo'n detail weet hoe wij hierin staan op dit moment.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik begrijp dat het uw portefeuille niet is, maar ik zou toch wel graag een antwoord willen hebben. Het is wel een ding dat eventueel veranderd zou kunnen worden. Vindt u dat ook niet?

De VOORZITTER: Mevrouw Da Silva Pinto? U kunt dingen ook opzoeken en later wisselen, hoor.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ja, dat wilde ik voorstellen aan mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dan ga ik ervan uit dat ik dat in de tweede termijn van u hoor? Kan dat?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Absoluut.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dank u wel.

De heer GERRITS (D66): Het gesprek met de Commissie Mijnbouwschade was voor D66 niet erg bevredigend. We hebben geen uitzicht gekregen op de afhandeling van de vele openstaande vragen over dossier van bewoners. Daarbij begrijpen we dat vraagstukken vaak complex zijn en niet meteen toe te kennen zijn aan de gas- of aan de zoutwinning. Maar juist daardoor blijven mensen zitten met vragen. Wij wilden dat we in de opbouw bij het vastleggen van de relaties tussen meldingen en winning antwoorden krijgen op de vraag of schade optreedt als gevolg van zoutwinning, veroorzaakt door zowel Nedmag als Nobian. De Commissie Mijnbouwschade is nog niet zo ver. Dat is jammer.

D66 onderschrijft het standpunt van het College dat zoutwinning in principe mogelijk is als het veilig is. En of veilig winnen kan, stellen we vast op basis van advies door het SodM. Maar er is meer aan de hand dan veilig alleen. Bewoners hebben zorgen, bouwen dossiers op en worden gefrustreerd. Klachten worden wel gehoord maar niet gehonoreerd. Hoe belangrijk is de zoutwinning als daardoor het woongenot van veel bewoners wordt geschaad? Dit is geen retorische vraag. Als we vinden dat de zoutwinning meer kwaad dan goed doet, dan moeten we daarmee stoppen. En 'we' is trouwens niet de provincie, want we gaan er niet over. Maar wel dat je daar als maatschappij daar de verantwoordelijkheid voor hebt.

Als we daarentegen vinden dat de zoutwinning van groot belang is voor de ontwikkeling van onze regionale economie, dan willen we daar ook duidelijk over zijn. Ons belang gaat ook verder dan alleen de veiligheid. We zijn immers via de NOM medeaandeelhouder in Nedmag. Ik zou ook graag willen weten waarom we dan aandeelhouder zijn. Wat is het strategische belang van de zoutwinning voor onze economie, bijvoorbeeld in relatie tot onze chemische industrie? Ik denk dat we aan bewoners ook verplicht te zijn te weten wat onze strategische visie op dit type bedrijfsvoering is, waardoor we ook vinden dat we dat met elkaar ook goed moeten regelen.

Ondertussen vinden wij een gebiedsfonds voor bewoners die te maken hebben met de zoutwinning, een goed idee. Analooq aan de compensatie die plaatsvindt rondom windparken is dit ook iets waar bewoners niet om gevraagd hebben, maar wat ze wel meemaken en waar bedrijven verantwoordelijkheid voor hebben. We zouden graag zien dat het College dit gaat bevorderen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoor de heer Gerrits wel zeggen dat er twee afwegingen zijn: wel of niet zoutwinning. Het een heeft met veiligheid, zorgen en aandachtspunten te maken die D66 benoemt. De andere met eventuele economische belangen – in mijn woorden. Maar wat vindt D66 ervan dat het ervan afhankelijk is van dat de provincie daar geen rol in heeft? Maar wat vindt D66 zelf? Moeten we wel of niet doorgaan met deze zoutwinning?

De heer GERRITS (D66): Nou, ik heb dat net afhankelijk gemaakt van het belang dat de zoutwinning heeft voor onze provincie. Dat is ook mijn vraag richting het College, dat daar duidelijkheid over is, dat we in onze visie over regionale ontwikkeling meenemen wat het belang is van dit type mijnbouw voor de ontwikkeling van de economie in Groningen. Want als dat heel belangrijk is – bijvoorbeeld in relatie met de chemische industrie, heb ik gezegd – dan is ook daarnaast ons belang om de bewoners daar op de juiste wijze in mee te nemen. Ervan uitgaande dat het ook veilig kan en dat is weer afhankelijk van het advies van het SodM.

De heer RAM (PVV): ik wil eerst even de gelegenheid gebruiken om namens Ton van Kesteren iedereen te bedanken die een kaart of bloemen of fruitschalen heeft gestuurd naar hem. Hij waardeert het zeer en stelt zeer op prijs dat er aan hem gedacht is. Dus bij dezen hartelijk bedankt daarvoor.

Over de bodemdaling en de zoutwinning een aantal punten. Allereerst de gelijke behandeling. Wij kunnen deze motie van de SP en de Partij voor de Dieren van harte onderschrijven. Dat is een belangrijk punt. Daarnaast vinden wij ook – dat hebben wij al eerder aangegeven in eerdere debatten in deze Staten – dat wij een bewijsvermoeden willen invoeren voor dit gebied en deze vorm van gestapelde mijnbouw. Die nadruk wil ik het College toch op het hart drukken, om dat nogmaals onder de aandacht te brengen van het Rijk. Daar roep ik het College toe op.

Dan het fonds rondom de omwonenden en de zoutwinning. Wij zullen deze motie steunen. We hebben daar wel een aantal vragen, ook aan het College. Nu worden Nedmag en Nobian aansprakelijk gesteld. Maar daarnaast zijn natuurlijk de NOM en De Lhoist Group gewoon

aandeelhouders van Nedmag en is het niet van belang dat juist ook deze aandeelhouders aansprakelijk worden gesteld en dit fonds gaan vullen? Hoe kijkt het College hiernaar en hoe kijkt het College naar de aansprakelijkheid van De Lhoist Group en van de NOM?

Het probleem met het feit dat er geen bewijsvermoeden is, geeft enorme gevolgen voor juridische procedures voor omwonenden. Als je als omwonende naar de rechter gaat, dan moet je minimaal een ton tot anderhalve ton uitgeven in eerste aanleg om zo'n procedure in volledigheid te kunnen voeren. Er zijn natuurlijk geen inwoners die zo veel geld op de bank hebben staan en je moet een goede rechtsbijstandverzekering hebben, wil je dat bedrag kunnen dekken. Dus het is bijna onbegonnen werk om een juridische procedure te beginnen. Dat geeft helaas ook aan hoe de rechtsongelijkheid in Nederland tot stand komt op dit soort punten tussen grote bedrijven en inwoners. Hoe kijkt het College naar deze rechtsongelijkheid? En wat is zijn visie daarop? Is het niet gewoon verstandig om daar ook een juridisch fonds voor op te richten?

Daarnaast wil ik toch wel een vraag aan het College zelf stellen, gezien de analogie die er is met de gaswinning. Hoe kijkt het College als aandeelhouder van de NOM naar zijn rol in deze hele problematiek? Is het niet zo dat we nu bijvoorbeeld dezelfde rol en houding hebben als het Rijk toentertijd met de ontkenning van problemen rondom de gaswinning? Daarnaast heeft het College ook een zorgplicht naar inwoners. Hoe kijkt het College naar zijn zorgplicht in deze optiek?

Eén kanttekening vind ik wel van belang. De positie van Nobian is toch een iets andere dan de positie van Nedmag, omdat bij Nedmag er meer gestapelde mijnbouw is en een duidelijk effect is in de daling van de gronden naast de aardbevingen en de gaswinning. Dus ik vind dat wel een lastig punt, maar desalniettemin zullen wij de motie die de SP en de Partij voor de Dieren daarover indienen, dus steunen.

De VOORZITTER: Ik kijk naar de VVD of daar behoefte is aan woordvoering. Nee? Dan ben ik de staart van mijn meldingen gekomen. De heer Schmaal steekt zijn vinger op en ook de heer... Ten Hoove – ach, het is de leeftijd: ik vergeet helemaal uw achternaam, ik wist het wel, hoor! Ik geeft de heer Schmaal het woord.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ach voorzitter, dat hebben we allemaal wel een keer.

De VOORZITTER: Ik ben heel blij met uw openhartigheid. Gaat u door.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Voor ons ligt nu het agendapunt over de gestapelde mijnbouw. In de commissie hebben we uitgebreid over dit punt gehad. Gestapelde mijnbouw: volop mijnbouwactiviteiten in onze provincie. Het gaat maar door. Want we hebben ook een vraag gesteld in de commissie over de perslucht. Toen was het antwoord: 'U krijgt er nog een brief over. Die hebt u voor de PS-vergadering.' Na een mail gestuurd te hebben naar de griffie, kregen we gisteravond om tien uur alsnog een antwoord. Maar niet hét antwoord. Dat is wel zorgwekkend – daar kom ik straks even op terug,

Als we kijken naar de gestapelde mijnbouw, dan wordt er van alles gezegd over dat het een schotel is. Het gaat heel langzaam naar beneden en er ontstaat nauwelijks schade. Nou, dat is natuurlijk niet aan de orde. Want als je een rechte lijn hebt en die gaat heel langzaam door een schotel, dan is de afstand groter. Dus het heeft altijd gevolgen voor de gebouwen, voor de huizen, voor de bedrijven, voor onze ondergrondse infrastructuur. Hoe dan ook vinden wij, als het blijkbaar nodig is om delfstoffen te winnen, dat je die schade volledig moet compenseren. Maar je moet ook de overlast daarvan vergoeden. En daarom zijn we ook mede-indiener van de motie over de overlast. Dus wat ons betreft daar geen twijfel over.

Maar we vinden ook dat de provincie heel erg terughoudend moet zijn met nieuwe initiatieven. Een nieuw initiatief is onder andere de perslucht in de bodem, waarvan TNO in zijn rapport 'Ondergrondse energieopslag in Nederland 2030-2050' – dat staat op Rijksoverheid.nl – als conclusie stelt dat perslucht niet interessant is om op te slaan. En wat gebeurt er? De provincie staat er positief tegenover en we gaan dus ook nog een keer perslucht in de grond stoppen. Terwijl we juist denken als Groninger Belang: we moeten dat niet opvoeren, we moeten eerder kijken naar hoe we op een behapbare manier gaan doen en dus niet meer nieuwe initiatieven gaan doen in onze ondergrond. Dus wat dat betreft wil ik graag dit punt over die perslucht en de brief die we hebben gekregen gisteravond en die niet voldoet aan de verwachting, nog een keer apart geagendeerd hebben om daarover te spreken.

Vooraf met gestapelde mijnbouw maar eigenlijk mijnbouw in het algemeen vinden wij dat er altijd een omgekeerd bewijsvermoeden moet zijn. Dus zodra er iets gewonnen wordt, kun je ervan

uitgaan dat er schade optreedt en je moet dan aantonen dat het niet zo is. Dus gewoon omgekeerde bewijslast, net zoals bij het Groningenveld.

Ik heb wel nog even een vraag over de motie die de SP en de Partij voor de Dieren hebben ingediend. Dat gaat over dat compensatiefonds voor de overlast en niet voor de schade, want de schade moet altijd vergoed worden. Tenminste, ik neem aan dat dat bedoeld wordt. Ik heb wel even de vraag hoe de Partij voor de Dieren en de SP dat dan verder voor zich zien in zo'n fonds zelf. Wie gaat dat fonds beheren? Of wordt het een uitkering naar de inwoners zelf toe per jaar? Dus daar heb ik nog een vraag over en daarom hebben we nu nog geen oordeel over de motie.

Mevrouw BAKKER (SP): De heer Schmaal van Groninger Belang geeft aan dat er geen nieuwe initiatieven meer in de bodem plaats moeten vinden. Hij geeft er iets bij aan over perslucht. Maar bedoelt Groninger Belang daar ook mee dat er geen nieuwe initiatieven rondom zoutwinning meer plaats moeten vinden, dus echt het boren naar nieuwe putten?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Die discussie hebben we in de commissie ook al gehad. Kijk, van zout is ook al door andere partijen aangegeven dat dat een bepaalde functie heeft, bijvoorbeeld voor medicijnen. Dus ik ga nu niet al roepen dat dat niet nodig is. Want dat weet ik niet. Wat ik wel weet, is op het moment dat we delfstoffen gaan winnen, we weten wat de schade is. We vinden dat die schade ruimhartig en goed moet worden vergoed. En of dat nou de Commissie Mijnbouwschade is? Wij hebben daar niet zo veel vertrouwen in als die dat gaat doen. Maar we vinden gewoon dat dit ruimhartig vergoed moet worden en wij vinden ook dat er voor de overlast betaald moet worden. Dus om nu al te zeggen 'geen zout': zover zijn wij nog niet. Maar we zijn zo ver dat die perslucht een energieverhaal is. Nou, er zijn heel veel initiatieven om energie op te slaan op de verschillende manieren. Dan vinden wij perslucht, om weer iets nieuws uit te proberen terwijl er al dat soort dingen zijn, compleet overbodig.

Mevrouw BAKKER (SP): Eén aanvullende vraag over het opslaan van die perslucht in cavernes. Hoe kijkt Groninger Belang dan aan tegen waterstof, kernafval en alle andere mogelijke opslag in deze cavernes?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): In principe vinden we dat er niks opgeslagen moet worden in die cavernes.

De heer ZWART (PvvhN): Ik zou de heer Schmaal graag willen vragen hoe hij werkelijk staat tegenover de omgekeerde bewijslast. Om dat even door te trekken naar wat er gebeurt in het gasgebied: we weten dat het niet werkt. Want we hebben een systeem gecreëerd waarin diverse bedrijven pogen, andere bewijsvoering aan te voeren: 'Het ligt hier niet aan, maar de grond verzakt sowieso.' Hoe staat u tegenover die omgekeerde bewijslast, voorzitter?

De VOORZITTER: Nou, u bedoelt de heer Schmaal. Meneer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dat neem ik aan, voorzitter. Ja, dat is wel een leuk punt. Wij vinden dat het omgekeerde bewijsvermoeden er moet zijn. Dat is een juridisch middel waarmee je nog enige houvast hebt. Maar dat zal echt niet het ultieme zijn. Eigenlijk vinden wij in de basis: op het moment dat je schade hebt en die zou ook maar met een licht vermoeden kunnen ontstaan door de activiteiten die er plaatsvinden: geen discussie, alle schade vergoeden en compenseren. Dat vinden wij eigenlijk. En als je dat dan juridisch vertaalt, dan kom je met een omgekeerd bewijsvermoeden. Dat is er nu voor het Groningenveld, maar niet voor die andere velden. Is dat afdoende? Nee. Hebben wij veel vertrouwen in de Commissie Mijnbouwschade die de problemen gaat oplossen en er goed naar kijken? Ze kijken goed, maar niet op de manier zoals ik die net heb uitgelegd. Dus wij hebben er niet zo veel vertrouwen in dat het zo goed gaat komen. Maar dit is wat ons betreft de enige manier, het omgekeerde bewijsvermoeden, om nog enig houvast te hebben voor die inwoner.

De heer ZWART (PvvhN): Misschien begrijp ik de heer Schmaal verkeerd. Maar ik krijg het gevoel dat we gaan inzetten op iets waarvan we eigenlijk willen dat het zou moeten werken, maar waarbij wij twijfelen of het wel werkt. Moeten we het dan wel inzetten?

De VOORZITTER: Wat is uw vraag?

De heer ZWART (PvvhN): De vraag is duidelijk.

De VOORZITTER: Nee, u zei: 'Ik krijg het vermoeden.' Maar wat is uw vraag?

De heer ZWART (PvhN): Nee, moeten we het dan wel inzetten? Dat zei ik heel duidelijk.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik had hem gehoord, voorzitter. Ik denk van wel. Want als je nu kijkt naar de schade die er nu al is door de gaswinning, dan zijn er al een heleboel voorbeelden waaruit gebleken is dat wel de schade vergoed wordt, omdat gaswinning 'een oorzaak zou kunnen zijn'. Dat is dan al de winst. Door helemaal niets te doen met dat ongekeerde bewijsvermoeden weet je zeker dat de inwoners geen kans hebben.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ik zal hier eens mee beginnen: het winningsplan van de zoutwinning in Nedmag is door de rechtbank van tafel geveegd. Omwonenden en de Stichting Zoutwinning hebben hiermee de zaak tegen het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat gewonnen. Dat hebben we allemaal gehoord. Dit betekent dat Nedmag bij het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat een nieuw winningsplan moet indienen – duidelijk – mocht het bedrijf door willen gaan met het winnen van zout in de toekomst. Het ministerie moet het nieuwe winningsplan in zijn geheel opnieuw beoordelen: dat is nog niet gebeurd. Het Ministerie van Economische Zaken kan wel tegen de uitspraak in beroep gaan: dat is nog niet gebeurd. Onzekerheid alom voor Nedmag. Onzekerheid duurt tot vandaag.

Dit laatste was op 2 november jongstleden al in het nieuws. Het werd toen gebracht door RTV Noord. Nedmag moet nu terugvallen op oude winningsplannen. Naar ons idee zijn deze allang verlopen. Alleen, er gebeurt niks. Nedmag zit in de problemen. Alleen, er gebeurt niks. Maar directeur Bert Jan Bruning maakt geen zorgen op korte termijn. Dat zegt hij uitgebreid in het nieuws. De energieprijzen voor zijn bedrijf op dit moment vindt hij veel vervelender, want hij moet immers zout winnen.

50PLUS vindt het eigenlijk veel vervelender voor de mensen die wonen in het gebied en strijden tegen Nedmag. Het bedrijf weet steeds weer nieuwe wegen te vinden om door te gaan met de zoutwinning. Wij zijn het dan ook eens met de SP en de Partij voor het Noorden om over deze problemen met de zoutwinning nogmaals te spreken, hier nogmaals een aantal moties over neer te leggen. Wij hebben die moties ook mede ondertekend.

Ten slotte mijn vraag, want dat kwam er eigenlijk niet goed bij de laatste commissievergadering. Hoe zit het nu met de NOM? Daar werden net ook vragen over gesteld. Hoe ver zit de provincie daarin? Tot aan de elleboog of met haar hele arm?

We dienen de moties mede in van de SP en de Partij voor de Dieren.

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Er zijn al veel woorden gebruikt, ik wilde er alleen kort nog iets over zeggen. Bodemdaling en de invloed van zoutwinning daarop is een complexe zaak. Complexiteit mag natuurlijk nooit een excuus zijn om dan geen actie te ondernemen. Het belangrijkste voor GroenLinks is nu de veiligheid van de bewoners en Gedeputeerde Staten pleit ook daar altijd voor. We gaan niet over alle aspecten van de zoutwinning. Maar we kunnen natuurlijk er wel voor zorgen dat gesprekken altijd openblijven, zowel met de bedrijven die in de bodem bezig zijn als ook degenen die de vergunning verlenen in Den Haag. Dus dat is het belangrijkste: dat de veiligheid van de inwoners vooropstaat en ook dat de inwoners ontzorgd worden als er wel schade is.

Ik begrijp dat inderdaad de Commissie Mijnbouwschade en het IMG in positie zijn om daar eenduidig over te oordelen. Dat is heel mooi. We moeten er wel de aandacht op blijven vestigen dat het ook in de praktijk werkt, dat inwoners nooit van kastjes naar muurtjes gestuurd worden.

De heer ZWART (PvhN): Ik hoor GroenLinks zeggen: 'Veiligheid vinden wij belangrijk.' Dat is heel mooi, dat vinden wij ook. Punt is dat het niet alleen gaat over veiligheid. Het gaat over schade die toegebracht wordt, zowel aan funderingen, de grond, het milieu en alles wat er omheen verder speelt buiten de schade aan mensen om. Ik hoor GroenLinks daar niets over zeggen. Zou GroenLinks genegen zijn om ook daar nog even aandacht aan te besteden in dit betoog?

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Ja, dat wil ik wel. Ik zei: bij een schadevergoeding moeten de inwoners ontzorgd worden. Al die schade moet vergoed worden zonder kastjes of muurtjes, dus zonder die onduidelijkheid.

De heer ZWART (PvhN): De vervolgvraag gaat over milieuschade. Het grondwater gaat naar verhouding omhoog. Dat verandert de ondergrond in de provincie Groningen. Dat is ook schade. Dus alle schade – en daar zou GroenLinks een opmerking over kunnen maken – inclusief milieuschade

moet vergoed worden. En als dat niet gebeurt, dan moeten we er maar mee ophouden. Ik ben benieuwd naar het antwoord.

De VOORZITTER: Ik ben wel benieuwd naar de vraag.

De heer ZWART (PvhN): Het was eigenlijk een vervolgvraag op het eerdere deel.

De VOORZITTER: Maar wat is uw vraag? Kunt u dat nog even herhalen dan? Want dat komt het debat ten goede.

De heer ZWART (PvhN): Ja, dat kan ik. Ik hoor de afgevaardigde van GroenLinks praten over schade aan mensen. Ik hoor haar praten over allerlei andere aspecten die vergoed zouden moeten worden. Maar waar ik haar niet over hoor, is de milieuschade die toegebracht wordt en die wel degelijk invloed heeft op de hele omgeving. En daar zou ik graag een commentaar willen hebben van GroenLinks.

De VOORZITTER: Ik beschouw het maar als een vraag. Mevrouw Ten Veen.

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Daar wil ik wel wat over zeggen. Qua veiligheid en inderdaad bij de natuur en milieu-effecten heb ik het vertrouwen erin – dat zou ik ook nader willen uitspreken – dat inderdaad Gedeputeerde Staten in voortdurende gesprekken de partijen die aan delfstoffenwinning doen en in de gesprekken in Den Haag, hen ook altijd eraan helpen herinneren dat inderdaad de impact op de natuur geminimaliseerd moet worden.

De VOORZITTER: De heer Zwart, ten slotte.

De heer ZWART (PvhN): Ten slotte ben ik benieuwd of de afgevaardigde van GroenLinks kan en wil toegeven dat met name de schade op het milieu-aspect en de schade aan de ondergrond de laatste jaren niet zijn meegenomen. Daar zou ik graag een reactie op willen hebben.

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Of dat niet is meegenomen, daarvan weet ik niet of ik het met u eens ben. Dat het altijd meer en beter meegenomen kan en moet worden, daarover ben ik het zeker wel met u eens. Ik neem aan en roep Gedeputeerde Staten op om dat ook te blijven doen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vraag me af of GroenLinks niet de parallellen ziet tussen de gaswinning in het Groningenveld. Tientallen jaren is er gewoon geroepen dat het veilig, dat het veilig is, dat het veilig, dat het geen schade kan veroorzaken, helemaal niks. Geen uitbetaling, helemaal niks. En nu we doen eigenlijk ook als provincie precies hetzelfde met de zoutwinning. Vindt u niet dat er parallellen lopen, dat dat gewoon goed geregeld moet worden en dat het gewoon gestopt moet worden?

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Die parallellen zie ik zeker. Ik woon zelf in het gestapelde-mijnbouwgebied. Ik hoop en ga ervan uit dat als de provincie leert van hoe het bij de gaswinning eraan toe is gegaan, zij bij de zoutwinning juist van die gestapelde situatie leren en niet vanaf nul beginnen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik ben blij om dat te horen. Want als wij leren, dan betekent dat dus dat we een volgende stap zetten en we gewoon moeten stoppen met die gestapelde mijnbouw. Is dat GroenLinks dat met ons eens en vindt GroenLinks niet met ons dat bijvoorbeeld dat dit uit de Nota Ondergrond gehaald moet worden?

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Met die uitdaging helemaal stoppen is een complexere vraag, omdat in principe Nedmag toestemming heeft tot 2045. Dus als het gestopt kan worden, kan dat tot allerlei andere situaties bijdragen. En zoals door sommige andere partijen ook al is aangedragen, is die delfstoffenwinning ook weer belangrijk voor elders in de provincie en de activiteiten daar. Dus zomaar stoppen klinkt sympathiek, maar we moeten ook kijken naar de nadere impact.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, ten slotte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dan wil ik nog graag een reactie op de volgende stelling. Is het niet zo dat GroenLinks er dus met gestrekt been ingaat als het gaat om het Groningenveld en als het gaat om de zoutwinning, GroenLinks zegt: 'Ach, toe maar'?

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Een gestrekt been zou ik niet zeggen. We houden onze ogen en oren open en daarom zijn we ook blij met de aandacht die er vandaag in de Staten voor is. inderdaad, zoals ik eerder noemde, roepen we ertoe op dat Gedeputeerde Staten dat ook de hele tijd blijft doen: de ogen en oren openhouden en bij de partijen die bij zowel de vergunningverlening als bij de winning zelf betrokken zijn, dit regelmatig aan de kaak te stellen. Dan verliezen we het niet uit het oog. En mochten er veranderingen zijn, dan is het zeker goed om dat nogmaals te agenderen.

De VOORZITTER: U was klaar met uw betoog, geloof ik? Ja? Dank u wel. Ik kijk even rond of er aanvullend behoefte is aan woordvoering. Dat is niet het geval? Dan geef ik namens het College de gelegenheid voor een kopje koffie. We doen een koffiepauze van een kwartiertje.

[Schorsing.]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geeft het woord namens het College aan gedeputeerde Van Hoorn.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Allereerst zou ik willen zeggen dat het College de zorgen die over tafel gaan ten aanzien van de zoutwinning, maar dan vooral de effecten die de zoutwinning heeft op het gebied, deelt en dat wij daar veel aandacht voor hebben. Ik heb vanochtend ook een gepeperde rekening in ontvangst waar een x aantal van de punten op staan dat ook vandaag ter tafel is gekomen. We gaan die zeker bestuderen.

Er is een aantal punten genoemd, vooral aandachtspunten, er zijn niet eens zo heel veel vragen gesteld. Maar ik zal ze in ieder geval in één keer behandelen en dan ook een reactie namens het College geven op de moties.

Het is denk ik goed om nog even te denken dat wij streven naar en ook pleiten voor die omgekeerde bewijslast, iets wat ook veelvuldig genoemd is.

Nog even iets de rol die de provincie heeft ten opzichte van andere rollen die vervuld worden door het Rijk als het gaat om de zoutwinning. Het SodM is verantwoordelijk voor de veiligheid en EZK doet de vergunningverlening. Dat is duidelijk. Wij pleiten er als provincie voor dat de garantie op de veiligheid gewaarborgd is. Dat doen we in verschillende vormen. Op dit punt hebben we namelijk bijvoorbeeld ook bezwaar aangetekend tegen het winningsplan van Nedmag, waarbij wij een rechtvaardige schadeafhandeling voor iedereen bepleiten, voor nu en in de toekomst. Ook als bijvoorbeeld Nedmag failliet zou gaan. Dat is uit het oogpunt van onze zorgplicht. En om daar heel even op door te gaan: wij hanteren – dat staat ook in de Nota Ondergrond die ook hier in de Staten is goedgekeurd door de meeste partijen – ons standpunt in de algemeenheid dat bedrijven nu maar ook op de lange termijn zorgen voor de veiligheid, veilige omstandigheden. Dat geldt dus ook expliciet voor de zoutwinning. Nogmaals, dat is het voorzorgsprincipe.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): GS heeft ook aangegeven dat bijvoorbeeld het hele persluchtverhaal dat er een stevige participatie plaats moet vinden. Het resultaat daarvan is dat de beide gemeenten tegen zijn en de inwoners zijn tegen. En ik hoor GS helemaal niets doen. Dus GS, geven aan dat zij dingen belangrijk vinden. Er wordt nu iets aangegeven over de gaswinning en de zoutwinning en dat is prima dat GS dat gedaan heeft. Maar als er ander geklooi in de ondergrond plaatsvindt, waarom gaat GS daar dan niet op reageren?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik noemde dit in algemeenheid wat er staat in de Nota Ondergrond, dus dat dat voorzorgsprincipe daar gewoon voor geldt. Die geldt voor alle activiteiten in de ondergrond. Dus dat geldt ook op het moment dat initiatiefnemers perslucht in de ondergrond willen inbrengen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): In de brief van juli geeft GS aan over die perslucht dat participatie een stevig punt is. Vervolgens is de uitkomst van die participatie zwaar negatief. Wanneer komt GS dan weer in actie? Of laten ze het gewoon bij een brief? 'Wij vinden dit belangrijk, maar voor de rest laten we het rusten en we hebben verder geen mening?'

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ja, ik vind even lastig om in te gaan op dat participatieproces. Ik denk dat de uitgangspunten die ik net heb genoemd, helder zijn en die gelden daar ook voor in algemeenheid. We hebben op dit moment niet een actie op stapel staan om daar wat mee te gaan doen.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Net wat de gedeputeerde nu zegt: er is nu niet iets in de planning om een actie te gaan doen. Mijn vraag is waarom niet, op het moment dat de participatie een zwaar negatieve uitslag heeft.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Wij zien op dit moment nog geen aanleiding daarvoor vanwege de uitgangspunten die wij hanteren.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): In 2012 hadden wij de aardbeving in Huizinge. Daarvoor werd er altijd geroepen: 'Veilig, veilig, veilig, veilig, er is niks aan de hand! Misschien een beetje schade, maar voor de rest is er helemaal niks aan de hand.' Tientallen jaren lang! Ziet de gedeputeerde ook de parallellen tussen de gaswinning in het Groningenveld en de zoutwinning en gestapelde mijnbouw die er nu plaatsvindt, met alle schade van dien?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): De situatie die mevrouw Voerman schetst, is natuurlijk eentje waar wij ook gewoon mee bezig zijn. Wij willen dus niet in dezelfde situatie terechtkomen als met de gaswinning. Dus dat is ook de reden waarom ik aangaf dat we ook pleiten voor de omgekeerde bewijslast als het gaat om schade van de zoutwinning of enige andere mijnbouwschade in wat voor vorm dan ook. Dat is ook de reden waarom wij nu wel actief zijn richting het Rijk en ook met betrekking tot dat winningsplan van Nedmag om ervoor te zorgen dat het op een veilige manier kan en ook goed geborgd is. Dus ja, dat is zeker iets waar we mee bezig zijn en wat wij ook zien.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik hoor toch nog niet genoeg urgentie in de woorden van de gedeputeerde. Is het nu wachten op de aardbeving van Heiligerlee of de aardbeving van Zuiderveen of de aardbeving van Veendam voordat er echt met een gestrekt been erin gegaan wordt en er écht parallellen worden getrokken met het Groningenveld, waarbij er wel met het gestrekte been wordt gewerkt als het gaat om het stoppen van de gaswinning?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Het is belangrijk om de rollen wel zuiver te hebben. Wij trekken aan de bel op het moment dat we zien dat de veiligheid in het geding is of dat er dingen niet goed georganiseerd zijn. Het SodM is *in the lead* om ervoor te zorgen dat die veiligheid ook gegarandeerd wordt. En EZK is het orgaan dat dan de vergunningverlening behandelt. Dus wij blijven dit ook doen: wij blijven dit ook goed in de gaten houden.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, ten slotte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik stel me zo voor dat Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten voor 2012 ongeveer hetzelfde hebben gezegd als wat deze gedeputeerde nu zegt als het gaat om de gaswinning in Groningen.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Dat was geen vraag volgens mij, voorzitter.

De VOORZITTER: Dat ben ik met u eens. Mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoor de gedeputeerde zich een klein beetje verschuilen achter het Staatstoezicht op de Mijnen, dat natuurlijk ook wel vrij kritisch op de zoutwinning en ook echt wel heel veel aandachtspunten aangeeft. Hoeveel moet er nog gebeuren tot het College beseft dat de zoutwinning niet veilig is?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ja, daar kan ik heel kort over zijn: daar gaat het SodM over. Zij bepalen of het veilig is, ja of nee. Dat hoeven wij niet als College nog een keer over te doen. Dat is een orgaan dat gewoon daarvoor is toegerust.

Ik was toegekomen aan het behandelen van de moties. Dan begin ik even bij de motie die is ingediend door de SP, 'Plan van aanpak afbouw zoutwinning'. Het College zou deze motie willen

ontraden. Dat adviseren we, omdat wij van mening zijn dat zoutwinning op zich mogelijk moet kunnen blijven mits, zoals ik eerder ook al heb aangegeven, dat op een veilige manier gebeurt. Daarbij, nogmaals, baseren wij ons op de adviezen van het SodM en dat geeft tot op heden aan dat dat op een veilige manier gebeurt. Dus dat maakt ook dat er geen aanleiding is om te pleiten voor het voorzorgsbeginsel. De provincie is geen bevoegd gezag als het gaat om de mijnbouwactiviteiten en het is ook niet aan de provincie om een afbouwplan op te stellen. Vandaar dat wij niet voor deze motie zullen pleiten.

Dan ga ik door naar de tweede motie. Ook die ontraden wij en dat betreft de motie 'Gelijke behandeling gedupeerden mijnbouw'. Wij zijn wel voor gelijke behandeling, maar we zien niet per se dat alle postcodes recht hebben op een schadevergoeding. Want de schadeafhandeling is geregeld via het IMG en de Commissie Mijnbouwschade, dus via die loketten. Zij zullen dus ook die afhandeling organiseren. Dat is dus die ene ingang, maar niet dat aan iedereen dan schade uitgekeerd is. Want dat moet immers eerst bepaald worden door die instanties. De waardedalingregeling en verduurzamingsregeling zijn in het leven geroepen om de zwaarst gedupeerde inwoners uit het aardbevingsgebied te helpen. Als we dus nu al de postcodes voor zoutwinningsgedupeerden daaraan toevoegen, dan creëer je eigenlijk daarmee ook weer een nieuwe ongelijkheid.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Het is zo dat deze zoutwinning plaatsvindt binnen de invloedssfeer van het Groningenveld. Dus het niet zo dat het Groningenveld daar los van staat. Daarom vragen wij ook om die regeling uit te breiden, onder andere naar deze postcodes, omdat deze mensen ontzettend veel schade hebben. Zij weten niet of die komt door de NAM, of de zoutwinning of – blablabla, zeg het maar waar het door komt. Misschien wel door het waterschap. Maar het heeft in ieder geval allemaal te maken met die mijnbouwactiviteiten. Vindt u niet met mij en een aantal van de mensen hier dat dat gewoon uitgebreid moet worden? Dat is gewoon juist eerlijk omdat het onder de invloed van het gaswinningsgebied staat.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Wij vinden dat dat aan de onafhankelijkheid is van het IMG en de Commissie Mijnbouwschade.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik vind het echt een heel slechte zaak dat het College hier zo over denkt. Want het College doet nu alsof zij echt geen invloed kunnen uitoefenen op een andere manier, zoals we ook bij andere mijnbouwvormen, zoals de gaswinning in het Groningenveld, wel dégelijk een been uitstrekken en pootje haken waar dat nodig is, maar zoals u dat hier niet doet. Dat is echt een verschil in het behandelen van bewoners. Hoe ziet de gedeputeerde dat?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Dat is dus juist niet zo. Want wij hebben juist aangegeven dat wij het belangrijk vindt dat alle schadeafhandeling en –meldingen via één loket behandeld worden.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, ten slotte.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, dan begrijpt de gedeputeerde schijnbaar niet – en daar mag ze zeker op reageren – dat het IMG wel degelijk op verschillende manieren naar de bewoners kijkt. Bijvoorbeeld door in Borgercompagnie de weg in tweeën te splitsen, waarbij de ene kant van de weg wel alle schade vergoed krijgt en wel alle regelingen krijgt en de andere kant van de weg die niet krijgt. Wat is daar dan rechtvaardig aan?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Het is belangrijk dat we duidelijke afspraken maken en die ook consequent uitvoeren. De afspraak die we nu gemaakt hebben, is dat het via dit loket wordt afgehandeld.

Nog één motie en die heeft betrekking op het fonds voor omwonenden. Ook deze motie gaan wij ontraden in deze vorm. Daar gaat eigenlijk met name over het woord 'overlast'. Want er wordt ons gevraagd om in gesprek te gaan met Nedmag en Nobian om winst of in ieder geval middelen in een fonds te storten ter compensatie voor de overlast. Ten eerste, wij hebben zelf natuurlijk niet het instrumentarium in huis om dat fonds op te richten. Maar goed, er wordt gevraagd om dat aan de bedrijven te vragen. Maar het woord 'overlast' is breed interpreteerbaar. Dat maakt dat we eigenlijk daarmee niet op pad kunnen gaan. Bij overlast zoals dat bijvoorbeeld in de milieuvergunning is opgenomen – dat doen we namelijk wel, we geven natuurlijk milieuvergunningen af – gaat het over geluid, licht en geur. Dus dat is wat we in de milieuvergunning opnemen. In dit geval weten wij niet over wat voor soort overlast het gaat. Dat is ook de belangrijkste reden waarom we deze motie ontraden.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, even twee vragen. Ten eerste: wat voor woord zou er dan wel moeten staan zodat u de motie wel kunt aanraden?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): In eerste instantie was er sprake van dat het zou gaan over schade in het algemeen. En schade is iets waar sowieso al iets voor georganiseerd is. Dat is met de bedrijven ook al gebeurd. Overlast: ja nogmaals, dat is een woord waar wij niet mee uit de voeten kunnen zo.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik begrijp dus dat schade ook niet het juiste woord is. Maar het is dan een omschrijving van de overlast voldoende? Kunnen we dat nog toevoegen op een of andere manier? Er is natuurlijk zeer veel overlast omdat er mensen op 60 meter van een boortoren wonen in Heiligerlee. Dat is nog dichterbij dan we toestaan bij bijvoorbeeld een windmolenpark, waar dit soort regelingen wel voor getroffen is. Kan de gedeputeerde leven met een omschrijving, bijvoorbeeld licht- of geluidsoverlast die er is, meer overlast door verkeersbewegingen en dat soort dingen?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik gaf net al aan dat dat soort dingen al in de milieuvergunning is opgenomen. Dan even specifiek zijn eigenlijk alle bovengrondse activiteiten. Ik noemde daarnet al even alle dingen die daar impact op kunnen hebben, dus zij kunnen lucht-, geur- en lichthinder veroorzaken. Dat is al opgenomen in de milieuvergunning.

De VOORZITTER: Oké, de zoektocht naar het woord gaat nog even verder, geloof ik?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, nog één vraagje, voorzitter.

De VOORZITTER: U wilt er nog één?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, ik wil graag weten waarom het opgenomen is in de milieuvergunning en het daarom niks kan betekenen voor het oprichten van een fonds en het geven van geld aan mensen die daaromheen wonen en die daar last van hebben. Ik zie het verband eigenlijk niet zo.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ja, dat zijn toch twee verschillende dingen. Een ander iets wat meespeelt, is dat als wij nu deze gesprekken gaan voeren met Nobian en Nedmag, waar ligt dan ook daar de grens? Dat kan leiden tot het effect van precedentwerking. Er zijn wellicht dan ook andere bedrijven. En nogmaals, dan kom ik toch weer terug op de definitie voor overlast: waar heb je het precies over? Het wordt dan een glijdende schaal. Dat is een boodschap die onvoldoende concreet is voor ons om daarmee op pad te gaan.

De heer GERRITS (D66): Ik heb zometeen nog een andere vraag. Maar bij dezen hebben we een analogie met windmolenparken. Daar wordt vaak gestreefd naar gebiedsfondsen, als er geen 50 procent participatie lokaal mogelijk is, waardoor toch de omgeving ook profiteert van het windmolenpark. Bent u het met mij eens dat die analogie mogelijk ook uitgevoerd zou kunnen worden in het geval van de zoutwinning? Dan formuleer ik het gewoon positief.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik ben het niet helemaal eens met de vraag van de heer Gerrits, omdat bij windmolenparken er dus wel duidelijk een definitie is voor die overlast

De heer GERRITS (D66): Ik vind dat we samen erover moeten nadenken over hoe we die analogie dan goed kunnen opzetten. Dat het niet per se de overlast is, maar dat het ook iets is dat een gebied mee kan profiteren in maatschappelijk opzicht van initiatieven die daar commercieel plaatsvinden. Dat je dat dan niet koppelt aan overlast, maar dat je een gebied wilt opbouwen en commerciële bedrijven daaraan meewerken. Bent u het daarmee eens?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Is het mogelijk dat de heer Gerrits nog één keer zijn vraag herhaalt? Ik heb hem niet helemaal goed kunnen verstaan.

De heer GERRITS (D66): Dat we het niet gaan zoeken in een semantische definitie van overlast, maar dat we het zoeken in een bedrijf dat in een gebied activiteiten uitoefent, zoals ook de

windmolenexploitanten. Dan kunnen de omwonenden die daarmee te maken hebben, meeprofiteren door middel van een gebiedsfonds voor de ontwikkeling van dat gebied. Als we die analogie kunnen vinden, dan zouden we daarmee aan de slag kunnen om ook voor de omwonenden van de zoutwinning een gebiedsfonds op te zetten. Ziet u die redenering zitten?

De VOORZITTER: De gedeputeerde? Ik krijg non-verbaal de indruk dat de gedeputeerde op dit punt even de behoefte heeft aan ruggespraak. Zullen we dat gewoon even toestaan?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Dat zou fijn zijn, dank.

De heer GERRITS (D66): Mag ik dan de andere vraag, die ik ook al een tijdje heb, ook stellen? Dat is een vraag die ook wellicht onmiddellijk kan worden beantwoord. Maar die luidt: hoe belangrijk is zoutwinning? Ik heb die in mijn woordvoering een aantal keren met een andere formulering ook gebezigd. Die geeft namelijk aan hoeveel belang wij met z'n allen, ook in deze Staten, hechten aan deze vorm van mijnbouw en dus ook in welke mate wij de overlast voor de bewoners daarmee voor lief nemen. Dus niet op zich in juridische zin, maar gewoon het ongemak dat bewoners hebben. Dus nogmaals: hoe belangrijk is zoutwinning? En als dit niet onmiddellijk kan worden beantwoord, is dat iets om samen op te studeren, stel ik dan voor.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Als het gaat om hoe belangrijk zoutwinning is – ook dat staat in de Nota Ondergrond – dan maken wij een brede afweging, gebaseerd op de *people, profit and prosperity*, dus welvaart. In dit geval gaat het over het geheel ten aanzien van de zoutwinning: een x aantal banen, circa 250 direct en dan is er nog eens een x aantal banen tot 350 indirect. Daarbij is ook een deel inhuur. Dus dat is wel van belang voor de ontwikkeling, de economie en de werkgelegenheid van dat gebied. Daarnaast is er ook een stukje waarbij het gaat om de energietransitie en het benutten van de bodem, die ook van belang zijn voor de lokale samenleving en de provincie in haar geheel. Tot slot is natuurlijk het onderdeel van het beschermen, maar daar hebben we het al uitvoerig over gehad. Ten aanzien van de veiligheid hebben we daar een belang in. Dus drie pijlers samen maken in ieder geval dat wij in de Nota Ondergrond hebben aangegeven dat wij zoutwinning alleen onder de voorwaarde van het garanderen van de veiligheid van meerwaarde vinden.

De heer BAKKER (VVD): Toch nog even over dat gebiedsfonds. Wij voelen er niet zo veel voor om het College met de pet in de hand naar twee bedrijven toe te sturen. Nu moet er nog een nieuwe vergunning verleend worden. Zou het wat zijn, in welke vorm dan ook, als het College kenbaar maakt aan de minister van Economische Zaken dat een gebiedsfonds dient uit te maken van de vergunningverlening? Is het College daartoe bereid?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik heb een beetje idee dat ik eenzelfde soort vraag krijg nu als die eerder is gesteld. Kijk, als we een gebiedsfonds voor zoutwinning gaan suggereren, dan is het verschil misschien dat de heer Bakker wil dat wij dat bij EZK gaan aanvragen. Maar daarbij is nog steeds wel zo dat misschien de volgende vraag wordt om dat weer bij een andere industrie te doen.

De VOORZITTER: De heer Bakker stelde deze vraag. Ik spreek nu voor de heer Bakker, geloof ik. De heer Bakker.

De heer BAKKER (VVD): Ja, de vraag is heel kort. Is het College bereid om die gang te gaan?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik denk dat wij die vraag wel kunnen stellen bij EZK. Alleen, ik hoop wel dat de Staten zich daarmee wel realiseren dat dat ook kan betekenen dat dat wel iets in gang kan zetten, ook ten aanzien van de andere industrieën in de provincie. Dat is iets waar je volgens mij wel goed over moet nadenken.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Ik wil hier toch wel wat duidelijkheid over, het gebiedsfonds. Laten we vooropstellen: wij zijn tegen zoutwinning en wij zien het liefst dat het volgende week gebeurd is. Maar als je dan hebt over zoutwinning, heb je het wel over een bedrijf dat aan zoutwinning doet. Waarom praten wij nu over een gebiedsfonds als je ziet wat het bedrijf op dit moment doet? Sponsoring van sportverenigingen, hardloophwedstrijden organiseren, de bibliotheek steunen – en ga zo maar door. Dat hoort de gedeputeerde gewoon te weten. De gedeputeerde hoort te weten dat zo'n bedrijf in een gebied enorm veel doet. Dat we het er niet mee eens zijn, is een tweede. Ik vind het ook

totáál onzinnige vragen als je het hier over een gebiedsfonds. Dat gebiedsfonds wordt allang ingevuld door het bedrijf.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ja voorzitter, volgens mij was dat geen vraag aan mij.

De VOORZITTER: Ik ben geneigd dat met u eens te zijn. De heer Ram.

De heer RAM (PVV): Voordat de interrupties begonnen, ging de gedeputeerde net een zin wijden aan de NOM. Die is niet afgemaakt. Maar daar wil ik toch nog even een vraag over stellen. De provincie is medeaandeelhouder van de NOM. De NOM is dus mede-eigenaar van Nedmag. Hoe ziet u uw rol als College ten opzichte van die constructie in relatie tot de NOM?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Het klopt wat de heer Ram aangeeft. De NOM is privaatrechtelijk gezien een onderneming. Die staat daarmee bewust op afstand van de overheid en de politiek. Zij zijn aandeelhouder van Nedmag. Dus in die zien wij onze rol niet anders dan die ten aanzien van andere industrieën binnen de provincie.

De heer RAM (PVV): Dat vind ik toch wel een heel bijzondere. Wij hebben als Staten gesproken over de aandeelhoudersstrategie naar de NOM. En als provincie kunnen we gewoon vastleggen in de aandeelhoudersstrategie dat we helemaal geen mijnbouw willen en dat de NOM zich gewoon helemaal niet bezighoudt met bedrijven die investeren in de mijnbouw. Dus hoe kijkt het College aan tegen die invloed die het College wel degelijk heeft, in de aandeelhoudersstrategie vast te leggen en dat bij de NOM neer te leggen?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik weet niet of ik nu de vraag helemaal goed begrijp, hoor. Want volgens mij heb ik wel heel duidelijk aangegeven hoe wij daar als College in staan. En ik heb ook duidelijk aangegeven dat wij als College niet negatief tegenover de zoutwinning *an sich* staan, zolang dat op een veilige wijze die mijnbouw plaats kan vinden. Dat is het standpunt dat wij uitdragen naar het Rijk toe, maar ook naar andere partijen.

De heer RAM (PVV): Nou ja, het gaat mij ook om de rol van de provincie als indirect mede-eigenaar. Daarnaast heeft de provincie wel degelijk indirect invloed op de NOM via de aandeelhoudersstrategie. Die kan gewoon bij de aandeelhoudersvergadering worden vastgesteld: dat hebben we ook besproken een aantal jaren terug. Dus dat kan gewoon. De vraag is: wil de provincie c.q. het College haar of zijn invloed via de aandeelhoudersstrategie op de NOM, zodat Nedmag tot de orde wordt geroepen?

De VOORZITTER: Het was een heldere vraag. Het was de derde in de rij, dus dit was ook uw laatste. De gedeputeerde.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik had net al antwoord gegeven op de vraag dat we het niet op een andere manier doen dan hoe wij met andere industrieën en initiatieven omgaan in de provincie.

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Ik had een vraag. Als ik het goed begrijp, zit het College een beetje in een soort spagaat dat het wel ziet dat er risico's zijn. Is het dan niet een goed idee om inderdaad te bevestigen dat er regelmatig en heel helder en duidelijke richting EZK wordt meegenomen dat de veiligheid niet een bijkomend iets of een bijzaak is, maar echt een primaire zorg voor de inwoners van Groningen?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Dat is een boodschap die wij continu blijven uitdragen. Ik zit nog even te kijken. Volgens mij was ik inmiddels door de vragen en moties heen. Ja.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Er was enige discussie over de precieze bewoording van een motie en wat precies gevraagd moest worden. Dus ik aarzel of ik de moties nu meteen in stemming moet brengen of ik nog de gelegenheid moet geven voor nog enig overleg daarvoor. De heer Meendering zie ik zich nog melden.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Mijn fractie heeft behoefte aan een korte schorsing.

De VOORZITTER: Dank dat u het vraagt. Hoelang is 'kort'? Vijf minuten? Tien? Zeven? Zevenenhalve minuut? Meneer SCHMAAL zie ik nog.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Volgens mij komt er nog een antwoord op een vraag die meneer Gerrits gesteld heeft. Het College had daar nog even ruggespraak over nodig. Ik ben wel erg nieuwsgierig over wat daaruit komt.

De VOORZITTER: Ik kijk even naar de gedeputeerde. Want dat kunnen we op verschillende manier doen. We kunnen de voortgang bedienen door even te beginnen met een ander agendapunt, waarna we dit agendapunt hernemen. Het kan ook zijn dat de gedeputeerde zegt dat die ruggespraak snel is gebeurd. Dan schorsen we en geeft de gedeputeerde antwoord en op hetzelfde moment kan er over de bewoording van de motie worden gesproken. Zeg het maar. Het laatste? Dan zal er wel tien minuten schorsing nodig zijn, hè? Ja? Dan schors ik voor elfenhalve minuut.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Is de heer Meendering in de buurt? Meneer Meendering, kunt u mij vertellen of de schorsing iets heeft opgeleverd?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dat kan ik u vertellen. Want er is uitvoering gesproken over de moties. U kunt de vergadering hervatten.

De VOORZITTER: Er waren twee aanvragers voor de schorsing, voor de gedeputeerde gold dat ook. De voorbereidingstijd was voldoende? Ja? Dan kunnen we de vergadering hervatten. Ik stond op het punt om de beraadslagingen te sluiten, maar toen was er nog een antwoord waarvan het op prijs werd gesteld dat de gedeputeerde na ruggespraak dat nog even zou geven. Dus daar geef ik haar zo de gelegenheid voor. Zullen we daarmee beginnen en dan nog even kijken wat er is geworden van de moties? Is dat verstandig? Of moeten de volgorde omkeren, omdat u de reactie van de gedeputeerde op een misschien inmiddels gewijzigde motie op prijs stelt? Wat zullen we doen? Dan geef ik de gedeputeerde als eerste het woord.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Er werd gevraagd of ik nog even terug wilde komen op het punt van de heer Gerrits van D66. Die stelde eigenlijk meer in de algemeenheid voor om een gebiedsfonds voor de zoutwinning op te richten. Ik blijf er echter bij datgene wat ik eigenlijk al eerder heb gezegd tijdens het debat, namelijk dat als je nu een gebiedsfonds opricht voor de zoutwinning, dat wellicht ook een precedentwerking met zich meebrengt voor andere bedrijven en industrieën in de provincie. Vandaar dat wij ook daar niet positief tegenover staan. Ik denk dat dat onverstandig is.

Verder gaf ik ook aan dat een aantal onderdelen dat onder de term 'overlast' valt, zoals geluid, licht en geur, opgenomen is in de milieuvergunning. Dat is ook een *tool* die wij als provincie zelf ook heel duidelijk in handen hebben en daar wordt ook op gehandhaafd.

De VOORZITTER: Dank u zeer. U was klaar, hè, gedeputeerde? De griffier wees mij op de mogelijkheid, die eigenlijk heel logisch is, om nu even te inventariseren of er behoefte is aan een tweede termijn, waarin ook van alles met moties kan gebeuren enzovoort. Ik zie dat bij mevrouw Voerman, mevrouw Bakker en de heer Ram daar behoefte aan is. Ik geef ze in die volgorde het woord, allereerst mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ik vind het heel erg jammer dat er toch een verschil wordt gemaakt tussen mensen die wonen boven op het grote Groningenveld ten opzichte van de mensen die meer in het zuiden van Groningen wonen binnen de gestapelde mijnbouw. Dat vind ik echt heel erg jammer. Ik vind echt dat het een verschil is dat niet uit te leggen valt en dat het dus eigenlijk gewoon wachten is op de grote aardbeving van Veendam of de grote aardbeving van Heiligerlee. Maar goed, daar is dan het wachten op, onder de verantwoordelijkheid van dit College.

Dan één motie 'Fonds omwonenden zoutwinning'. In overleg is daar één kleine verandering gemaakt in het dictum. Daar is het woord 'overlast' weer veranderd in 'schade'.

De VOORZITTER: Ja, soms is het goed om een verbetering weer te 'verontbeteren'. Dus dan weet u wat er in die motie staat, zij wordt zo rondgedeeld. Deze krijgt, zoals we gewend zijn, een ander nummer: 464. De eerder ingediende motie met nummer 463 wordt daarmee ook ingetrokken, dus dan hebben we weer een schone lei. De indieners blijven de Partij voor de Dieren, de SP, de Partij voor

het Noorden en 50PLUS en de titel blijft: 'Fonds omwonenden zoutwinning'. De motie eindigt dan met het volgende, licht gewijzigde verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- bewoners in gebieden waar zoutwinning plaatsvindt, vaak schade hebben aan hun huizen en veel zorgen hebben over hun veiligheid;
- deze zorgen niet ongegrond zijn, omdat:
  1. zowel bij Nobian als Nedmag regelmatig milieu-incidenten zijn gemeld;
  2. bij de magnesiumzoutwinning in en rond Veendam enorme bodemdaling heeft plaatsgevonden en nog steeds plaatsvindt;
  3. in zoutcavernes zowel bij Zuidwending als in de gemeente Oldambt regelmatig trillingen zijn waargenomen;
  4. Nobian daarom onder verscherpt toezicht staat van het SodM;

Overwegende dat:

- er veel geld verdiend wordt met de winning van zout;
- dit over de rug van de inwoners gaat, die wel delen in de lasten maar niet in de lusten;
- er bijvoorbeeld nabij windparken regelingen bestaan waardoor direct omwonenden jaarlijks een bedrag uitbetaald krijgen ter compensatie van de overlast;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het gesprek aan te gaan met Nedmag en Nobian om hen aan te sporen, een goed gevuld fonds in te richten als compensatie voor de schade binnen het gebied en waaruit bewoners van het gebied ieder jaar, tot ten minste het eind van de zoutwinning, een vooraf vast te stellen bedrag krijgen ter compensatie van de schade;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik wilde even terugkomen op wat de gedeputeerde zei over dat het College niet verantwoordelijk is voor het maken van een afbouwplan. Dat begrijp ik heel goed, want dat ligt natuurlijk bij het Rijk. Maar dat vragen wij ook niet om in deze motie. Wij vragen om te komen tot een plan van aanpak hoe het College bij het Rijk dat afbouwplan voor elkaar wil krijgen. Maar goed, het College is toch niet van plan om te stoppen met de zoutwinning, hebben ze aangegeven. Dus ik begrijp heel goed dat zij deze motie ontraden. Maar ik dacht: ik licht dat toch nog even toe dat ik heel goed begrijp dat dat afbouwplan niet op het bordje van het College ligt.

Wat het College wel kan doen, is natuurlijk de zoutwinning uit de Nota Ondergrond halen en zich wel hard uitspreken tegen de zoutwinning. Maar dat wil het College niet doen. Wij vonden als SP de beantwoording van de gedeputeerde toch wel vrij zakelijk: een beetje juridisch, een beetje verschuilend achter allerlei instanties, wetten en regelgeving. Wij missen toch echt de menselijke maat in dit debat. Het gaat hier over onze inwoners die ontzettend veel zorgen hebben over hun huis, over hun toekomst, over hun veiligheid. Er hebben al heel veel incidenten plaatsgevonden bij de zoutwinning en we hebben geen idee hoe de toekomst eruitziet.

Vanochtend heeft Nick van Leeuwen, begin twintig en wonende in Heiligerlee, de gepeperde rekening overhandigd aan de gedeputeerde en daarbij gezegd: "Het gaat over mijn thuis, het gaat over mijn toekomst. Ik wil heel graag blijven wonen in Heiligerlee." En laten we nou alstublieft niet zo hardleers zijn en gewoon het voorzorgsprincipe instellen en dus stoppen met de zoutwinning.

De heer RAM (PVV): Ik had in de eerste termijn een vraag gesteld over de positie van De Lhoist Group en de NOM en de aansprakelijkheid voor deze partijen. Daar heeft de gedeputeerde geen enkel antwoord op gegeven, dus dat verbaasde mij wat. Dus ik wil graag het College verzoeken om een duidelijke positie in te nemen over de aansprakelijkheid van deze twee aandeelhouders in Nedmag.

Daarnaast bevreemdt mij de houding van de gedeputeerde wat. Nee, ik zie geen enkele toenadering naar inwoners in het gebied rondom de zoutwinning. Het lijkt een vrij duidelijke lijn getrokken: 'We gaan niks doen voor deze inwoners.' Ik krijg toch heel duidelijk de indruk dat het College ervoor kiest om deze inwoners in de kou te zetten. Graag een reactie daarop. Waarom wordt er niet gewoon een gebiedsfonds uitgebreid? Want dat is er toch al gedeeltelijk? Waarom wordt er niet gekeken naar extra steun? Waarom wordt er niet gekeken naar een gelijke behandeling? Ja, ik begrijp dat niet, deze houding. Ik had verwacht, zeker gezien de geschiedenis rondom de gaswinning, dat ook deze mijnbouw op dezelfde manier zou worden benaderd als de gaswinning. Ik begrijp niet waarom deze houding zo koud is naar de inwoners toe.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Ik sta hier, omdat ik nog graag wil terugkomen op een vraag die mij is gesteld door de Partij voor de Dieren. Het ging over het afbouwplan. Voor het antwoord moet ik terug naar september 2020, toen in deze Staten de Nota Ondergrond als hamerstuk voorlag. Ik begrijp dat de Partij voor de Dieren hier vragen over stelt, omdat zij toen een stemverklaring heeft afgelegd, las ik. In de Nota Ondergrond lezen we dat het standpunt wordt gehanteerd dat onomstotelijk moet vaststaan in het winningsplan dat het veilig moet kunnen. En kunnen we ons daar niet in vinden, dan moeten we als provincie juridische procedures ingaan samen met de gemeenten. Ja, zo hebben we dat daarin afgesproken. En dat het vervelend is dat we op deze manier hiermee moeten omgaan, vind ik ook spijtig. Maar ik denk dat dat inherent is aan de ingewikkeldheid van dit onderwerp en hoe ingewikkeld onze maatschappij sowieso in elkaar steekt.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Zou de PvdA op dit moment weer voor stemmen als er weer zo'n Nota Ondergrond zou komen?

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Als die weer voorligt, dan nemen we onze ervaringen van nu mee.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het zou dit College sieren als zij eens wat beter gaan nadenken over een gebiedsfonds. Het gebiedsfonds N33 wordt niet gevuld door de provincie Groningen, maar er wordt wel een compensatiefonds door de provincie Drenthe betaald. Als er iets gewonnen gaat worden in onze bodem, zijn wij al druk bezig met Den Haag, het Rijk, om gecompenseerd te worden voor allerlei soorten schade door het gebruik van onze ondergrond, maar ook voor immateriële schade en minder woongenot. Er zijn genoeg manieren om na te denken waarom inwoners van een bepaald gebied gecompenseerd zouden moeten worden. Want dat vinden wij: dat zij daarvoor gecompenseerd zouden móeten worden.

En dan kan het wat ons betreft niet zo zijn dat het om een woordje 'schade' of 'overlast' of dat soort zaken gaat en dat het gejuridiseerd gaat worden. Dan wordt er gekeken naar de milieuvergunning of er juridisch gezien schade is of niet en wie dan verantwoordelijk is. Ja, het gaat om een compensatie voor het gemis aan woongenot, voor de overlast die je daarbij hebt. Niet meer en niet minder. Dus we zullen toch het College oproepen om eens wat breder na te gaan denken of je gewoon niet altijd de schade moet compenseren naar de inwoners toe, zodra je in de bodem zit te wroeten. Net zoals sommige andere partijen hebben aangegeven. Dus ik hoop dat het College dat ter harte neemt. Want nu hebben ze twee keer laten zien dat ze wat dat betreft helemaal niet rekening houden met de bewoners.

De VOORZITTER: Dank u wel. Anderen nog? Ik kijk langzaam rond. Geen behoefte? Dan geef ik het woord weer aan de gedeputeerde.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ik wil nogmaals benadrukken dat wij als College wel degelijk de overlast en schade die in het gebied plaatsvinden, serieus nemen. Dat heb ik ook gezegd in de eerste ronde van dit debat. Maar dat geldt ook voor de geluiden die een beetje de teneur voeren in dit debat. Vandaar ook – dat ga ik nog even heel kort herhalen, niet al te uitgebreid want we hebben nog een lange dag te gaan – dat ik nog wel een keer refereer aan de Nota Ondergrond, waarin ook duidelijke *statements* staan ten aanzien van hoe de provincie in de veiligheid en het voorzorgsprincipe staat als het gaat om mijnbouwactiviteiten en activiteiten in de ondergrond in het algemeen.

Dan wil ik even terugkomen op de motie, want die is nu aangepast. In de motie ging het op gegeven moment veel over het woord 'overlast': ik begrijp dat dit nu is teruggezet naar het woord 'schade'. In deze vorm wil ik de Staten toezeggen dat wij inderdaad dat dan nog best wel een keer willen gaan bespreken met en op tafel willen leggen bij Nedmag en Nobian, ondanks het feit dat er ook al een fonds bestaat voor bepaalde compensatie. Maar we willen dit nog best een keer bespreken zoals waar het College ook toe opgeroepen wordt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Jammer dat me dit weer een interruptie kost. Maar wat zegt het College nou eigenlijk? Nemen zij de motie over?

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Ja, ik geef inderdaad aan dat we de motie overlaten aan de Staten. Dat klopt.

De VOORZITTER: Nou, de vraag was of u de motie overneemt. Of het de toezegging is dat u gaat doen wat er in de motie wordt gevraagd.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Voorzitter, we laten de motie over aan de Staten en het verzoek aan het College om in gesprek te gaan met Nedmag en Nobian, gaan wij inwilligen.

De VOORZITTER: Helder, dank u wel. Dit is heel zuiver wat hier gebeurt, hè? Er is een motie ingediend, het College geeft aan advies aan de Staten. Er zijn twee smaken eigenlijk: overlaten en overlaten aan het oordeel van de Staten. Dus het is aan de Staten om te bepalen wat er met de motie moet gebeuren. Als context heeft de gedeputeerde iets gezegd over wat het College van plan is te gaan doen. Dus ik reageer even vanwege de onrust die ik hoor.

Ik sluit de beraadslaging en ik vraag mij af of er nog fracties zijn die een stemverklaring willen afgeven bij de ingediende moties of dat u zegt dat de beraadslaging op dat punt wel heel helder was. Ik zie de hand van mevrouw Ten Veen. Mag ik even aandacht, dames en heren? Overleggen mag in een schorsing of anders heel zachtjes. Mevrouw Ten Veen.

Mevrouw TEN VEEN (GroenLinks): Wij hebben een stemverklaring bij motie 462. Uiteraard zijn wij als GroenLinks helemaal voor gelijke behandeling van gedupeerden. De uitdaging was dat de postcodes tot onduidelijkheid leidden. Dus we zullen wel tegen stemmen, maar wel voor gelijke behandeling in het algemeen, uiteraard.

Mevrouw DA SILVA PINTO (PvdA): Wij willen ons graag aansluiten bij de stemverklaring van GroenLinks.

De heer PESTMAN (BVNL): Belang van Nederland zal voor die dezelfde motie stemmen. Echter, met de kanttekening dat wij de postcodes niet zo belangrijk vinden, maar wel dat iedereen zijn schade vergoed kan worden. Dat het van een postcode moet afhangen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Zullen we dan maar gaan stemmen?

Dan open ik met het nodige geduld de stemming over motie 461 'Plan van aanpak afbouwplan zoutwinning'. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van de SP, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en 50PLUS. Daartegen hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat leidt tot de volgende uitslag. Voor de motie hebben gestemd 6 leden, daartegen 30. De motie is verworpen.

En dat brengt ons bij de volgende motie, motie 462 'Gelijke behandeling gedupeerden mijnbouw'. Dat leidt tot de volgende uitslag. De fracties van de SP, Groninger Belang, de Partij voor het Noorden, 50PLUS en BVNL hebben voor gestemd. Daartegen stemden de fracties van de GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, de PVV, de Partij voor de Dieren, D66, Ons Groningen en de Fractie GO. Voor hebben 10 leden gestemd, daartegen 26. De motie is verworpen.

Motie 463 is ingetrokken.

Dus dat brengt ons bij motie 464 'Fonds omwonenden zoutwinning', waarin het woord 'overlast' veranderd is in 'schade'. Ik stel het volgende vast. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en 50PLUS. Daartegen hebben gestemd de fracties van de VVD, het CDA, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent dat voor deze motie hebben gestemd 27 leden, daartegen 10. Dus deze motie is aangenomen.

Ik denk dat wij toe zijn aan de lunchpauze. Ja? Maar eerst de foto, dan de lunchpauze. De foto wordt hier in de Statenzaal genomen. Zo snel mogelijk, dan hebt u meer tijd om te eten.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering.

## **B. Voordracht: Notitie Werken aan Participatie**

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Het volgend agendapunt is het provinciale participatiebeleid. De participatie is op verschillende manieren en ook in eerdere verschillende stadia aan de orde geweest in de Statenvergadering in de afgelopen jaren. De Notitie 'Werken aan

Participatie' die nu voorligt, is in zekere zin een eindproduct. Al is er altijd weer een eindproduct na een eindproduct, natuurlijk. Maar dit ligt voor ter besluitvorming en dit is de gelegenheid om daarover politieke standpunten met elkaar te wisselen.

En om dat kracht bij te zetten hebben een paar fracties, namelijk voor zover ik weet – dat is nooit perfecte kennis – de ChristenUnie en het CDA, een amendement voorbereid dat ze mogelijk zouden willen indienen, een wijzigingsvoorstel. Dus het lijkt mij gepast om de fracties die in volgorde, dus eerst mevrouw Donker en dan de heer De Wit, het woord te geven. Dan loop ik langs de aanmeldingen en dan kijk ik of er nog anderen die bij nader inzien toch het woord wensen te voeren. Ik begin met mevrouw Donker namens de ChristenUnie.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): De afgelopen maanden waren de Provinciale Staten van Groningen op expeditie. Samen met jongeren, beleidsmakers, gemeenten, Collegeleden, toneelmakers, onderzoekers en belangstellende inwoners hebben de Staten een zoektocht afgelegd naar de beste vormen van democratie. De Notitie 'Participatie' die nu voorligt, is het resultaat van die zoektocht. In de notitie worden negen concrete afspraken voorgesteld, waarvan we een aantal toejuichen maar ook enkele niet.

In besluitpunt 6 staat een voorstel om te experimenteren met burgerberaden en burgerpanels als aanvulling op de gekozen volksvertegenwoordiging. Onze fractie heeft bezwaren bij de komst van burgerberaden die door loting worden samengesteld. Door loting heeft misschien wel iedereen evenveel kans, maar nog niet iedereen dezelfde mogelijkheden om goed te kunnen participeren. Hoe reëel is het om te verwachten dat bijvoorbeeld ook drukke ondernemers, jonge ouders, chronisch zieken avond na avond met meer dan honderd mensen willen gaan sparren over maatschappelijke problemen? Niet reëel, denken wij. Sommige bevolkingsgroepen zullen daardoor in burgerberaden onvoldoende vertegenwoordigd zijn. Een besluit van een burgerraad kan daarom wat ons betreft nooit leidend zijn voor besluiten van de Staten, waar wel de stemmers van deze bevolkingsgroepen vertegenwoordigd zijn.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Is mevrouw Donker bewust van het feit dat je ook een gewogen loting zou kunnen doen en dat je dus ook mensen zou kunnen faciliteren dat wij ook als Staten mensen faciliteren? Dus ook via dagvergoedingen, door te zorgen voor oppas? Is dat wellicht een optie, voorzitter?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, dat zou kunnen. Maar dan nog, ik denk niet dat iedereen afkomt op zo'n uitnodiging. Dus dan is het alsnog niet een gewogen besluit zeg maar.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Zou de woordvoerder van de ChristenUnie ervoor open kunnen staan dat als wij als Staten wel zouden regelen dat het een gewogen afweging is met tienduizend uitnodigingen te versturen en we vervolgens echt bewust kijken naar alle doelgroepen in verband met de representatie van alle lagen van de maatschappij? Dat we daardoor specifiek honderd man neer kunnen zetten die alle tijd en gefaciliteerd worden door ons als Staten?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, ik denk dat het enthousiasme dat daaruit kan komen, wel aanstekelijk kan werken, maar dat dat niet echt een antwoord is op de risico's die we ook zien. Dus nee, ik zie daar niet zo veel heil in.

De VOORZITTER: Laatste poging voor mevrouw Benjamins, voordat ze haar eigen spreektijd eraan waagt.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Nou, ik ben heel blij om te constateren dat er ook wat enthousiasme gezien wordt in de kansen bij het burgerberaad. Ik hoop dat mevrouw Donker open blijft staan voor deze gedachte.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik hoor geen vraag.

De VOORZITTER: Ik ook niet. De heer Roemers.

De heer ROEMERS (PvdA): De woordvoerder van de ChristenUnie geeft aan dat ze bang is dat mensen die een handicap hebben, wellicht niet goed gehoord worden. Persoonlijk ken ik ex-Statelieden die steekblind zijn en bloedfanatiek zijn in het politieke debat. Ik hoor een aantal mensen al lachen, dus die kennen hem nog wel. Volgens mij kunnen ook mensen die een handicap hebben,

heel goed deelnemen aan een burgerberaad, zeker als je je voorstelt dat je het over openbaar vervoer gaat hebben. Waar is mevrouw Donker bang voor?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Iedereen heeft zijn of haar talenten, dus dat is het probleem ook niet. Maar ik ken ook heel veel mensen die blij zijn dat ik hier sta namens hen en dat zij hier niet hoeven te staan. Ik bedoel, ik vind het zelf ook best spannend om hier te staan. Maar ik denk dat we niet moeten doen alsof alle Groningers mondige burgers zijn. Dus in die zin denk ik dat er juist heel veel mensen blij zijn dat mensen zoals wij hier staan en die de tijd en de energie hierin steken.

De heer ROEMERS (PvdA): Dan zou mijn vervolgvraag zijn: zou het dan geen aanvulling kunnen zijn, zo'n burgerberaad, voor ons? Wij hebben het ook hartstikke druk, wij hebben ook heel veel eenmansfracties. Zou dat ons niet heel erg goed kunnen helpen, juist met een goed advies en een gedragen advies vanuit een burgerberaad om onze eigen besluiten goed daarover te kunnen nemen?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, ik zou liever de tijd daar dan niet in steken, maar juist in de dingen die wij zelf doen. Dat wij juist in de mogelijkheden die wij zelf hebben, onze tijd en energie steken en niet de tijd en energie steken in experimenten waardoor het voor de burger alleen maar vager en ingewikkelder wordt. Misschien wordt dan juist ook zo'n besluitvorming veel stroperiger.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ben benieuwd of de ChristenUnie vindt dat wij als volksvertegenwoordigers eigenaar zijn van de democratie.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Nee, uiteraard niet. Wij zijn allemaal burgers, wij hebben allemaal onze connecties, onze gesprekken en daar halen wij onze informatie uit. Daar voelen wij ook wat er leeft in de samenleving. Natuurlijk kun je dat ook zo nu en dan organiseren, maar ik denk wel dat wij zoals wij hier zijn, een burgerpanel zijn. Wij zijn allemaal burgers en we zitten hier met onderwijzers, met klantenservicemedewerkers, met tegelzetters. Wij hebben allemaal onze eigen leefomgeving: daar halen wij onze input uit. Natuurlijk zijn wij samen, al met al met iedereen die kan stemmen. Dan kan iedereen die 18 jaar of ouder is. Samen zijn wij de democratie.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Zoals mevrouw Donker wellicht ook heeft kunnen lezen, is het vertrouwen in onze provinciale politiek heel laag: 20 procent. Wat denkt zij dat het doet met het vertrouwen van onze inwoners als wij nu zeggen dat wij denken dat zij niet mee kunnen praten of niet mee kunnen beslissen in burgerberaden? Groeit dat vertrouwen of daalt dat?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Dat heb ik helemaal niet gezegd. Ik heb juist iets gezegd over de verwachtingen die daardoor gewekt worden en die vaak achteraf – dat blijkt ook wel uit beraden die al gehouden zijn – niet waargemaakt kunnen worden. Mensen hebben dan heel veel tijd en energie gestoken in plannen en dan wordt er een besluit over genomen. Dan komen ze eigenlijk van een koude kermis thuis.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, ik ben het met u eens dat natuurlijk van tevoren de kaders heel goed geschetst moeten worden en dat het voor de inwoners van een burgerberaad ook heel duidelijk moet zijn wat ze moeten kunnen verwachten. Wat ik echter problematisch vind, is dat als wij zeggen dat wij denken dat zij niet geschikt zijn, niet beschikken over de talenten om mee te praten in een burgerberaad, wij de kloof tussen inwoners en onze provincie alleen maar vergroten. Hoe ziet mevrouw Donker dit?

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ja, dat zijn niet mijn woorden. Dus ga ik daar verder niet op in.

De VOORZITTER: Dan ten slotte, mevrouw Bennett.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Graag zou ik willen weten of mevrouw Donker dan een toelichting kan geven op wat dan wél haar woorden zijn, hoe wij die moeten duiden en hoe zij denkt dat dit kan overkomen op onze inwoners.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik heb dat volgens mij al heel duidelijk uitgelegd.

Daarnaast ontstaat door het organiseren van burgerberaden een extra laag waar beslissingen genomen worden. Voor inwoners wordt besluitvorming hierdoor minder transparant. Het aantal

inwoners dat weet waar we in deze zaal over besluiten, is al beperkt en met extra beraden wordt dat er niet beter op.

Onze fractie ziet graag dat afspraak 6 uit de rij afspraken gehaald wordt en dient daarom samen met de VVD, Ons Groningen en Groninger Belang dit amendement in.

De VOORZITTER: Voor mij ligt een amendement nummer 32 van de ChristenUnie, de VVD, Ons Groningen en Groninger Belang met de titel 'Laat participatie niet aan toeval over'. Het is goed gebruik dat de voorzitter amendementen niet voorleest, want dat leidt tot heel onbegrijpelijke voorleespartijen. Het komt naar u toe en maakt onderdeel uit van de beraadslaging.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Onze fractie ziet zeker wel dat participatie beter georganiseerd moet worden en dat inwoners eerder en beter betrokken moeten worden. Maar de kansen daarvoor liggen niet buiten, maar juist binnen deze Statenzaal. Wij als Provinciale Staten zijn al een raad voor burgers – ik heb het net ook al gezegd. Om ons heen zitten juist die klantenservicemedewerker, die onderwijzer, die zorgspecialist, die gepensioneerde, die musicus, de Groningers. Daarom mijn oproep aan u, collega's: geef de inwoners geen burgerberaad, maar geef gewoon uw telefoonnummer.

De heer DE WIT (CDA): Vandaag bespreken wij de Notitie 'Werken aan Participatie', een onderwerp dat hier regelmatig op de agenda staat en waar ook een bevlogen team van ambtenaren in dit huis mee aan de slag is geweest. Samen met inwoners en nog een hele hoop andere mensen, maar ik ga de woorden van mevrouw Donker niet herhalen, want die zei dat al prachtig. En met reden. De politiek en de samenleving lijken steeds verder van elkaar af te staan, terwijl we elkaar eigenlijk keihard nodig hebben om tot oplossingen te komen voor huidige Groningers en toekomstige generaties. En dat lukt alleen maar samen.

Participatie is wat het CDA betreft iets anders dan slechts het delen van informatie. Het is openstaan voor mensen, hun ideeën en zorgen. Duidelijke communicatie is van essentieel belang voor een goedlopende democratie. Hoe komen besluiten tot stand? En wat is er eigenlijk allemaal voorafgegaan aan dit soort besluiten? Mensen moeten zicht hebben op wat we hier de afgelopen vierhonderd jaar in dit huis hebben gedaan. Hoewel dat op een aantal dossiers heel duidelijk is, zien we het ook regelmatig niet goed gaan. In de *quick scan* 'Politieke democratie' werden zeven manieren voorgelegd om deze fouten zo veel mogelijk te voorkomen. Maak duidelijk hoe besluiten worden genomen. Maak duidelijk wat de resultaten zijn van provinciaal beleid. Maak duidelijk hoe inwoners kunnen meepraten. Zorg voor variërende communicatiemiddelen, oud en nieuw. Maak meer gebruik van panels en focusgroepen. Vraag *feedback* aan inwoners over wat zij vinden van provinciaal beleid. En heb een actieve houding als Statenlid, Collegelid of ambtenaar. Wat ons betreft zijn dat stuk voor stuk belangrijke punten.

Wat het CDA betreft is het van essentieel belang dat de overheid niet alleen inwoners hoort, maar ook echt luistert naar wat ze zeggen. Luisteren betekent overigens niet altijd dat je het eens bent met wat iemand zegt. Maar het betekent wel dat je de zorgen en ideeën meeneemt in je afweging en het ook durft te zeggen als je iets niet doet en ook zegt waarom je dat niet doet. Als we in Groningen meer vertrouwen willen krijgen van onze inwoners, dan moeten we als overheid ook vertrouwen hebben in Groningers. Wat ons betreft doet de voorliggende notitie dat, in ieder geval op papier. Want we moeten het in de praktijk nog waarmaken. Laat ik het maar zo zeggen: het is een startnotitie, maar tegelijkertijd zijn we daar natuurlijk in dit huis ook al uitvoerig mee bezig met elkaar. Ik moet eigenlijk zeggen dat het een discussienota is. Participatie loopt als een rode draad door ieder dossier heen. Het gaat om een samenspel.

Toch willen we als CDA, net als bij de vorige bespreking van dit stuk, wel iets kwijt. We zijn teleurgesteld in het feit dat het woordje 'gedoe' nog steeds in het stuk staat. Als we verschillende opvattingen van Groningers omschrijven als 'gedoe', nodigt dat niet uit om je standpunt te laten horen. En die betrokkenheid is juist van essentieel belang. Ik heb daar ook contact over gehad met de verantwoordelijk gedeputeerde namens het College: waarom staat het woord 'gedoe' er nou in? Daar wordt aangegeven dat het ook vanuit inwoners zelf komt. Maar tegelijkertijd, op het moment dat een inwoner of een belangenorganisatie dit stuk leest, heeft die dat advies er niet bij. Dus wat het CDA betreft mag dat eruit. Wij hebben een amendement waarin wij eigenlijk een andere woordkeuze definiëren die wij positiever vinden en waarmee we hopen van 'dat gedoe' af zijn.

De VOORZITTER: Ik heb een door het CDA ingediend amendement met nummer 33 onder de titel 'Geen gedoe' voor me. Dus dat zal ik in het kader van de 'gedoe-reductie' doorgeven aan de griffier, dan komt dat straks bij u allemaal.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dit is inmiddels de zoveelste keer dat we het genoeg hebben om over participatie te spreken: belangrijk. Onze fractie is inmiddels, als het om dit woord gaat, ook wel een beetje participatiemoe. De term dekt namelijk niet de lading. Alle tekeningen, ideeën, vergezichten in de Notitie 'Werken aan Participatie' ten spijt, in de Oostpolder wordt over de ruggen van de inwoners gewoon een industrieterrein gerealiseerd. Volgens ons is dit een mooi voorbeeld van hoe het niet moet. Als het belang in de ogen van de provincie maar groot genoeg is, dan komt de burger niet meer aan bod. Je ziet in dit geval dat de zogenaamde participatie beperkt wordt tot het kiezen tussen een blauw of een paars bloemetje in de groene zone.

Wat ons betreft is het daarom heel belangrijk dat we elk besluit dat invloed heeft op de directe leefomgeving, het vanaf het begin van het proces voor de belanghebbenden duidelijk is wat er wel of niet mogelijk is. Dat betekent onder andere een overzicht van de verschillende belangen en een duidelijke uiteenzetting van welke weging het College maakt en welk belang het daarbij prevaleert. Kortom: waar gaat de participatie exact over? Welke dingen liggen van tevoren al min of meer vast? Wees eerlijk en wees duidelijk. Geef mensen niet de indruk dat er nog zaken te veranderen zijn als het in principe al afgehamerd is en alleen de gang naar de rechter nog soelaas kan bieden.

De Partij voor de Dieren vindt echte participatie belangrijk en we blijven als fractie ook de komende tijd goed in de gaten houden hoe het participatietraject er per onderwerp uit gaat zien.

De heer PESTMAN (BVNL): Laat ik beginnen dat ik het met mevrouw Donker wel eens ben over de totstandkoming van de participatie. Helaas moet ik daar wel bij zeggen dat ik in het hele stuk heel veel dingen lees als: 'we moeten in gesprek met de burger', 'we moeten dit', 'we moeten dat'. Maar ik lees heel weinig over echt daadwerkelijk draagvlak en dat is eigenlijk voor BVNL het belangrijkste. Participatie mag en moet niet stoppen bij meepraten. 'Draagvlak' zou het magische woord moeten zijn, dat is het enige wat ik het College mee wil geven.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik ben dan wel heel erg benieuwd wat de heer Pestman precies onder 'draagvlak' verstaat en wanneer er dan genoeg draagvlak is.

De heer PESTMAN (BVNL): Nou, ik denk dat we daar allebei dezelfde definitie van hebben, mevrouw Bakker. Ik denk dat we dan moeten zorgen dat als wij plannen hebben, we daar een groot deel van de bevolking achter krijgen. Dan weet ik niet of we dat per se op 50,1 procent moeten vastleggen of dat er een andere formule is. Maar er wordt eigenlijk in het stuk heel weinig over gesproken en daar gaat het mij om.

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, ik wil niet hier direct bevestigen dat wij daar hetzelfde over denken. Maar ik heb nu wel enig zicht gekregen op hoe de heer Pestman daarover denkt. Ik zou het toch nog wel iets concreter willen, want ik verkeer nog een beetje in het ongewisse. 50,1 procent? Maar wanneer is er nu sprake van echt draagvlak? Wat moeten we dan zien van onze inwoners?

De heer PESTMAN (BVNL): Nou, ik denk eigenlijk dat ik dat al ruim genoeg heb aangegeven. Als u nog een aanvulling wil, zou het misschien zo zijn dat de bevolking uit alle lagen, in de juiste verhouding, ondervraagd moet worden, zodat die ook achter een plan of beleid moet staan. Misschien is het dan duidelijker. En zo niet, dan hebt u nog één poging.

De VOORZITTER: Die hebt u zeker, mevrouw Bakker.

Mevrouw BAKKER (SP): Begrijp ik het dan ook goed dat de heer Pestman tegen het amendement van de ChristenUnie gaat stemmen?

De heer PESTMAN (BVNL): Nee, dat begrijpt u helemaal verkeerd. Daar ga ik voor stemmen.

De heer ROEMERS (PvdA): Voor ons ligt de Notitie 'Werken aan Participatie'. De Partij van de Arbeid is hier blij mee. Net als het College zijn wij overtuigd van het nut en de noodzaak van het investeren in de participatie en het democratische proces. Het is belangrijk dat onze bewoners gehoord worden en even belangrijk dat ze zich gehoord voelen.

De afgelopen jaren is het vertrouwen van de inwoners in de politiek afgenomen. PS en GS moeten er alles aan proberen te doen om dit vertrouwen terug te winnen. Het bevorderen van werkelijke participatie kan hier een bijdrage aan leveren. Wanneer bewoners en het provinciaal bestuur elkaar kunnen aanvullen en daardoor gedeeld eigenaarschap voelen voor beleid, neemt het maatschappelijk draagvlak daarvoor toe. Het is daarbij in onze ogen daarbij van belang om te

onderzoeken welke rol inwoners kunnen en willen spelen en in welke fase van het proces ze betrokken willen worden.

Het maken van abstracte plannen is heel anders dan het concreet implementeren van die plannen. Per participatietraject zal het verschillen welke rol men wil innemen. Mee kunnen praten en je gehoord voelen is niet hetzelfde als je zin krijgen. Het waarom en de noodzaak van een beleidskeuze helder kunnen uitleggen is daarom in onze ogen minstens zo belangrijk als een goed participatieproces. De reacties van de inwoners op de *quick scan* 'Provinciale democratie' bevestigen dit. In de reacties zien we veel onbegrip en daarom ergernis over bepaalde beleidskeuzes.

Tegelijkertijd zien we ook dat mensen aangeven, niet goed te weten waar de provincie mee bezig is en hoe men zich daarover zou kunnen informeren. Dit is een heel duidelijk signaal waar het College rekening mee zou moeten houden bij het verder uitwerken van deze notitie. Wij zijn daarom ook blij te lezen dat hier veel aandacht naar zal uitgaan. Ook instrumenten als de werkplaatsparticipatie en andere projecten die het makkelijk moeten maken voor initiatiefnemers om plannen te realiseren, juichen we toe.

We willen het College nog wel het volgende meegeven. Zoals een bevestigd ambtenaar aangaf in de *quick scan*: *'veel bestaande instrumenten gaan uit van inwoners die een stap moeten zetten naar platforms en structuren die de overheid aanbiedt. Aanvullend zou het goed zijn als overheid groepen van inwoners actief op te zoeken.'*

De grootste uitdaging zit hem in het bereiken en betrekken van inwoners die nu niet bereikt worden of zelfs helemaal afgehaakt zijn. Voor deze groep zal GS inderdaad actief het contact moeten zoeken om zo ook hun stem gehoord te krijgen en hopelijk hun vertrouwen terug te winnen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): De Notitie 'Participatie'. Van participatie worden wij altijd blij, maar als het gaat om efficiënte, goed doorwrochte participatie die inwoners echt betreft, heldere kaders kent en inwoners niet met een teleurgesteld gevoel achterlaat. Het heeft even geduurd, maar daar is ie dan: de Notitie 'Participatie'. Een notitie die ervoor moet zorgen dat participatie die in alle haarvaten van ons beleid en uitvoering geborgd wordt. Een stap, hopelijk, op weg naar meer vertrouwen vanuit inwoners in onze regionale politiek, maar die er ook voor zorgt dat het provinciale bestuur zijn inwoners en hun inzichten meer vertrouwt en ruimte schept om experimenten aan te gaan.

Dat een toename van het vertrouwen nodig is, weten en voelen we allemaal, maar dat bleek des te duidelijker uit de *quick scan* die gedaan is. Slechts 20 procent heeft vertrouwen in het provinciale bestuur. Er is een intensieve voorbereiding gedaan voor deze notitie middels allerlei interviews, podcasts, gesprekken, bijeenkomsten, colleges. Complimenten voor de enorme inzet op de voorbereiding.

En dan nu de notitie zelf. Een stuk waarin wij een duidelijke structuur herkennen en een aantal duidelijke voornemens en afspraken zien, waarvan wij denken dat die, als die stelselmatig meegenomen gaan worden, absoluut de participatiegraad kunnen verhogen. Wat dat betreft zijn we over de grote lijnen dus enthousiast.

Wel hebben we wat kanttekeningen. Er zal een structureel jongeren netwerk opgericht worden. *Kudo's* voor dat initiatief. We weten hoe enorm lastig het is om jongeren bij de provinciale politiek te betrekken. We willen de jongeren die dit gesprek aangaan, vooral aanmoedigen en toejuichen. Blijf hiermee doorgaan, want we zijn blij met jullie stem! Tegelijkertijd zien we dat de jongeren die met de provincie praten, allemaal hoogopgeleid en kansrijk zijn. Waar is de stem van de praktisch opgeleide jongeren? Jongeren die bijvoorbeeld niet al een toekomst voor zich zien in beleid, bestuur of politiek en in lijn daarmee als vanzelf al aangetrokken worden tot dit soort initiatieven. Of die jongeren die kampen met beperkingen en daardoor een geheel andere visie hebben op bepaalde onderdelen van het provinciale beleid, zoals de mobiliteitsvisie. De provincie schrijft dat ze expliciet aandacht wil hebben voor minderheidsstandpunten en dat vinden we een heel goed streven. De stem van praktisch opgeleide jongeren of jongeren met een vorm van een beperking is toch typisch zo'n minderheidssysteem. Het wordt ons uit de notitie nog niet duidelijk genoeg hoe de provincie zich gaat inzetten om deze jongeren te bereiken. Welke stappen is het College bereid te nemen naast of boven op het benaderen van al bestaande jongerenorganisaties en gemeenten, zoals in de notitie genoemd wordt?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Een roerend pleidooi voorwaar van GroenLinks voor jongeren die het wat minder hebben, misschien materieel of qua opleiding. Maar ja, zou niet een verklaring zou kunnen zijn, vraag ik aan GroenLinks, dat ze domweg geen interesse hebben in het werk van de provincie of van het Rijk? Misschien kan GroenLinks daar iets aan doen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, dat zou zeker kunnen. Ik ben het eens met die constatering van de heer Marquart Scholtz. Ik vind het ook aan ons als Statenleden, maar ook als GS, om daar verandering in aan te brengen.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Dat roept onmiddellijk de vraag op: hoe?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, ik heb diezelfde vraag als de heer Marquart Scholtz. Dus dat weet ik niet precies. Ik zou denken dat we wel een wat proactievere houding kunnen aannemen en ook eens andere organisaties dan *the usual suspects* kunnen benaderen. Dan kan zijn door bijvoorbeeld contact te maken met die andere organisaties, ROC's, MBO's, patiëntenverenigingen. Want er zijn ook genoeg jongeren te vinden die wij misschien nog niet altijd bereiken. Dus mijn antwoord zou dan een beetje die kant opgaan.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik constateer zelfs dat we het grotendeels eens zijn, dat is verrassend.

De VOORZITTER: Er is een debat gaande, hier ergens in deze zaal. Misschien is het goed om daarnaar te luisteren. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ik ben wel benieuwd naar dat debat in de rest van de zaal.

Maar ik heb ook een vraag aan mevrouw Bennett van GroenLinks. Want ze refereert eraan wat het College allemaal kan doen en wat wij beter kunnen doen. Wat heeft mevrouw Bennett zelf de afgelopen vier jaar allemaal gedaan om deze doelgroepen te bereiken?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nou, dat is simpel antwoord volgens mij: wat wij als volksvertegenwoordigers allemaal horen te doen en dat is contact leggen. Dat kan telefonisch, dat kan via social media, dat kan per mail, dat kan gaan door langs te komen voor een kopje thee of koffie te drinken. Kortom, eigenlijk het gewone basale werk dat je als volksvertegenwoordiger behoort te doen.

De heer DE WIT (CDA): Ja, dat was mijn vraag niet. Mijn vraag was wat mevrouw Bennett zelf concreet heeft ondernomen en wie benaderd heeft en met welke partijen ze dan in gesprek is gegaan. Bijvoorbeeld met jongeren die een handicap hebben. Want wellicht komt mevrouw Bennett met voorbeelden waar we allemaal ons voordeel mee kunnen doen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, ik kan daar antwoord op geven in grote lijnen. Ik kan ook een lijst opstellen en die geven aan de heer De Wit. Het is even waar hij zelf behoefte aan heeft.

De VOORZITTER: Ik zou willen voorkomen dat we elkaar via interruptiedebatten te veel huiswerk meegeven. Dus dat laatste is een suggestie die ik moet ontraden. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Als u die suggestie doet – ik heb het nu nog rechtstreeks tegen de voorzitter, juryvoorzitter Van der Laan – kom nu dan met een aantal opties. Want daar ben ik wel echt oprecht nieuwsgierig naar.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, uiteraard. Dan kun je het allereerst hebben over bijvoorbeeld die patiëntenverenigingen. Dat kan ook gaan om vertegenwoordigers vanuit cultuur die wat meer zicht hebben op wat jongeren bezighoudt, met onze eigen jongerenorganisatie natuurlijk. Dan kan zijn via social media. Ja, ik zit op Instagram en Facebook en ik stel weleens vragen wat de volgers nou ergens van vinden. Op die manieren heb ik dan contact met ik denk zo'n 50 tot 100 verschillende soorten mensen uit onze provincie. We zorgen er ook voor dat we op werkbezoek naar bijvoorbeeld bepaalde instellingen die altijd even logisch klinken. Dus ik denk dat dat de grootste lijnen zijn.

De VOORZITTER: Ik weet of u al aan de drie interrupties zat. Dus deze krijgt u van de zaak. De heer De Wit.

De heer DE WIT (CDA): Ja voorzitter, ik zat al aan de drie en ik hoor al allerlei geluiden om me heen, dus ik laat het hier maar bij.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): In aanvulling daarop wil ik een brug slaan naar de volwassen inwoner die lastiger aanhaakt. Er wordt duidelijk benoemd dat de provincie hier meer aandacht wil

besteden en met ze in gesprek wil gaan. Maar hoe wil de provincie dat dan precies doen? En hoe gaan we ervoor zorgen dat het wel zin heeft en hoe gaan we ze ervan overtuigen dat het wel zin heeft om in gesprek te gaan met de provincie? Er is immers een reden waarom ze ofwel al afgehaakt zijn ofwel ze niet willen aanhaken. Hoe gaan we die weerstand overwinnen?

Daarnaast: hoe gaan we om met vragen, inbreng en participatie die niet direct gericht zijn op de provinciale bevoegdheden maar waar wel iets mee gedaan moet worden? Gaan we daarin ook een actieve rol pakken bij het doorverwijzen of helpen om een weg te vinden naar de correcte bestuurslaag? Of met andere woorden: wil de provincie in die zin gaan functioneren als één overheid?

Ook wil ik het idee van 'een repetitieruimte voor werken aan de publieke zaak' aanhalen. Ik werk in de zorg, dus ik kan wollig taalgebruik tot op zekere hoogte best verdragen. Maar dit kopje vond ik wel dermate wollig omschreven dat mij nog steeds niet helemaal duidelijk is wat ik precies voor me moet zien bij zo'n repetitieruimte. Het ging ook een beetje kriebelen. Mogen mensen in een kamer hun kwetsbaarheden en twijfels op het gebied van participatie uitwisselen? Wat zijn de rituelen die protocollen moeten vervangen om tot een veilig lerende werkomgeving te komen? Wat doet de democratische gangmaker behalve sfeer beheren en aanjagen? Kortom, wat moeten wij voor ons zien bij die repetitieruimte?

Dan tot slot over het door de ChristenUnie en de VVD ingediende amendement. Het zal u niet verrassen dat we dit kunnen steunen. Wij delen de visie dat burgerberaden de lokale democratie uithollen en chaotisch maken, niet. Sterker nog, wij zijn groot voorstander van burgerberaden en verbazen ons ook over dit amendement, omdat het indruist tegen de eerder door het College gedane toezegging over het creëren van ruimte voor experimenten met burgerberaden. Het voelt voor ons elitair en regentesk om experimenten met burgerberaden van de hand te wijzen. Als de kaders helder gesteld worden, als het beraad en de volksvertegenwoordigers duidelijk weten wat er met het resultaat van een vraagstuk gedaan wordt, dan is een burgerberaad in onze optiek juist een heel transparante en efficiënte manier om inwoners meer inspraak te geven. Een belangrijke blijk van vertrouwen ook aan inwoners. We laten zien dat wij ook wel weten dat inwoners beschikken over prima capaciteiten om inspraak te leveren op zaken die hen aangaan en dat niet enkel wij als gekozen volksvertegenwoordigers hier geschikt voor zijn.

In het amendement staat verder dat niet elke burger die plaats mag nemen in een burgerberaad, wellicht beschikt over de tijd, energie en talenten in een burgerberaad duidelijk zijn stem te laten horen. Over die eerste twee factoren kunnen wij het nog eens zijn, maar wij vinden het neerbuigend om te stellen dat niet elke inwoner beschikt over de talenten om zich te laten horen in een burgerberaad. Elke inwoner heeft zo zijn of haar eigen talenten en ook als je niet beschikt over fijne debattechnieken of haantje de voorste bent in het pakken van het woord, dan nog zou er de gelegenheid moeten zijn om je stem te kunnen laten horen.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Mevrouw Bennett heeft het over talenten. Wij weten ook dat iedereen talenten heeft, daar gaat het hier ook niet om. Het ging er meer om – wat ik ook al zei in mijn bijdrage – dat niet iedereen graag op uw plaats wil staan en dat niet iedereen zich daar senang bij voelt. Daarom is het juist fijn dat er mensen staan zoals u en ik en dat die het woord voor hen voeren en voor hen opkomen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, maar ik geloof dat het in een burgerberaad helemaal niet nodig is om op deze plek te staan. Een burgerberaad vindt juist plaats op een laagdrempelige manier. Ik vind het dan ook de verantwoordelijkheid van de initiatiefnemer van het burgerberaad om ervoor te zorgen dat iedereen zijn of haar woord kan doen. Dus ik zie dat niet als een vergelijking die gesteld kan worden eigenlijk.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik hoorde mevrouw Bennett net ook tijdens het stukje hiervoor zeggen dat er een aantal groeperingen is dat moeilijk te bereiken is. Bent u het met mij eens dat juist wij als volksvertegenwoordigers de stem van die mensen in ieder geval kunnen laten horen en dat zij dat niet zelf hoeven te doen?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nee, dat ben ik niet. Want dat zijn nou juist de mensen die niet gaan stemmen. Dat zijn dus juist ook de mensen die wij hier met z'n allen niet vertegenwoordigen en die misschien wel via een burgerberaad bereikt kunnen worden.

De VOORZITTER: Mevrouw Donker, ten slotte.

Mevrouw DONKER (ChristenUnie): Ik ken genoeg mensen die wel gaan stemmen, maar die niet op deze manier bij zo'n burgerberaad betrokken zouden willen worden, omdat ze daar gewoon geen tijd of energie voor hebben. Hoe kijkt mevrouw Bennett daartegenaan?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nou, dan kijk ik ertegenaan dat die mensen hier vertegenwoordigd worden en dat de mensen die niet gaan stemmen via een burgerberaad bereikt zouden kunnen worden. Dus het vult elkaar aan. Het een sluit het ander niet uit. Wij blijven in de representatieve democratie, waarin wij als volksvertegenwoordigers allemaal ons best doen om zo goed mogelijk de belangen te behartigen van onze inwoners. Maar juist met een burgerberaad kun je ook goed de mensen meepakken die bijvoorbeeld niet gaan stemmen of die hier minder goed vertegenwoordigd worden.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Kan GroenLinks aangeven waar ze vandaan halen dat mensen die in een burgerpanel zitten, nou juist de mensen zijn die normaal niet stemmen?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nou, dat zeg ik niet. Dat is een direct verband dat u legt. Maar ik denk dat in ieder geval de mensen die niet gaan stemmen, wellicht nog overtuigd vallen door deel te nemen in een burgerberaad. Dus hier worden ze sowieso niet bereikt en dat is vaak ook omdat ze gewoon de afstand te groot vinden omdat er geen partij is waardoor ze zich vertegenwoordigd voelen. Als je de vraagstukken direct neerlegt bij de inwoner, kan het zijn dat ze juist denken dat ze directe inspraak hebben, dus dan proberen zij het wel. Het is in ieder geval het proberen waard.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik hoor wel tussen de regels door dat er mensen zijn, die blijkbaar normaal niet stemmen en er geen gevoel bij hebben, zich dan toch aangesproken zouden kunnen voelen door een burgerberaad. Ik wil graag weten waar deze veronderstelling vandaan komt. Is daar een onderzoek van? Zijn daar getallen van? Is daarover een onderzoek gedaan bij de vorige burgerpanels die er zijn geweest over mensen die niet stemmen? Waar komt dit vandaan?

Mevrouw BENNETT: Nou ja, in de landen om ons heen kun je inderdaad in burgerberaden mensen bereiken die zich niet aangetrokken voelen tot het stemmen op bepaalde partijen. Verder is het toch ook een beetje boerenverstand.

De VOORZITTER: De heer Schmaal, ten slotte.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik krijg mee uit dit debat dat boerenverstand plots een heel andere betekenis krijgt voor GroenLinks.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ik hoor daar geen vraag in, maar bedankt.

Wij vinden het gebruik van het woord 'talenten' – maar dat mag duidelijk zijn – in combinatie met je laten horen sowieso onwenselijk kwalificeren en drempelverhogend. Wij houden ons hier liever verre van. Het kan inwoners het idee geven dat ze, om succesvol deel te nemen aan het burgerberaad, over allerlei abstracte talenten moeten beschikken. Dat vergroot de kloof die we willen dichten alleen maar. Ik weet in ieder geval dat ik – als ik twintigjarig meisje met mijn achtergrond uit een bicultureel arbeidersgezin zonder noemenswaardige ervaring met debat, beleidsvorming en talenten – dit amendement zou lezen en zou denken: mmm, zitten ze wel op mijn stem te wachten daar in de provincie? Welke talenten moet ik dan nog ontwikkelen om gehoord te worden? Sta ik straks voor gek omdat ik die talenten nog niet heb? Misschien toch maar niet doen. En die gedachtegang, beste collega's, is volgens mij nou juist het tegenovergestelde van wat we willen bereiken op het gebied van participatie.

Mevrouw BENJAMINS (D66): Uit onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de politiek afneemt. De provincie Groningen ook navraag gedaan bij onze inwoners hoe zij denken over dit thema. Op de vraag of men vertrouwen in de politiek heeft 20 procent – u hoorde het eerder al van collega Bennett – met 'ja' geantwoord. En de vraag of men zich gerepresenteerd voelt, antwoordt 13 procent met 'ja'. Mensen voelen zich ongehoord en haken af.

Fijn dat er nu een stuk ligt dat zal bijdragen aan participatie in de provinciale organisatie. Dank ook voor het schrijven van dit stuk aan de ambtenaren. Indien dit participatiebeleid goed geïnterpreteerd wordt, heeft D66 er vertrouwen in dat de Groningers zich beter gerepresenteerd voelen. Want laten we ook even hier in deze zaal aan wat zelfreflectie doen. De gemiddelde leeftijd hier aanwezig in Provinciale Staten ligt momenteel boven de vijftig. Als ik aan u vraag hoeveel mensen

onder de dertig zijn, zullen het er maar drie de vinger opsteken. Ik zie nu allemaal vingers, maar ik zei iets over zelfreflectie, hè? Daarom willen we graag nog een aantal punten vandaag aanstippen. Communicatie, participatieve waardenevaluatie en jongerenparticipatie zou ik graag nog willen benoemen.

De VOORZITTER: Wacht u even, ik begrijp de emotie van de opmerkingen van zonet. Ik snap ook dat er is opgeroepen tot zelfreflectie, maar kan dat ook stilzwijgend?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Wij vinden eenduidige communicatie essentieel in het participatieproces. Want hoe kun je meepraten als je niet weet wat er meespeelt? D66 vindt het belangrijk dat echt iedereen bereikt wordt en betrokken wordt. Zeker en vanzelfsprekend is het essentieel om de direct omwonenden te betrekken. Op pagina 9 van de notitie wordt er gesproken over een herkenbare manier van communiceren. De vraag aan het College hierbij is: wordt er een heldere communicatiestrategie uitgewerkt door communicatieprofessionals? Dat voorkomt namelijk verschillen in de kwaliteit van communicatie tussen de projecten onderling. D66 heeft eerder in deze zaal gepleit voor een communicatiestrategie. We zijn er namelijk van overtuigd dat deze heldere manier van communiceren bijdraagt aan het bereiken van een representatieve en relevante groep mensen.

Dan toch nog even aandacht voor de participatieve waardenvaluatie en de *track and trace*. Wij houden dit pleidooi vandaag weer over de participatieve waardenvaluatie. Ik zeg 'nog een keer'. Dit is namelijk een nieuwe methode, ontwikkeld door de TU in Delft, waardoor inwoners meer inzichten krijgen in de belangenafweging die bestuurders moeten maken met alle concrete voor- en nadelen. Maar ook wordt aan inwoners de vraag gesteld wat zij bestuurder zouden willen adviseren. Het is een methode die makkelijk en toegankelijk is én weinig tijd kost voor inwoners. Wat D66 betreft kan dit dus ook een mooi instrument zijn in onze participatiekit, omdat je zo ook 'de stille meerderheid' kunt bereiken. Maar ook maakt het dat je met deze methode je een scherp beeld kunt krijgen met betrekking tot de voorkeuren en overwegingen van de inwoners van Groningen. Kortom: wederzijds begrip. Beide kanten – bestuurders én inwoners – kennen elkaars overwegingen. Wat ons betreft echt een van de belangrijkste, nieuwere instrumenten die ons kunnen helpen in dit hele proces. Hierbij spreken we dan ook de hoop uit dat het College gebruik gaat maken van deze methode.

Dan hebben wij het al eerder gehad over een *track-and-trace*systeem. Niet dus voor je bestelde pakketje, maar voor provinciale beleid. Nu lezen wij dat dit vastzit aan de Digitaliseringsstrategie en we weten ook dat wij in de Digitaliseringsstrategie bezig zijn, de basis op orde te krijgen. Daarom de vraag aan het College of, als de basis van de Digitaliseringsstrategie op orde is, wij dan *track and trace* in een volgende periode mee kunnen krijgen hierin.

Dan zei mijn collega van GroenLinks het al: 'de jeugd heeft de toekomst'. Het betrekken van jongeren in provinciaal beleid is al langer ook een van de speerpunten van D66. Zoals ik aan het begin van mijn betoog hier al zei, zijn hier maar drie mensen onder de dertig aanwezig. *Kudo's*, noemde mijn collega van GroenLinks, aan het jongeren netwerk. Nou, ook *kudo's* van onze kant hiervoor. Maar dan wel inderdaad dezelfde kanttekening die wij hier ook hebben. Onlangs is Praten met de Staten met jongeren afgezegd vanwege gebrek aan belangstelling. Ook onze eigen Jongerenraad heeft moeite met jongeren aan te trekken om te participeren in deze Jongerenraad. Hier hebben we dus met elkaar veel werk te verzetten.

Een succes is natuurlijk een Statenlid in de klas. Ik zie regelmatig collega's hartstikke enthousiast voor de klas staan. Zelf heb ik het ook mogen doen, dus ik hoop dat dit ook nog uitgebreid kan worden. Als de vraag wordt gesteld wat wij doen, zou ik deze zeker voor de volgende periode ook kunnen aanraden dat we dit lespakket gaan uitbreiden voor meerdere lagen. Wij vragen dan ook echt extra aandacht voor de doelgroep jongeren bij elk participatietraject. Wellicht dat de communicatiestrategie hier ook aandacht aan kan geven om deze belangrijke groep mensen te bereiken.

Dan ter afsluiting onze reactie op het amendement van de ChristenUnie. Er zijn verschillende onderzoeken geweest die aantonen dat een burgerberaad een instrument is om de kloof te dichten en mensen zich meer gehoord te laten voelen. De Statencommissie Parlementair Stelsel onder de ons welbekende voorzitter van meerdere commissies, de heer Remkes, geeft aan in het rapport 'Lage drempels, hoge dijken' dat het burgerberaad voorziet in een legitieme behoefte aan politieke betrokkenheid bij veel burgers. Zoals ook de schrijver Eva Rovers al aangeeft: '*Burgerberaden kunnen leiden tot snellere besluitvorming, minder polarisatie, desinformatie en meer wederzijds vertrouwen tussen de politiek en de bevolking.*' Wat D66 betreft doen we het goed of we doen het niet. Graag verwijs ik u allen ook naar pagina 139 van de bijlage in het boekje onder dezelfde titel 'Doe het goed of doe het niet'. Hier staan de randvoorwaarden in voor een goed burgerberaad, zoals bijvoorbeeld

een gewogen loting, zorgen voor een gebalanceerde informatie, barrières wegnemen en niet te vergeten – heel, heel belangrijk: vertrouwen op de Groningers.

Mevrouw BAKKER (SP): Dat is inderdaad nog een weer een stukje terug in het betoog van mevrouw Benjamins. Ze had het over een gerenommeerd communicatiebureau, geloof ik. In ieder geval zo iets. Maar ik vroeg mij het volgende af. Die jongere wordt ook als belangrijk aangegeven door D66. Is het ook een idee om die communicatiestrategie misschien juist met jongeren en andere inwoners op te stellen in plaats van bij een bureau neer te leggen?

Mevrouw BENJAMINS (D66): Mijn vraag was aan het College: wordt deze communicatiestrategie opgesteld? En ook of er aandacht kan zijn voor jongeren? Ja, ik ben er absoluut zeker voor om jongeren te betrekken bij hoe wij hen het beste kunnen bereiken. Dat is ook een vraag die ik zelf heb gesteld aan de jongeren die hier aanwezig zijn: hoe kunnen we jullie goed betrekken? Dat vinden ze zelf lastig, maar ze geven ons zelf aan om naar de scholen te komen. Wellicht kunnen we een Praten met de Staten met jongeren doen en dan niet hier uitnodigen, maar dat wij naar de scholen gaan. Dus ik ben voor.

Nog een heel klein stukje. Mocht het amendement aangenomen worden, dan wordt wat ons betreft het kind met het badwater weggegooid en dat lijkt D66 de bedoeling. Wat D66 betreft is het burgerberaad dan ook een belangrijk onderdeel van onze volle belangrijke participatiekit. Als D66 blijven wij het participatieproces kritisch volgen en zorgen wij dat het echt goed in alle vezels van onze provincie gaat zitten. Hierbij spreken wij dan ook de hoop uit dat over twee jaar, als wij dit gaan evalueren, we kunnen constateren dat participatie zowel bij onze bestuurders en ambtenaren als ook inwoners en niet vergeten ook bij onszelf daadwerkelijk stevig verankerd is.

Mocht u het boekje waar ik het over had, willen lenen, dan mag dat.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Vreest u niet, voorzitter: ik heb een papier bij me, maar dat is alleen dat amendement en de voordracht over participatie. Want ik heb daar een enkele kleine opmerking over. Ik steun het amendement, ik heb het mede ingediend namens mijn fractie. En waarom? Omdat er wordt gezegd dat we dan gelote toetspanels en/of burgerberaden moeten hebben. Nou, het is al stuk beter – dat geef ik toe – dan het klimaatcircus dat door klimaatpaus Nijpels was opgetuigd met klimaattafels: volstrekt ondemocratische organen waar zorgvuldig alle belangenbehartigers van kernenergie werden geweerd. Hier is dan door loting een samenstelling te vinden. Maar goed, desondanks heb ik het amendement mede ingediend, omdat ik namens de fractie Ons Groningen vind dat dat helemaal niet noodzakelijk is. Wat moeten wij met die panels? *'Aanvullend op gekozen volksvertegenwoordiging'*, staat er dan. Nou, ik zie de noodzaak daarvan niet in. Niemand heeft die afdoende aangetoond dat wij hier ons werk niet doen, dat wij niet openbaar zijn, dat wij niet te volgen zijn. De provincie heeft een website, de provincie adverteert in kranten: overal kun je vinden wat er in de Statenvergaderingen wordt behandeld. En al die jongeren zijn toch zo bedreven met hun duimen op toetsenbordjes en zo? Laat ze het maar eens volgen: heel interessant. Worden Statenleden bovendien al niet vorstelijk bezoldigd voor het werk dat ze doen in het vertegenwoordigen van de bevolking? Zou je er dan nog meer mensen mee moeten opzadelen? Ik dacht het niet.

GroenLinks heeft dan nog een opmerking over die talenten. Ja kijk, als je iets slechts wil lezen in de tekst, dan kun je altijd doen. Zo is dat niet bedoeld. Mevrouw Donker heeft dat even uiteengezet en daar sluit ik mij gaarne bij aan.

Ten slotte het besluit zelf. In puntje 9 is het hele riedeltje overgenomen van de afspraken zoals in de voordracht samengevat. Maar mij is niet duidelijk wie die geheimzinnige 'we' zijn in puntje 9. Daar staat: *'GS organiseren in 2023 een ontwerpessie en een testsessie waarin "we" (...)'* Ja, het zullen wel de Staten zijn, maar goed, dat is weer slecht geformuleerd en daar vraag ik even aandacht voor.

Mevrouw BENJAMINS (D66): In het programma van Ons Groningen staat: *'Een provinciaal correctief referendum wordt ingevoerd teneinde de burgers meer bij de politiek te betrekken.'* Dus graag zou ik nog wel wat meer argumenten willen van de vertegenwoordiger van Ons Groningen willen weten: waarom dan wel het collectief referendum en niet het burgerberaad?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Het burgerberaad is niet nodig. We hebben hier 43 Statenleden die redelijk hard werken – dat weet ik uit eigen beterschap. Sommigen wat meer dan anderen: u mag zelf kiezen waar u bij hoort. En daarnaast is er een referendum ingevoerd met een Referendumverordening. Dus dat is helemaal genoeg, dan heb je niet nog eens allerlei door loting

bijeengebrachte groepjes nodig. Bovendien is dat volstrekte willekeur, loten. Als de Partij voor de Dieren al over loting begint met de huisnummers... Er is een Postcodeloterij en dan wil D66 nog gaan loten met dit? Nee, dat doen we niet.

De VOORZITTER: Dan kijk ik naar de VVD, die ook gemeld heeft het woord te willen voeren. Dames en heren, *this is your captain speaking*. Ik zou uw aandacht willen voor de heer Hiemstra die vandaag zijn *maidenspeech* houdt.

De heer HIEMSTRA (VVD): Van jongs af aan was ik altijd al geïnteresseerd in de politiek. Ik las ook veel boeken over geschiedenis, economie en maatschappij. In mijn studententijd werd ik al snel lid van de mooiste en oudste politieke jongerenorganisatie van Nederland, de JOVD, een mooi middel waardoor politieke participatie bij politieke jongerenorganisaties en politieke partijen het beste wordt gevoerd.

Ik ben zelf opgegroeid net over de grens in de provincie Drenthe, in het mooie dorp Roden. Ik kan mij dus oprecht een noordeling noemen. Na mijn studententijd in Groningen ben ik verhuisd naar de stad Rotterdam. Ik heb daar vijf jaar gewoond en in de woorden van Jules Deelder, de stadsdichter van Rotterdam: 'In Amsterdam heb je krakers, in Rotterdam bouwen we gewoon huizen'. Het is met name die mentaliteit waar ik me helemaal in kan vinden. Wij zijn namelijk het soort partij van de doeners en daarom ben ik ook lid van deze partij.

Een jaar geleden ben ik vader geworden en in december kwam de vraag of ik de plek als Statenlid en opvolger van mevrouw Marjolein Vulpes wilde aanvaarden. En ik heb dat gedaan. Ik wil de komende tijd als Statenlid inzetten om te zorgen dat wij weer trots kunnen zijn op de provincie Groningen. We hebben ook voldoende kansen om dit te realiseren.

Dan ga ik nu even kort naar het onderwerp participatie. Wij hebben op 12 oktober al kennisgemaakt met de participatieleidraad en de *quick scan* 'Provinciale democratie'. Nou, hier kwam vooral naar voren dat inwoners vooraf gewoon goed en vooral tijdig geïnformeerd worden. Vooral in deze tijd van digitalisering zijn er volop mogelijkheden om dit te bewerkstelligen. De VVD vindt dat inwoners laagdrempelig moeten worden betrokken bij belangrijke besluiten. Een mooi voorbeeld van participatie is de A7/N33-regio die afgelopen week in een commissie is besproken. Het perspectief is gedeeld met de inwoners, zodat ze konden meedoen via het online participatieplatform [Stemvande provincie Groningen.nl](http://Stemvande provincie Groningen.nl). Er is daarnaast een zevental inloopbijeenkomsten georganiseerd, gesprekken met betrokkenen gevoerd en ook dit planproces is wat de VVD betreft een goed voorbeeld van hoe participatie in de praktijk succesvol werkt. Dit heeft tot wijzigingen in het concept-perspectief geleid.

Dan kom ik bij de minder goede voorbeelden van participatie, de zogenaamde burgerberaden. De VVD is niet voor deze burgerberaden, die een dwingend of bindend karakter hebben. In de NRC-column van Annemarie Kolk pleit zij ook vooral voor de representatieve democratie waarin de burger via het middel politieke partij kan kiezen en invloed kan uitoefenen. Wij dienen dan ook het amendement van de ChristenUnie mede in om dus die passage te schrappen. Voor de VVD blijft het uitgangspunt dat de Provinciale Staten de agenda's vaststellen en besluiten nemen. Input van inwoners is altijd waardevol, maar het primaat ligt hier bij de Staten.

Tot slot zien wij in de notitie een vijftal voorstellen bij de expeditie participatie en het is belangrijk om heel zorgvuldig om te gaan met panels aanvullend op de gekozen volksvertegenwoordiging. Vooraf dienen duidelijk de verwachtingen in kaart te worden gebracht. Groningse inwoners meer betrekken bij beleid is altijd goed, maar vergeet niet dat wij als verkozen volksvertegenwoordigers uiteindelijk hier zitten om een zorgvuldige afweging te maken tussen alle belangen. [Geroffel op de bankjes voor de *maidenspeech* van de heer Hiemstra.]

De VOORZITTER : Dank u wel, meneer Hiemstra. Gefeliciteerd met uw *maidenspeech* die ook een mooie reflectie vormt op het gewicht van Provinciale Staten en de rol die Statenleden daarin vervullen. U hebt weinig tijd voor de boeg in deze periode om nog veel bijdragen te leveren, maar ik kijk uit naar uw volgende bijdrage in de Staten.

De heer ZWART (PvH): Hier staat iemand die een aantal jaren geleden daadwerkelijk een burgerpanel heeft georganiseerd in Appingedam en inderdaad postcodes heeft verwerkt, duizend adressen heeft aangeschreven. Dat zijn inderdaad 214 mensen geweest en we hadden ze vanaf zestien jaar – want dat was helaas wel de minimumleeftijd – tot een 96-jarige die met de rolstoel naar binnen gerold werd. Het kan dus wel om ze bij elkaar te krijgen. Om er wat uit te halen, is lastiger en dat ligt aan de politiek. Voor mensen die daar meer over willen weten, houd ik vanmiddag wel spreekuur.

*'Geen provincie is hetzelfde.'* Zo begint de *quick scan* 'Provinciale democratie'. In elke provincie proberen Statenleden, Collegeleden en ambtenaren op eigen wijze in te spelen op dat wat nodig is. Wat belangrijker is: er moet een goed samenspel komen tussen inwoners en provinciebestuur. Wat is participatie? Volgens de basiskennis participatie die is opgesteld door de Erasmus Universiteit in Rotterdam, is participatie een proces waarbij individuen, groepen en organisaties invloed uitoefenen op en controle delen over kwalitatieve vraagstukken, beslissingen of diensten die hen aangaan. Er is pas sprake van participatie wanneer invloed en/of controle wordt overgedragen aan de participanten, bijvoorbeeld doordat mensen meedenken, meebepalen of zichzelf organiseren. Daarmee worden vormen als informeren, marketing en *nudging* aangemerkt als non-participatie.

Er is pas sprake van participatie als het vraagstuk voorbijgaat aan het individuele belang. Het gaat dus bijvoorbeeld om de herinrichting van een wijk of het opstellen van een omgevingsvisie, een vraagstuk dat breder speelt. Transparantie is hier de belangrijkste voorwaarde: zeggen wat je doet en doen wat je zegt. Horen en luisteren zijn twee verschillende zaken. In de *quick scan* stelt het College hiervoor vragen. Onder andere: hoe worden in de provincie besluiten genomen en uitgevoerd? Is dat duidelijk? Luistert de provincie goed naar de mening van inwoners? Hebben inwoners voldoende invloed op hun leefomgeving? De *quick scan* verzamelt meningen en wensen op enig moment. De samenleving gaat door. De samenleving verandert. Wensen en verwachtingen zijn niet op elk moment hetzelfde. Dat betekent dus ook – en dat is voor ons een voorwaarde – dat je altijd actueel moet blijven in de vraagstelling en de uitkomsten en niet kunt verwijzen naar bijvoorbeeld de uitkomsten van een onderzoek van enkele jaren geleden.

Het is aan de politiek wat er met deze meningen en wensen gebeurt. Daarvoor is het noodzakelijk dat er goede verslaglegging plaatsvindt en dat ook de democratisch betrokken inwoners gelegenheid hebben gehad, de inhoud van deze processen terug te lezen en van commentaar te voorzien. Het is immers hún bijdrage aan onze samenleving. Kan het College toezeggen dat van een overleg in het kader van participatie tussen betrokkenen en het bestuur adequate verslaglegging zal plaatsvinden en dat deze gedeeld zal worden met participanten en Provinciale Staten?

De Partij voor het Noorden kan zich verder vinden in de negen punten met de zojuist uitgesproken kanttekening. En de opmerking erbij dat in punt 6 gesproken wordt over een 'Toukomstpanel'. Om verwarring en vermenging met het NPG en het programma Toukomst te voorkomen, zien wij hier graag een andere benaming.

Iedereen weet trouwens wat *nudging* is?

De VOORZITTER: Ik dacht dat ik niemand naar de interruptiemicrofoon zag lopen voor een vraag. Maar dat is geen garantie.

De heer ZWART (PvhN): Nee, en ik zoek hem even snel op. Ik dacht: als iemand dat toch wil weten...

De VOORZITTER: En anders verwijst u naar dat spreekuur dat u straks nog gaat houden.

De heer ZWART (PvhN): Ik ga naar het spreekuur zometeen. Prima.

De VOORZITTER: Dus ik heb er alle vertrouwen in dat dit goedkomt.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Bijna vier jaar geleden kreeg ik een bokaal voor 'de klare taal'. Ik geloof dat we er niet meer aan doen, maar ik vond het toen wel een hele eer. Bij participatie is klare taal meer dan belangrijk. Participatie gaat over meedoen in de samenleving via arbeid, dagbesteding, onderwijs, onderlinge hulp, vrijwilligerswerk in een vereniging, sociaal netwerk. Het gaat erom hoe we iets duidelijk maken. Hoe worden besluiten hier genomen? Duidelijker maken van wat de provincie doet. Duidelijker maken hoe we onze inwoners mee kunnen laten praten. We hebben het nodige hier al over gehoord. Participatie is ook een actieve en open luisterhouding van Statenleden en ook van Collegeleden en ambtenaren. Luisteren die altijd wel? In Groningen betekent dat inwoners meer kansen geven om mee te denken over de leefbaarheid van uw leefomgeving in hun regio.

Twee week terug nodigde ik 26 mensen met een handicap uit in de provincie. Ik heb gevraagd waar ze tegenaan liepen. Wat zijn de problemen in de provincie? Kun je goed met het openbaar vervoer reizen? Ook dat was een samenkomst met 26 mensen die gehandicapt waren en 26 begeleiders: dat waren dus 52 mensen die allemaal een mening hadden over hoe het ging. We hebben dat allemaal netjes opgeschreven en komen daar later op terug. Het was geen partijpolitiek, gewoon vragen aan mensen hoe het in de provincie gaat. Dat vinden wij ook participatie.

Iedereen moet kunnen meedoen en dan denk ik ook iedereen: jong en oud, man of vrouw, met of zonder beperking. Of moet ik nu in klare taal zeggen: de gehele – en dan moet ik het toch even goed zeggen: LHBTIQA-gemeenschap? Want dat zijn de afkortingen langzamerhand van alle groeperingen die wij hier ook in Groningen hebben.

De VOORZITTER: De heer Ten Hoove vervolgt zijn betoog. En u vraagt zich in stilte af of u de betekenissen van al die letters kent.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Nou, ik ga nu niet al die betekenissen van die afkortingen opnoemen. Dat was ook wel een uitdaging geweest, denk ik. Maar ik zal het laten.

Als we het nu over participatie hebben, dan hebben we vaak over maatschappelijke participatie. We hebben het over economische participatie. Politieke participatie is al voorbijgekomen, sociaal-culturele participatie, participatie in woningbouw – om maar iets te noemen. Participatie in zorg en zo hebben we nog veel meer. Elk met een eigen specifieke betekenis. Of we al die specifieke betekenissen ook hier als Statenleden hebben, daar heb ik weleens mijn vragen over. We praten wel overal over mee, maar weten we overal wel wat van? Waar blijft de klare taal? Hier ligt een enorme taak voor de provincie. Provincie, neem je bewoners mee te allen tijde.

De heer RAM (PVV): Participatie. Ja, het klinkt een beetje als 'meedoen is belangrijker dan winnen'. Als ik nadenk over participatie, welk probleem los je nou dan precies op? Wat is de analyse dan welk probleem je dan gaat oplossen? Ten eerste is er natuurlijk het vertrouwen, de kloof naar de burger. Het probleem met de representatieve democratie: 41 procent voelt zich niet vertegenwoordigd. Maar repareer je dat dan met participatie, waarbij iedereen maar mee kan doen en je dan een vinkje erbij kunt zetten dat burgers eraan mee hebben gedaan? Schep je dan niet verkeerde verwachtingen? Volgens mij is dat wel het geval, want mensen willen niet meedoen, maar juist directe inspraak hebben op hun omgeving in de vorm van een beslissingsbevoegdheid. En dat botst weer met die representatieve democratie.

We lossen volgens mij dit probleem niet op met een participatienota. Het vertrouwen dat burgers niet meer hebben in de provinciale democratie en de politiek komt omdat de problemen van burgers niet worden opgelost. Sterker nog, de politiek draagt er actief aan bij om deze te verergeren. Het klimaatbeleid leidt tot een hogere energierekening, geopolitiek leidt tot een oorlog, de asielcrisis komt weer door de EU omdat we onze buitengrens niet afschermen. En we bevinden ons in een financiële crisis omdat we vervolgens in de euro zijn gestapt. Daarom hebben we nu sinds 2008 een financiële crisis en moeten we dadelijk zelfs een digitale euro invoeren, waar mensen niet op zitten te wachten.

Dus los je dat dan op met participatie en geen inspraak? Nee, natuurlijk niet. We moeten doen waarvoor we gekozen zijn, namelijk de problemen van burgers oplossen. En als je dan iets aan de representatieve democratie wilt veranderen, dan moet je kijken naar directe democratie. Een gekozen Commissaris bijvoorbeeld, een gekozen burgemeester, echte correctieve referenda en wellicht dan ook een echte inspraaknotitie. Om die reden kunnen wij dus niet voor deze nota stemmen, want die lost het probleem dat we hebben in deze democratie, helemaal niet op.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Vindt de heer Ram een burgerberaad dan wel een goede manier van directe inspraak voor burgers?

De heer RAM (PVV): Ja, ten eerste is het geen directe inspraak. Het is een participatiemiddel, dat is echt iets anders. Inspraak betekent dat je direct invloed kunt uitoefenen op de beslissing. Nou, dat gebeurt niet met een burgerberaad. Een burgerberaad vervangt indirect die representatieve democratie en dat holt juist die representatieve democratie uit. Dat is een van de redenen waarom je dat niet moet doen. Als je dan een voorstel ervoor wilt voorleggen, moet je dat in een referendum voorleggen aan alle burgers. Dan hebben zij dus directe inspraak. Daarmee los je het manco op van deze democratie.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Vindt de heer Ram dan ook dat een burgerberaad op zich wel een soort van eerste stap is, waarmee Henk en Ingrid ook wat makkelijker hun stem kunnen laten horen? Want ik snap dat de heer Ram voor een referendum is, maar een burgerberaad is natuurlijk wel een soort van mooie aanvulling waarbij burgers in ieder geval wel enigszins hun kans krijgen om geraadpleegd te worden.

De heer RAM (PVV): Nou ja, het is geen probleem om burgers te raadplegen in die vormen van inspraak in commissie. Maar die hebben wij in principe al. Wil je burgers daadwerkelijk bereiken, dan moet je denk ik als volksvertegenwoordiging daadwerkelijk naar de burgers toe om dan elk probleem met hen te bespreken. Maar dat is iets anders dan een aparte burgerberaad waar je het probleem van de representativiteit van onze democratie wilt oplossen. 41 procent van de mensen voelt zich niet vertegenwoordigd. Dat los je niet op met een burgerberaad waar dan bij wijze van spreken maar tien mensen in zitten. We hebben 550.000 inwoners: dat ga je daar niet mee oplossen in mijn optiek. Dus dat is mijn antwoord op uw vraag. Wij vinden dus niet dat je een burgerberaad op deze manier moet inrichten.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Daar ligt ie dan: de notitie over participatie. Een containerbegrip en wat willen we nou eigenlijk bereiken? Ik heb eens even gekeken naar de opkomstcijfers bij verkiezingen: in 2019 56,1 procent. Dus zoals we hier nu zitten, vertegenwoordigen wij de bevolking in meerderheid. Even voor de vergelijking: in 1991 was het 57,1 procent.

Dan hebben we een notitie voorliggen en ook een enquête erbij. Als we nu kijken naar die enquête en je wilt een probleem oplossen, dan moet je wel beide hetzelfde zien. Want als je beide niet hetzelfde ziet, dan kun je ook geen probleem oplossen. Als we dan constateren in die *quick scan* die geweest is, dat de provincie alle inwoners de kans geeft om mee te praten over provinciale kwesties, dan is dan onder andere energie. En als 10 procent van de inwoners het daarmee eens is en het College zegt 100 procent, dan gaat daar al wat fout. De inwoners zien het heel anders dan wij als bestuurders dit misschien zien. Zo is er nog zo'n voorbeeldstelling: *'De provincie betreft inwoners voldoende bij haar plannen.'* Het College zegt 100 procent, inwoners 9 procent. Je moet wel samen het probleem zien om dit probleem te kunnen oplossen. Dus er is nog een hele hoop werk te doen. En 20 procent van de inwoners is ontevreden.

Nou, dat houdt in ieder geval in dat wij zoals we hier zitten, PS-leden maar ook GS-leden, aan de bak moeten. We moeten zelf zorgen dat we de mensen gaan spreken over de problemen bij de onderwerpen in plaats van dat we steeds andere dingen gaan bedenken. Want zo'n burgerberaad of burgerpanel is geen garantie dat je ook daadwerkelijk de bewoners die het betreft, laat spreken over een onderwerp. Dat is hier al door meer mensen genoemd. Dan krijg je dus wat er gebeurt bij bijvoorbeeld een windpark dat gepland wordt bij Roodehaan, bij de Stainkoel'n. Ja, daar is een burgerpanel geweest. Maar niet de direct betrokkenen, niet de direct omwonenden. En dat is nou precies ons probleem bij zo'n burgerpanel. Je moet gewoon zelf je werk doen als je zulke slechte cijfers krijgt van de inwoners, dan zul je het zelf moeten oplossen en zelf met ze in gesprek moeten.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Het mooie aan zulke burgerberaden is dat je van tevoren kaders kunt stellen over wie eraan mee mag doen en dat je er dan juist voor kunt zorgen dat wel de direct omwonenden betrokken worden. Is de heer Schmaal dat met mij eens?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik vind dit een schaamdoekje, zo'n burgerpanel, voor het niet-functioneren van onze eigen vertegenwoordiging. Dus de fracties zouden zelf daarnaartoe moeten en zelf moeten praten met omwonenden en zelf moeten kijken wat daar speelt en dan zelf een afweging maken, in plaats van een burgerpanel als een soort excuus-Truus: 'Het burgerpanel heeft gezegd dat het goed is, dus wij hebben geluisterd naar de burgers. Dus wij gaan het zo doen.' Nee, we vinden dat we zelf aan de bak moeten. Dus de PS-leden moeten zelf aan het werk, GS-leden moeten zelf aan het werk en niet een burgerpanel daarvoor gebruiken. Want je honderdduizend kaders aangeven, het gaat er uiteindelijk om of die persoon zich gehoord voelt of niet en of je geparticipeerd kunt hebben in het traject. Dat blijkt dus niet zo te zijn, want geldt maar voor 10 procent van de inwoners.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ik denk dat het niet gebruikt wordt als een soort excuus-Truus of schaamlapje, maar juist als een volwaardige blijk van vertrouwen, dat wij ook luisteren naar zij vinden. Want zij zijn degenen die hier het meeste mee te maken, wij niet. Want wij wonen in andere delen van de provincie. Dus: 'Wat vinden zij als direct omwonenden hiervan?'

De VOORZITTER: Mevrouw Bennett, ik ben redelijk coulant tot nu toe. Maar het is niet de bedoeling om steeds de eigen woordvoering te herhalen in de interrupties. Die is ons wel bekend. Dus laten we een korte inleiding doen en dan een heldere vraag. Dat is denk ik het streven.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Dank u wel. Ja, dan is mijn vraag: wat is de visie van de heer Schmaal daarop? Kan hij zich daarin vinden?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik zou bijna zeggen: waar ging het ook al weer over? Maar dat zal ik niet gaan doen. Nee, dat vind ik niet. Kijk even naar het windpark. In deze zaal is de opmerking gemaakt dat een burgerpanel mee heeft gesproken over het voornemen om een windpark neer te zetten. Terwijl als je met omwonenden praat, er helemaal geen draagvlak is. Dus dan wordt het juist wel gebruikt als excuus-Truus in plaats van dat het werkt als een betere participatie van de inwoners. Dus nogmaals: wij moeten als Statenleden en als GS-leden veel meer de boer op, veel meer met de mensen zelf gaan praten en dan een afweging maken, in plaats van allerlei soorten constructies bedenken voor andere inwoners die ook nog een mening hebben.

De VOORZITTER: Mevrouw Bennett, ten slotte?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nee, dank u wel. Dat is helder.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, toch mooi dat ik helder ben. Dat scheelt dan weer.

Als we dan kijken naar het stuk dat nu voorligt, dan kunnen wij ons dus ook helemaal aansluiten bij de woordvoering van de ChristenUnie. Ik vind dan ook de manier waarop het amendement wordt weggezet door GroenLinks, eigenlijk niet kunnen. Want in dit amendement staat vrij algemeen genoemd dat niet iedereen tijd, energie of talent heeft om dat te gaan doen of te willen doen. Op het moment dat ik hier ben en ik doe mijn werk, kom ik regelmatig mensen tegen op straat die zeggen: "Bram, we hebben jou gekozen voor vier jaar en je moet gewoon je werk doen." En wanneer ik dat goed heb gedaan, dan hoor ik weleens een keer op straat: "*Mooi Bram, hest goud 'doan'.*" En ik hoor het ook wel als ik het niet goed heb gedaan. Dan komen ze bij me en dan zeggen ze: "*Bram, most es even luisteren...*" En dan komt er een heel verhaal of lichten ze de dingen even toe. Zo moet je dus met de bevolking omgaan en dus niet met allerlei zaken eromheen.

Want de meeste mensen die ik ken, gaan niet de hele dag luisteren naar politieke beschouwingen, die willen helemaal niet bezig zijn met politieke onderwerpen. Die willen gewoon hun werk gaan doen, die willen gewoon leuke dingen gaan doen met de kinderen, die willen studeren, die willen andere zaken doen. En die willen niet allemaal bevraagd gaan worden over onderwerpen waar ze zich in moeten gaan verdiepen. Daarvoor zijn wij gekozen. Dus pak je taak dan ook gewoon op en voer dat dan ook op die manier uit.

De VOORZITTER: Dank u wel. Ik kijk even rond of er nog meer behoefte is aan woordvoering. Nee? Dit was de collectie? Dan zou ik het woord willen aan de gedeputeerde van participatiezaken en dat is mevrouw Gräper.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Volgens mij hebben we vandaag hier een interessant debat over participatie. Ik denk ook dat het goed is dat we dat debat met elkaar voeren, want als iets een zaak is van iedereen en ook een zaak is van zowel Provinciale Staten als het College, dan is dat misschien wel het participatiebeleid. Een groot aantal van uw fracties heeft denk ik heel helder omschreven wat participatiebeleid is. Dat is niet 'u vraagt, wij draaien'. Participatiebeleid gaat over begrijpen waarom dingen gaan zoals ze gaan, ook als je het er niet mee eens bent. Het gaat erover dat je helder hebt gemaakt hoe het algemeen belang zich weegt ten opzichte van het specifieke eigenbelang en hoe je daarmee omgegaan bent.

Dat we daarbij werk te doen hebben, dat hebben we in menig debat met elkaar al wel gedeeld. Ik denk dat de *quick scan* daarop ook een helder antwoord. Ik denk dat dat ook een debat is waarvan je in ieder geval één ding zeker weet en dat is dat je er eigenlijk nooit klaar mee bent. Het zal iets zijn wat we de komende jaren nog vaak met elkaar zullen bespreken en waar we ook continu in een zoektocht zullen zijn in hoe je dat beter kunt doen. Want zolang nog niet alle Groningers het gevoel hebben dat ze gehoord worden, dat ze mee kunnen doen, dat ze het gevoel hebben bij vragen in de *quick scan*: 'Daar zijn zij niet van ons', dan hebben we nog werk te doen.

Wat we vandaag doen, en mede op verzoek van uw Staten, is om het participatiebeleid te verankeren in onze beleidsprocessen, in onze beleidscyclus. Feitelijk niet meer en niet minder dan dat. Want ik denk dat – die discussie hebben we ook al wel eerder gevoerd – we ook af en toe ons de vraag moeten stellen: moet je eigenlijk überhaupt participatiebeleid hebben? Of is het iets wat in alle andere beleidsvelden standaard ingebed zou moeten zijn en dus geen eigenstandig iets zou moeten zijn, maar wat je gewoon moet doen? Dat blijft denk ik gelden en dat betekent dus ook dat je die verankering in de beleidscyclus misschien wel de belangrijkste stap is die we hier vandaag met elkaar zetten. We spreken met elkaar heel expliciet af dat wij in de startnotitie inzage geven in hoe dat eruit gaat zien en dat we in de beleidsnotitie daar verantwoording over afleggen. Maar minstens zo belangrijk, denken wij, is ook inzage geven in hoe je in de uitvoering die participatie voortzet. Want

participatie houdt immers ook niet op, op het moment dat u hier een besluit genomen hebt. In de uitvoering is de participatie als betrokkenheid minstens zo van belang.

De werkplaatsparticipatie kan ons daar denk ik enorm bij helpen. Ik denk ook dat we daar continu nieuwe instrumenten aan toe zullen gaan voegen, om de simpele reden dat we nieuwe doelgroepen ontdekken en nieuwe instrumenten ontdekken. De wereld, zeker de digitale wereld, gaat natuurlijk voort. Dus misschien dat er nog allerlei toepassingen zullen zijn die we nu nog niet kunnen bedenken, maar ons later kunnen helpen. En in die gereedheidskist zullen we ook kijken wat we kunnen doen waar het gaat over de participatieve waardenuvaluatie. Mijn echtgenoot zou zeggen: 'Meer dan drie lettergrepen is voor jou een ingewikkelde.' Nou, deze zit wel een beetje in die richting, moet ik zeggen.

Ik zei het al: de *quick scan* laat ook zien dat heel hard nodig dat we met participatie verder werken. De heer Schmaal maakte wat opmerkingen over vergelijkingen tussen de inwoners en het College. Ik denk niet dat het heel zinvol is om hier een methodologische discussie te voeren over wat aantallen in peilingen en metingen doen. Ik laat het er maar even bij dat we in ieder geval nadrukkelijk constateren op basis van deze *quick scan* – dat wordt ook bevestigd door menig ander rapport – dat het zaak is om als overheden c.q. als politiek aan de slag te gaan om te kijken hoe je die verbinding met de burger beter kunt leggen. Daaruit komt dit naar voren en dat bracht de heer Schmaal ook nadrukkelijk naar voren, dus daar vinden we elkaar ook.

We hebben de expeditie ook heel nadrukkelijk gebruikt om echt met de burgers te praten over hoe zij dan betrokken willen worden bij beleid. Een van de dingen die eruit kwam – daarmee beantwoord ik ook denk ik een aantal vragen van een aantal van uw fracties – kwam met name bij de jonge expeditie heel nadrukkelijk naar voren. Die zeiden ons heel nadrukkelijk: kom naar ons toe in plaats van dat wij hen voor een podium uitnodigen waar zij heen gaan. Kom naar ons toe! Dat kan op scholen zijn: dat was een van de onderwerpen die de jongeren inbrachten. Zij zeiden ook: kom eens een keer bij ons in de keet langs. Kom eens een keer bij ons in het jongerencentrum langs. Ik denk dat we met de jongerentops die de afgelopen jaren georganiseerd zijn, ook hebben laten zien dat je wel degelijk die brede verschillende samenstelling jongeren weet te benaderen.

Maar dat 'kom naar ons toe!' geldt natuurlijk net zo hard voor de niet-jongeren. Want ik heb die discussie ook wel zelf gevoerd met mensen die het omgevingsbeleid voeren. Wij organiseren vaak inloopavonden vlak na kantoortijd, vanuit het idee dat iedereen erheen kan komen. Vervolgens zijn we er verbaasd over dat groepen met jonge kinderen relatief aanwezig zijn op inloopavonden. Dat is niet zo vreemd. Als je iedereen met jonge kinderen vraagt wat zij doen tussen een uurtje of vijf en een uurtje of acht, dan zeggen zij dat zij met andere dingen bezig zijn dan met inloopavonden. Nou, misschien moeten wij dus wel voortaan bij de kantine van zwemlessen gaan staan met onze inloopavonden. Op die manier zijn degenen ook daar waar we ze willen spreken. Ik denk dat die zoektocht – namelijk daarheen gaan waar mensen al zijn en kijken of je ze daar kunt betrekken bij de dingen die je doet – één manier kan zijn. En tegelijkertijd – een aantal van u zei dat denk ik ook terecht – willen mensen soms even helemaal niks en dat is ook gewoon hartstikke goed.

Die expeditie is denk ik nog lang niet klaar. Ik zei net ook al: als er iets wat we samen moeten doen, Provinciale Staten en GS, dan is het het participatiebeleid. Maar we zullen ook vooral aan de slag moeten gaan met elkaar. Voor een deel – ik denk dat het ook goed is om dat te benoemen – zijn we natuurlijk al langer met elkaar aan de slag. Een aantal van u – onder anderen de heer Hiemstra van de VVD, die dat in zijn *maidenspeech* heel terecht zei – heeft daar rondom de N33/A7-regio al ervaringen in opgedaan. Hoe je met inwoners aan de hand van een perspectief direct in gesprek gaat om te kijken hoe je daar een vorm aan geeft. U gaat vandaag dat verderop in de agenda nog uitgebreid over spreken. Daarna komen nog allerlei andere stappen waar ook de formele inspraak een onderdeel van is. Maar al vroegtijdig in een traject moet je de bewoners al betrekken.

Bij mobiliteit hebben we natuurlijk al heel nadrukkelijk ervaringen opgedaan in hoe je nou participeert in een tijd waarin je met corona heel weinig in het fysieke kunt. Die ervaringen nemen wij nu ook weer mee. Daarmee bereiken we inderdaad andere groepen dan die we anders bereikten. Dat is denk ik ook een goede les. We zien bij het Koersdocument, waarbij we heel nadrukkelijk samen met de gemeenten en samen met de organisaties in deze fase al aan het werk gegaan zijn. Ik denk dat die drie voorbeelden ook heel goed laten zien dat elke fase in de beleidscyclus andere doelgroepen betreft, andere instrumenten betreft en andere dingen vragen. Ik denk dat het in dat participatiebeleid dus ook heel erg van belang is dat je aan de voorkant altijd nadenkt over wie je wanneer op welk moment waar wilt bereiken. En wat vragen we dan van ze en wat kunnen ze dan nog inbrengen? Een groot aantal van de fracties zei ook dat je daar aan de voorkant heel helder over moet zijn, om te zorgen dat er geen verwachtingen zijn die niet waargemaakt kunnen worden.

We zijn nooit klaar: ik zei het al. We moeten volgens mij aan de slag. Communicatie: een groot aantal fracties heeft daar denk ik ook heel goede dingen over gezegd, het CDA en D66 onder

andere. Daarbij moeten we nadrukkelijk kijken naar hoe we daar vernieuwend in kunnen zijn en hoe we ervoor kunnen zorgen dat daar helderheid in is. Of dat ook betekent dat je daarvoor één communicatiestrategie moet hebben, zeg ik dan tegen de fractie van D66, daar twijfelen wij wat over. Want ik denk dat voor elk participatietraject en voor elke fase misschien wel andere communicatiestrategieën nodig zijn, waarbij je niet met één stel alles kunt omvatten. Natuurlijk moet dat wel in een bepaalde mate van vergelijkbare huisstijl zijn, zodat iedereen ook weet wie de afzender is. Soms is dat de provincie, maar in steeds meer participatietrajecten doen we dat bijvoorbeeld met andere partners. Met een cluster van gemeenten, bijvoorbeeld de Oostpolder of andere zaken. Dan is ook soms juist wel heel onwenselijk om die heel harde provinciestempel daarop te drukken. Dus ik denk dat we echt per traject moeten kijken welke communicatiestrategie daarbij past. Als wij als provincie de afzender zijn, hebben we daar ook onze huisstijl voor die we dan ook hanteren om op die manier die herkenbaarheid te hebben. Maar ik denk niet dat we voor de participatie naar één *overall* communicatiestrategie zouden moeten gaan, want dan slaan we de plank misschien wel een beetje mis.

GroenLinks vroeg hoe ze paragraaf over de repetitieruimte moesten lezen – zo vat ik hem dan maar even samen. Ja, misschien gebruiken wij in de notitie woorden die maken wat u zoekende bent en die wat prikkelend zijn. Voor een deel is dat denk ik bewust, want als er iets is wat prikkelend moet zijn, dan is dat het participatiebeleid. Maar wat we daarmee bedoelden, was dat het heel behulpzaam kan zijn om in een participatietraject plekken en momenten te hebben waar je nog zoekende mag zijn. Waar je kwetsbaar mag zijn. Waarbij je nog aan de voorkant al precies hoeft te weten hoe de antwoorden aan de achterkant eruit zouden moeten zien. Dat hebben wij ‘repetitieruimte’ genoemd, omdat je in een repetitie voor een toneelstuk of anderszins ook nog mag oefenen. Soms ook nog wel drie of vier keer hetzelfde stukje mag doorspreken, voordat je met elkaar tot een conclusie hoeft te komen.

Wat wij dus ook bedoeld hebben met die repetitieruimte en met die begeleider die daarbij zit, is dat je ook iemand moet hebben in zo’n proces die de veiligheid creëert zodat alle deelnemers daarin ook die kwetsbaarheid kunnen vormen. Dat beantwoordt dan meteen de vraag van de heer Zwart: dat vraagt dan ook een bepaalde mate van vertrouwelijkheid. Want op het moment dat je kwetsbaar wilt zijn en je ook van gedachten wilt wisselen, moet je niet willen dat je elk woord moet wegen, omdat dat nog in de verslaglegging vastligt. Dus als u vraagt: gaan wij zorgen voor verslaglegging in alle fasen en onderdelen van het participatiebeleid? Dan weet ik niet of dat verstandig is. Want dan haal je juist voor een deel ook die onderlinge discussie ertussenuit.

Als u zegt: zorg nou voor goede overdracht van de ene fase naar de andere fase en zorg ervoor dat de kennis die daar opgedaan is en de ideeën die daarbij ontstaan zijn, ook op ene goede wijze overgedragen worden naar een volgende groep, dan hebt u er natuurlijk volledig gelijk in dat dat goed moet gebeuren. Dat is denk ik ook essentieel voor wat D66 ‘het *track-and-trace*-systeem’ noemt. We moeten er natuurlijk wel voor zorgen dat paritijen weten wat er over en weer gezegd is en welke ideeën er opgehaald zijn. Alleen, of dat per se verslaglegging moet zijn? Ik denk dat we daar afhankelijk van de fase voorzichtig in moeten zijn.

De heer ZWART (PvvhN): Ik herinner mij heel goed het moment van mijn betoog dat ik het woord ‘alle’ of ‘elk’ terugnam. Ik zou willen vragen aan de gedeputeerde om in elk geval verslaglegging te doen van alle belangrijke bijeenkomsten, zodat er verslaglegging is van conclusies die getrokken zijn en waarmee gewerkt gaat worden.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, misschien zijn soms de meest kwetsbare bijeenkomsten waarin je met elkaar in openheid en vertrouwen spreekt, in de wetenschap dat je niet op je woorden gevangen wordt. Die blijken aan het eind van een proces zomaar het belangrijkste moment te zijn geweest in een bepaald traject. Een moment waarbij direct belanghebbenden in een gebied bereid zijn om te zeggen dat zij voor het algemene belang wel een stap durven te zetten, omdat zij zien wat er gaande is. Maar dat ze dat liever meteen naar buiten willen brengen om dat verder aan te geven. Dus de mate van belangrijkheid is volgens mij niet wat u vraagt. Wat u vraagt – ik denk dat dat een terechte vraag is – is: maak het nou zo dat het participatietraject ook voor niet-aanwezigen volgbaar is, zodat ze mee kunnen blijven doen, ook als ze later instappen. Dat als u als Staten ook op een goede wijze kunt beoordelen of die participatie goed heeft plaatsgevonden, welke belangen daarbij op tafel hebben gelegen. Dat is denk ik van belang voor u om dat te kunnen doen. Of dat betekent dat je overgaat tot verslaglegging, blijf ik daarbij zeggen dat we daar heel voorzichtig mee moeten zijn. In sommige gevallen is het absoluut noodzakelijk. Ook in het formele deel van trajecten is het zelfs wettelijk verplicht. Maar in de beginfase, waarin we echt nog met elkaar in de ideeënfase zitten waarin

je belangengroeperingen soms bij elkaar aan tafel zet, is het juist het niet-hebben van verslaglegging vaak een manier waarop je het gesprek in gang kunt zetten en gaande kunt krijgen.

De heer ZWART (PvhN): Ik dank de gedeputeerde voor dit zeer uitgebreide antwoord. Echter, wij zijn ervan overtuigd dat je een bijeenkomst houdt om er met elkaar een conclusie aan te verbinden. De gedeputeerde zal het waarschijnlijk er wel mee eens kunnen zijn dat je dan moet vastleggen waarom je een bepaalde werkwijze gevolgd hebt en waarom je tot een conclusie bent gekomen. En dat is wat ik de gedeputeerde vraag. Kunt u het daarmee eens zijn?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, het begint een beetje een semantische discussie te worden. Want volgens mij zijn we het met elkaar eens. Maar ik denk dan het in het kader van het verwachtingenmanagement wel even goed is waarom ik uitleg waarom we het met elkaar eens zijn. We zijn het met elkaar over eens dat conclusies natuurlijk gedeeld moeten worden. We zijn het met elkaar eens dat het natuurlijk van belang is dat u en de anderen ook weten welke zaken daar dan besproken zijn op hoofdlijnen en welke conclusies daar dan uit getrokken zijn. Maar dat is iets anders dan een verslag. Ik denk dat we elkaar heel goed begrijpen in uw behoefte, omdat u daarmee kunt controleren wat ik net zei: dan krijgen anderen de mogelijkheid om tussendoor in een participatietraject in te stappen. En dat je dan niet meer het hele proces over hoeft te doen, maar dat je met elkaar daarin scherp kunt zijn. Daar zou een *track-and-trace* systeem ook bij kunnen helpen. Daar zullen we natuurlijk voor zorgen.

Ik noemde de *track-and-trace* al. Mevrouw Benjamins vroeg er ook om, zij zei het ook in haar betoog. Op dit moment zijn we nog bezig met die hele Digitaliseringsstrategie om de basis op orde te brengen. Een van de stappen die we daar ook in zullen moeten zetten in het kader van de Omgevingswet, is ook om die participatietrajecten inzichtelijk te maken. Of het helemaal een heel diepgaand *track-and-trace* systeem vanuit participatiebeleid moet zijn, dat zal het in de eerste fase nog niet zo zijn. Maar we zullen dat in de fase daarna gaan oppakken met elkaar. Maar ik zeg u ook eerlijk: dat betekent ook niet dat we dat op korte termijn zullen doen. Want helaas is er een aantal andere uitdagingen dat we daarbij nog gaan hebben.

Ik kom bij de amendementen. In de eerste plaats het amendement van de ChristenUnie. Daar is het in het debat vandaag vrij breed en vrij vol over gegaan, namelijk moeten we het instrument burgerberaad nou wel of niet toepassen? Ik zou willen beginnen met benadrukken dat in het participatietraject in de expeditie dit denk ik wel een van de meest genoemde onderdelen is dat naar voren gekomen is. We geven onszelf een mogelijkheid om soms misschien buiten de politiek, buiten het gegeven dat u in deze Statenzaal nu eenmaal altijd ook een bepaalde mate van concurrentie hebt. In een bepaalde mate zijn de verkiezingen nooit ver weg en dat heeft ook zo zijn weerslag. Er zijn onderwerpen waarmee je met deze belangen in een burgerberaad verder kunt komen omdat je niet met elkaar in concurrentie bent. Omdat je met elkaar som in semi-beslotenheid ook over onderwerpen met elkaar kunt spreken waarbij je ook kijken wat ons bindt en ons nou verder brengt. Dat gaat niet ten koste van de democratie, het is een aanvulling op de democratie.

Wij hebben in de notitie om die reden ook om, wat daar ingebracht is over die verhouding tussen die participatie democratie en die representatieve democratie, aangegeven dat wij daartoe een voorstel willen uitwerken. Het liefst samen met de Staten, om juist ook te kijken naar hoe die verschillende rollen elkaar kunnen versterken. Hoe we ervoor kunnen zorgen dat wat zij misschien wel kunnen en hier in huis af en toe wat ingewikkelder is, zo kunnen organiseren dat daarmee uw werk makkelijker gemaakt wordt. Niet om uw werk over te doen, niet omdat we zeggen dat u daar niet over gaat. Dat we daar goed over moeten nadenken hoe dat instrument er dan uit ziet. Ik denk dat vandaag ook een aantal voorbeelden over tafel gegaan is van welke bedreigingen daar zitten als je dat niet goed doet. Dat is natuurlijk vanzelfsprekend.

Daarom hebben we ook nog in het voorstel over de uitwerking nog niet gezegd dat we het burgerberaad *coûte que coûte* gaan uitvoeren, want je moet dat op een goede manier organiseren met elkaar. Dat betekent ook dat je moet nadenken of er bijvoorbeeld sprake moet zijn van gewogen loting, zodat je inderdaad die verschillende doelgroepen aanwezig hebt. Dat je inderdaad erover moet nadenken met elkaar of daar ook ondersteuning voor nodig is: of in de vorm van begeleiding zodat mensen die de kennis niet hebben, die kennis kunnen opdoen, of in de vorm van ondersteuning van een dagvergoeding. Dat zijn allemaal zaken die in die uitwerking nog terug moeten komen. Wij vermoeden ook dat het een instrument zal zijn dat lang niet in alle processen van toepassing zal zijn. Dat lang niet overal op alle beleidsterreinen van waarde zal zijn. Ik denk dat we ook heel goed moeten nadenken in die uitwerking wanneer we een instrument nou wel inzetten en wanneer we zo'n instrument nou niet inzetten en in welke vorm.

We staan nog best aan het begin van het ontwikkelen van participatiebeleid en het bedenken daarvan. De vraag is dus ook of dit nou het moment is om nu al te zeggen dat we een bepaald instrument sowieso niet willen hebben. Of dat we met elkaar de komende tijd in gezamenlijkheid gaan kijken hoe dit instrument voor ons als Staten in Groningen goed zou kunnen werken, in welke vorm en op welke wijze we dat zouden kunnen inzetten. Wat het College betreft zou het echt zonde zijn om nu al dat instrument in te voeren en om die reden zouden wij dit amendement willen ontraden.

De heer DE WIT (CDA): Allereerst wil ik de gedeputeerde danken voor de uitgebreide toelichting op burgerberaden. Wat wij ons als CDA nog afvragen, is of er dan nog een los voorstel komt op het moment dat de burgerberaden zijn uitgewerkt. Of is het nu zo dat ermee wordt ingestemd en het hoe dan ook gaat gebeuren?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ik heb ook aangegeven – volgens mij staat het ook zo in de notitie – dat het een echt een voorstel zal moeten zijn dat we in gezamenlijkheid moeten opstellen. Want het gaat ook nadrukkelijk over uw rol versus de rol van het burgerberaad. Ik kan mij voorstellen dat we komen tot een apart voorstel. Als u zegt dat het u zou helpen, dan doen wij dat. Dan komen wij daarover met een apart voorstel – nadat we dat eerst in gezamenlijkheid hebben ontwikkeld, zeg ik er dan ook bij. Ik denk dat je de komende jaren sowieso bij al die startdocumenten met elkaar de afweging zult maken of dat burgerberaad als instrument inzet of niet. Bij elk startdocument hebt u natuurlijk opnieuw de keuze en dan kunt u opnieuw besluiten of we dat bij een bepaald onderwerp misschien gaan doen. En dan werken we dat eerst uit omdat u wilt meepraten over de vraagstelling, over de wijze van loten of welk gewicht u daaraan wilt geven. Ik denk dat dat u sowieso nog verschillende momenten zult hebben – of we het nu meteen uitwerken of niet – waarop u die keuze kunt maken.

De heer DE WIT (CDA): Het eerste deel van het antwoord is mij helemaal helder. Maar bij het tweede deel van het antwoord begin ik toch weer wat te twijfelen. Dat betekent dat het wél meegaat in de gereedschapskist, maar dat er a) een voorstel wordt uitgewerkt, maar b) dat er ook bij elke voordracht die we in de volgende periode gaan krijgen, we sowieso dit als optie op tafel hebben liggen?

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Nee, als de Staten daar behoefte aan hebben, kunnen we eerst een uitgewerkt voorstel maken of we dit instrument in de gereedschapskist willen stoppen. Dan zouden we dat met elkaar moeten ontwikkelen, dan kunnen we het hebben over hoe dat instrument er dan uitziet en hoe u als Staten u zich verhoudt ten opzichte van die burgerberaden. Feitelijk is dat het voorstel dat ook in deze notitie zit. Ik geef u aan dat op het moment dat u dan tegen dat voorstel 'ja' zou zeggen, u daarna nog steeds bij elk startdocument opnieuw de afweging hebt of u het instrument op dat moment ook inzet of niet. Want één ding kan ik u vast beloven: bij elk startdocument zult u de keuze moeten maken welk instrument u wel of niet inzet. Maar bij geen enkel beleidsproces zal de gehele gereedschapskist op tafel staan. Dus u hebt altijd de keuze uit de instrumenten. Wat ik aangaf: we kunnen eerst zorgen voor die eerste stap. Als u zegt dat u dat meer comfort geeft, dan wil ik met plezier toezeggen dat we eerst die eerste stap nemen van het uitwerken van het instrument, voordat we het in de kist leggen. Maar op het moment dat het in de kist ligt – dat kan dus wel of niet met een tussenstap – dan is het nog steeds zo dat u bij elk startdocument opnieuw kunt bepalen of u het wel of niet inzet.

De heer DE WIT (CDA): Voorzitter, de toelichting is helder, dank.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ja, ik wilde toch even wat vragen – laat ik het in de vorm van een vraag gieten. Ik begrijp best dat de gedeputeerde nog even 'gezamenlijk' en 'met elkaar' en 'in gezamenlijkheid' – die woorden heb ik nou al twintig keer gehoord – het traject verder in wil. Maar is de gedeputeerde ook niet van mening dat als je nu afschiet, zij gewoon een hoop ambtelijk werk bespaart: allemaal duurbetaalde werkuren van die ambtenaren hierboven. En waarom moeten we dat? We willen het gewoon niet, althans de indieners van het amendement. Dus laten we de Staten straks duidelijk de keuze laten door te stemmen, dan zijn we af van die panels.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): De redenen waarom het College in deze notitie heeft voorgesteld om wel die inzet en die energie van onze ambtenaren, maar ook van onszelf te gebruiken om het in het voorstel te gieten, zijn meerdere. Het heeft er in de eerste plaats mee te maken heeft dat het nadrukkelijk het verzoek is dat uit het participatietraject gekomen is. We vinden dat als wij inwoners

serieus willen nemen, we daar dan ook – u gaf het ook zelf aan volgens mij – naar moeten luisteren en kijken hoe ver we daarin tegemoet kunnen komen of niet.

Ten tweede geloven wij ook dat een burgerberaad een instrument kan zijn om soms juist wat over de tegenstellingen heen te stappen om te kijken hoe we elkaar wel kunnen vinden. Dan kan een belangrijk en goed behulpzaam instrument zijn in de totstandkoming van beleid. Maar als uw Staten iets anders vinden, als uw Staten straks in meerderheid vinden dat dit een instrument is dat het uitwerken niet waard is, dan vermoed ik dat er een meerderheid zal zijn voor het amendement van de ChristenUnie. Dan gaan we dat uitwerken. Uiteindelijk is uw Staten de baas daarover, zo werkt het.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Nou, dat is een heldere conclusie van de gedeputeerde, die in één zin ook getrokken had kunnen worden. Dank u wel.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ik vervolg. Ik kom bij het amendement van het CDA. Ook hier geldt dat dit iets is wat nadrukkelijk uit het participatietraject is gekomen. Een van de inwoners zei tegen ons juist: “Je moet gedoe willen opzoeken. Dan weet je zeker namelijk dat alle belangen aan tafel zitten. Dat het dan botst en dat het dan lastig is, daar moet je met elkaar doorheen. Maar dat gedoe moet je dus willen omarmen en niet uit de weg gaan.” Dat die term schuurt, misschien is dat ook wel een beetje goed. Want misschien is dat ook wel juist de bedoeling. Maar ik snap ook de wijze waarop het CDA die term inkleurde. Zo is die in ieder geval nooit bedoeld. Hij is bedoeld juist vanuit het idee dat wanneer je aan de voorkant probeert gedoe te vermijden – laat ik het dan maar zo formuleren – je dan vaak erop uitkomt dat je niet alle belangen aan tafel hebt. Want dat is een van de manieren waarop je gedoe kunt vermijden. Dat betekent niet dat het in het belang van het participatietraject is. Het belang van het participatietraject is juist dat het af en toe schuurt, dat je juist af en toe botst, dat je soms een stap terug moet doen in het proces zodat je daarna pas weer vooruit kunt. U kiest daarbij voor andere woorden. Volgens mij zeggen die woorden om en nabij hetzelfde. Wij adviseren als College dat we het amendement van het CDA graag aan de Staten overlaten.

De VOORZITTER: Ik kijk even rond of er behoefte is aan een tweede termijn. De heer Zwart steekt een vinger op.

De heer ZWART (PvH): Ik had nog een vraag gesteld en die is niet beantwoord. Dus daar wilde ik even iets over zeggen, dan heb ik geen termijn nodig.

De VOORZITTER: Ik kijk even of de schade beperkt blijft tot één vraag van de heer Zwart. Want dan kunnen we er een interruptie van maken. Zou u dat dan willen doen, een interruptie? De heer Zwart herhaalt zijn vraag voor de microfoon: dat weten we die allemaal weer.

De heer ZWART (PvH): De vraag was al gesteld. Er wordt heel duidelijk in het stuk gesproken over het Toukomst-panel. Wij hebben natuurlijk een heleboel ‘Toukomst’ voor de boeg – laten we het allemaal in elk geval hopen. Maar de naam wordt nu te pas en te onpas gebruikt. Het verzoek is om daar even over na te denken en een andere benaming daarvoor te gebruiken.

Mevrouw GRÄPER (gedeputeerde): Ja, wij zullen daarover nadenken. Op het moment dat het alleen maar geassocieerd wordt met het NPG, dan doet dat geen recht aan de breedte waar wij als provincie mee bezig zijn. Dat heeft het misschien een andere term. We hebben uit de participatie juist opgehaald dat mensen heel vaak deze term gebruiken. Niet zozeer gerelateerd aan het NPG, maar juist als vorm van hoe je bewoners betreft, namelijk dat wij met het gebruik van die term juist die vorm willen definiëren. Maar ik denk dat het goed is om er nog even naar te kijken hoe dat beleefd wordt. Wij krijgen uit onze reacties een ander beeld dan dat het alleen maar aan het NPG gehangen wordt. Maar als u zegt dat u een ander geluid hebt opgevangen, dan is het altijd goed om daar even over na te denken.

De VOORZITTER: Daarmee is ook die vraag van een antwoord voorzien. Ik kijk even rond of er verder nog aanhechtingen zijn om er een de tweede termijn aan vast te plakken. Ik denk dat dat niet het geval is? Nee, dat is niet het geval. Dan sluit ik de beraadslaging. Mevrouw Bennett, sorry. Ik zag u over het hoofd.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja voorzitter, wij zouden graag een schorsing willen aanvragen.

De VOORZITTER: Hoeveel tijd hebt u nodig voor die schorsing?

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Nou, een kwartiertje?

De VOORZITTER: Dan schorsen we de vergadering voor een kwartier. Ik vraag aan de griffie om te bevorderen dat er dan ondertussen buiten wat geschonken wordt. Ik geloof dat het nog niet klaarstaat. Dus het kan zijn dat dat niet lukt. Maar ik schors de vergadering voor een kwartier.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering en geef het woord aan mevrouw Bennett, die de schorsing aanvraagde. Het gaat wat ver om een verslag van die schorsing te vragen, maar we zijn wel benieuwd.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): Ja, wij zijn tevreden met de uitkomst van de schorsing hoor, dus de vergadering kan gewoon hervat worden wat ons betreft.

De VOORZITTER: Laten we dat maar doen dan. Maar ik stond eigenlijk eerder al op het punt om de beraadslaging te sluiten. Ik kijk even of daar bezwaar tegen bestaat. Missen we iets als we nu stoppen met de beraadslaging op dit punt? Nee? Dan sluit ik de beraadslaging.

Dan zijn er de stemmingen, eerst over de amendementen. Want moties heeft het debat niet opgeleverd. Dus het gaat over de amendementen. Dan vervolgens over de voordracht zelf. Er zijn twee amendementen: die hebben respectievelijk de nummers 32 en 33. U vraagt om mijn aandacht met een telefoon aan uw oor. Krijgt u instructies van het hoofdkantoor, meneer Bennema?

De heer BENNEMA (VVD): Voorzitter, dat is in onze partij zeker niet het gebruik, andersom wel. Maar ik was op zoek naar een Statenlid. Dus die ik wilde even vlug terugroepen voordat de stemmingen. Dus vandaar mijn wanhopige blik naar de telefoon.

De VOORZITTER: Zijn wij dan nu compleet genoeg? Niet? Het is wel goed, ook met het oog op de vergaderduur, om de hoeveelheid tijd die gepaard gaat met schorsingen, een beetje serieus te nemen. De bel was al gegaan. Ik geef het Statenlid in kwestie nog een halve minuut. Misschien kunnen we gewoon de stemverklaringen alvast wel doen. Dat lijkt me geen probleem, hè? Zijn er fracties die behoefte om bij een van die beide amendementen een stemverklaring af te leggen? Ik zie dat die behoefte bestaat bij de SP-fractie.

Mevrouw BAKKER (SP): Wij zullen tegen het amendement stemmen van de ChristenUnie. Wij geloven wel in burgerberaden, maar wij delen ook wel de zorgen die geuit zijn door de ChristenUnie dat het wel heel zorgvuldig moet worden ingericht. Dat aan de voorkant een heel duidelijk mandaat moet worden aangegeven richting inwoners wat er gedaan wordt met de uitkomst van het burgerberaad. We zijn dus ook heel blij om te horen van de gedeputeerde dat we daar nog verder met elkaar over gaan nadenken en met een goed voorstel kunnen komen over hoe die burgerberaden eruit moeten zien, voordat we ze toevoegen aan onze gereedschapskist. En natuurlijk kunnen we ook elke keer weer besluiten of een burgerberaad het instrument dat we willen inzetten bij de participatie die we voor ogen hebben bij een voorstel.

De heer VISSER (PvdA): Een persoonlijke stemverklaring met een afwijkend standpunt. Ik hecht aan zuiverheid en helderheid van betrekkingen in en rond het Huis van Thorbecke. Ik ben wars van verrommelingen in de tuin eromheen. Wij moeten als volksvertegenwoordigers in de representatieve democratie ons werk doen, primair aanspreekbaar en aansprakelijk zijn in relatie tot de kiezers. Het burgerberaad beschouw ik als een vervaging van dit principe. Daarom zal ik in tegenstelling tot mijn overige fractieleden voor amendement nummer 32 stemmen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Wie verder? Verder geen stemverklaringen?

Dan kunnen we gaan stemmen en de daad bij het woord voegen. Dat begint met amendement 32 waarboven staat 'Laat participatie niet aan toeval over'. Dan vertel ik u de uitslag. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, de PVV, de Partij voor het Noorden, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen, de Fractie GO en één lid van de PvdA-fractie. Daartegen hebben gestemd de drie overige leden van de PvdA-fractie en verder de fracties van GroenLinks, de SP, D66 en de Partij voor de Dieren. Dat leidt tot de volgende

uitslag. Voor het amendement hebben gestemd 22 leden en daartegen 15, zodat het amendement is aangenomen.

Dat brengt ons bij de stemming over het volgende amendement 33 met als titel 'Geen gedoe'. Dat leidt tot het volgende beeld. Voor het amendement hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, 50PLUS en de Fractie GO. Daartegen hebben gestemd de fracties van de SP, BVNL en Ons Groningen. Dat betekent dat 33 leden voor het amendement hebben gestemd en 4 leden daartegen, zodat het amendement is aangenomen.

Dan zijn we nu toe aan de zojuist geamendeerde voordracht 'Notitie "Werken aan Participatie"' als geheel. Is er nog iemand behoefte heeft, daar een stemverklaring over af te leggen? Dat is niet het geval, geloof ik.

Dan kunnen we gaan stemmen over de voordracht. Dan vertel ik u de uitslag, die u ook zelf kunt zien op het scherm achter mij. Voor de voordracht hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren en 50PLUS. Daartegen hebben gestemd de fracties van de PVV, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat leidt tot de stand van 33 leden voor en 4 leden tegen. Daarmee is de voordracht aanvaard.

#### **D. Voordracht: Groningen Airport Eelde overbruggingsfinanciering 2023**

De VOORZITTER: Daarmee zijn we toe aan het volgende agendapunt. Het lijkt me gepast om dat in de bekwame handen van de vicevoorzitter te stellen. Dan zie ik u straks weer. Ik schors even voor een kort *changement*.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Zo, dames en heren. Dan kunnen we onze vergadering met punt 3.D, het vierde besprekspunt, vervolgen. Dat gaat over de overbruggingsfinanciering voor komend jaar voor Groningen Airport Eelde. In de Statencommissie van 30 november zijn de standpunten van de Statenfracties over deze voordracht al breed uitgemeten. Een aantal fracties heeft aangegeven, vandaag een motie te willen indienen. Deze krijgen als eerste het woord.

Mijn voorstel voor het aantal interrupties bij dit agendapunt is vijf. Ik vind het wel wat ruim bemeten. Houd het kort en bondig, zou ik zeggen.

Ik wil graag als eerste het woord geven aan de indienende Partij voor het Noorden, daarna GroenLinks en dan vervolgen wij het via de gebruikelijke volgorde daarna. Overval ik u, meneer Zwart? Ja? Nou, anders mag GroenLinks ook eerst, hoor. Toch niet? Ik wil u ook niet in verlegenheid brengen.

De heer ZWART (PvHn): Sommige overvallen zijn wel leuk en dit was er een van, dus vandaar dat ik hier geheel spontaan met open blik en een brede glimlach sta. Goed.

We hebben over Eelde al gesproken in de commissievergadering van twee weken geleden. Toen is ook al het nodige gezegd, dus we kunnen het nu wat mij betreft kort houden. Toen en ook nu weer is de Partij voor het Noorden van mening dat om allerlei economische, sociale en medische redenen een vliegveld een noodzakelijk iets is voor onze noordelijke provincies. Ook de berichtgeving van de afgelopen week stemt ons een beetje hoopvol voor Groningen Airport Eelde. Ik doel dan natuurlijk op de ontwikkelingen op Eelde zelf. Het is ook lastig te bewijzen dat bedrijven niet willen komen daar waar geen groot vliegveld in de buurt is en vanwege die aanwezigheid juist wel. De meningen daarover blijven verdeeld. Dan moet er hard gewerkt worden en gelobbyd – om dat woord ook maar weer eens te gebruiken – om Groningen Airport Eelde aan te laten sluiten bij de Schiphol Group en om de noordelijke bedrijven te stimuleren, gebruik te maken van Eelde. Als men aangeeft dat men juist vanwege Eelde hier wil komen, dan is het gepast dat er ook gebruik van wordt gemaakt. En dan over en weer: dat hoort nou eenmaal zo. Kan de gedeputeerde toezeggen dat er een sterke lobby gevoerd gaat worden richting de Schiphol Group vanuit bijvoorbeeld het SNN en de noordelijke bedrijven ook een dergelijk verzoek gaan krijgen?

Daarover hebben wij ook een motie en die geef ik nu aan de voorzitter.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Die motie dient u als Partij voor het Noorden in samen met 50PLUS en Ons Groningen, als ik het goed begrijp. De motie heeft het volgnummer 465 en draagt als titel: 'GAE is een economische noodzaak'. De motie kent het volgende dictum: 'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022, Constaterende dat:

- de aanwezigheid van een luchthaven van belang is voor de noordelijke economische ontwikkeling;
- naast GAE in de nabije 100 kilometer geen ander douanegereguleerd vliegveld is;

Overwegende dat:

- bus-, trein- en luchtverbindingen slecht zijn in het Noorden;
- bedrijven een vestigingsplaats beoordelen op basis van bereikbaarheid;
- nieuwe bedrijven aangeven, naar het Noorden te zijn gekomen vanwege de nabijheid van een vliegveld;
- elektrisch vliegen in de toekomst een grote rol kan krijgen juist op kleine vliegvelden;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- om als provincie Groningen al dan niet samen met de provincies Drenthe en Friesland een actieve lobby te gaan voeren om GAE bij de Schiphol Group te laten horen en eveneens een actieve lobby in de richting van bestaande vestigingen van bedrijven om meer gebruik te maken van GAE, met inachtneming van alle mogelijkheden om overlast te voorkomen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van onze beraadslagingen.

De heer GERRITS (D66): Eenvoudige vraag aan de Partij voor het Noorden. Hebt u het idee dat het College in de afgelopen periode tekortgeschoten op het voeren van die lobby?

De heer ZWART (PvvhN): Dank u wel voor deze vraag. Want als we naar de motie kijken, dan staat er ook bij actieve tussen haakjes '(re)'. De voorzitter zou dat kunnen gaan bevestigen. 'Genoeg' is blijkbaar niet genoeg. Waarschijnlijk moet er nog meer gelobbyd worden. Het kan misschien wel wat meer, laten we het maar proberen. We hebben een goed vliegveld, we hebben een mooie economische ontwikkeling daar, we hebben een uitstekende bereikbaarheid via de lucht. Dat is anders dan per auto en anders dan per trein. Dus als we kunnen verkopen wat we hebben, dan hebben we met Eelde een heel goede kans.

De heer GERRITS (D66): Ja, toch een tamelijk uitgebreid en een vrij vaag antwoord voor mij. Was de lobby niet goed genoeg? Dat kan gewoon met 'ja' of 'nee' worden beantwoord.

De heer ZWART (PvvhN): Als de lobby goed genoeg is, dan was de situatie rondom Eelde waarschijnlijk anders. Daar hebt u uw antwoord. En nogmaals: als we iets hebben wat goed is en wat we vanaf 1935 hier al hebben, waar de ontwikkelingen in de vliegtuigbouw ook in Groningen aanwezig zijn geweest – onder andere bij Fongers aan de Hereweg, met naast fietsen ook vliegtuigen – dan hebben wij met Eelde een uitstekende *tool* in handen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Wanneer is de lobby succesvol? En als de lobby niet succesvol is, wat gaan we dan doen?

De heer ZWART (PvvhN): Wanneer de lobby succesvol is? Op het moment dat wij hier als Statenleden niet meer hoeven te vragen om een sterkere lobby te voeren. Want Eelde is een mooi vliegveld, heeft een verlengde baan. Daar kunnen middelgrote vliegtuigen landen. Er gaan veel mensen daar vanuit het noorden op vakantie, die nu naar Bremen, Düsseldorf en Schiphol moeten rijden. Dat kan ook anders. Dus op het moment dat daar een omslag plaatsvindt, is de lobby succesvol.

Wat we gaan doen? Want dat was de tweede vraag. Als de lobby niet succesvol is, dan gaan we nog veel harder lobbyen. Want zoiets moois moet je niet uit handen geven.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dat betekent dat de Partij voor het Noorden dus ongelimiteerd gaat lobbyen. Dat betekent dus ook ongelimiteerd geld naar het vliegveld zoals die lobby niet succesvol is?

De heer ZWART (PvvhN): Kan de heer Meendering dat laatste nog even in een conclusie herhalen?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, de heer Zwart wil dus lobbyen zolang het nodig is. Dus dat is in lengte van dagen, is mijn verwachting. Dat betekent dus ook dat de Partij voor het Noorden tot in lengte van dagen gelden beschikbaar wil stellen voor het vliegtuig? Klopt die veronderstelling van ons?

De heer ZWART (PvdN): Nou, we doen het toch al met elkaar uiteindelijk. En ja, dat gebeurt: tot in lengte van jaren blijven lobbyen voor de ontwikkelingen die er op het gebied van de vliegtuigindustrie op dit moment aan zitten te komen. Dan het elektrisch vliegen: inmiddels vliegt er een elektrisch toestel met negentien inzittenden, voor de middenafstanden een uitstekend toestel. Voor veertig- à vijftigduizend vliegbewegingen rondom Eelde met de vliegschool die er is. Ja, dat is de moeite waard om ermee door te gaan.

De VICEVOORZITTER: De heer Meendering, ten laatsten male.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Is de heer Zwart het met mij eens dat er inmiddels al tientallen jaren voor Eelde gelobbyd wordt, tientallen jaren erin geïnvesteerd wordt en dat dat inmiddels nul succes heeft opgeleverd?

De heer ZWART (PvdN): 'Nul' is niet waar, als je kijkt naar het vliegveld Eelde dat voor 500 man werk heeft verzameld rondom de baan. 'Nul resultaat' is niet waar als je ziet dat het vliegveld nog steeds bestaat. 'Nul' is niet waar, omdat wij er toch iedere keer in blijven investeren en het geloof erin hebben. Als je hier het College over hoort, dan wordt er met regelmaat gezegd dat een bedrijf hier is gekomen omdat wij Eelde hebben. Nou, zoek eens uit of dat nu werkelijk waar is of niet. Maar het feit is wel dat de laatste jaren grote bedrijven naar het noorden zijn gekomen, die allemaal beweerd hebben – dan praat ik even het College na – dat het vliegveld bepalend was om hiernaartoe te komen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Beseft de heer Zwart dat heel veel omwonenden van Vliegveld Eelde in meerderheid tegen dit vliegveld zijn vanwege de geluidsoverlast? Waarom luistert de Partij voor het Noorden niet naar deze mensen? Komt dat omdat het 'Drenties' zijn misschien?

De heer ZWART (PvdN): Ik vind de veronderstelling heel erg ongepast. De Partij voor het Noorden is een partij voor de mensen. En als de Partij voor de Dieren dat onderscheid wil maken, denk ik dat dit een heel erg foutief onderscheid is. Nee, wij zijn voor het vliegveld en wij hebben ons nu echt heel duidelijk uitgesproken, omdat wij vinden dat het om economische, maatschappelijke en medische redenen heel erg juist ook hier in het Noorden past. Want het is hetzelfde als met bijvoorbeeld een academisch ziekenhuis. Het dichtstbijzijnde zit in Nijmegen of Utrecht: Kijk eens naar de vliegvelden: daar doen wij hier ook niet in mee. Moet je nu iedere keer bezig blijven om het kind met het badwater weg te gooien? Wij denken dat dat fout is. Investeer er nou eens echt in, geef ze de ruimte, corona heeft ze dwarsgezet. Ik denk dat we met Eelde, behalve wat lawaaioverlast – dat maar korte tijd in beslag neemt, het vindt binnen een minuut plaats; maar het kan vervelend zijn, dat klopt – toch mee moeten doen op een of andere manier. En we kunnen niet alles in Groningen doen. Nee.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De heer Zwart geef denk ik een volledig verkeerd beeld. Het gaat niet om een minuut lawaaioverlast. Het gaat om minstens 25.000 vluchten elke keer weer per jaar. Dat zijn er heel veel overdag. Ik heb ze zelf ook gehoord en dat blijft maar zweven.

De VICEVOORZITTER: De vraag, graag. U maakt er weer een betoog op. U krijgt straks nog uw termijn, daar wijs ik u even op.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja. De vraag is als volgt. Het is niet economische rendabel. Waarom dan de economie stellen boven het welzijn van de mensen?

De heer ZWART (PvdN): Omdat de economie zo nu en dan het welzijn van de mensen bepaalt.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik heb even een inhoudelijke vraag over de motie en meer de reden waarom. Want in bijlage 3 zit een brief van de Schiphol Group en daarin staat op pagina 1 staat zij over de toekomstvisie op het vliegveld graag om tafel willen met Groningen Airport Eelde en zelfs in later stadium met de aandeelhouders wil gaan praten. Dus wat beoogt u dan met deze motie? Dat we het laatste zetje nog even geven? Of dat er zich nog meer bedrijven moeten gaan vestigen?

De heer ZWART (PvvhN): Ik dank de heer Schmaal, voorzitter, voor zijn suggesties. Ja, deze zaken zouden meegenomen moeten worden in het overleg. Er is blijkbaar een mogelijkheid dat de Schiphol Group nu eindelijk wat meer wil praten over het aansluiten van Eelde. Dat heeft voor het Noorden een economisch, een medisch en een maatschappelijk belang. En laten we alstublieft die mogelijkheid aanpakken. Want als we dat niet doen, gooien we iets weg wat we niet weg willen gooien.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Tijdens de commissievergadering hebben wij reeds aangegeven grote moeite te hebben met dit voorstel, waarbij we de liquiditeit van Groningen Airport Eelde ondersteunen en dat hierbij ook sprake is van exploitatiesteun. Weliswaar worden er ten opzichte van de in 2016 beschikbaar gestelde middelen formeel geen extra gelden aan de Provinciale Begroting onttrokken, maar de gelden worden ook niet weer ingezet daar waar ze in 2016 voor bedoeld waren. Maar er zijn ook nieuwe plannen ontwikkeld door de luchthaven, waardoor we ze nu helpen met een overbrugging naar een periode tot na de verkiezingen: voor ons niet de goede richting. Formeel zal het niet-gebruikte deel van het fonds moeten vrijvallen in de Begroting van onze provincie.

Groningen Airport Eelde wil zich richten op het duurzaam vliegen, een ontwikkeling die wij zeker nauwlettend volgen. Want vliegen op langere afstanden zal een onderdeel blijven van onze mobiliteit. Maar het moet veel en veel duurzamer. Maar is Groningen Airport Eelde hiervoor de aangewezen plek? Uitgewerkte plannen hebben wij nog niet gezien en zeker geen financiële onderbouwing van plannen. Dat we betalen voor die Nedab-kosten, is een afspraak uit het verleden. Maar alle andere betalingen die op dit moment gedaan worden, vallen buiten deze afspraak.

Wat we wel zien, is dat steun noodzakelijk is om essentiële functies zoals donorvluchten en de op Eelde gestationeerde traumahelikopter in stand of in de lucht te houden op korte termijn. Daarom vragen wij het College zeer terughoudend om te gaan met toe te zeggen liquide middelen. Investeer alleen in wettelijk vereiste veiligheidsvoorzieningen en loop zeker niet vooruit op niet-ontwikkelde en niet-gepresenteerde plannen.

We hebben in de commissie gevraagd naar de mogelijkheid om eerst voor een halfjaar de liquiditeit te versterken, in afwachting van nadere plannen van de luchthaven die we nu niet kunnen beoordelen. Dat bleek niet mogelijk. Wel denken wij dat het mogelijk is de beschikbaar te stellen middelen meer te spreiden. Zo zijn we van mening dat aandeelhouder Oranjewoud de geplande lening als eerst aan de luchthaven moet verstrekken, zodat de Nedab-kosten per kwartaal kunnen worden uitgekeerd – zoals ook oorspronkelijk het plan was.

Mevrouw BAKKER (SP): Ik hoor de heer Meendering zeggen dat het van belang is dat Groningen Airport Eelde in de lucht blijft voor de donorvluchten en de traumahelikopter. Is dat echt noodzakelijk of zijn er ook andere oplossingen voor te bedenken?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, daar zou ik graag met mevrouw Bakker misschien wel aan het eind van deze vergadering eens even goed over willen doorpraten. Zijn er andere oplossingen voor te bedenken? Ja, er zijn luchthavens in de buurt. Er is in Leeuwarden een luchthaven. Zijn daar mogelijkheden? Is het onderzocht? De traumaheli heeft in het verleden hier midden in de Stad gestaan: dat was ook niet geweldig. Maar er zouden ook andere oplossingen kunnen zijn. Dus er zijn misschien wel andere oplossingen. Alleen, zijn die op heel korte termijn haalbaar en te realiseren? Op het moment dat je praat over écht afbouw van de steun aan Eelde en daarmee praat over wellicht sluiting van Eelde, moet je een oplossing zoeken hiervoor.

Wij zijn dus van mening dat aandeelhouder Oranjewoud de geplande lening als eerste moet verstrekken en de Nedab-kosten weer per kwartaal. Want tot op heden heeft die aandeelhouder nog geen bijdrage geleverd. De lening van vorig jaar staat nog steeds bij hem op de bankrekening en kan nog uitgegeven worden.

Met betrekking tot een andere spreiding van de uitbetaling van de liquiditeitssteun dienen wij hierbij dan ook een motie in.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, meneer Meendering. U hebt deze motie namens uw fractie ingediend. De titel van deze motie nummer 466 is: 'Geen toekomstperspectief'. De motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022, Constateerend dat:

- Provinciale Staten gevraagd wordt een financiële bijdrage te verlenen aan Groningen Airport Eelde ter ondersteuning van de liquiditeit;

- deze bijdrage wordt geschonken aan Groningen Airport Eelde en derhalve ook exploitatiesteun betreft voor het jaar 2023;
- er geen evaluatie heeft plaatsgevonden van de resultaten van het in 2016 gestarte programma met betrekking tot de ontwikkeling van de hubfunctie van Groningen Airport Eelde;
- er op dit moment geen toekomstplan beschikbaar is voor Groningen Airport Eelde met betrekking tot de periode na 1 januari 2024;
- een groot deel van de financiële middelen reeds in januari 2023 ter beschikking moeten worden gesteld;

Overwegende dat:

- alle in het verleden genomen initiatieven en plannen om te komen tot een financieel gezonde exploitatie van de luchthaven Groningen Airport Eelde, geen resultaten hebben gehad;
- de beoogde ontwikkeling met betrekking tot duurzaam vliegen thans nog niet inhoudelijk kan worden beoordeeld;

Van mening zijnde dat:

- sluiting van Groningen Airport Eelde op heel korte termijn schadelijk is voor een aantal maatschappelijke functies, met name de donorvluchten en de op Groningen Airport Eelde gestationeerde traumahelikopter;
- er geen gelden beschikbaar gesteld moeten worden op het moment dat deze nog niet noodzakelijk zijn om de liquiditeit boven het minimum van 1 miljoen euro te houden;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- bij de directie van Groningen Airport Eelde aan te dringen om uiterlijk op 1 mei 2023 een toekomstplan te presenteren, waarbij er geen sprake meer is van overheidssteun;
- in gesprek te gaan met de directie van Groningen Airport Eelde over de liquiditeitspositie, waarbij alleen die investeringen worden gedaan die direct te maken hebben met wettelijke voorschriften en reeds lopende verplichtingen;
- aandeelhouder Oranjewoud te verzoeken zijn lening in januari over te boeken aan de luchthaven en de Nedab-kosten conform eerdere afspraken per kwartaal beschikbaar te stellen en op deze wijze alsnog de liquiditeit in 2023 te borgen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer BOONSTRA (CDA): Twee vragen aan de fractie van GroenLinks. De eerste vraag: de voorzitter zei net iets heel moois over het Huis van Thorbecke waarin we eigenlijk drie overheden kennen. Op welke overheid doelt de fractie van GroenLinks in deze motie? En de tweede vraag gaat over de lening van Oranjewoud. Dat staat al in de voordracht als voorwaarden opgenomen – de eerste voorwaarde nota bene. Dus wat is dan de toegevoegde waarde van deze motie?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Wij doelen op alle overheidsgelden. Uiteraard spreken we hier over provinciale overheidsgelden, maar wat ons betreft hoeven er ook geen landelijke overheidsgelden naar deze luchthaven. Dat is ook het landelijk beleid en ook de mening van onze partij in dezen.

Ten tweede: de lening van Oranjewoud staat inderdaad zo in het liquiditeitsprogramma opgenomen. Alleen, in het liquiditeitsprogramma staat op dit moment opgenomen dat we eerst alle Nedab-kosten voor een heel jaar alvast voorfinancieren. Nou, zo werkt het niet bij een subsidieregeling. Die keer je pas uit als kosten gemaakt zijn. Zo was het in het verleden ook met die Nedab-kosten. Wij zouden graag zien dat de lening van Oranjewoud, die in die liquiditeitsbegroting zit, als eerste wordt uitgekeerd en de Nedab-kosten gewoon keurig worden verspreid over het jaar. Dat is dus de strekking van deze motie.

De heer BOONSTRA (CDA): Ik ben benieuwd of de fractie van GroenLinks het met ons eens is dat het ons als Provinciale Staten zou passen als wij ons met name richten op datgene wat wij als provincie doen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, dat wordt in deze motie ook niet uitgesloten.

De heer ZWART (PvN): Interessant betoog, maar daar blijft het ook bij. Ik heb een aantal dingen gehoord over subsidieregelingen en de voorwaarden om Eelde vanaf – dan ben ik even de datum kwijt – om geen staatssteun meer te krijgen. Is GroenLinks zich ervan bewust dat er in Nederland

geen enkel openbaarvervoermiddel – de trein, de bus of noem het ook maar op – zonder staatssteun werkt?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, daar zijn we ons wel van bewust.

De heer ZWART (PvdN): Dat is dan heel mooi. Want dan is de vervolgvraag: waarom vindt u dat Eelde dit niet mag hebben?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, omdat wij het vliegen niet als openbaar vervoer zien. We zien de trein of bus wel als toegankelijk voor een heel breed publiek. Vliegen zien wij niet als openbaar vervoer, toegankelijk voor een breed publiek.

De heer ZWART (PvdN): Ik zou daar heel uitgebreid op kunnen reageren, vliegen als vervoermiddel. Ik zal dat maar even niet doen. Maar om welke redenen sluit GroenLinks in dit geval een vliegveld uit als vervoermiddel? Het is namelijk toegankelijk voor iedereen.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, wij zien dat anders. Toegankelijk voor iedereen: als we kijken naar de prijs voor het vliegen, dan is dat absoluut niet toegankelijk voor iedereen. En het is ook geen openbaar vervoer van vandaag heenvliegen en morgen terug. De bus rijdt wel vanmorgen naar de Statenzaal en je gaat vanavond weer met de bus terug: dat is openbaar vervoer. Vliegen niet.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik vind dit reuze openbaar, hoor. Je kunt zo een ticket voor een paar tientjes en meegaan naar Spanje.

Maar goed, even daarvan afgezien. Ik wil graag hom of kuit van GroenLinks. Wil GroenLinks nou binnen die vijf jaar dat vliegveld geliquideerd hebben? Of wil GroenLinks het vliegveld toch wel helpen open te houden? Wat wil GroenLinks?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, heel duidelijk: GroenLinks wil geen overheidsgeld meer naar het vliegveld.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Met als consequentie dat als er niet meer komt, het vliegveld dan dichtgaat?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Nou, de heer Marquart trekt nu een conclusie die ik ook zou kunnen trekken. Dus het antwoord is 'ja'.

De VICEVOORZITTER: Ik had net bij de regeling van de werkzaamheden gezegd dat we na de indieners van de motie zouden overgaan op de woordvoering via de klassieke volgorde. Dat is niet juist, dat doen we via de binnenkomst van spreektijdaanvragers. Dus dat houdt in dat de Partij voor de Dieren zo aan de beurt is. Ik zeg dat even, zodat de woordvoerder van de Partij voor de Dieren zich daar even mentaal op kan voorbereiden. Gaat u voort met uw betoog, meneer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, mevrouw Voerman heeft nog even tijd. Ja, u bereidt zich allemaal mentaal voor.

We hebben meerdere aandeelhouders in dit dossier en dat zijn er meer dan drie, die ook allemaal instemmen met deze begroting. Zo bespreekt de raad van Tynaarlo het voorstel pas begin 2023. Kan het College toezeggen dat een instemming met de begroting – die is er eigenlijk al wel geweest, want die begrotingsvergadering heeft plaatsgevonden op 8 december – is gebeurd onder de voorwaarde dat alle aandeelhouders hier alsnog achteraf mee instemmen? Dit om te voorkomen dat we door een besluit van een andere aandeelhouder voor financiële verrassingen kunnen komen te staan. En kan het College daarnaast ook toezeggen dat bij een afwijkend besluit van een der aandeelhouders Provinciale Staten van Groningen per ommegaande wordt geïnformeerd over de eventuele financiële gevolgen hiervan? Ik vraag dit ook indien in de loop van het komende jaar de liquiditeit van het vliegveld nog verder onder druk komt te staan. Kan het College dit toezeggen?

Kortom, we staan als Staten voor een bijna onmogelijke afweging. Liquiditeitssteun zonder toekomstvisie, maar ook een vliegveld met twee belangrijke functies, donorvluchten en een traumaheli. Het kan niet zo zijn dat het vliegveld tot in lengte van jaren in stand blijft voor deze twee functies. Daar moet echt gekeken worden naar alternatieven. Wij zijn dan ook benieuwd naar de antwoorden van het College.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Economisch onrendabel, een bodemloze put en onnodig. Zelfs als er economisch gezien wel hoop zou zijn voor dit vliegveld, dan nog is er alle reden tot sluiting. We zitten met een aantal grote crises dat geen halfbakken keuzes vraagt: klimaatopwarming, stikstofuitstoot, het massieve verlies aan biodiversiteit. Een keuze voor het openhouden van dit totaal overbodige vliegveld is een keuze voor het in stand houden en verergeren van al deze crises.

Een voorbeeld uit het jaarrapport van het vliegveld over 2021. Zij melden daarin zeer trots dat het aantal helivluchten over 2021 is toegenomen met 25 procent en dat ze steeds vaker worden gevonden door de grote privétoestellen. Terwijl passagiers van privéjets gemiddeld vijf tot zeven keer meer uitstoten dan een passagier van een commerciële vlucht. En zo'n toestel is tot vijftig keer meer belastend c.q. vervuilend dan de trein. Daarbij vliegen ze vaak over korte afstanden, tot ongeveer 500 kilometer. Prima te doen met de trein, dus.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik hoor een tirade van de Partij voor de Dieren tegen privévliegtoelagen. Is mevrouw Voerman ermee bekend dat bij de recente klimaatopwarming, het toppunt van klimaathypocrisie in Sharm-el-Sheikh, daar duizenden privévliegtoelagen naartoe kwamen met mensen die vervolgens vrome dingetjes gingen zeggen over het klimaat? Hoe duidt zij dat?

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dat duid ik dus niet, want dat zou ik dus zelf niet doen. Zo simpel is het.

Het vliegveld heeft de mond vol over duurzaam en faciliteert ondertussen het meest onduurzame. Naast privévluchten zijn er bijna 40.000 vliegbewegingen met lesvliegtoelagen. Hoeveel CO<sub>2</sub> en stikstof gaat hierbij wel niet de lucht in? Waterstof en elektrisch aangestuurde vliegtoelagen zullen nog vele jaren geen serieuze optie zijn. Kortom: duurzaam vliegen bestaat niet. De enige manier om de klimaat- en natuurschade van de luchtvaart te verminderen, is minder vliegen. Wat Eelde betreft: gewoon sluiten.

De Partij voor de Dieren zal daarom tegen de beide moties en de voordracht stemmen.

De heer ROEMERS (PvdA): Soms zijn er ontwikkelingen die een lange adem nodig hebben. En ja, dit geldt ook de forse investeringen die we al jaren hebben gedaan in Airport Eelde, zonder een bevredigend resultaat. Dat wil ik ook wel mijn voorgangers meegeven. Maar we moeten bijvoorbeeld ook niet vergeten dat de ontwikkelingen in de Eemshaven ook 25 jaar hebben geduurd. Daarin is ook flink geïnvesteerd en dat floreert nu. Laat ik in de geest van mijn fractiegenoot, de heer Visser, u een stukje geschiedenis meegeven. De datum is niet dezelfde, maar de Wright Flyer was het eerste gemotoriseerde vliegtoelag dat echt van de grond kwam op 17 december 1903. Bijna honderd jaar geleden maakten de gebroeders Wright bij het dorp Kittyhawk in North Carolina er hun eerste geslaagde vlucht mee. Het toestel bleef de eerste keer slechts twaalf seconden in de lucht en legde een afstand af van 120 voet, 36,6 meter aldus Wikipedia. Later op de dag kwam het vliegtoelagje tot 852 voet, 260 meter in 59 seconden. De 260 meter werd in een gemiddelde snelheid van bijna 16 kilometer per uur afgelegd. Inmiddels vliegen vliegtoelagen ons overal ter wereld heen en wordt er gewerkt aan elektrische vliegtoelagen.

Ook dat laatste heeft zijn tijd nodig, maar in honderd jaar is er dus veel gebeurd. Dat betekent dus dat we de tijd nodig hebben. Vandaag hebben we het over de toekomst van Eelde. In de commissie waren wij als Partij van de Arbeid kort van stof. We hoeven het belang van deze infrastructuur niet elke keer te benadrukken. Want het is voor ons wel van belang voor ons dat Groningen Airport Eelde uiteindelijk in de Schiphol Group terechtkomt. Nu Maastricht is omarmd door de Schiphol Group, moet dit ook kansen bieden voor Eelde. Dat kan alleen als je zorgt voor een goed plan, een meerjarenplan zoals Groningen Airport Eelde dit voorstelt.

Dus ja, we zijn voor dit voorstel omdat uiteindelijk dit van belang is voor het behoud van de infrastructuur voor de traumahelikopter van het UMCG bijvoorbeeld, die dagelijks gebruikmaakt van dit vliegveld, en voor transplantaties.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De Schiphol Group, noemt de heer Roemers. Dat Eelde moet onder die Schiphol Group komen. Mocht dat niet gebeuren, hoe kijkt de heer Roemers dan naar de toekomst van dit vliegveld?

De heer ROEMERS (PvdA): Dat is een als-danvraag. Voor mij moet er juist een heel goed meerjarenplan komen. Als we kijken hoe het nu bij Maastricht is gegaan, dan hebben ze daar ook de handen op elkaar gekregen. Ik heb op dit moment er het vertrouwen in dat met een goed plan wij ook een kans maken. We zien dat de Kamer ook geld gaat investeren in het bedrijventerrein. We zien dat wat betreft – dat heb ik ook in de commissie aangegeven – heel andere ideeën voorbijkomen dan een

aantal jaren geleden met de opslag van paarden. Dus het idee van waar we naartoe gaan met Eelde, maakt ons heel nieuwsgierig. Ik heb daar voorlopig goede hoop op.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Heel andere plannen. We hebben plannen gehad voor een baanverlenging, we hebben plannen gehad voor een hub en zo hebben we nog heel veel plannen gehad. Waarom zouden er nu andere plannen komen die we nog helemaal niet kennen, maar die wel succesvol zijn?

De heer ROEMERS (PvdA): Dat is een heel goede vraag van de heer Meendering. Tegelijkertijd vind ik het momentum waar we nu staan, te kort dag om nu te zeggen dat we geen subsidie meer verlenen en we de stekker eruit trekken. Daarmee weet je zeker dat Vliegveld Eelde per direct kan stoppen.

De VOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De heer Roemers noemde ook nog de traumaheli en de donorvluchten. Is de heer Roemers bereid om samen met GroenLinks en ook de SP te zoeken naar een alternatief daarvoor?

De heer ROEMERS (PvdA): Mocht het echt zo ver zijn dat dat niet meer op Eelde kan plaatsvinden, dan moeten we natuurlijk altijd kijken naar een andere locatie. Maar voor mij zijn we nog niet in die fase beland.

Aan het begin aan de woordvoering hebben wij aangegeven dat grote ontwikkelingen tijd nodig hebben. Dit geldt ook voor de luchthaven. Er is inmiddels veel geïnvesteerd en we hebben het gevoel dat we op dit moment niet anders kunnen dan dat plan af te wachten, zodat er uiteindelijk een vliegveld komt, in welke vorm dan ook, dat wel toekomstbestendig is.

De motie van GroenLinks kunnen we overigens niet steunen. Wij vinden die grotendeels overbodig, gelet op de heldere voorwaarden die gesteld zijn aan de uitkering van de middelen in de voordracht.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): In de commissie hebben we inderdaad de argumenten al gewisseld en iedereen kent elkaars argumenten hier langzamerhand wel. GroenLinks is tegen, want dat wil er geen geld in steken, ofschoon de laatste twintig jaar miljarden zijn gestoken in SDE-subsidies onder andere voor die afgrijselijke windturbines op land en op zee. Dat vindt GroenLinks prachtig. Maar zo'n voorziening als Vliegveld Eelde dat, als je het sluit, nooit meer terugkomt en je dus kwijt bent, moet dus dicht. Hoe dom kun je zijn?

Dit vliegveld heeft een duidelijke functie in het Noorden: transplantatievluchten, de traumaheli, een opleiding voor lesvliegers. Ja, lesvliegers: inderdaad, daar zijn wat vliegbewegingen. Maar waarom zouden we die afschuiven naar een ander deel van het land? Ze zijn nou eenmaal hier.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Er wordt net iets gezegd dat de miljoeneninvesteringen in SDE-subsidie voor allerlei opwek van duurzame energie waar wij achter staan. Dat klopt inderdaad. Het Vliegveld Eelde wil duurzaam gaan vliegen en dat stimuleren: elektrisch en op waterstof. Hoe ziet de heer Marquart voor zich dat dat allemaal wordt opgewekt?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Nou ja, dan moet ik een soort Jules Verne worden. Want elektrisch vliegen: ik weet niet of ze zulke lange snoertjes hebben zodat je die naar Alicante en zo uit kunt rollen. Ik zie dat niet zo en ik zie daar ook de oplossing niet in – om even serieus te blijven. Dat is allemaal leuk, elektrisch vliegen, voor een klein vliegtuigje met twee man aan boord, dat misschien een halfuurtje in de lucht blijft. Maar een 737, laat staan een groot verkeersvliegtuig – dat duidelijk openbaar vervoer is, dit ten behoeve van de heer Meendering – krijg je daar echt niet de lucht mee in. Dus daar zie ik niet zo veel toekomst in.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Het lijkt of we dit de derde keer inzetten dat de heer Marquart en wij het eens zijn vandaag. Want elektrisch vliegen is ook een lastige ontwikkeling. Alleen, de verwachte plannen van Eelde gaan er echt van uit dat dit een vliegveld wordt waar elektrisch vliegen de boventoon gaat voeren en dat dat echt dé toekomst is volgens de nog niet-bekendgemaakte plannen. Dus de heer Marquart Scholtz steunt dat dan wel, als ik het zo goed beluister. Klopt dat?

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Nou, laat ik het preciseren. Ik heb net gezegd: een halfuurtje en twee man. Denk daarbij aan al die lesvluchtjes. Meitje de Groot heeft mij een maand

geleden daar rondgeleid met collega Zwart en nog een paar anderen. Toen hebben we dat allemaal eens bekeken: interessante ontwikkelingen. Daar stond inderdaad een elektrisch lestoestel. Dat heeft het voordeel dat het ook niet zo'n geknor maakt bij landen en opstijgen, dus dat is allemaal prachtig. Maar nogmaals, grote toestellen is een beetje luchtfietsserij. En dat is nog niet eens elektrisch, want fietsen doe je met je benen.

Ten slotte. Mijn argument is ook: er is nu een gehuil opgegaan in het Noorden toen die nota bekend werd over de miljarden die naar mobiliteit gaan en waar de Randstad geweldig wordt bevoordeeld en het Noorden met een fooi wordt afgescheept. Als wij nou dat vliegveld niet eens met een paar miljoen – dat trouwens niet extra geld is, maar verschoven geld – willen openhouden, ja, dan vraag je natuurlijk erom dat de Randstad zegt: jongens, als jullie dat niet eens willen, vergeet dan maar de Lelylijn en vergeet dan maar al die andere dingen. Dus we snijden in ons eigen vlees als we het vliegveld dichtgooien.

De heer BAKKER (VVD): Groningen Airport Eelde: het is toch hartstikke mooi dat een vliegveld dat in onze buurprovincie ligt, mede de naam van de provincie Groningen draagt. Dat vliegveld is een onderdeel van onze infrastructuur en wij hebben een heel hoop onderhoud te doen, onder andere vaarwegen, autowegen, spoorwegen en noem maar op. Daar geven wij miljoenen aan uit per jaar. Niet dat wij nu willen dat wij tientallen miljoenen in de exploitatie van Eelde moeten stoppen, maar het is wat ons betreft bespreekbaar om, als dat althans niet te veel is, structureel bij te dragen aan Eelde.

Eelde is ook goed voor ons vestigingsklimaat. Toen Shine naar Veendam kwam, was de voorwaarde dat er een vliegveld in de buurt aanwezig zou zijn. Zo zijn er meer voorbeelden. De helikopter van het UMCG is ook al even genoemd. Toen werd gezegd dat we naar alternatieven moeten kijken. Wij vinden dit toch een beetje raar. Wij waren het met elkaar over eens dat we het Kinderhartcentrum hier in Groningen moesten houden en vervolgens willen we de plek die daar een heel duidelijk en wezenlijk onderdeel is – niet alleen van het Kinderhartcentrum maar van het totale UMCG – op gegeven moment ter discussie stellen. Wij vinden dat niet goed.

Den Haag heeft gelden beschikbaar gesteld voor de toegang tot de luchthaven, voor het ontwikkelen van bedrijventerreinen. Wij gaan ervan uit dat daar vervolgens gronden in erfpacht uitgegeven kunnen worden en die toegevoegd kunnen worden aan de exploitatie. Ook al ga je niet volledig binnen bij de Schiphol Group, als daar ook een handreiking vandaan komt, dan moet het toch mogelijk zijn om de exploitatie op lange termijn voor elkaar te krijgen?

Wij zijn het dan ook volstrekt eens met het in stand houden van de liquide middelen zoals nu voorgesteld wordt. Wij zien toch eigenlijk ook wel een beetje met vertrouwen de toekomst tegemoet.

De heer BOONSTRA (CDA): Als CDA zien wij de regionale luchthaven Groningen Airport Eelde als een kernvoorziening in onze fysieke infrastructuur. Deze internationale luchthaven dient het algemeen belang van de bereikbaarheid van Groningen via de lucht. Deze is daarmee van groot belang voor onze regio en ons vestigingsklimaat. Daarom zetten wij ons als CDA samen met de betrokken partijen in voor het behoud en de ontwikkeling van Groningen Airport Eelde, zodat zij op verantwoorde wijze een positieve ontwikkeling kan doormaken.

Wij willen als CDA benadrukken dat Groningen Airport Eelde niet alleen toeristische vluchten aanbiedt, maar ook een belangrijke luchthaven is voor medische donorvluchten en voor de traumahelikopter van het UMCG – GroenLinks en andere fracties zeiden dat ook al. Ook bij reddingsdiensten van het Ministerie van Defensie maken gebruik van Groningen Airport Eelde. En daarmee vervult het ook een belangrijke publieke taak.

Het CDA is voorstander van het openhouden van Groningen Airport Eelde. Belangrijk daarbij is dat de voorgestelde overbruggingsfinanciering voor 2023 wordt gefinancierd binnen de reeds door ons als Staten beschikbaar gestelde investeringsbijdrage voor Groningen Airport Eelde. Daarom is er vanuit het CDA steun voor deze voordracht en wat ons betreft zijn beide moties overbodig.

De heer RAM (PVV): De PVV vindt de Luchthaven Eelde een noodzakelijke voorziening in onze infrastructuur. We geven miljoenen uit aan OV en meer dan 100 miljoen per jaar aan wegen in deze provincie. Daarom vinden we ook dat er geld moet worden uitgegeven aan een regionale luchthaven. Geen enkele regionale luchthaven in de wereld draait met winst. Het is gewoon een publieke voorziening die je moet behouden voor Groningen.

De PVV is ook erg blij dat mede dankzij de inzet van Dion Graus en de PVV Groningen een motie is aangenomen in de Tweede Kamer waardoor 6,5 miljoen wordt geïnvesteerd in het bedrijventerrein van Airport Eelde, samen met de VVD en het CDA. En we zijn samen met Dion Graus op werkbezoek geweest. Zo zie je maar weer hoe je als regionale PVV-fractie met een landelijke

connectie toch weer het verschil kunt maken: een hartstikke mooie ontwikkeling dat er wordt geïnvesteerd in Airport Eelde.

We hebben de motie van GroenLinks gelezen. We begrijpen eigenlijk dat GroenLinks Airport Eelde helemaal niet meer wil. Ja, het idee dat mij hierbij opkomt, is of dit nou een bewuste strategie is om de positie van Airport Eelde te verzwakken. Als je GroenLinks zijn zin geeft, worden naar mijn idee alle industrie, alle auto's en alle vliegtuigen verboden en dan fiets je dadelijk met je elektrische fiets door een veld van zonnepanelen en windmolens en met een digitale euro met een CO2-budget op zak. Nou, dat is niet een toekomst die wij willen. Wij willen ook nog weleens een keer naar Gran Canaria kunnen.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Voor 50PLUS is er toch een probleem. Ik kijk eerst eens naar wat ons verkiezingsprogramma voor vier jaar terug zei en dat was heel duidelijk: wij houden Eelde open. Maar we kunnen ons allemaal afvragen: is Groningen Airport echt onmisbaar? Heeft de traumahelikopter het vliegveld nodig? Is het zakelijke verkeer er bijna niet meer? Is verduurzamen een illusie?

Is dit misleidende informatie wat ik net vertelde of is dit de werkelijkheid? Ik hoor van verschillende partijen dat ze het vliegveld open willen houden, de anderen willen het niet – allemaal met goede argumenten. Maar één ding is zeker: Groningen Airport Eelde, GAE, moet zijn eigen broek ophouden. En dat gaat niet. Dat gaat niet met 46 miljoen euro steun van de aandeelhouders vanaf 2016-2017. Dat is bijna op. Het is niet gelukt, zou je dan zeggen. We krijgen net het verhaal of het dan nul is? Nee, nul is het zeker niet, want daar is heel veel werkgelegenheid en er is nog steeds van alles aan de hand op Eelde.

Maar de problemen stapelen zich wel op. Er moet nog steeds een nieuwe Luchthavenbesluit komen: dat ligt er nog steeds niet. En dat andere grote probleem is de overlast van de lestoestellen. We kunnen daarvan weggijken, maar dat doen de bewoners zeker niet die rondom Eelde wonen. Deze toestellen zijn gemiddeld 23 jaar oud, stoten veel stikstof, CO2 en lood uit: dat is geen geheim. Ze vliegen elke dag. Als je het vraagt aan de directie, dan wil zij die graag vernieuwen, maar daar is geen geld voor. Ze geven veel lawaai en overlast, deze vliegtuigjes.

Maar is het dan alleen maar ellende op dat vliegveld? Ik denk het niet. We moeten niet weggijken voor de problemen, maar de financiën zijn tot 2023 afgedekt. De verduurzaming is op gang gekomen. Of het snel genoeg gaat om Eelde te redden? Ja, dat weet ik niet. Er was voor een paar week terug echt een elektrisch vliegtuig dat met twaalf mensen gewoon van München naar Eelde vloog. Dus het kan wel elektrisch. Of dat het begin is, weet ik ook niet.

Er zijn veel onzekerheden. En als er veel onzekerheden zijn, dan is vaak een sterke lobby nodig om in ieder geval het vliegveld open te houden. De heer Zwart van de Partij voor het Noorden zei dat ook al. Wij zijn ook benieuwd naar wat de Schiphol Group gaat doen. Ik denk dat dat nog weleens cruciaal kan zijn. Dat is vallen of opstaan. Het bedrijfsleven dat zo graag het vliegveld wilde hebben hier in het Noorden, zal moeten opstaan. Dat is ook gebeurd rondom Maastricht: veel bedrijven hebben daar gevochten voor het vliegveld. Vliegveld Maastricht is een goed voorbeeld.

50PLUS zal dan ook de voordracht steunen, maar het vertrouwen neemt wel wat af. De luchthaven is voor ons van groot belang voor de noordelijke economische ontwikkelingen. Daarom dienden we ook samen met de Partij voor het Noorden de motie in. Groningen Airport Eelde is voor onze economie noodzakelijk en zal ook noodzakelijk blijven. Voor ons is het glas halfvol en gelukkig niet, zoals bij een aantal anderen, halfleeg. Dus laat het vliegveld maar gewoon bestaan.

Mevrouw BAKKER (SP): Tijdens de commissievergadering zijn er veel goede en kritische vragen gesteld over het ontwerpbesluit dat nu voor ons ligt. Ik kan kort zijn. De beantwoording van de gedeputeerde op deze vragen heeft onze fractie er niet van overtuigd om het standpunt dat we als SP-fractie al meer dan twintig jaar innemen, te heroverwegen. Wij zullen dan ook tegen dit ontwerpbesluit stemmen. Ons standpunt is en blijft dat we stoppen met publieke investeringen in Vliegveld Eelde en wanneer Eelde zichzelf niet in stand kan houden, dient het te worden gesloten.

De heer GEIJTENBEEK (ChristenUnie): Dat verbaast me enigszins, want ik herinner mij in de commissie aan de woordvoerder van de SP te hebben gevraagd of zij de voordracht nou wel of niet zouden steunen. Toen zei de woordvoerder van de SP dat zij die wel zouden steunen. Wat is er veranderd in de afgelopen twee weken?

Mevrouw BAKKER (SP): Dat is een eigen interpretatie, denk ik, die de heer Geijtenbeek hier heeft gedaan. We hebben dat ook in de pers kunnen lezen. We zijn hier bij elkaar gekomen in deze Statenvergadering om ons besluit te nemen. De commissie is bedoeld om allerlei vragen te stellen,

kritische heroverwegingen te doen. Maar uiteindelijk zijn we toch bij ons standpunt gebleven dat we de afgelopen twintig jaar al hebben gehad.

De heer BOONSTRA (CDA): De SP geeft aan, geen publiek geld te willen investeren in Groningen Airport Eelde. Heel veel partijen hebben hier vandaag het een en ander gezegd over de publieke taak die Groningen Airport Eelde ook vervult. Hoe kijkt de SP daar dan naar?

Mevrouw BAKKER (SP): Ja, dat is ook een vraag die ik ook stelde aan GroenLinks over de traumahelikopter en de donorvluchten. Dat zijn natuurlijk belangrijke activiteiten die nu plaatsvinden in Eelde. Maar wij zien daar ook andere oplossingen voor. Ik denk dat die er ook zijn. Dat is dus niet de reden waarom we dat hele vliegveld in stand moeten houden.

De heer BAKKER (VVD): De SP zegt: 'de afgelopen twintig jaar'. De vorige Collegeperiode zat de SP in het College. Toen is ook over steun aan Eelde gesproken en toen was de SP het daar hartgrondig mee eens. Kunt u mij uitleggen waarom u nu van standpunt verandert?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, het is niet helemaal waar wat de heer Bakker zegt. Want we hebben toen ook wel duidelijk uitgelegd waarom we toen met die 46 miljoen hebben ingesteld. Er heeft natuurlijk toen een coalitieonderhandeling plaatsgevonden. Dat weet de heer Bakker ook wel: dan wordt er onderhandeld over waaraan je wel of niet geld wilt besteden. We hebben toen heel veel geld voor leefbaarheid vrij kunnen maken en dat was toen een overweging om een beetje in te leveren op dit standpunt. Maar de fractie is altijd wel bij dit standpunt gebleven.

De heer BAKKER (VVD): Maar kan ik uit die woorden opmaken dat u zich omgekocht voelt?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, 'omgekocht'? Ik geloof dat de heer Bakker heel goed weet hoe dat werkt bij coalitieonderhandelingen. En we hebben daar heel veel voor teruggekregen: daar zijn we heel blij mee geweest in het vorige College.

De VICEVOORZITTER: Laten we dat debat niet overdoen. Het was overigens wel een mooi debat. Meneer Marquart.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik dacht even dat ik in het Europees Parlement toen ik het woord 'omgekocht' hoorde, maar goed.

Is het niet zo dat de SP de term 'publieke functie' van Vliegveld Eelde wel heel beperkt opvat? Ik hoor de SP, als zij het heeft over de publieke functie, alleen maar over die donorvluchten en die helikopter. Maar een publieke functie is toch ook dat je tien keer per week vooral oudere Groningers, die niet naar Schiphol willen – want dat vinden ze eng en ver – vervoert als ze eens een weekje naar de zon willen? Dat zijn vaak kiezers van de SP, dat kan ik u wel vertellen. Ik zat daar onlangs weer tussen en dat zijn echt niet allemaal VVD'ers of 'Ons Groningers'. Dus hoe zit dat?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de publieke functie is misschien dan ook niet de juiste term. Het zijn noodzakelijke onderdelen zoals die traumahelikopter van het UMCG. Daar kunnen we ons echt goed in vinden, we moeten ook een goede oplossing vinden voor waar die kan landen. We hebben in de commissie ook gehoord dat die eventueel in de Eemshaven terecht zou kunnen: daar is ook een brandweerkazerne. Dus daar zijn echt wel goede oplossingen voor te vinden.

Ik denk dat onze SP-kiezers ook prima naar Schiphol kunnen om daarvandaan te vliegen. Het is niet zo dat wij tegen vliegen zijn, we zijn tegen publieke investeringen in Vliegveld Eelde. We vinden dat Vliegveld Eelde zijn eigen broek moet ophouden.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Nee, ik begrijp het. Dat moet de NS ook, dat moet dat hele Qbuzz dan en alle openbare vervoersvoorzieningen moeten dus ook de eigen broek ophouden?

Mevrouw BAKKER (SP): Wij zien toch ook wel een groot verschil tussen vliegen en dagelijks met de bus of trein naar het werk reizen. Vliegen is natuurlijk wel een luxeproduct, dus het is niet iets wat je elke dag doet. Dus vliegen moeten we echt gaan beperken. Maar van het openbaar vervoer zoals bus en trein zijn we een groot voorstander en dat is ook een stuk milieuvriendelijker.

De VICEVOORZITTER: Meneer Marquart, ten slotte.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ten slotte. Ik zal niet al te lang doordraven. Maar we hebben net die Participatienota gehad. Ik zou de SP toch aanraden om eens het oor bij haar kiezer te luisteren te leggen.

Mevrouw BAKKER (SP): Daar wil ik nog wel even op reageren als dat mag. Want wij hebben het oor natuurlijk bij onze kiezers te luisteren gelegd. We hebben net ons programma weer vastgesteld: daar staat dit standpunt natuurlijk ook in en daar is uitgebreid over gestemd.

De heer BOONSTRA (CDA): Ik moest eventjes erop wachten, maar ik beschik inmiddels over de exact *quote* van de heer Frenay tijdens de commissievergadering – en ik citeer: *“Nu is niet het juiste moment om de stekker uit Groningen Airport Eelde te trekken. Als u nu tegen stemt, dan doet u dat de facto wel, dan doet de SP dat de facto wel.”* Hoe legt mevrouw Bakker dat uit?

Mevrouw BAKKER (SP): Mevrouw Bakker legt uit dat vandaag een mevrouw Bakker hier staat, die heel duidelijk het standpunt van de SP-fractie verwoordt.

De heer BOONSTRA (CDA): Klopt het dan dat er toch een verschil is tussen het SP-standpunt van de heer Frenay en het SP-standpunt van mevrouw Bakker?

Mevrouw BAKKER (SP): Nou, de heer Frenay is hier op dit moment niet. Dus u kunt het hem altijd even vragen.

We zouden ook graag zien dat de overgebleven middelen uit het potje ‘routeontwikkeling’ bij de Jaarrekening terugvloeien, zodat die wel waardevol geïnvesteerd kunnen worden. Hiervoor dienen we dan ook een motie in.

De VICEVOORZITTER: U dient een motie namens uw fractie in onder de titel ‘Restant routeontwikkeling GAE terugstorten’. Die motie heeft volgnummer 467 en kent het volgende dictum: ‘Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022, Constatende dat:

- er voor de ontwikkeling van nieuwe bestemmingen van en naar Groningen Airport Eelde door de aandeelhouders middelen beschikbaar zijn gesteld;
- deze middelen primair bedoeld waren voor het realiseren van zogenaamde hubverbindingen als belangrijke bouwstenen voor de beleidsoptie ‘Investeren – Internationale toegangspoort voor het Noorden’;
- de strategie waar deze routeontwikkelingsmiddelen voor bedoeld waren, niet het gewenste resultaat hebben opgeleverd;

Overwegende dat:

- er van de middelen die bestemd waren voor routeontwikkeling nog een aanzienlijk bedrag niet is besteed;
- Groningen Airport Eelde zelf heeft aangegeven, de resterende middelen niet meer nodig te hebben voor de ontwikkeling van nieuwe bestemmingen van en naar Groningen Airport Eelde;
- dit voor de fondsdirectie van het routeontwikkelingsfonds GRQ de reden was om op 18 juli 2022 de hiervoor opgerichte entiteit A&RDF B.V. op te heffen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de resterende middelen voor routeontwikkeling terug te storten naar de algemene middelen bij het vaststellen van de Jaarrekening 2022;

En gaan over tot de orde van de dag.’

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Groningen Airport Eelde: hier is in de commissie uitgebreid over gesproken. Wat Groninger Belang is Groningen Airport Eelde een basisvoorziening, net zoals een bus, net zoals een trein. Zo horen daar ook vliegtuigen bij. En ja, dat het niet allemaal van een leien dakje gaat en het allemaal niet zo gaat zoals gehoopt vooraf: af en toe valt het weleens tegen. Dat was bij de Eemshaven ook zo. Moet je kijken wat we nu hebben staan met die Eemshaven. Als wij gelijk na de start van de Eemshaven er de stekker uit hadden getrokken, hadden we daar nu niet zo veel bedrijvigheid gehad. Maar het maar net zoals je ernaar kijkt.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ik hoor de heer Schmaal hier fantastische verhalen vertellen over de Eemshaven als we direct bij de start de stekker uit de Eemshaven hadden getrokken: dat

klopt. Maar volgens mij staan we hier niet bij de start van Vliegveld Eelde, volgens mij staan we hier ongeveer in de wat ons betreft nadagen van Vliegveld Eelde, dus kan de stekker er toch wel uit. Dus dat is een vergelijking die totaal niet opgaat. Is de heer Schmaal dat met mij eens?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ja, wat denkt u zelf? Nee, natuurlijk ben ik het niet eens met GroenLinks. Want dit zijn helemaal niet de nadagen van Groningen Airport Eelde. Want ik wilde in mijn betoog nog iets zeggen over de toekomst en de mooie brief van de Schiphol Group die er bij zit als bijlage 3, waarin staat dat zij graag in gesprek gaan met Groningen Airport Eelde om op basis van een visie eens een keer met de eigenaren of de aandeelhouders te gaan praten. Dat zijn andere signalen dan een jaar geleden. Dus nee, ik ben het niet met GroenLinks eens dat we in de nadagen van Groningen Airport Eelde zitten.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Dan stel ik de vraag andersom. De heer Schmaal heeft het over het begin van de Eemshaven. Is het dan het begin van Eelde waar we nu staan? En kunnen we al die jaren dat we volgens de afspraken al die gelden die we erin gestopt hebben, ook gewoon weggooien? Staan we dan nu aan het begin van een nieuw Eelde?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, dat zou zomaar eens kunnen.

Even over geld weggooien: per jaar – Begroting 2023 – geven we 327 miljoen uit aan bereikbaarheid. Een heel klein bedrag wordt nu gevraagd voor Groningen Airport Eelde. Dat wordt indirect gevraagd, want eigenlijk wordt dat nu niet gevraagd maar wordt dat geld verschoven. Dus het is net hoe je het bekijkt. Wij bekijken het van de kant dat wij Groningen Airport Eelde nodig hebben voor onze bereikbaarheid en gewoon onderdeel zou kunnen uitmaken van onze Begroting. Dus wij zijn positief gestemd, andere partijen wat negatief. Wij zijn positief gestemd, ook als je kijkt naar de noodzaak van Groningen Airport Eelde. Het UMCG maakt er gebruik van. Shine met zijn isotopen: die medische isotopen moeten op korte tijd door heel Europa verspreid worden. Dat ga je niet zomaar oplossen, daar heb je een luchthaven voor nodig. Ze zijn bezig met de elektrificatie van de luchthaven. Er wordt geïnvesteerd rondom de luchthaven: het Rijk stopt er zelfs geld in. Dus dat zijn eigenlijk best wel positieve punten.

Maar als je toch naar de toekomst van Groningen Airport Eelde kijkt, is nog een ander punt heel belangrijk.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De heer Schmaal heeft het over de elektrificatie van de luchthaven. Hij zal daarbij doelen op elektrisch vliegen waar inderdaad het eerste vliegtuig met negen personen acht minuten gevlogen heeft ergens in Amerika.

De VICEVOORZITTER: Komt u tot uw vraag.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Is de heer Schmaal ook bereid om in te gaan op hoe je voor dat elektrisch vliegen duurzame energie gaat opwekken? Betekent dat ook dat hij daarvoor de zonnepanelen en de windmolens rondom Eelde wil gaan plaatsen? Hoe ziet hij dat?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Nou, ik denk dat GroenLinks daar wel voor zorgt, terwijl de bewoners dat niet willen. Maar hoe wij dat zien dat vliegtuigen moeten vliegen op elektriciteit? Ja, auto's moeten steeds meer gaan rijden op elektriciteit. Daar heeft GroenLinks ook vast een mening over hoe men dat gaat doen. Ja, er moet elektriciteit komen. Wat ons betreft gaan we zo snel mogelijk over naar kernfusie, maar het was gisteren een heel mooi debat op televisie daarover: die kernfusie duurt nog twee decennia. Dus daar moeten we op wachten. In de tussentijd hebben we al wel energie nodig: ja, dat klopt.

De VICEVOORZITTER: De heer Meendering, ten slotte.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, prima. De heer Schmaal zegt dat kernfusie nog twintig jaar duurt en wij in de tussentijd wel energie nodig hebben. Welke energie, meneer Schmaal?

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Volgens mij voeren we nu geen debat over hoe en waar energie vandaan komt en op welke manier. Volgens mij gaat dit debat over Groningen Airport Eelde.

De VICEVOORZITTER: Dat lijkt mij ook. En ik wil de heer Meendering er even op wijzen dat hij aan het eind van zijn 'interruptielatijn' is bij dit punt. Vervolgt u uw betoog dan maar, meneer Schmaal.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Wat jammer nou, voorzitter.

Ik wil wel even een kritische opmerking maken over Groningen Airport Eelde. Dat is over de private aandeelhouder die erin zit. Het is mooi dat in voorwaarde 1 staat opgenomen dat eerst de lening gebruikt moet gaan worden. Ga vooral op die manier door, zou ik zo zeggen.

Wat natuurlijk wel van cruciaal belang is voor Groningen Airport Eelde, is de andere infrastructuur die daar nu niet op aansluit. Wij hebben al eerder gepleit voor een directe spoorverbinding naar Groningen Airport Eelde. Wij zijn nu flink aan het lobbyen voor een Lelylijn, dus wat Groninger Belang betreft gaan we de Lelylijn via Groningen Airport Eelde doortrekken richting Friesland. Want dan heb je een goede aansluiting, dan heb je ook een alternatief daarvoor. Want als je dan een vlucht hebt die van Amsterdam naar Groningen gaat, kun je nog redelijk snel met het openbaar vervoer van de ene plek naar de andere plek. Dus dat wordt dan wel interessant. Wat ons betreft zou er een aansluiting moeten komen met een spoorverbinding.

Ik zie een aantal fracties wat rondjes trekken: ja, Eelde ligt net onder Groningen en dan een klein stukje naar de westkant. Dat kan heel mooi, dus dan hebben we ook dat mooi voor elkaar.

Tot zover ons verhaal. We zien het plan van mei 2023 vol vertrouwen tegemoet en wij zullen dus voor dit voorstel stemmen.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. U prikkelt het kaartbeeld van enkele Statenleden. Wil de ChristenUnie nog het woord voeren? Nee? D66 wellicht? Niet het geval? Meneer De Vries van de Fractie GO? Ook niet? Dan zijn hiermee aan het eind van de eerste termijn gekomen van de Staten en vraag ik me af of het College zo ver is. Dat is het geval bij monde van de heer Rijzebol.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Eigenlijk zijn er maar een paar vragen over naar aanleiding van de commissievergadering. Daar hebben zijn we al uitgebreid met elkaar gecommuniceerd over dit onderwerp.

Ik begin dan met een opmerking van de heer Meendering, die zegt: stel nou dat de middelen door een van de aandeelhouders niet beschikbaar worden gesteld. Dan willen we ten eerste wel onmiddellijk weten dat dat gebeurd is. Dan hebben we toch een nieuwe situatie? Ja, dat is zo. En dan valt er ook een gat. De provincie en andere aandeelhouders uiteraard ook zijn budgethouder. Als dat voor het budget gevolgen heeft, dan moeten ze daarmee terugkomen. Dus dat is een automatisme dat gaat plaatsvinden. Overigens moet ik oprecht zeggen dat ik die signalen niet heb ontvangen. Het is puur zo dat een bepaalde raadsfractie een bepaald schema van vergaderen heeft en dat valt niet direct in januari of in december, maar dat duurt even iets langer. Maar het is wat ons betreft terecht dat er dan een nieuwe situatie ontstaat en dan komen we er bij u op terug.

Dan hoorde ik van de heer Zwart van de Partij voor het Noorden: kunt u toezeggen dat de lobby in de volle breedte wordt gevoerd? Ik kan u verzekeren dat wij ons daar intensief mee bezighouden, in ieder geval naar de andere aandeelhouders toe. Want wij trekken eigenlijk gezamenlijk op als team, hand in hand en schouder aan schouder – om het zo te zeggen. Ik zou bijna zeggen: ik kan me geen betere lobby voorstellen. U zegt: nou, misschien nog net geen resultaat genoeg. Nou, daar hebt u gelijk in. Maar niet elke lobby leidt tot heel snel resultaat. Ik ben er wel van overtuigd dat we stap voor stap nu resultaat boeken. Meerderen van u hebben dat ook aangegeven, bijvoorbeeld over de investering in dat bedrijventerrein, die natuurlijk een geweldige opsteker is voor dat hele gebied en ook in financiële zin ten positieve kan bijdragen op de lange termijn. Dat zal niet morgen zijn, maar waarschijnlijk wel overmorgen.

Dan de verduurzaming. Ik sta eerlijk gezegd met enige verbijstering te luisteren naar sommige sprekers die zeggen dat elektrisch vliegen helemaal niet gaat gebeuren of dat er helemaal geen plannen voor zijn of. Dat het eigenlijk min of meer luchtfietserij is – om het maar even in verband met de luchtvaart te brengen. Ja, ik dacht dat iemand van u met een stukje geschiedenis kwam over 1903, een paar honderd meter vliegen op gewone kerosine misschien. Misschien was het dieselolie, ik weet helemaal niet wat het is. Maar in ieder geval was het een brandstof en een jaar later vloog hij ongeveer tien keer zo ver en nog weer een paar jaar verder vloog er een vliegtuig de oceaan over. Ik ben ervan overtuigd dat iemand die zegt dat elektrisch vliegen volslagen onmogelijk is, even in de geschiedenisboekjes moet kijken. Ik kan mij herinneren dat ik op school leerde dat de eerste trein tussen Amsterdam en Haarlem reed en dat iedereen dacht dat zowat de oorlog uitbrak en dat de koeien door de wei heen vlogen vanwege de rookpluimen die eruit kwamen. Die tijd is geweest, wij gaan heel snel nu. Die elektrische luchtvaart gaat doorzetten. En staan we dan aan het begin van de Luchthaven Eelde? Nee, zeker niet. Die draait al jaren. Maar we staan wel aan het begin van een forse verduurzaming van de luchtvaart en daar kan de Groninger luchthaven een heel grote bijdrage aan leveren.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ik voel mij enigszins aangesproken. Nou geeft dat niet zo, maar even dit. Ik krijg de raad om in de geschiedenis te duiken. Dat doe ik iedere dag, want het is mijn hobby. Maar ik geef de gedeputeerde de raad om eens even in de wetten van de mechanica te duiken en zich het gewicht helder voor ogen stellen aan accu's wat een 737, die tweeduizend kilometer gaat vliegen met 180 man aan boord, nodig heeft. Dat vliegtuig komt niet van de grond. Je kunt het vervelend vinden, maar elektrisch vliegen is voor grote vliegtuigen niet mogelijk.

De VICEVOORZITTER: Wilt u daarop nog reageren of aanvaardt u dit *statement* in dank?

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Nou nee, ik aanvaard het niet in dank. Want ik zie dat er ontwikkelingen ook in de batterij-industrie plaatsvinden die tot een veel lichtere vorm van batterij zullen leiden. Maar ik ben er ook van overtuigd dat als wij vandaag even het hele speelveld overzien, we dan eerder op H2 met de grotere vliegtuigen kunnen gaan vliegen dan elektrisch. Ja, dat is een feit op dit moment. Er zijn ook diverse partijen die de opmerking hebben gemaakt dat bijvoorbeeld de lawaaioverlast die de huidige oude vliegtuigen van de vliegschool maken, een verouderd systeem is en die tot een vernieuwing en een matiging van het lawaai moet gaan komen. Welnu, dat heb ik ook al eerder gezegd: de luchtvaartschool heeft een flink aantal elektrische vliegtuigen besteld. Want met name dat soort vliegtuigjes, waar je met twee of drie personen in zit, kan nu eigenlijk al vliegen. En die kunnen over een paar jaar, als ze geleverd worden, gewoon al veel verder vliegen en dan kunnen er ook veel meer in. Daar ben ik van overtuigd, want de ontwikkeling staat niet stil.

Voorzitter, nu weid ik wel heel ver uit. Daar ga ik nu mee stoppen.

De VICEVOORZITTER: Ja, dat is het gevaar. Gaat u door met uw betoog.

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Dan ga ik nu naar de vraag over de middelen – want daar hebben we het natuurlijk over. Kun je die middelen spreiden? Eén keer per jaar stelt elke organisatie haar begroting vast. Dat is vorige week ook bij Groningen Airport Eelde gebeurd bij de aandeelhouders, op de volgende voorwaarde. Tijdens die vergadering hebben alle aandeelhouders gesteld – behalve Oranjewoud, want dat kon onmiddellijk akkoord gaan omdat het geen politieke achterban hoefde te raadplegen – dat op voorwaarde dat de achterban, Staten of raden, dat gaan goedkeuren. Dat betekent dat de gelden die op dat moment beschikbaar zijn gesteld, ook gewoon beschikbaar zijn. Dat kan niet anders, anders loopt het niet zoals het behoort in begroting-en-jaarrekeningland.

Met andere woorden: we hebben wel afgesproken dat als er een liquiditeitsprobleem is en er een noodzakelijke investering moet plaatsvinden – u hoort het goed: noodzakelijk, dit is bij wet of qua richtlijnen of hoe dan ook noodzakelijk – dan moet eerst het geld van Oranjewoud besteed worden. Dan moet dat eerst uit die lening getrokken worden. Dat is afgesproken, dat is de voorwaarde. Dat staat ook in de stukken. Dat betekent dat wij nu niet een bepaalde tijdslimiet kunnen gaan instellen dat gelden beschikbaar moeten worden gesteld. Die worden zoals gebruikelijk beschikbaar gesteld naar aanleiding van de aandeelhoudersvergadering. En aan het begin van het jaar worden die beschikbaar gesteld. Maar daar worden geen investeringen van betaald die niet nodig zijn. Daar worden alleen maar strikt noodzakelijke investeringen van betaald. Zo hebben we dat afgesproken en voor 1 mei gaat komen wat is toegezegd. Want tijdens de aandeelhoudersvergadering is ook toegezegd dat er geen volledig onmogelijke optie is waar wij de aandeelhouders in Groningen Airport Eelde mee hebben opgezaaid.

Ik kom tot de moties. Allereerst motie nummer 465. Deze oproep ondersteunt feitelijk het beleid dat wij voeren. Er staat wel één overweging in waar we niet heel erg blij mee zijn. Maar laat dat niet bepalend zijn voor ons advies: wij beschouwen deze motie als een ondersteuning van ons beleid.

Dan ligt hier motie 466 van GroenLinks: die ontraden wij.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Is het dan oordeel Staten bij motie 465 of is die dan overbodig wat GS betreft?

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Wij zien het als een ondersteuning van ons beleid. Dus het is wel mooi als wij ondersteund worden door de Staten. Dus wij hebben geen problemen met deze motie.

Even nog de reden van dat ontraden van motie 466 als u dat goed vindt, voorzitter. Het eerste punt '*aan te dringen op geen overheidssteun*' is gewoon niet realistisch. Dat is onhaalbaar, ik heb dat vaker in deze Statenzaal gezegd. En het derde punt '*Oranjewoud te verzoeken zijn lening in januari over te boeken*': wij vinden dat je geen lening moet laten overboeken waar je direct rente voor moet

betalen als je nog niet direct nodig hebt. Het moet eerder gebeuren dat de positie van die liquiditeit op een zodanige manier is bereikt dat je dat geld nodig hebt. Dus dat is de motivatie van het ontraden.

En komt nog motie 467. Wij achten het nu niet het moment om te besluiten tot terugboeking. Er zal allereerst in de aandeelhoudersvergadering vastgesteld moet worden via de raad van commissarissen dat het geld niet nodig is, ongeacht welke entiteit zich ook opgeheven heeft. Dat zal eerst moeten gebeuren en daar zullen wij als gezamenlijke aandeelhouders daar iets van moeten vinden. Als dan uiteindelijk dat geld over is, dan valt het terug aan de Staten en dan gaan de Staten erover wat ermee gaat gebeuren. Want die motie is wat ons betreft ook te ontraden.

De VICEVOORZITTER: Ik dank u wel. We zijn aan het eind van de eerste termijn van het College gekomen. Ik vraag even aan u in het algemeen wie van u behoefte heeft aan een tweede termijn. Laat u dat even zien bij handopsteking. Dat is alleen de heer Meendering als ik goed zie? De heer Meendering, aan u het woord.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, ik had geen interrupties meer, dan moet ik het maar in tweede termijn doen om toch nog even te kunnen reageren op de beantwoording vanuit het College.

Dank aan het College voor de toezegging dat de besluitvorming bij de verschillende aandeelhouders wordt meegenomen en eventueel teruggekoppeld wordt aan deze Staten op het moment dat er besluiten genomen worden die van invloed zijn op de positie van de provincie Groningen als aandeelhouder.

Dan de liquiditeit en het beschikbaar stellen van de gelden, waarbij het College heel duidelijk zegt dat zij die Nedab-post daarnaartoe gaan zetten. Ja, die staan er wel voor 4 miljoen op de bankrekening bij Eelde. Dat zou best gefaseerd kunnen en daar komt Eelde niet mee in de problemen. Dat is geen enkel probleem.

Dan de reactie van de gedeputeerde op motie 467 van de SP: die wringt bij ons een beetje. Dat er eerst een aandeelhoudersbesluit genomen moet worden over gelden die over zijn. Als het besluit van vandaag wordt aangenomen, is die pot toch voor een behoorlijk deel leeggetrokken? Dus dan zou ik nu ook wel graag dat aandeelhoudersbesluit echt anders willen zien.

Tot zover. Jammer dat men vanuit het College niet meegaat in de spreiding van de liquiditeit conform ons voorstel in de motie en dat we die planvorming niet afwachten.

Wij zullen de motie van de Partij voor het Noorden niet steunen, want die is wel erg ten faveure van het vliegveld en tegenstrijdig aan wat wij willen.

En motie 467: die hebben wij nog even in beraad.

De VICEVOORZITTER: Was u nou voor of tegen het beperken van de interrupties?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Voorzitter, moet ik dat dat debat nu hier voeren?

De VICEVOORZITTER: Tot zover de tweede termijn van de Staten. Wil het College nog reageren? Dat is niet het geval. Dan sluit ik de beraadslaging en dan gaan we over tot de stemming. O, dat is waar: bent u nog niet klaar?

De heer MEENDERING (GroenLinks): Alvorens de stemming begint, zou ik toch wel graag een kwartiertje willen schorsen – heel verrassend.

De VICEVOORZITTER: Een kwartier. Goed, probeert u het zo snel mogelijk te doen, zou ik zeggen. Maar wij schorsen in beginsel voor een kwartier, maar blijft u in de buurt.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, het blijkt dat er nog iets langer wordt geschorst. Dus hierbij verleng ik de schorsing.

[Schorsing]

De VICEVOORZITTER: Dames en heren, wij hervatten de vergadering. Gaat u even zitten, zou ik zeggen. De gang van zaken is nu als volgt. GroenLinks heeft om schorsing gevraagd en vraagt nu ook om een punt van orde. Gaat u gang, heer Meendering.

De heer MEENDERING (GroenLinks): De schorsing heeft ertoe geleid dat wij motie 466 heel licht gaan passen. Dus ik moet er even een paar letters tussen zetten en dan wil ik die graag opnieuw indienen.

De VICEVOORZITTER: Dat kunt u doen en doet u dat dan ook even hier.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Motie 466 hebben we ingediend en bij het eerst dictumpunt stond dat er een plan moest komen waarin er geen sprake meer is van overheidssteun. Omdat we hier spreken over de provinciale financiën, vinden we het wel zo passend om daar *'provinciale overheidssteun'* van te maken. Dus het woord *'provinciale'* is eraan toegevoegd. Ik geef hierbij de gewijzigde versie van de motie.

De VICEVOORZITTER: Dan trekt u motie 466 formeel in – voor de helderheid. Dan krijgen wij nu de nieuwe motie 468, ook van de fractie van GroenLinks en nog steeds met als titel 'Geen toekomstperspectief'. De motie eindigt nu met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constateerend dat:

- Provinciale Staten gevraagd wordt een financiële bijdrage te verlenen aan Groningen Airport Eelde ter ondersteuning van de liquiditeit;
- deze bijdrage wordt geschonken aan Groningen Airport Eelde en derhalve ook exploitatiesteun betreft voor het jaar 2023;
- er geen evaluatie heeft plaatsgevonden van de resultaten van het in 2016 gestarte programma met betrekking tot de ontwikkeling van de hubfunctie van Groningen Airport Eelde;
- er op dit moment geen toekomstplan beschikbaar is voor Groningen Airport Eelde met betrekking tot de periode na 1 januari 2024;
- een groot deel van de financiële middelen reeds in januari 2023 ter beschikking moeten worden gesteld;

Overwegende dat:

- alle in het verleden genomen initiatieven en plannen om te komen tot een financieel gezonde exploitatie van de luchthaven Groningen Airport Eelde, geen resultaten hebben gehad;
- de beoogde ontwikkeling met betrekking tot duurzaam vliegen thans nog niet inhoudelijk kan worden beoordeeld;

Van mening zijnde dat:

- sluiting van Groningen Airport Eelde op heel korte termijn schadelijk is voor een aantal maatschappelijke functies, met name de donorvluchten en de op Groningen Airport Eelde gestationeerde traumahelikopter;
- er geen gelden beschikbaar gesteld moeten worden op het moment dat deze nog niet noodzakelijk zijn om de liquiditeit boven het minimum van 1 miljoen euro te houden;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- bij de directie van Groningen Airport Eelde aan te dringen om uiterlijk op 1 mei 2023 een toekomstplan te presenteren, waarbij er geen sprake meer is van provinciale overheidssteun;
- in gesprek te gaan met de directie van Groningen Airport Eelde over de liquiditeitspositie, waarbij alleen die investeringen worden gedaan die direct te maken hebben met wettelijke voorschriften en reeds lopende verplichtingen;
- aandeelhouder Oranjewoud te verzoeken zijn lening in januari over te boeken aan de luchthaven en de Nedab-kosten conform eerdere afspraken per kwartaal beschikbaar te stellen en op deze wijze alsnog de liquiditeit in 2023 te borgen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Dat leidt zo te zien niet tot interrupties. Is het College in staat op deze motie te reageren?

De heer RIJZEBOL (gedeputeerde): Zeker, voorzitter. Daar zullen wij op reageren.

Deze motie, ongeacht of daar nu *'overheidssteun'* staat of *'provinciale overheidssteun'*: Dat is beide niet realistisch. Wij ontraden ook deze motie. Dus wij blijven bij exact hetzelfde standpunt als het was. Maar ik vind het wel dat het op een goede manier gecorrigeerd is.

De VICEVOORZITTER: Heeft een van de leden nog behoefte aan het zicht op de schriftelijke versie hiervan of is het zo afdoende duidelijk, zodat we tot stemming kunnen overgaan?

Wij bieden natuurlijk eerst de gelegenheid tot stemverklaringen. Wie van de fracties heeft behoefte aan een stemverklaring? De heer Meendering zelf, zie ik. Gaat uw gang.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Krijgen we voor de voordracht nog een aparte mogelijkheid voor een stemverklaring?

De VICEVOORZITTER: Ja, dat doen wij wel.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Prima, dank. Uiteraard zullen wij motie 465 niet steunen. Motie 467 van de SP zullen wij steunen.

De heer ROEMERS (PvdA): Wij steunen de motie van de Partij voor het Noorden, met inachtneming van het feit dat wij ons niet helemaal kunnen vinden in de overweging als het gaat om de luchtverbindingen dat die heel slecht zijn in het Noorden. Voor de rest ondersteunen wij het om het College extra ruggensteun te geven.

De heer GERRITS (D66): Wij steunen motie 465 niet wegens een overbodig dictum en omdat de titel niet overeenkomt met de inhoud van het dictum.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Het gaat over motie 465. Ondanks dat we dit doen, vindt het College het ook prima dat we hun een extra steuntje geven. Dus daarom zullen wij dit wel steunen.

De heer BOONSTRA (CDA): De fractie van het CDA heeft een stemverklaring bij motie 465. Het CDA is blij met de lobby die de provincie voert om ook geld vanuit de rijksoverheid voor Groningen Airport Eelde te krijgen. Het College ziet de motie als steun in de rug en daarom zullen wij die steunen.

De heer BAKKER (VVD): Wij zullen motie 465 steunen, omdat wij die zien als een aanmoediging van waar het College al mee bezig is.

En wij zullen moties 467 en 468 niet steunen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even over motie 467: die zal de Partij voor de Dieren steunen. Niet omdat wij geld zo interessant vinden, maar omdat de woordvoerder van de SP ook duidelijk maakte dat het doel uiteindelijk is tot sluiting te komen van Vliegveld Eelde.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel, mevrouw Voerman. Hebben wij dan alle stemverklaringen te pakken? Dat is het geval. Dan kunnen wij overgaan tot de stemming.

We beginnen met motie 465 'GAE is een economische noodzaak'. De volgende fracties hebben voor gestemd: dat zijn de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, de PVV, de Partij voor het Noorden, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Tegen hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP, D66 en de Partij voor de Dieren. Dat leidt tot de volgende stemverhouding: 25 stemmen voor, 12 tegen. Dan is de motie aangenomen.

Gaan we over naar motie 467 'Restant routeontwikkeling GAE terugstorten'. Dit leidt tot de volgende stand van zaken. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP en de Partij voor de Dieren. Tegen gestemd hebben de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. 9 stemmen voor, tegen 28. Deze motie is daarmee verworpen.

Gaan we over naar motie 468. 'Geen toekomstperspectief' heet de motie. Voor gestemd hebben de fracties van GroenLinks. Tegen gestemd hebben de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent 6 stemmen voor, 31 stemmen tegen. Hiermee is de motie verworpen.

Gaan we over tot eventuele stemverklaring bij de voordracht. Welke fractie kan ik het woord geven? Dat is de heer Meendering namens GroenLinks.

De heer MEENDERING (GroenLinks): Ja, een heel lastige afweging. Wij hebben op dit moment geen vertrouwen in toekomstplannen die we niet kennen. Aan de andere kant zien we dus de donorvluchten en de traumaheli en we hebben ook het Kinderhartcentrum van het UMCG hier vandaag aan de orde

gehad. De stekker eruit op heel korte termijn kan niet. Dus met tegenzin en weinig vertrouwen in de toekomst zullen we toch voor deze voordracht stemmen.

De VICEVOORZITTER: Dank u wel. Zijn er nog andere stemverklaringen? Dat is niet het geval.

Dan breng ik de voordracht in stemming. Dat leidt tot de volgende situatie. Voor gestemd hebben de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Tegen gestemd hebben de fracties van de SP en Partij voor de Dieren. Dat leidt tot 34 stemmen voor en 3 stemmen tegen en hiermee is de voordracht aangenomen.

Hiermee zijn wij op het punt aanbeland dat ik ga schorsen voor de maaltijd. Dat doen wij tot half zeven. Eet smakelijk!

[Schorsing]

## **E. Brief: Documenten gedachtevorming koers NPG**

De VOORZITTER: Dames en heren, dank voor uw geduld. Ik had mijn spullen nog op mijn kamer liggen en dat bedacht ik mij te laat.

Maar wij zijn bij het vijfde agendapunt en dat gaat over de koers van het Nationaal Programma Groningen. Dat is op verzoek van de Statencommissie door Groninger Belang geagendeerd. Het is besproken in de Statencommissie van 30 november. Bij de regeling van werkzaamheden hebben we hierover toch afgesproken dat het een volledig debat wordt? Mevrouw Blink zegt dat een motiedebat is aangekondigd, maar er is mogelijk ook een tweede motie. Mijn ervaring – en de uwe ook – is dat dat doorgaans geen goed recept is voor een motiedebat. Meneer Bennema.

De heer BENNEMA (VVD): Ja, daar was ik de schuldige van. Namens de VVD heb ik een tweede motie aangekondigd. Ik heb gisteren nog een mail gestuurd dat ik die motie terugtrek. Ik kan niet bij andere fracties kijken of er nog een motie is. Maar als die motie er niet is, zou het motiedebat de geëigende vorm kunnen zijn voor dit debat.

De VOORZITTER: Oké, dat geef ik even in overweging mee aan de Staten. Zijn er meer fracties die een motie overwegen? Nee? Zullen we dan een motiedebat doen en mevrouw Blink als eerste het woord geven? Het woord is aan mevrouw Blink.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dit dus een motiedebat en dan lijkt het mij heel verstandig om te beginnen met het indienen van de motie.

De VOORZITTER: Er is een motie ingediend door Groninger Belang, BVNL, 50PLUS, de Partij voor het Noorden, GroenLinks en de SP. De motie heeft als volgnummer 469 en draagt als titel: 'Koerswijziging van het Nationaal Programma'. De motie eindigt met de volgende uitspraak van Provinciale Staten en het volgende verzoek aan het College:

*Context: Het Nationaal Programma Groningen biedt grote kansen voor onze provincie. Met de middelen uit het programma kunnen projecten worden uitgevoerd die zich richten op een beter toekomstperspectief voor de mensen die op wat voor manier dan ook gedupeerd zijn door de aardbevingen. Dit draagt bij aan het herstel van vertrouwen in de toekomst en in de overheid. Afspraken hierover zijn vastgelegd in een bestuursovereenkomst die door raden en Staten van de overheden in het aardbevingsgebied is vastgesteld. Verschillende fracties van alle NPG-gemeenten hebben op 31 mei 2022 tijdens de bijeenkomst voor gemeenteraden en Provinciale Staten kennisgenomen van de voorgenomen koerswijziging van het Nationaal Programma Groningen. Ook werden nieuwe plannen via verschillende media-uitingen door de voorzitter onthuld. De mogelijke gevolgen zijn dat de middelen die nog beschikbaar zouden komen voor lokale leefbaarheidsprojecten en inzet op sociale duurzaamheid, nu zullen worden geïnvesteerd in grote regionale projecten, waarvan de inwoners in onze ogen minder rechtstreeks kunnen profiteren en waarbij de relatie met de aardbevingsproblematiek wordt losgelaten. Het gaat om de grote investeringen in vier thema's:*

- Triple Helix-samenwerking HyNorth (waterstof);
- Health Technology Research Innovation Cluster (HTRIC);

- *Innovatieprogramma Fascinating (onder andere industriële verwerking van plantaardige eiwitten);*
- *Investeringsagenda Groningen Circulair.*

*Duidelijk is dat er al langere tijd en op verschillende manieren grote zorgen zijn geuit over de consequenties van de koerswijziging, maar zonder veel effect. De trein lijkt onstuitbaar door te denderen op een ander spoor dan vanwaar we met het NPG gestart zijn. De fractie van Groninger Belang heeft dit punt van de koerswijziging geagendeerd voor de Statencommissie van 30 november jongstleden.*

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,  
Overwegende dat:

- het vertrouwen van de Groningers in en door de overheid al zolang beschaamd is, zo blijkt ook uit de parlementaire enquêtecommissie;
- het Nationaal Programma Groningen nu juist bedoeld is als compensatie voor de problemen die de aardbevingen hebben veroorzaakt in de regio;
- het plan perspectief moet bieden voor door aardbevingen gedupeerde inwoners en het vertrouwen in de toekomst en in de overheid moet herstellen;
- wij van mening zijn dat het bijstellen van de ambitie, en de daarmee gepaard gaande onzekerheid over de financiële middelen voor lokale plannen, opnieuw zorgt voor onzekerheid en wantrouwen bij de inwoners;

*Wij wijzen daarbij op de grondslagen van het financiële verdeelmodel ontwikkeld door AEF, een onderzoeksbureau. Dit AEF-model is in de Euroborg gepresenteerd aan de raden en Staten. Het model gaat uit van een verdeling van de middelen op basis van de spreiding van de aardbevingsproblematiek en de mate van sociale achterstand en krimp. Gemeenten hebben hierop een eigen programma gemaakt, waarbij destijds is uitgegaan van een lokaal programmakader. Daarbij vormde de verdeelsleutel de basis voor de dekking van de realisatie.*

Spreekt uit dat:

- de middelen, het derde en vierde kwart, voor het volledig uitvoeren van de door het bestuur goedgekeurde lokale en provinciale programmaplannen behouden moeten blijven;
- de voorzitter en het bestuur van het NPG zich moeten houden aan de in 2019 gesloten bestuursovereenkomst en de aanvullende bestuursovereenkomst, waarin duidelijke afspraken zijn gemaakt over het doel van het NPG en de verdeling van de middelen over de verschillende overheden;
- de regio wellicht ook baat zou kunnen hebben bij de thema's waar koerswijziging op focust;
- deze echter niet aansluiten bij bovengenoemde uitgangspunten van het NPG en dus op andere wijze (vanuit het Rijk) gefinancierd zouden moeten worden;
- een zorgvuldig proces noodzakelijk is: een majeure koerswijziging in de besteding van de honderden miljoenen euro's aan publiek geld moet democratische legitimatie krijgen, zoals ook vastgelegd is in de bestuursovereenkomst;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- de hierboven beschreven opvatting van PS kenbaar te maken aan het NPG-bestuur en aan de minister c.q. het kabinet;
- bij het Algemeen Bestuur erop aan te dringen om een eventuele koerswijziging op korte termijn ter besluitvorming voor te leggen in de raden en Staten, alvorens het Algemeen Bestuur van het Nationaal Programma Groningen een besluit neemt;
- te onderzoeken in hoeverre deze nieuwe koerswijziging juridisch past binnen de gemaakte afspraken in de bestuursovereenkomst;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw BLINK (Groninger Belang): Dan de toelichting. Het Nationaal Programma is ontstaan. Daar heeft daar aan de voorkant een heel zorgvuldig traject plaatsgevonden met de raden en de Staten. Daar zijn we lang mee bezig geweest. Vervolgens is er nog een soort adviesbureau ingeschakeld om te kijken hoe de gelden moesten worden en wat realistisch zou zijn. Dat is ook een deel voor de provincie en elke aardbevingsgemeente werd ook iets toegedeeld en wel naar rato van hoe zwaar de gemeente is getroffen. Zo heeft die verdeling plaatsgevonden.

Het doel van het Nationaal Programma Groningen was dat het een plus zou zijn op de leefbaarheid voor de gedupeerde inwoners. Nu is er een koerswijziging aangekondigd, dat de gelden

die voor de gemeenten beschikbaar zouden zijn, eraf gehaald worden en naar vier thema's gaan, de baanbrekers. Die baanbrekers zijn allemaal thema's waar heel veel landelijk geld beschikbaar voor is. Uit dit landelijk geld worden andere gemeenten of provincies bedield om aan die vier baanbrekers te gaan werken. Wij vinden het niet terecht dat dat geld uit het Nationaal Programma moet komen, want daar is het Nationaal Programma niet voor.

We hebben dit uitgebreid besproken in de commissie. Daar is ook een uitgebreid debat geweest. Er was ook best wel heel veel steun in de commissie, maar wij hebben dus besloten om het toch nog hier in de PS-vergadering in te brengen. Dat zien wij dan als een soort extra steun bij de toch wel onrust die het binnen de gemeenten heeft opgeleverd.

Dan wil ik nog één toelichting geven op waar het in het debat veel over ging: een springplank. Dat zou dan het doel zijn: je neemt een hap geld uit het Nationaal Programma en dan bied je dat landelijk aan om weer meer geld terug te krijgen voor dan met name die baanbrekers. Dat zien wij niet zitten. Toen is er ook nog gezegd dat je bij de provincie aan cofinanciering doet: dat is een vereiste. Aan de gemeenten wordt dat niet gevraagd. Ik denk dat dat heel terecht is. Ten eerste zijn de gemeenten er heel slim mee bezig: er wordt heel veel gebruik gemaakt van koppelkansen en het beroemde 'zwaluwstaarten' – het woord dat mijn fractiegenoot, eerder vandaag aanwezig maar nu helaas niet meer, heeft uitgevonden. Gemeenten zijn ook wel bezig met Europese subsidies te krijgen voor het een en ander. Dus zo wordt het bedrag toch uitgebreid.

En waarom zou het niet terecht zijn om het aan de gemeente te vragen? De bedragen waar de aardbevingsgemeenten de beschikking over kunnen krijgen, zijn heel groot. Zeker voor de gemeenten Eemsdelta en Midden-Groningen geldt dat ook wel. Iedereen weet dat gemeenten het heel moeilijk hebben om de eindjes aan elkaar te knopen – zal ik maar zeggen. Die krijgen van alle kanten taken en extra opgaven erbij en straks krijg je ook nog een verdeling van het Gemeentefonds. Eemsdelta is een heel jonge gemeente, dus dan begin je al te bezuinigen. Zo is het eigenlijk. De andere gemeenten hebben ook allemaal recent een herindeling achter de kiezen, dus die zijn dat ook nog niet helemaal te boven.

Dan wilde ik eindigen met wat mevrouw Lesman zo treffend zei. Zij verwoordde een greep uit het Nationaal Programma-geld voor de vier baanbrekers in die zin dat het een sigaar is uit eigen doos. Dat vond ik wel heel treffend en daar wilde ik mee afsluiten.

Mevrouw VAN HOORN (gedeputeerde): Wij hebben het dictum gelezen. Eigenlijk heb ik in het commissiedebat ook al aangegeven dat de strekking van toen ook de bedoeling was van wat hier nu zo op papier staat, geheel in lijn is met wat we al hebben gedaan, waar we mee bezig zijn en wat ook op de planning staat. Dus ik ga het ook vrij kort houden. Wel wil ik er eventjes bij zeggen dat, wat ik al zei, ik me tot het dictum beperk. Maar in de inleiding en dergelijk staan wel een paar dingen waar we als College ons niet helemaal in herkennen. Dus als het gaat om het vertrouwen van de Groningers en dat dit door de overheid al zolang is beschaamd: we houden ons op afstand van dat soort dingen, dat herkennen we niet.

Maar het verzoek aan het College is heel duidelijk. De strekking van dat verzoek kunnen we dus ook volledig onderschrijven. Er moet recht worden gedaan aan de bestaande kaders, de afspraken die in beginsel zijn gemaakt. Daar blijven we bij. En er moet goed worden gekeken naar de financieringsstrategie van baanbrekers. Zodra die baanbrekers verder zijn uitgewerkt – dat zijn nu nog ideeën – dan zullen we er in februari verder over praten als Algemeen Bestuur – dat had ik ook aangegeven. Maar in hoeverre er sprake is van een koerswijziging, zullen we die uiteraard bij de raden en de Staten op tafel leggen. Pas op dat moment is er ook sprake van een koerswijziging. Dat is nu nog niet aan de hand.

Toch nog eventjes specifiek over de oproep in de motie om dit op korte termijn voor te leggen aan de raden en Staten. We zullen dat doen op het moment dat er sprake is van die koerswijziging. Dus die 'korte termijn' moeten we nog even zien. Dat vertellen wij dan als: 'op het moment dat dat aan de orde is'.

De VOORZITTER: Dan kijk ik naar mevrouw Blink of zij nog iets wil toevoegen aan haar eerdere betoog? Niet? Dan is nu het woord aan de heer De Wit namens de fractie van het CDA.

De heer DE WIT (CDA): Allereerst dank aan de fractie van Groninger Belang om deze motie hier in te dienen. Wij zien ook dat er grote problemen zijn als het gaat om het rondbreien van de financiering. Als Staten hebben we daar al regelmatig samen initiatieven voor ondernomen. Wat we ons in de motie nog wel een klein beetje afvroegen is dat de minister werd genoemd om daar wat tegen te zeggen. Ja, je kunt met een negatief verhaal naar de minister gaan. Maar we vinden het ook belangrijk om juist als provincie samen met de raden met een positief verhaal naar de minister te

gaan, door juist aan te geven dat er meer gelden bij moeten komen. Want wij zowel als het gaat om projecten maar ook als het gaat om thematische plannen, mooie ideeën hebben om een plus te creëren voor Groningers. In de commissie hebben we daar ook wat aan gerefereerd.

Wij zouden het heel plezierig vinden als CDA als er toch straks de mogelijkheid komt om, net als bij de opstart van dit proces, met het NPG-bestuur, met de raden en met de Staten in gesprek te gaan. Dat heeft uiteindelijk geleid tot de plannen die er al zijn. Maar het zou heel mooi zijn als we die plannen ook verder vorm kunnen geven en als we ervoor kunnen zorgen dat er zo'n goed plan ligt voor Groningen, ze in Den Haag zeggen: 'Zo. Het kon minder!'

De heer BENNEMA (VVD): NPG: dat moet Groningen inderdaad dat perspectief brengen en compensatie. Maar ook een stimulans voor de brede welvaart. Dat is dus de kern en daarover heerst eigenlijk hier in den brede ook echt consensus in de Staten. Maar ja, we zijn politici, dus we hebben allemaal onze eigen invulling vaak van onze eigen wensen en eisen. Maar wij denken dat het goed is om bij de besteding van de publieke middelen de lat echt hoog te leggen. Want er moet echt kwaliteit zijn en de kwaliteit van de plannen moet vooropstaan.

Wat nu het geval is, is dat de beoordelingscommissie hier eens naar gekeken heeft en ook voorzitter Remkes. Die heeft wat voorstellen gedaan over de koers, over wat de optimalisatie is in haar beleving en dat heeft veel stof doen opwaaien. Dat is ook het beeld een beetje dat uit de motie ontstaat: de angst dat lokale en regionale bestuurders zich vooral zorgen maken over of de potjes beschikbaar blijven. Dus de kwantiteit van de middelen. We moeten er denk ik echt voor waken dat we niet als volksvertegenwoordigers over elkaar heen buitelen en gaan vechten over potjes met geld. Dat proef ik ook een beetje bij het CDA: die oproep zal ik ook ondersteunen.

Laat ik ook zeggen dat de VVD het prima vindt dat middelen die zijn toebedeeld en goedgekeurd zijn, ter beschikking blijven. Maar kan echt geen kwaad om eens gaandeweg zo'n groot proces met zo'n grote som geld even te reflecteren waar je mee bezig bent. Bij andere projecten doen we dat ook in de Staten natuurlijk, die voor heel veel geld pleiten. Daar wordt ook halverwege gekeken of we op de goede koers zijn en of we goed bezig zijn. Dus op zich is dat niet zo'n gek idee.

Dan over de motie zelf. Wij denken, als je die derde bullet ziet, dat de thema's die genoemd worden bij die koerswijziging, niet goed passen bij het NPG. Dat vinden wij wat te hard en te rigide. Wij zijn best bereid om daar eens naar te kijken. Wij denken ook dat het heel erg belangrijk is, juist als Provinciale Staten, je ook de taak hebt om die thematische programma's en die impact c.q. hefboomfunctie van die gelden zo goed mogelijk tot stand te brengen. Dat je die zo goed mogelijk verbindt met het Rijk, dat je die zo goed mogelijk verbindt met die lokale uitgaven. Dat je daar gewoon nog eens naar kijkt of we echt op de goede koers zijn. Daar wil ik nu geen voorschot op geven of nu een vast standpunt innemen. Want ik denk dat dat moment nog wel komt. Dat staat ook in deze motie: het zijn de raden en de Staten die er uiteindelijk over gaan. Daarom denken wij ook dat het goed is om juist een standpunt in te nemen op het moment dat een eventuele koerswijziging ook voorligt en de reflectie daarop. Die wordt ook aangekondigd. Dus ik zou zeggen: laten we het niet over de kwantitatieve doelstelling praten, maar de kwaliteit van de bestedingen opkrikken. Dan denken ze ook in Den Haag – wat ook mijn voorganger van het CDA zei – dat hier echt goede plannen liggen en zij daar ook een vervolg aan kunnen geven. In plaats van wat in de motie ook een oproep is aan het Rijk c.q. de minister, om dit kenbaar te maken. Ik denk dat dat het tegenovergestelde effect zal hebben. Laten we hier echt kijken naar de kwaliteit en op die manier ermee verdergaan.

Dus op zichzelf weerhouden die punten er ons vooralsnog van om voor deze motie te stemmen.

Mevrouw BENNETT (GroenLinks): In de commissievergadering stond onze fractie al stil bij de eventuele koerswijziging die voorgesteld wordt door de heer Remkes en het AB van het NPG. We zijn niet onverdeeld enthousiast: dat is wellicht de juiste afdrank van onze bijdrage twee weken geleden. Op zich vinden we de inhoud van de baanbrekers niet verkeerd en kunnen we best voor ons zien dat die een positieve bijdrage kunnen leveren aan onze regio. Maar ons grootste probleem is wel dat het NPG met de vier overstijgende baanbrekers ver wegrijven van de oorspronkelijke opzet van het programma. En dat we ook nog niet overtuigd zijn van de meerwaarde van de voorgestelde baanbrekers boven die van de huidige koers.

We zijn er nog steeds niet volledig van overtuigd dat onze inwoners echt meer profijt van het nieuwe NPG zullen hebben dan van het huidige NPG. Dat is juist waar het ons uiteraard om gaat: hoe wordt onze provincie onder aan de streep zo goed en efficiënt mogelijk gecompenseerd voor de aardbevingsellende? We zouden graag zien dat onze inwoners, maar ook onze raads- en Statenleden, op z'n minst nog uitgebreid geïnformeerd en betrokken worden bij het hoe en waarom van deze eventuele koerswijziging.

Daarnaast vinden we juist omdat het NPG zo'n belangrijk programma is, het noodzakelijk dat een dermate grote koerswijziging, waarmee de kern van het NPG gewijzigd wordt, voldoende democratische legitimiteit heeft. Daarom moet het dus minstens aan onze raden en Staten voorgelegd worden ter besluitvorming. Dat is niet omdat we geen vertrouwen hebben in het handelen van de voorzitter of het bestuur. We zijn absoluut overtuigd van hun kundigheid. Maar wel om te voorkomen dat het NPG een top-downproject wordt waarbij inwoners, raden en Staten, die in het begin zo goed betrokken zijn, maar gaandeweg die betrokkenheid zijn kwijtgeraakt. We zijn daarom blij met het antwoord van het College daarop. Maar we willen toch, om het kracht bij te zetten, de motie die is ingediend door Groninger Belang, mede indienen.

Mevrouw BENJAMINS (D66): De motie spreekt over zorgvuldigheid in een zorgvuldig proces. Nou, daar zijn we als D66 alleen maar voor. Wat we nu hebben, is een lopende gedachtevorming. Dat ligt nu voor. Zoals het College ook al aangaf, gaat er in februari nog gesproken worden in het AB over de inhoud. Ook is ons al gemeld dat hier in de Staten en ook met de raden wij zeker een eventuele koerswijziging zullen gaan bespreken met de inhoud.

In de commissie hebt u al van ons kunnen horen dat wij zeer zeker zijn voor de hefboomfunctie van de gelden. Als ik in de commissie hoor dat van één euro vijf euro gemaakt kan worden, dan zijn dat toch echt zeker kansen, zowel regionaal als lokaal voor Groningen.

Ik verheug me dan ook komend voorjaar ontzettend op het debat dat we hier gaan hebben over de daadwerkelijke koerswijziging. Daarom vinden wij ook wat hier nu voorligt overbodig en zullen we de motie niet steunen.

De heer JOLING (PvdA): Dit motiedebat is ontstaan door een nog lopende besluitvorming die in het bestuur van het Nationaal Programma Groningen plaatsvindt. Vrij vertaald: er wordt een balletje opgegooid. Nu kunnen twee dingen doen: we kunnen een afwachtende houding aannemen en pas er iets van gaan vinden wanneer het hier bij ons in de Staten echt op de agenda komt inhoudelijk. Of we gaan nu al iets vinden van dat balletje dat wordt opgegooid. Voor dat laatste voelen wij als Partij van de Arbeid-fractie wel.

Want het is hartstikke mooi: grote projecten voor een hoger landelijk doel. Maar dan niet van de NPG-gelden die beschikbaar gesteld zijn voor de inwoners van de provincie Groningen. De Partij van de Arbeid houdt zich dus vast aan de lokale programma's en wat ons betreft gaan we zeker niet tornen aan de financiële afspraken die zijn gemaakt tot en met 2023. De huidige gestelde kaders moeten logischerwijs voorkomen dat de gelden naar te kleinschalige, te weinig impact hebbende projecten gaan. Maar je komt niet zomaar door de beoordelingscommissie met je plannen. Daarbij geven we aan dat kleinschalige projecten die door de commissie komen, van waarde zijn en lokaal en regionaal impact hebben.

Mevrouw VOERMAN: De Partij voor de Dieren vindt dat Groninger Belang zeker een punt heeft als het gaat om een visie op de NPG-gelden. De koers is een aantal jaren geleden vastgesteld door niet alleen PS, maar ook door de gemeenteraden binnen het aardbevingsgebied. Echter, we begrijpen uit de brief van GS dat het op dit moment nog slechts gaat over een lopende gedachtevorming en dat een eventuele koerswijziging nog langs de Staten en de gemeenteraden moet.

NPG-gelden zijn bedoeld voor projecten waar met name mensen uit het aardbevingsgebied profiteren. Als GS dat goed voor ogen houdt, vindt de Partij voor de Dieren het alleen maar goed dat er op gegeven moment wordt geëvalueerd en een koerswijziging niet wordt uitgesloten – mits met goedkeuring van Staten en raden. Er moet daarbij wel goed gekeken worden of projecten die belangrijk zijn voor de provincie of voor Nederland als geheel, niet uit andere potjes zouden moeten worden betaald.

Het lijkt mij dat onze woordvoering in lijn is met datgene wat er staat in de motie en we zullen de motie dan ook steunen.

De heer PESTMAN (BVNL): Eigenlijk had ik geen woordvoering gepland. Maar ik vind het toch wel heel belangrijk dat ik even een paar dingetjes helder maak. We hebben ineens met een koerswijziging te maken vanwege een nieuwe voorzitter. De goede man bedacht dan in één keer wat. Dat is helemaal geen probleem, maar we moeten niet vergeten dat we nog maar drie jaar verder in dit NPG-project zijn en het juist een beetje de vruchten begint af te werpen. Ik vind het persoonlijk een beetje vroeg om nu de plannen te gaan herzien en de boel over de kop te gooien. Er zijn plannen gemaakt en kansen gezien door gemeenten en andere overheden en ik vind dat die de kans moeten krijgen. Mocht de voorzitter dan denken dat we het over een andere boeg moeten gooien, dan stel ik voor dat

zij de zwaarbevochten NPG 2.0 daarvoor gaan gebruiken. Want die komt er namelijk volgens velen van ons.

De VOORZITTER: Zijn er nog anderen? Geen anderen? Nee? Dan is het laatste woord aan het College, als daar behoefte aan bestaat. Nee? Ook niet?

Zal ik de beraadslaging dan maar sluiten? Er is een motie. Mensen hebben kunnen verklaren wat ze willen, maar er is nog een gelegenheid om een stemverklaring af te geven. Is er iemand die daar behoefte aan heeft? De heer Marquart Scholtz.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): De fractie Ons Groningen staat niet op de motie, maar onze fractie zal de motie wel steunen. Zij wil daarbij aantekenen dat die vier thema's allemaal prachtige thema's zijn. Maar als ik het tweede thema lees, dan krijg ik alweer zo'n weerzin tegen dat thema. Want ik zou zeggen: gebruik je moerstaal en doe dat niet allemaal in het Engels. Dus wij steunen de motie.

De heer STEENBERGEN (ChristenUnie): In de commissievergadering, maar ook in deze vergadering, geeft de gedeputeerde aan dat zij dat al doet. Dus kun je twee overwegingen maken: dan je steun die omdat het ingezet beleid, of je steunt die niet omdat die overbodig is. Bij ons is het dubbeltje naar dat laatste gevallen.

De VOORZITTER: Dank u wel. Wie verder nog? Niemand? Zullen we gaan stemmen?

Nou, dan gaan we stemmen over de motie 469 'Koerswijziging van het Nationaal Programma'. Dat heeft geleid tot de volgende uitslag. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de SP, het CDA, Groninger Belang, de PVV, de Partij voor het Noorden, de Partij voor de Dieren, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Daartegen hebben gestemd de fracties van de ChristenUnie, de VVD en D66. Dat leidt tot de uitslag dat 25 leden voor de motie hebben gestemd, 11 daartegen. Dus de motie is aangenomen.

## **F. Voordracht: Ruimtelijk-economisch perspectief A7/N33-regio**

De VOORZITTER: Daarmee zijn wij aangekomen bij agendapunt 3.F: dat is het laatste besprekingspunt vandaag. Dit onderwerp is vorige week geagendeerd in de commissie en daar ook besproken. Er gaf een aantal fracties aan dat zij vandaag met een motie wilden komen. Ik denk dat het goed is om degenen die een motie willen indienen, als eerste het woord te geven. Ik heb hier GroenLinks en de Partij voor de Dieren staan. Dan krijgt mevrouw Voerman als eerste het woord.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Het moge duidelijk zijn dat de Partij voor de Dieren tegen verdere opoffering van landbouwgrond is ten behoeve van nog meer industrialisatie van onze provincie. Duurzame inbreiding van bestaande bedrijventerreinen zou niet alleen de voorkeur moeten hebben, daar zou het wat ons betreft ook bij moeten blijven. Het beetje open landschap dat we nog hebben, is hard nodig voor natuur en natuurinclusieve landbouw. Daarom een motie.

De VOORZITTER: Dat is uw eerste motie, begreep ik, met nummer 470, ingediend door de Partij voor de Dieren. Daar staat boven 'Verduurzaming van de bestaande (bedrijven)terreinen in Oost-Groningen ten behoeve van een brede welvaart'. En die motie eindigt met het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022, Constatende dat:

- het ruimtelijk-economisch perspectief voor de A7/N33-regio onder meer voorziet in de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen voor grote, bovenregionale bedrijven waaronder XXL-bedrijven die 20 hectare of meer nodig hebben;

Overwegende dat:

- de opstelsom van de vele ruimteclaims een veel groter gebied beslaat dan het hiervoor beschikbare oppervlak in onze provincie;
- het uit oogpunt van duurzaamheid meer dan ooit noodzakelijk is om heel zuinig om te gaan met de beschikbare ruimte;
- de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen onder meer ten koste zal gaan van vruchtbare landbouwgrond en het karakteristieke open landschap van in Oost-Groningen;

- versterking van de sociaal-economische structuur in Oost-Groningen het meest gebaat is bij een verduurzaming van de bestaande bedrijventerreinen én al aanwezige bedrijvigheid in onze regio;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het ruimtelijk-economisch perspectief voor Oost-Groningen volledig te richten op het realiseren van brede welvaart;
- af te zien van het voornemen om nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen voor grote bovenregionale bedrijven, waaronder XXL-bedrijven;
- in plaats daarvan volledig te focussen op de revitalisering en verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen en hiermee voldoende ruimte te scheppen voor het faciliteren van bestaande bedrijven in onze provincie, die zich verder willen ontwikkelen en verduurzamen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Collega Kolthof heeft het over de nutteloosheid van en schade veroorzaakt door de uitbreiding van de bedrijvigheid buiten de bestaande terreinen al uitgebreid gehad in de commissie. Dat ga ik verder niet herhalen.

Ik zal me nu richten op nog twee moties. Ten eerste met betrekking tot de zorgen van de aan, de Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen, als het gaat om de noodzakelijke ruimte voor de akkerbouwers in Zuidoost-Groningen. De eventuele aanleg van nieuwe bedrijventerreinen gaat ten koste van het open akkerbouwgebied in Oost-Groningen, een van de laatste vluchtheuvels voor de zeer kwetsbare akkervogelpopulatie zoals de veldleeuwerik, gele kwikstaart, diverse soorten kiekendieven – waaronder de zeer zeldzame grauwe kiekendief –, graspiepers en de patrijs.

De provincie heeft een wettelijke verantwoordelijkheid om de lege gebieden van de akkerbouwvogels te beschermen. Vandaar de motie 'Akkervogels'.

De VOORZITTER: De motie 'Bescherming akkervogelpopulaties in Oost-Groningen' heeft nummer 471 en is ingediend door de Partij voor de Dieren. Aan het eind van die motie is het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- het ruimtelijk-economisch perspectief voor de A7/N33-regio onder meer voorziet in de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen voor grote, bovenregionale bedrijven waaronder XXL-bedrijven die 20 hectare of meer nodig hebben;

Overwegende dat:

- de aanleg van grote nieuwe bedrijventerreinen ten koste zal gaan van het open akkerbouwgebied in Oost-Groningen;
- dit gebied een van de laatste vluchtheuvels is voor zeer kwetsbare akkervogelpopulaties, zoals de veldleeuwerik, gele kwikstaart, diverse soorten kiekendieven, graspiepers en de patrijs;
- in dit verband de iconische grauwe kiekendief is gekozen als Vogel van het Jaar in Groningen;
- de Agrarische Natuurvereniging Oost-Groningen (ANOG) zich namens een collectief van 350 agrariërs inzet voor de bescherming van deze akkervogels en hiertoe in opdracht van de provincie in Oost-Groningen op circa 700 hectare het beheer uitvoert op basis van het Natuurbeheerplan;
- de provincie een wettelijke verantwoordelijkheid heeft om de leefgebieden van de akkervogelpopulaties te beschermen;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het open akkerbouwgebied in Oost-Groningen te behouden;
- de ANOG en andere betrokkenen in staat te stellen om de akkervogelpopulaties zo goed mogelijk te beschermen;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Dan maakt ook LTO Noord zich zorgen over het verdwijnen van het akkerbouwgebied. De Partij voor de Dieren staat in standpunten vaak tegenover deze organisatie, maar voor wat zij in hun zienswijze voorstellen, willen wij zeker een lans breken. De akkerbouwgrond is hard nodig voor een duurzame voedselvoorziening en een toekomstperspectief voor boeren. LTO Noord wil meer aandacht besteden aan de uiterst noodzakelijke eiwittransitie via het Fascinating-programma. De uitgroei van dit programma behoudt niet alleen kostbare akkerbouwgrond, maar

draagt ook bij aan een duurzame versterking van de sociaal-economische structuur van Oost-Groningen, zowel bij de primaire voedselproductie als bij de verwerking hiervan.  
En daarom deze motie. Alstublieft, voorzitter.

De VOORZITTER: Dit is een motie, ook ingediend door de Partij voor de Dieren, waarboven staat: 'Stimuleren Fascinating-programma voor de eiwittransitie'. Die heeft als volgnummer 472 en eindigt in het volgende verzoek aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- het ruimtelijk-economisch perspectief voor de A7/N33-regio onder meer voorziet in de aanleg van nieuwe bedrijventerreinen voor grote, bovenregionale bedrijven waaronder XXL-bedrijven die 20 hectare of meer nodig hebben;

Overwegende dat:

- voor de aanleg van deze nieuwe bedrijventerreinen een groot oppervlak aan vruchtbare akkerbouwgrond zal moeten worden opgeofferd;
- deze akkerbouwgrond hard nodig is voor een duurzame voedselvoorziening en een toekomstperspectief voor boeren;
- het Fascinating-programma voor de eiwittransitie van LTO Noord een grote bijdrage kan leveren aan deze opgave;
- de uitvoering van dit programma tevens bijdraagt aan een duurzame versterking van de sociaal-economische structuur van Oost-Groningen, zowel bij de primaire voedselproductie als bij de verwerking hiervan;

Verzoeken het College van Gedeputeerde Staten om:

- het ruimtelijk-economisch perspectief voor Oost-Groningen volledig te richten op het realiseren van brede welvaart;
- af te zien van het voornemen om grote nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen ten koste van vruchtbare akkerbouwgrond;
- zich maximaal in te zetten voor de uitvoering van het Fascinating-programma;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt ook onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer RAM (PVV): Ik wil graag samen met BVNL, de Partij voor het Noorden, Ons Groningen, 50PLUS, de Fractie GO, Groninger Belang en onze partij natuurlijk, de PVV, een motie indienen over de Oostboog. De Oostboog waarbij Veendam welteverstaan, om een verbinding te maken van Veendam naar het oosten van Groningen en Duitsland op termijn.

Een aantal argumenten voor de Oostboog: hij ontlast het spoor, hij kan de industrie en de distributiecentra stimuleren, hij ontsluit wegen, water en spoor rondom Veendam, in de toekomst de verbinding naar Duitsland – de Frieslandbrücke moet nog worden aangelegd – en natuurlijk de nieuw aan te leggen Nedersaksenlijn, want daar leg je dan ook een verbinding mee. En de ligging van het distributiecentrum is ideaal in het Noorden tussen Rotterdam, de Eemshaven, Bremen en Hamburg. Dus een ideaal knoppunt om deze Oostboog te ontsluiten.

Namens al die partijen wil ik dus deze motie dan ook indienen.

De VOORZITTER: Het is een motie waarboven staan de PVV, BVNL, de Partij voor het Noorden, Ons Groningen, 50PLUS, de Fractie GO en Groninger Belang. De motie heeft nummer 473 en er staat boven: 'Oostboog: een treinverbinding met perspectief' en eindigt aan de volgende oproep aan het College:

'Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022,

Constaterende dat:

- het spoortraject Groningen-Veendam na station Zuidbroek via een Westboog aftakt van het traject Groningen-Nieuweschans (Wunderline);
- treinverkeer tussen Veendam en Nieuweschans (en Duitsland) slechts via die Westboog (en via Groningen) kan plaatsvinden;

Overwegende dat:

- aanleg van een Oostboog van Veendam naar de Wunderline het spoor Veendam-Groningen zal ontlasten en de kosten voor spoortransport van Veendam richting Nieuweschans en Duitsland zal verlagen;
- die aanleg de industrie en de distributiecentra in de regio Veendam beter zal ontsluiten en het perspectief van de hele A7/N33-regio zal vergroten;

- de kosten van het spoorgoederenvervoer stijgen door aanpassing van de systematiek van de gebruiksvergoeding en de sterke inflatie daarop en een Oostboog de concurrentiepositie van het goederenvervoer verbetert;

Roepen het College van Gedeputeerde Staten op om:

- een onderzoek te starten naar de haalbaarheid van de aanleg van een Oostboog bij Veendam, waarbij mogelijke trajecten en de behoeften van de industrie naar een Oostboog in kaart worden gebracht;
- te onderzoeken wat de kosten zijn van de verschillende trajecten en hoe de aanleg van een Oostboog bekostigd kan worden;
- dit onderzoek en de financiële bevindingen te rapporteren voor maart 2023;

En gaan over tot de orde van de dag.'

De motie maakt onderdeel uit van de beraadslagingen.

De heer RAM (PVV): Ik wil graag het College dus de oproep doen om te kijken naar de Oostboog en ook te kijken of het kan voordat de Frieslandbrücke is aangelegd, zodat we ook vaart kunnen maken met zo'n Oostboog op het moment dat er bepaald is dat er ook behoefte aan is binnen Veendam en natuurlijk de industrie daar. Dus het verzoek aan het College om daar een toelichting op te geven.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Zijn er nog anderen? Ja, er heeft zich een aantal mensen gemeld. Ik denk dat ik maar eens met GroenLinks begin, de heer Hut. Ik wijs de aanwezigen erop dat het de tweede *maidenspeech* van vandaag wordt. Dus het is een feestelijke dag. Klappen mag, maar pas nadat de speech is uitgesproken. De heer Hut heeft het woord. Luister en kijk met aandacht.

De heer HUT (GroenLinks): Ik wacht nog even op de techniek, want wij hebben er wat moois van gemaakt. Ik kan alvast wel beginnen met een kort dankwoord uit te spreken. Ik wil daar graag mee beginnen richting de facilitaire dienst hier. Uiteraard helpt de facilitaire dienst mij op dit moment met de techniek, maar ook de cateraar, de beveiliging en de griffie. Ik heb weinig met zulke hardwerkende, professionele maar bovenal ook vrolijke mensen mogen samenwerken de afgelopen tijd. Mede door hun harde inzet heb ik mij erg snel welkom gevoeld in dit parlement. Dus allereerst dank daarvoor.

Mijn oma is in 1931 geboren in Rostock, toen onderdeel van de Weimar-republiek. Na de Tweede Wereldoorlog werd Duitsland opgesplitst en de bevolking van de DDR werd jarenlang onderdrukt met geweld door de Sovjet-Unie. Reden voor haar om naar West-Duitsland te vluchten, om daar een Groningse man tegen te komen, een man die later mijn opa zou worden. Als hij thuiskwam na het werk uit de strokartonfabriek van Scheemda, De Toekomst, stookte mijn oma op koude winterdagen zoals deze de kolenkachel wat op en pakte zij een deken achter de bank vandaan, omdat het anders ijskoud was binnen. Als mijn moeder in de jaren zestig 's ochtends wakker werd, zaten de ijsbloemen op het glas van het slaapkamerraam en kon ze binnen wolkjes blazen met haar adem.

Hoe anders ben ik in de jaren negentig opgegroeid. Mijn ouders zijn getuige geweest van de enorme welvaartsgroei die Nederland heeft doorgemaakt na de Tweede Wereldoorlog. We zijn in een paar decennia vier keer zo rijk geworden met z'n allen. Maar dit groeiende welvaartsniveau in de afgelopen dertig jaar is tot stilstand gekomen. Bedrijfswinsten zijn sinds de jaren negentig geëxplodeerd, maar de hardwerkende Nederlander merkte daar in zijn portemonnee bijna helemaal niets van. In plaats van mensen te voorzien van een eerlijke kans, hebben de allerijksten en de multinationals alleen maar meer geld en macht voor zichzelf vergaard. Dit heeft geleid tot de huidige situatie waarin de meest kwetsbaren van onze samenleving het hardst worden getroffen bij tegenspoed. 'De ene krijgt de rijkdom en de ander krijgt de schuld', lijkt wel het devies.

Deze welvaartsgroei sinds de Tweede Wereldoorlog is mogelijk geworden door de explosieve groei van het gebruik van fossiele brandstoffen. Mensen hebben zich verrijkt ten koste van de natuur en de planeet. Op de mooiste stranden, de hoogste bergen en de diepste dalen van de zee vind je plastic afval. Mensen hebben het prachtige kleinschalige landschap van Nederland droog gemalen en strak getrokken en veranderd in een fabriek voor Engels raaigras. De economische groei is een-op-een ten koste gegaan van de planeet. Mijn generatie en de generaties na mij worden twee keer de dupe van dit politieke beleid. De politici hebben voor mij hebben bedrijfswinsten laten exploderen, waarvan alleen de aandeelhouders van Shell en Amazon hebben geprofiteerd. Tegelijkertijd hebben ze hiermee de planeet grote schade toegebracht en kan ik maar afwachten of ik ooit nog een pensioen ga krijgen, of ik ooit mijn studieschuld kan aflossen en of ik ooit een woning kan kopen. De ene generatie krijgt de rijkdom en de andere krijgt de schuld.

Uiteindelijk is het een politiek probleem. Veel politieke partijen kiezen de gemakkelijke weg en blijven kiezers honing om de mond smeren. 'Blijf lekker elke dag een gehaktbal eten.' 'Blijf lekker elk

jaar op vliegvakantie gaan.' 'We hebben geen extra windmolens nodig in Groningen.' Je zult daarom uit mijn mond ook geen idealistische verhalen horen of luchtkastelen, ik ben een man van de ratio. We weten al tientallen jaren dat we te veel stikstof uitstoten met z'n allen. Het kwam alleen politiek niet uit om het probleem ook op te lossen. Uiteindelijk zijn de boeren de dupe geworden van de wegkijkpolitiek in Den Haag.

Het feit dat politici van alles en nog wat bleven beloven en dit vervolgens niet waarmaakten, was de oorzaak van het groeiende wantrouwen richting de politiek. Burgers vertrouwen de overheid niet meer, de overheid vertrouwt haar burgers niet meer – kijk naar de toeslagenaffaire – en misschien nog wel het ergste: burgers vertrouwen elkaar onderling niet meer. Wat in de tijd van mijn ouders met een handdruk werd bekrachtigd, gaat dat nu met drie contracten. Als je een brug wilt bouwen, heb je meer juridische adviseurs nodig dan ingenieurs. En we gaan niet meer bij de achterdeur bij elkaar naar binnen zoals vroeger.

Het misbruiken van dit groeiende wantrouwen is ook uitgegroeid tot een gemakkelijk politiek verdienmodel. Populisten verrijken zich ten koste van het vertrouwen in elkaar en het populisme is dit vertrouwen aan het afbreken in plaats van dit op te bouwen. Constant wordt het ons het idee opgedrongen dat we in dit land in twee groepen zijn verdeeld die tegenover elkaar staan. In plaats van samen te werken wordt er alleen maar gekeken naar de verschillen tussen mensen. Populisme is gericht tegen de minderheden. Ze worden consequent weggezet als bedreigingen. De populist krijgt de rijkdom en de minderheden de schuld.

Schreeuwen en ophef veroorzaken is de enige zuurstof die deze partijen in leven houdt. We moeten ervoor zorgen dat het Statenwerk hier een aantrekkelijke parttime baan kan zijn, niet een vrijetijdsbesteding van mensen van 'twaalf ambachten, dertien ongelukken' die zijn uitgerangeerd en maatschappelijk nog een beetje relevant willen zijn. Jonge ambitieuze mannen en vrouwen zoals ik hebben geen tijd om elkaar uit te maken voor 'vegaknagers'.

En als ik zo eerlijk mag zijn: het zijn verloren zetels in het parlement. Ze houden zich zuiver bezig met schreeuwen en ophef maken en hiermee schuilen ze voor de democratie. Want een goed functionerend parlement is afhankelijk van een constructieve oppositie. Het goede werk hier is een democratisch levensbelang. Ik dank daarom alle oppositieleiden die hier consequent aanwezig zijn en de tijd nemen om een constructieve bijdrage te leveren. Populisme werkt ook niet. Populistische politici vergissen zich in de kracht en de vermeende zwakte van hun tegenstanders.

Dit was het jaar dat Macron werd herkozen en daarmee heeft hij de laatste nagel aan de doods-kist van de carrière van Marie Le Pen geslagen. Bolsonaro werd weggestuurd en Trumps tirades vielen door de mand tijdens de *midterms*. Poetin werd vernederd door de helden in Oekraïne en de autoritaire COVID-strategie van China bleek toch niet zo heel erg sterk te zijn. En de beschamende Boris Johnson, die Brexit heeft veroorzaakt, moest opstappen en zijn opvolger Liz Truss werd na zes weken weggestuurd. Ik hoop dat we deze trend volgend jaar maart ook in dit parlement terug gaan zien. 2022 was het jaar dat de liberale en vrije democratie terugvocht en het won van de afbraakpolitiek van de populist.

Maar we moeten ook kritisch naar onszelf kijken. Links weet al jaren geen grote kiezersgroepen meer aan zich te binden. We moeten als linkse politiek terug naar onze kern: sociale zekerheid. De reünies van onze huidige verzorgingsstaat herstellen die twaalf jaar Rutte heeft veroorzaakt. En als wij eisen dat dit voor iedereen werkt en niet alleen voor de rijken, dan is een ander Nederland mogelijk. Het geld klotst tegen de plinten omhoog. Laat ons als overheid dat geld gebruiken, zodat iedereen kan rondkomen en niet naar de Voedselbank hoeft. Een land waarin iedereen een fijn leven kan leiden en niet afhankelijk is van een energietoeslag om rond te kunnen komen. Een sociaaldemocratisch Nederland dat niet multinationals in de watten legt, maar ervoor zorgt dat iedereen een eerlijke kans krijgt. Een land waarin iedereen weer bij elkaar door de achterdeur naar binnen kan en niet zoals nu, waarin de ene de rijkdom krijgt en de ander de schuld.

Daarom wil ik ook dat de economische plannen in de A7/N33-regio ten goede komen van ons allemaal. Ik roep het College op om de planontwikkeling zo in te richten dat Groningers hier in alle lagen van de samenleving ervan kunnen profiteren. Wij zijn blij dat het College de erkenning geeft aan de waarde van de regio en de aandacht heeft voor de leefbaarheid, de natuur, het water en het landschap. Dit is in het verleden vaak onvoldoende opgepakt in de politiek.

Mijn laatste vraag aan het College gaat over deze vervolgstappen. Als wij nu instemmen als Staten, bij wie ligt het verdere initiatief? Worden wij als Staten in het verdere proces ook meegenomen? Want we moeten voorkomen dat Elon Musk en zijn XXL-bedrijven zich hier gaan vestigen, waarmee alle winsten naar het buitenland vloeien. Ik heb er vertrouwen in dat het College met een goed moreel kompas de verdere planontwikkeling ingaat. Want we moeten voorkomen dat de ene de rijkdom krijgt en de ander de schuld. [Tijdens de speech is een presentatie te zien op het grote scherm in de Statenzaal. Geroffel op de tafeltjes voor de *maidenspeech* van de heer Hut.]

De VOORZITTER: Dank u wel, meneer Hut, en gefeliciteerd met uw *maidenspeech*. Hij klonk als een klok en we weten buitengewoon precies wat u drijft en waar u voor staat. Ik denk dat we veel plezier van u gaan beleven.

De heer HUT (GroenLinks): Dank u wel.

De VOORZITTER: Ik kijk daarnaar uit. Er is een aantal fracties dat zich verder heeft gemeld als woordvoerder. Ik heb de heer Pestman op mijn lijstje staan. Maar de heer Marquart Scholtz wil een punt van orde maken.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Ja, ik ga uiteraard niet in op de inhoud van de *maidenspeech*, want dat is *not done*. Maar ik vraag me wel af – dat is door het personeel zo gefaciliteerd – of het kies is om plaatjes te laten zien van mensen in andere landen en ze dan allemaal op één hoop te gooien met populistten. Ik vraag me af of het kies is om dat hier in deze Staten te doen. Ik heb daar grote bezwaren tegen.

De VOORZITTER: Die noteren we. De heer Pestman? Niet? Oké, want u had zich gemeld. Ik heb ook de Partij van de Arbeid op mijn lijstje staan. Geen behoefte? De heer Marquart Scholtz? Ook niet. De heer Ram dan wellicht? Want ook de PVV had zich gemeld. De VVD? Jazeker, ik moet wel even opletten. Ik heb de VVD ook op mijn lijstje staan. Voor diegenen die klaar zitten om iemand die net zijn *maidenspeech* heeft gehouden, te interrumperen: dit is de mogelijkheid. U ziet eruit als u daartegen kunt, meneer Hiemstra. Het woord is aan u.

De heer HIEMSTRA (VVD): Ja, het meeste is al gezegd in de vorige commissie. Maar ik wil kort even een paar punten uitlichten.

Belangrijk is het puntje van de bedrijventerreinen. In de Perspectiefnota staat ook heel duidelijk: eerst kiezen voor herstructurering, dus het opnieuw inrichten van bedrijventerreinen. Daarna wordt gekeken naar de restruimte en daarna zullen we pas kijken naar de ontwikkeling van nieuwe bedrijventerreinen.

Daarnaast is de Perspectiefnota ook een stuk breder dan alleen bedrijventerreinen. Het gaat natuurlijk ook om landbouw, recreatie en met name de kansen voor wonen en werkgelegenheid. Een speerpunt dat ik vorige week al heb aangegeven, is met name de inzet op recreatie en toerisme. Daar liggen met name de grootste kansen in Oost-Groningen, ziet de VVD.

Tot slot: dit perspectief is al vastgesteld in drie gemeenten. Dus ja, laten we met z'n allen ook voorzichtig zijn om als provincie aanvullende eisen op te leggen aan de gemeenten, zodat zij weer terugmoeten. Dat is in het hele proces ook niet handig.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Ik zal het kort houden. We hebben het hier uitgebreid over gehad in de commissievergadering. Een voorbeeld bij een onderwerp dat we al eerder besproken hebben, participatie. Dit proces is vooral de open structuur in het begin. Dit is een mooi voorbeeld van hoe het zou moeten om het vertrouwen weer terug te krijgen. Vooraf met de mensen overleggen, er is weerstand gekomen uit met name Westerlee en die kant op. Vervolgens is die ook gewoon afgevoerd van de lijst omdat er draagvlak is. Kijk, zo kan het ook.

De Oostboog-motie van de PVV ondersteunen wij van harte.

Over de Eekerpolder hebben we het ook in de commissie gehad. Inmiddels weten wij dat al die gronden daar verpacht zijn. Dus dat wordt wel nog een uitdaging om daar nog wat te gaan doen.

De heer HENSEN (SP): Het is niet mijn woordvoering. Ik zou hier anders de hele dag hebben gezeten en geluisterd. Maar aangezien mevrouw Lesman ziek naar huis is gegaan, heeft ze mij haar woordvoering gestuurd en lees ik die voor bij dezen.

Tijdens de commissie hebben we onze mening al naar voren gebracht. Voor de SP is werkgelegenheid een belangrijk punt. Maar momenteel is er heel veel werkgelegenheid, meer zelfs dan er werknemers zijn. We hebben van de week nog kunnen lezen dat Qbuzz zeventien buslijnen schrapt vanwege gebrek aan personeel. Ook in andere sectoren – ik noem het onderwijs, de zorg, het spoor maar ook in de horeca – zien we deze problemen. Er is dus geen gebrek aan werk, maar blijkbaar een *mismatch* tussen vraag en aanbod. Zouden we daar dan niet vol op moeten inzetten? Hoe zouden wij als provincie kunnen helpen om te zorgen dat deze mensen, die nu aan de kant staan, aan het werk kunnen als buschauffeur, verzorgende of in een ondersteunende rol in het

onderwijs? Want nieuwe banen door nieuwe industrie gaan zelfs als er veel interesse is, nog jaren op zich laten wachten. En deze banen zijn er nu.

Aan de andere kant zien we dat gemeenten allemaal ingestemd hebben met dit plan en eerlijk is eerlijk, het biedt ook kansen voor bestaande industrie. Denk bijvoorbeeld aan verplaatsing en tegelijkertijd natuurlijk de verduurzaming. Wij proeven ook bij de gemeenten en hier in de Staten niet veel enthousiasme voor XXL-bedrijven en *datacenters*. Dat stemt ons hoopvol over de eventuele invulling van deze terreinen. Maar we willen dit College in ieder geval meegeven: kijk niet alleen naar uitbreiding, staar je niet blind op de kansen die dat zou kunnen bieden, maar concentreert u zich vooral op het nu. Wat hebben onze inwoners, maar ook onze maatschappij als geheel nu nodig? Goed onderwijs, goede zorg, goed openbaar vervoer.

Daarbij wil ik nog even reageren op de drie moties van de Partij voor de Dieren. Over het algemeen zijn we het daarover wel met elkaar eens. Maar wij vonden deze moties toch wel zo bijzonder dat als je ertegen bent, het lijkt alsof je tegen natuur bent. En dat zijn wij niet.

De heer BERGSMA (CDA): Ik wil graag toch nog even kort reageren op de moties van de Partij voor de Dieren. Het is toch een memorabel moment dat de Partij voor de Dieren een verhaal over landbouwgrond behouden en het belang van de landbouw. Dat spreekt onze partij natuurlijk heel erg aan. Dus ik voel ook wel een verbinding met de Partij voor de Dieren op dit gebied.

Desondanks zullen wij de moties niet steunen. Dat heeft met het volgende te maken. Dat gaat over de Eekerpolder, een vervolgonderzoek daarnaar te starten. De vraag is wel even aan het College de zaken die worden genoemd door de Partij voor de Dieren over de akkervogels of de eiwittransitie wordt meegenomen in dat onderzoek.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Het CDA daagt mij natuurlijk wel een beetje uit. Wij zijn nooit tegen akkerbouwgebied geweest, hè? Laten we dat even duidelijk zeggen. We zijn tegen de industrialisatie geweest van bijvoorbeeld raaigras en dat soort dingen. Daar verzetten we ons altijd tegen, niet tegen natuurinclusieve landbouw. Daar zijn we echt een groot voorstander. Zeker ook van iets wat LTO Noord nu voorstelt: daar zijn wij een groot voorstander van, mits natuurinclusief. Dus ik wilde even reageren op wat u zegt. Ik hoop dat u dat even goed in de oren knoopt. We zijn het niet altijd eens, maar misschien kunt u een stapje in onze richting doen. Zou u dat willen doen?

De VOORZITTER: Wat knap dat u er toch nog een vraag van maakt. Alle waardering daarvoor. De heer Bergsma.

De heer BERGSMA (CDA): Ja, ik wou haast zeggen: waarvan akte, voorzitter. Maar kijk, wij zijn altijd bereid als partij om te innoveren en te verduurzamen, ook in de landbouw. Dus ik denk dat dat een stap in de goede richting is.

De VOORZITTER: Ik zie mevrouw Voerman tevreden kijken. Zijn er nog anderen die het woord willen? De heer Zwart.

De heer ZWART (PvH): Groningen kenmerkt zich als een open landschap, een historische verwevenheid van landbouw en industrie, veel bedrijven in de maak- en procesindustrie, variatie in de steden en kleine kernen, goede verbindingen voor weg, water en spoor – niet altijd even optimaal, maar goed, dat hebben we eerder al gezegd. Natuur, water en recreatiemogelijkheden. En dat geldt met name voor het aangewezen gebied van A7/N33. Het bureau BCI heeft een marktanalyse uitgevoerd en acht economische actielijnen voor het gebied beschreven. Wij kunnen ons in alle acht vinden.

Zoals anderen ook al hebben aangegeven, vinden wij het creëren van werkgelegenheid in de provincie van groot belang. Dat geeft een aantal bedoelde bijeffecten. Denk aan het bouwen van huizen, maar ook aan sport, recreatie en scholen. Scholen zullen zich moeten gaan voorbereiden op mogelijk andere opleidingen en mogelijke bijscholingen. Wanneer meer medewerkers nodig zijn dan in Groningen aanwezig, dan zullen we met elkaar een leefomgeving moeten creëren waar mensen van buiten onze regio naartoe zouden willen verhuizen. Dat betekent naar de mening van de Partij voor het Noorden een gezonde, groene omgeving met goede scholen en een goed openbaar vervoer in het gebied waar ook ruimte blijft voor de landbouw.

'Niet alles kan overal.' Daar zou bij de ontwikkeling rekening mee gehouden moeten worden. Samen met de bewoners zal het College bij de ontwikkeling van deze plannen rekening moeten houden met de juiste invulling van het gebied, door een sterke participatiemogelijkheid voor hen die het meest betrokken zijn: de inwoners. Open en transparant.

De heer TEN HOOVE (50PLUS): Wij bekijken het gebied uit het oogpunt van energie, klimaat, leefbaarheid, landbouw, natuur, duurzaamheid en recreatie en toerisme. Dat is het gebied A7/N33. We willen als 50PLUS dan ook graag de balans zien tussen ontwikkeling en die willen we daar graag behouden. Dat hebben we vorige week of twee week terug in de commissie ook duidelijk naar voren laten komen. We willen graag meekijken naar de mogelijkheden voor herstructurering, transformatie en verduurzaming van bedrijventerreinen. We zijn zeker niet tegen nieuwe ontwikkelingen, maar voor ons moet het passen op alle bedrijventerreinen die daar nu nog voor open zijn.

We kijken naar de arbeidsmarkt en we doen het zo goed mogelijk om dit in te passen. Die arbeidsmarkt is belangrijk. Meer arbeidsplaatsen dan die we nu kunnen wegzetten, betekenen ook dat we veel moeten doen in die regio. Daar hoort ook bij goede scholing en bijscholing, zeker in de regio waar we het nu over hebben. Mensen wonen, werken en recreëren graag in dat gebied. Ook dat hebben we voor twee week terug nadrukkelijk uitgesproken.

Participatie zal een grote rol hebben, ook hier weer. Ik heb het woord 'participatie' net ook weer gehoord. Iedereen zou kunnen en moeten meedenken en –praten over dit gebied.

Wij kunnen ons vinden in de acht economische actielijnen zoals die beschreven staan in het rapport. Duidelijke actielijnen en als je die volgt, wordt het volgens ons een prachtgebied. We kunnen ons dan ook vinden in deze voordracht.

Ik ben vanmorgen begonnen met een persoonlijke noot. Ik zou ook graag eindigen vandaag met een persoonlijke noot, als het mag. En anders onderbreekt u mij maar, voorzitter. Ik ben 25 januari vijftig jaar getrouwd – met mijn vrouw, natuurlijk. Dat laatste is even belangrijk, dat is even belangrijk! Dat willen we graag vieren. Daarom wil ik eenieder van u uitnodigen om daar bij te zijn, eventueel met uw partners. Ik heb u al allemaal hierover aangesproken. Ik zal u ook allemaal nog een appje of een mailtje, in ieder geval iets, sturen waar nog precies staat waar en wanneer. Maar noteert u vast dit: 25 januari. Het is een woensdag, u bent vanaf een uur of zeven tot een uur of tien van harte welkom bij ons.

De VOORZITTER: Wij kijken daarnaar uit, meneer Ten Hoove. [Geroffel op de tafeltjes.] Wij trommelen ook in de geruste wetenschap dat deze uitnodiging via de *livestream* veel mensen heeft bereikt. En ik zal alvast de voorzitter van de Veiligheidsregio op de hoogte stellen.

Durft er nog iemand hierna? Nee? Ik denk dat dan het College aan zet is. Het woord is aan gedeputeerde Wulfse.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, ik had het net mijn collega ter rechterzijde over: ook een datum in januari waarop zij ook zo veel jaar getrouwd is. Dus ik vroeg: zullen we meteen de uitnodiging wat groter maken? Maar dat doen we maar niet. Ik verheug me er nu al op, dank u voor de uitnodiging, meneer Ten Hoove. Heel erg mooi dat u ook eventjes in het kader van A7/N33 naar voren hebt gebracht – een breed gebied.

Het laatste onderwerp, een lange dag achter de rug met z'n allen. Dit ging best wel snel eigenlijk en dat komt denk ik ook omdat we in de commissie daar een heel mooi debat over hebben gevoerd en u daar actief aan hebt bijgedragen. Wat ik nog extra mooi vond, is dat ik toen het idee had dat er wel heel erg gefocust werd op specifiek één hoofdstuk. Nu werd in ieder geval door de Partij voor het Noorden en ook 50PLUS genoemd dat het om acht actielijnen gaat. Het is ook heel belangrijk dat er steun voor is in de volle breedte. Er zijn nog wat meer complimenten gegeven, vooral over de participatie, die actieve deelname en ook de effecten die dat gehad heeft op het perspectief. Ik denk dat het ook fijn is dat u daar samen met het College trots op bent.

De Partij voor de Dieren heeft het gehad over het open landschap en de natuur. Het CDA merkt ook terecht op dat opvallend was dat het in lijn was met de landbouw. Dat viel mij ook zelf op, daar zal ik zo naar aanleiding van de moties nog iets over zeggen. Want dat heeft ook met elkaar te maken. Er werd ook gesproken over het opofferen van landbouwgrond.

De *maidenspeech* van de heer Hut van GroenLinks: daar kwam eigenlijk aan het eind uit hoe het gaat met het verdere initiatief, hoe het verder hierna gaat. Hoe het verdergaat, is dat de gemeenten natuurlijk zelf het perspectief gebruik om hun omgevingsvisies op te stellen. Dus daar zitten allerlei lijnen in die zij gebruiken in hun plannen, die uiteindelijk ook landen in die gemeenten. Er zit ook een aantal aspecten in dat landt in de Omgevingsvisie, en Omgevingsverordening eventueel, van de provincie Groningen. Zij gaan ook prioriteren. We gaan natuurlijk in onderling overleg en ik denk dat het goed is om bij de voortgang, als er echt relevante stappen gezet worden, uw Staten daarin mee te nemen. Zo heb ik de vraag van meneer Hut begrepen. Hij heeft ook aangegeven dat hij daar vertrouwen in heeft.

In de commissie had ik natuurlijk een toezegging gedaan aan de fractie GroenLinks en dat ging erover dat we ook zouden meegeven dat er de wens is vanuit de Staten om zon op dak te prioriteren – waar mogelijk. Dus dat gaan we zeker doen.

De VVD en andere spraken over de vrijetijdseconomie. Die staat er uiteindelijk ook in en het is een prachtig gebied om meer redenen: niet alleen voor vogels, maar ook om te wandelen, waterrecreatie en op allerlei andere terreinen. Dus ik denk dat die combinaties heel goed mogelijk zijn. Dat zien de gemeenten zelf ook zo.

Groninger Belang zei: 'Zo kan het ook.' Dat ging ook over participatie. Want de denkkraft van veel mensen is natuurlijk ingezet hierbij en dat kun je ook zien in het eindresultaat, denk ik.

De SP en ook andere hebben ook in de commissie al iets aangegeven over de *mismatch* op de arbeidsmarkt. Dat is natuurlijk iets waar we al jaren aan proberen te werken in Groningen provinciebreed. We hebben natuurlijk ook als College Groningen @ Work, we zijn met de Universiteit van het Noorden bezig om verschillende campussen te stichten. Ook de Hanzehogeschool heeft gelijkloeiende plannen, maar dan heet dan net niet 'campus', maar 'leergemeenschap', geloof ik. Daarbij is het de bedoeling dat er in die gebieden echt gekeken wordt hoe je kunt koppelen aan wat daar is aan industriële en andere ontwikkelingen met qua bestaand werk of eventueel toekomstig werk. Dus hoe kun je ook die omgeving mensen opleiden: dus daar wordt heel hard aan getrokken in de volle breedte. Een ander mooi voorbeeld is Makeport Mercurius in Stadskanaal, waar gewoon heel hard gewerkt wordt om daar die lijn speciaal voor mensen die het lastig vinden om toegang tot de arbeidsmarkt te krijgen, te vergemakkelijken qua opleiding en training. Dus in de volle breedte zijn we bezig met bestaand werk, maar ook met toekomstig werk.

Van het CDA-betoon heb ik heel ongelukkig opgeschreven: 'akkervogels' met een vraagteken en 'onderzoek'. O ja, nu weet ik weer wat de heer Bergsma daarmee bedoelde. Hij vroeg, als er een onderzoek verricht gaat worden, eventueel bij de Eeerpolder of andere gebieden, naar uitbreiding, of die effecten dan worden meegenomen. Dat gebeurt natuurlijk altijd, dat kan ik ook verzekeren. Maar dat kan ik nog een keer extra meegeven.

'Niet alles kan overal' is door de Partij voor het Noorden gezegd. Ik wil er nogmaals op wijzen dat multifunctioneel ruimtegebruik sowieso onder die Omgevingswet valt en dat dit College dat ook van belang vindt, omdat we eigenlijk te weinig ruimte hebben voor alle ontwikkelingen en plannen die wij samen hebben om die allemaal naast elkaar te doen. Het moet gewoon bij elkaar, vandaar dat zon op dak bijvoorbeeld een van die mooie toevoegingen is.

Dan ben ik toe aan de moties. Ik doe het op volgorde. De eerste motie – nummer 470, hoor ik van de voorzitter, dank u – van de Partij voor de Dieren over verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen in Oost-Groningen ten behoeve van een brede welvaart. Nou, ik denk dat dat een heel mooie titel is. Er staat ook een aantal overwegingen in dat eigenlijk heel goed is. Ik wou er nog wel even op wijzen dat het natuurlijk niet alleen gaat om het uitbreiden op nieuwe bedrijventerreinen en bovenregionale en ook grote terreinen, maar dat we een vijftrapsladder hebben. Die heb ik ook beschreven in de commissie, dus dat hoeft ik denk ik nu niet te herhalen. Dan kom ik bij de verzoeken aan het College. Daar zitten vier bullets in. Met 1, 3 en 4 is het College het ook helemaal mee eens: we zijn bezig met brede welvaart. We focussen ons ook op revitalisering en verduurzaming van bestaande terreinen voordat er aan uitbreiding gedaan wordt. Daarmee willen we voldoende ruimte scheppen. Maar de kern van de zaak zit in de tweede bullet: *'af te zien van het voornemen om nieuwe bedrijventerreinen aan te leggen voor grote bovenregionale bedrijven waaronder XXL-bedrijven'*. De gemeenten hebben besloten om een onderzoek daarnaar te doen. Dus ik moet vanwege deze bullet deze motie ontraden.

Dat geldt voor de tweede motie misschien, maar dat weet ik nog niet helemaal zeker. Dat gaat over de akkervogelpopulaties. Wat hier eigenlijk in staat, die bescherming van die akkervogelpopulaties: daar zijn we helemaal mee eens. En het was ook heel mooi dat er gezegd werd dat de aanleg van grote bedrijventerrein ten koste zal gaan van open akkerbouwgebied in Oost-Groningen. Dat zou eventueel kunnen. Mijn vraag aan de Partij voor de Dieren over het verzoek aan het College – ik hoop dat mevrouw Voerman die snel kan beantwoorden: *'om het open akkerbouwgebied in Oost-Groningen te behouden'*. Dat is op zich het streven het College. Alleen, we kunnen niet garanderen dat precies dezelfde staat heeft, op dezelfde manier zoals het nu is. Dat kan niet. Het kan best dat er ergens aansluitend aan een bedrijventerrein alsnog een klein terrein ontwikkeld wordt of dat mogelijk uit een onderzoek komt dat er toch gekeken wordt naar combinaties van bijvoorbeeld zonne-energie met een bedrijventerrein. Dus als het erom gaat dat er geen enkele ontwikkeling mogelijk is in dat gebied, dan moet het College de motie ontraden. Als dat niet het geval is, dan kan het College de motie oordeel Staten laten. Want eigenlijk het hele perspectief juist in die meerdere aspecten zoals eerder genoemd. Ik zie een snelle reactie komen, dus dat is fijn.

De VOORZITTER: Mevrouw Voerman, u hoeft van mij geen vraag te stellen, als u daarmee een tweede termijn voorkomt.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Even een antwoord op de vraag van de gedeputeerde, dus. Ja, het open akkerbouwgebied is voor ons natuurlijk wel heel belangrijk – voor de akkervogels met name ook. We hebben het er in de fractie ook over gehad: stel je voor dat er een kleine uitbreiding bij een bestaand industriegebied, willen we dat dan wel toestaan? Als er bijvoorbeeld huizenbouw moet plaatsvinden in de gemeente Groningen en er moet een klein beetje bijgebouwd worden om een bedrijf te verplaatsen, dan hebben we daar op zich geen bezwaar tegen. Alleen, het moet wel beperkt blijven. Het akkerbouwgebied moet in feite dus open blijven, met misschien een kleine uitzondering hier en daar, aansluitend op een bestaand bedrijventerrein. Een kleine uitbreiding is wat ons betreft geen probleem, maar alleen om bijvoorbeeld een bedrijf te verplaatsen voor woningbouw in een stad, bijvoorbeeld.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dan heb je de rekkelijken en de preciezen. Nu heb ik een vrij rekkelijk karakter. Maar mevrouw Voerman en de Partij voor de Dieren kennende, worden hier toch harde grenzen gesteld en is het dus heel precies. Dus ik denk dat ik dan de motie moet ontraden, terwijl we dezelfde intentie hebben.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): Ja, dat vind ik wel een beetje jammer dat als we dezelfde intentie hebben, de motie dan ontraden wordt. Die willen we wel graag aangenomen hebben, uiteraard. Dus we zouden die heel graag wel gesteund willen zien door de gedeputeerde. We gaan natuurlijk niet zo ver dat we zeggen: 'Och, doe maar in het akkerbouwgebied.' We willen gewoon in feite geen uitbreiding van een industrieterrein, tenzij het echt aangesloten op een bestaand industrieterrein en er verder geen ruimte meer is. Een kleine uitbreiding in verband met bijvoorbeeld wat ik net zei: dat er vanwege woningbouw in een stad een bedrijf verplaatst moet worden. Dat is in feite wel onze grens, ja.

De VOORZITTER: Ik denk dat ik van rekkelijk nu weer precies ga worden. Dit is het einde van dit interruptiedebat. Ik geef het woord aan de gedeputeerde om haar betoog te vervolgen.

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Ja, met dit gedeelte zoals mevrouw Voerman het uitlegt, is het College het eens. Want we hebben ook die Ladder van de Verduurzaming bij die bedrijventerreinen. Alleen, het punt is dat als er uit het onderzoek komt dat er wellicht wel een groot terrein ontwikkeld kan worden, kan ik dat nu niet uitsluiten. En mevrouw Voerman sluit dat wel uit, dus dan moet ik helaas bij het ontraden blijven. Dat spijt mij ook, want aannemen is veel leuker en dat had ik u ook gegund.

Dan ben ik bij de derde motie. Die gaat over Fascinating. Ja, daar staat waar het CDA een compliment over gaf, dat akkerbouwgrond hard nodig is voor duurzame voedselvoorziening. Daar klopt natuurlijk, want als je naar natuurinclusieve of biologische akkerbouw gaat, heb je veel en veel meer grond nodig dan we nu gebruiken voor de landbouw. Het is ook niet voor niets dat we beschreven hebben dat Groningen een landbouwprovincie is. Maar ook hier staat bij de tweede bullet: *'af te zien van het voornemen om nieuwe grote bedrijventerreinen aan te leggen'*. Kijk, we hebben dat voornemen nog niet, het is slechts een onderzoek. Maar ook hier weer, als we precies lezen, moet het afgeraden worden. En dit terwijl we in Fascinating deelnemen. Daar zijn we ook pleitbezorger van, want we denken dat dat een heel mooi programma is.

Dan ben ik tot sluit bij motie 473 van zeven partijen, 'Oostboog – een treinverbinding met perspectief'. Nou, heel mooi dat de Oostboog weer genoemd wordt: die heeft in vele verkiezingsprogramma's gestaan jarenlang. Dat is ook veel naar voren gekomen. De laatste jaren eigenlijk niet en dat komt natuurlijk ook omdat de Friesenbrücke in december 2015 – dit laatst wordt mij ingefluisterd – eruit gevaren is, zoals we dat zo plat zeggen. Dus ja, het duurt dus gewoon jaren voordat er *überhaupt* sprake kan zijn van een verbinding. Dus om ermee te beginnen: gezien de tijd is *'voor maart 2023'* in de derde bullet voor dat onderzoek eigenlijk al onhaalbaar. Dat is echt onhaalbaar, dat duurt gewoon veel langer. En we hebben natuurlijk het Programma Mobiliteit aangenomen en in dat programma is ook besproken om te komen tot een logistieke tafel en is erover gesproken om samen met de logistieke sector te kijken wat er precies nodig is in Groningen. Dan kijken we wat minder naar welk middel, maar we kijken juist naar het doel. Wat ik zou kunnen doen – ik hoop dat de heer Ram en consorten dat op prijs kunnen stellen – is dat wij deze suggestie meegeven aan de logistieke tafel. Dus dat dit geluid uit uw Staten gekomen is om hiernaar te kijken. Het is nu nog te vroeg voor een onderzoek, we hebben dat geld ook niet op de plank liggen. Maar als

het uit de logistieke tafel komt, dan komt het vanzelf terug. Dus ik zou uw partijen willen verzoeken om met deze toezegging van het College te overwegen om de motie aan te houden.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Hebt u enig idee wanneer deze logistieke tafel bijeenkomt?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Die zal volgend jaar beginnen. Dan komen ze bij elkaar, dus dan gaan ze ook in kaart brengen wat er echt nodig is voor de toekomst. Het wordt in de volle breedte bekeken. Dus dat is denk ik heel erg mooi, omdat je dan allerlei verschillende modaliteiten met elkaar kunt afwegen en kunt kijken wat we echt voor de toekomst nodig hebben. Dan kunnen we meegeven dat dit uit de Staten is gekomen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Dus in februari weet u daar de uitkomst van?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Nou, ik denk dat als de tafel bij elkaar komt begin volgend jaar, we die tafel wel wat tijd mogen gunnen. Ik begrijp dat u haast hebt en misschien voor de verkiezingen de Oostboog binnen wilt krijgen, maar dat kan het College u echt niet garanderen. Maar we kunnen het wel meegeven.

De heer RAM (PVV): In ieder geval dank voor de toezegging: dat stel ik heel erg op prijs.

Ik heb nog wel een vraag daarover. Bij de Friesenbrücke wordt pas in 2026 gesproken over de aanleg daarvan – misschien ietsje eerder, misschien ietsje later. Dat ligt een beetje aan de snelheid van de Duitsers, natuurlijk. Voor onze partij is in ieder geval belangrijk dat dat onderzoek en die inventarisatie al ruim daarvoor wordt gedaan en dat er in ieder geval een begin wordt gemaakt met het onderzoek naar de trajecten. Is dat ook een mogelijkheid in de scope van zo'n logistieke tafel?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Nou ja kijk, ik denk dat de logistieke tafel zelf in eerste instantie moet bepalen wat we nodig hebben in de toekomst en kan kijken welke modaliteiten daar het beste voor zijn. Dus daar zal uit naar voren komen wat de goede combinatie van zaken is. En dan heb je de volgende stap: hoe ga je dat inrichten en wat zijn de termijnen? Maar er moet natuurlijk ook goed bekeken worden of die vraag nog steeds helder is en dat die daar voorligt. Daar kunnen we natuurlijk geen voorspellingen over doen. Ik zou zeggen: laat het proces gewoon bij degenen die daar het meeste verstand van hebben en het daar neerleggen. Als het daar wat uitkomt, komt het gegarandeerd terug in deze Staten en dan kunnen we het opnieuw bespreken.

De heer RAM (PVV): Ja, ik vind het hartstikke fijn dat u de logistieke tafel ondersteunt om plannen te maken en natuurlijk daar een presentatie over of een voorstel voor te doen naar de Staten of naar andere gremia. Maar ja, in eerste instantie is het natuurlijk wel zo dat het politieke primaat bij de Staten zelf ligt. Wij gaan natuurlijk zelf over onze eigen infrastructuur. Dus die wisselwerking vind ik wat lastig. Want ik zou graag ook willen dat wij in de Staten op een redelijke termijn geïnformeerd daarover, zodat we daarover kunnen doorspreken, eventueel geld kunnen vrijmaken, plannen kunnen maken. Begrijpt u wat ik bedoel?

Mevrouw WULFSE (gedeputeerde): Dat begrijp ik. Wij hebben net een heel gesprek met z'n allen gehad over hoe belangrijk het is om met belanghebbenden en participanten de plannen te bespreken en aan het eind de beslissing hier te nemen. En hier gaat het om een tafel van mensen uit de sector die natuurlijk verstand van zaken hebben en die ook weten waar er behoefte aan is. Dus ik begrijp de vraag en hij zal hier ook terugkomen. Alleen, het College kan niet garanderen dat dat in februari of maart is. Maar we kunnen wel meenemen dat u deze motie naar voren heeft gebracht en dat u wilt aangeven dat we aan die tafel kunnen meegeven dat deze vraag uit de Staten is gekomen. Dan kunt u de motie aanhouden – daar wilde ik het bij laten.

De VOORZITTER: Ik denk dat de kwestie daarmee helder genoeg is. Maar u mag van mij nog een slotvraag stellen.

De heer RAM (PVV): Ja, ik heb geen vraag meer aan de gedeputeerde, maar wel een verzoek aan de voorzitter. Kunnen wij even schorsen?

De VOORZITTER: Hoelang is 'even'?

De heer RAM (PVV): Nou, tien minuutjes.

De VOORZITTER: Tien minuten?

De heer RAM (PVV): Nou, doe maar een kwartier. Ik hoor een ruime stem voor een kwartier.

De VOORZITTER: Dan schorsen we voor een kwartier.

[Schorsing]

De VOORZITTER: Ik heropen de vergadering. Ik begrijp van de heer Ram dat er behoefte is aan een derde termijn.

De heer RAM (PVV): We hebben even overlegd met elkaar. We gaan de motie aanhouden en we hopen en verwachten eigenlijk ook een terugkoppeling, natuurlijk. Het liefst zo snel mogelijk in februari. Dus het verzoek is aan het College om daarop te sturen als dat kan. We houden op dit moment de motie aan.

De VOORZITTER: Dank u zeer. Die maakt geen onderdeel meer uit, op dit moment, van de beraadslagingen.

Zijn er andere fracties nog? Want dit blijft een gelijk speelveld, natuurlijk. Nee? Het College misschien nog? Een slotwoord? Nee?

Dan sluit ik de beraadslaging en geef ik de gelegenheid aan de leden in de fracties om nog een enkele welgemikte stemverklaring in ons midden te werpen. Dat begint met de moties. Wie wil er een stemverklaring over de moties afleggen? Dat hoeft niet, dat kan allemaal al gebleken zijn uit het debat. De heer Hut, zie ik.

De heer HUT (GroenLinks): Ik heb één stemverklaring en die gaat over motie 471. Daar gaan wij voor stemmen, ondanks het ontraden van het College. Wij vinden de inhoud van de motie goed en de harde lijn die de gedeputeerde erin leest, lezen wij niet op papier. Dus wij vinden het een sympathieke motie en gaan dus voor stemmen.

De VOORZITTER: Anderen nog? Nee? Dat is niet het geval?

Dan kunnen we gaan stemmen over de moties. Het stemmen over motie 470 'Verduurzaming van bestaande bedrijventerreinen in Oost-Groningen ten behoeve van een brede welvaart' is nu begonnen. De uitslag is als volgt. Voor deze motie hebben gestemd de fracties van de Partij voor de Dieren en 50PLUS. Daartegen hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, PVV, de Partij voor het Noorden, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent voor de uitslag dat voor de motie hebben gestemd 2 leden, daartegen 32 leden. Dus de motie is verworpen.

Dat brengt ons bij de stemming over motie 471 'Bescherming akkervogelpopulaties in Oost-Groningen'. U kunt gaan stemmen. Voor de motie hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de SP, de Partij voor de Dieren en 50PLUS. Daartegen hebben gestemd de fracties van de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Dat betekent dat voor deze motie hebben gestemd 10 leden, daartegen 24 leden, zodat de motie is verworpen.

Dat brengt ons bij motie 472 'Stimuleren Fascinating-programma voor de eiwittransitie'. We gaan stemmen. Het beeld is dat de Partij voor de Dieren in eenzaamheid voor de motie heeft gestemd en dat de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, de PVV, de Partij voor het Noorden, 50PLUS, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO hebben tegen gestemd. Het resultaat is dat 1 stem voor deze motie is uitgebracht en 33 daartegen, zodat de motie is verworpen. Dat waren de moties.

Dan is nu de voordracht zelf aan de beurt. Ik kijk even rond of er behoefte is aan een stemverklaring bij de voordracht. De heer Marquart Scholtz.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): In de commissie is hier uitgebreid over gesproken. Ik zal niet tegen stemmen, maar ik wil het College wel meegeven dat op bladzij 64 van de Perspectiefnota, die als bijlage bij die voordracht is gevoegd, een onzalig plan staat om kunst aan te brengen langs de A7. Daar wil ik ten stelligste tegen waarschuwen. Want als je daar 's avonds met 130 per uur langs snort op de A7, dan moet je je niet laten afleiden door kunst.

De VOORZITTER: Dat is genoteerd. Zijn er anderen? Nee?

Dan kunnen we gaan stemmen over de voordracht bij punt 3.F: 'Ruimtelijk-economisch perspectief A7/N33-regio'. De stemming is geopend. Is iedereen zeker van de stem die hij of zij heeft uitgebracht? Dan sluit ik de stemming nu. Voor de voordracht hebben gestemd de fracties van GroenLinks, de Partij van de Arbeid, de ChristenUnie, de SP, de VVD, het CDA, Groninger Belang, D66, 50PLUS, de Partij voor het Noorden, BVNL, Ons Groningen en de Fractie GO. Daartegen heeft gestemd de fractie van de Partij voor de Dieren. Dat betekent dat de voordracht is aanvaard met 33 stemmen voor en 1 stem tegen.

#### 4. Hamerstukken

**A. Voordracht: Vaststelling normenkader rechtmatigheidstoets 2022 en goedkeurings- en rapporteringstoleranties ten behoeve van accountantscontrole Jaarrekening 2022**

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten]

**B. Voordracht: Verordening nazorgheffing stortplaatsen provincie Groningen 2023 – Tarief Ongewijzigd**

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

**C. Voordracht: Vaststelling Provinciaal Inpassingsplan Hooiweg, Lucaswolde**

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

**D. Voordracht: Ontbinding Stichting Leerstoel Regionale Economie**

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

**E. Voordracht: Gemeenschappelijke Regeling Noordelijke Rekenkamer 2022**

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten.]

**F. Voordracht: Ophoging investeringskrediet natuur ten behoeve van de transitie landelijk gebied i.h.k.v. Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG)**

De heer PESTMAN (BVNL): Aangezien eigenlijk eerst de PAS-melders gelegaliseerd zouden worden en er dan over uitkopen gesproken zou worden, kunnen wij niet instemmen met deze voordracht. Graag deze aantekening.

De heer MARQUART SCHOLTZ (Ons Groningen): Het leidt tot nog meer wensnatuur en daar is Ons Groningen op tegen. En ook tegen op de 100 miljoen, tenzij die misschien uit het bewustwordingsfonds voor de slavernij kan komen.

De VOORZITTER: U vraagt om een aantekening, begrijp ik. Mevrouw Voerman.

Mevrouw VOERMAN (PvdD): De Partij voor de Dieren maakt zich zorgen of de opkoop van agrarische bedrijven wel met zekerheid zal bijdragen aan de doelen van het NPLG. Deze financiële constructie brengt risico's met zich mee voor de realisatie van het NNN. We zullen dat in de gaten houden. Dat gezegd hebbende zien we ook genoeg positiefs en zullen we voor de voordracht stemmen.

De heer SCHMAAL (Groninger Belang): Er is al voldoende uitgelegd in de commissies dat er verschillende voorwaarden zijn bij de besteding van het geld. Dus daarom zullen wij voor stemmen.

De heer RAM (PVV): 100 miljoen voor een papieren probleem gaat ons echt te ver. Wij worden dus ook geacht om tegen gestemd te hebben.

De heer DE VRIES (Fractie GO): De Fractie GO maakt ook een aantekening.

[Zonder beraadslaging of stemming conform besloten, waarbij de fracties van BVNL, Ons Groningen, de PVV en de Fractie GO worden geacht tegen te hebben gestemd, met inachtneming van de stemverklaringen van BVNL, Ons Groningen, de Partij voor de Dieren, Groninger Belang, de PVV en de Fractie GO.]

## **5. Ingekomen brieven**

### **A. Ingekomen brieven van Gedeputeerde Staten ten behoeve van PS-vergadering van 14 december 2022**

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

### **B. Ingekomen brieven van derden ten behoeve van PS-vergadering van 14 december 2022**

[Zonder beraadslaging voor kennisgeving aangenomen.]

## **6. Notulen voorgaande Statenvergaderingen 9 en 16 november 2022**

[Ongewijzigd vastgesteld.]

## **7. Sluiting**

De VOORZITTER: Voordat we sluiten, geef ik de juryvoorzitter van de Triple-V Trofee graag het woord. Misschien is het wel goed, meneer Van der Laan, dat u dat hier even op het spreekgestoelte doet. Is dat niet beter? Anders hebben we de indruk dat u door uw fractievoorzitter wordt beïnvloed, namelijk.

De heer VAN DER LAAN (voorzitter jury Triple-V Trofee): Ja, ik kon mijn lol wel op vandaag als juryvoorzitter. Ik heb me eigenlijk eens een keer helemaal van de wijs laten brengen over wat nou coalitie en wat nou oppositie is: ik begreep het niet meer zo goed. Dus het ging mooi over links en over rechts en weer van rechts naar links. Dat maakte het ook wel lastig, want er waren echt een paar mensen die echt consequent keurig via de voorzitter bleven spreken.

Dan ga je met name de laatste twee uurtjes nog een keer extra opletten. Dan doel ik met name op Johan ten Hoove, op Agnes Bakker, op Robert de Wit, maar ook op Dennis Ram. Het werd echt een nek-aan-nekrace. Totdat de heer Ten Hoove in één keer plotseling de hele zaal ging aanspreken, helemaal buiten de voorzitter om. Ja, die was toen duidelijk af. Hij lachte er ook nog om. Maar goed, toen bleven dus die andere drie over: Dennis Ram, Agnes Bakker en Robert de Wit. Dan ga je er toch misschien nog wat andere criteria erbij invoeren, want het was echt een nek-aan-nek-aan-nek-aan-nekrace. Dan vond ik, als je het voor elkaar krijgt om een motie van tevoren unaniem in te dienen, in ieder geval dat de keus daarom op Robert de Wit moest vallen.

De VOORZITTER: Een apetrotse Robert de Wit staat op om de trofee op te halen! [De heer Van der Laan reikt de Triple-V Trofee uit aan de heer De Wit. Applaus.]

Vlak voordat het feestelijk wordt, nog een enkel opbeurend woord van mijn kant. Aan het eind van een intensieve dag vol vergaderen bereiken we ook een intensief jaar vol vergaderen en ook een jaar vol pittige en uitvoerige debatten. Vandaag werd weer bewezen wat iedereen al eigenlijk wel weet van politici: dat ze altijd willen laten zien dat er wat valt te kiezen. Dus dat leidt ertoe dat in elk debat en in elke vertegenwoordiging altijd het voetlicht staat op de verschillen. Die staan in het volle licht. En als je dan beter kijkt – dat doen we ook allemaal af en toe – dan zie je dat dat mensen bij elkaar zijn die eigenlijk toch hartstikke veel met elkaar delen. De liefde om precies te zijn, de liefde voor Groningen, de liefde voor Groningers. Alle leden van Provinciale Staten – dat is uit wetenschappelijk onderzoek gebleken – houden van Groningen en van Groningers. En ook de liefde voor het openbaar bestuur, want als je niet de publieke zaak bent toegedaan, dan is het wel een enorme aanslag op je gezondheid om er zo intensief mee bezig te zijn. En de voorliefde voor het bereiken van resultaat.

Over die resultaten: voor wie liefde voor cijfers heeft. Volgens de griffie hadden tot vandaag – dus de stand van vandaag hebben we nog niet meegenomen – 23 moties de eindstreep gehaald, dus de meerderheid van stemmen gekregen, en 50 besluiten. Er komen er nog een paar bij aan de hand van deze vergadering. Leest u straks mijn jaarverslag, dan zal ik de meest actuele stand daarin opnemen. Zeker in moties en besluiten kun je niet wonen. Dus als je uit bent op resultaten, dan moet het daarna nog wel wat gebeuren. Maar ze zijn vaak wel het begin van resultaten. Het is maar gepraat, hoor je vaak. Maar het begint met gepraat, het begint met een goed verhaal.

Wat we ook delen, is liefde voor vergaderen. Ik heb de griffie niet durven vragen om uit te rekenen hoeveel uren we hebben vergaderd dit jaar, maar het staat vast dat de Staten en de Statencommissies het afgelopen jaren ontielig veel uren hebben vergaderd. Wat zeker vaststaat is dat als je een pesthekel hebt aan vergaderen, je het hier niet lang volhoudt. Dus als je ervan houdt, dan kom je hier behoorlijk aan je trekken. Natuurlijk, het kan altijd compacter, het kan sneller, het kan efficiënter. Maar ik heb eerlijk gezegd geen klachten over vandaag. Ik heb gedreigd met allerlei akeligs zoals 'als we half tien niet zouden halen...', dus u weet waar ik de lat heb gelegd. Nou, een enkelling heeft geoefend vlak voor het provinciehuis met limbodansen vanochtend: je kunt onder die lat door. Dus het is gelukt.

Dames en heren, we hielden al die vergaderingen tegen een dreigende achtergrond. We zijn onder de indruk van een nieuwe grote Europese oorlog. De beelden en de verhalen over grootschalige oorlogsmisdaden raken ons diep. Als je dat afzet tegen onze eigen problemen, dan worden die vanzelf klein vergeleken met zo veel menselijk leed. Maar die oorlog in Oekraïne heeft ondertussen ook een enorm effect op onze eigen uitdagingen, die aan het eind van dit jaar er heel anders uitzien of ten minste anders gekleurd zijn dan aan het begin van het jaar. De energieprijzen, het energieleveringsvraagstuk dat eraan vastzit, bedrijven die daardoor in de problemen komen, mensen die daardoor in de problemen komen. Een nieuwe discussie over gaswinning in Groningen die na een paar koude nachten onmiddellijk weer de kop opsteekt. Ik heb hem deze keer nog niet gehoord, maar je kunt de klok erop gelijkzetten. En de gevolgen voor de opvang van de vluchtelingen. De wassende asielstroom en ook de Oekraïners die geen asielaanvraag nodig hebben om hier te worden opgevangen. Maar je ziet: het kost ons moeite om het te absorberen.

We zijn ook onder de indruk van social media. Dat zijn we al een tijdje. We zien de mogelijkheden ervan, we benutten ze. Het is voor ieder van ons, of bijna ieder van ons, ook een gereedschap. Maar niemand van ons is denk ik ongevoelig voor de impact die social media hebben op de kleur van het politieke debat. Wat een bijdrage aan participatie kan zijn en ook vaak is, is ook al gauw een bijdrage aan een enorme vergroving en aan polarisatie. Dat legt weer een grote druk op ons dagelijks werk, met name vanwege een paar enkelingen die zich dan niet kunnen inhouden. En als we niet uitkijken, is dat ook verstikkend voor het klimaat waarin wij ons werk doen. Dat maakt ook Statenleden kwetsbaar. Kwetsbaar in wat belangrijk werk is.

We bespraken vandaag de participatie. Daarin figureerden schrijvers over het vertrouwen. Ik wil niet voorbijgaan aan de ernst daarvan, ik wil ook het debat niet overdoen. Want ik heb vandaag neutraal voorgezeten en in die rol wil ik natuurlijk blijven. Maar ik wil u graag een beetje licht meegeven om een depressie onder 43 kerstbomen te voorkomen. Want politici mogen met elkaar gemeen hebben dat ze graag somberen over het vertrouwen in de politiek, maar vertrouwen in instituties is overigens een voorwaarde voor een stabiel functionerende samenleving. Ook het vertrouwen in onze politiek is hoog vergeleken met de landen die ons omringen en die ook nog steeds behoorlijk stabiel zijn. Maar het is te laag en veel mensen zetten vraagtekens bij de wil en het vermogen van de politiek om grote problemen aan te pakken. Maar de tevredenheid van de Nederlanders over het functioneren van de democratie blijft ondertussen hoog. Dat kun je paradoxaal vinden als je zegt dat de democratie en de politiek aan elkaar vastzitten. Maar je kunt er ook hoop uit putten. Zeker het vertrouwen over de volle linie is in het afgelopen jaar gedaald, maar als je met een beetje ondersteuning van het CBS tien jaar terugkijkt – dat kan gewoon – dan zie je dat er een langjarige trend is waarin het vertrouwen gewoon groeit. Dat is tegen de intuïtie van de politici in, daarom zeg ik het maar even.

Volgens het SCP is het nodig dat er een overheid is die luistert, die betrouwbaar is, die keuzes uitlegt en die daarnaar handelt. En dat is precies waar u ook vandaag werk van hebt gemaakt. Ik ben onder de indruk van de mensen die bereid zijn om het kostbaarste wat ze hebben, namelijk tijd en energie, te steken in het functioneren van de democratie. U, dus.

Jeroen Hut loste in zijn *maidenspeech* eigenlijk het startschot voor zijn eigen bijdragen in de Staten. De voortekenen zijn dat dat aanleiding zal geven voor een flinke hoeveelheid discussies. Maar wat er ook uit blijkt, is passie voor een vitale en herkenbare politiek die, ook als de verschillen duidelijk zijn, zal blijken gedeeld te worden door verschillende leden van de Staten. Het goede werk hier is een democratisch levensbelang, zei hij en dat ben ik met hem eens.

En Jelmer Hiemstra hield vandaag ook een *maidenspeech*. Het is zo mooi om zo laat in het seizoen nog *maidenspeeches* om de oren te krijgen. Wat hij deed, vond ik treffend. Hij vertelde hoe bijzonder de rol van volksvertegenwoordigers is en hoe trots hij is dat hij daar een van is. De Staten zijn het hoogste orgaan van de provincie, dus het is terecht, die trots. Maar er is meer. We hebben vandaag een goed debat gehad over participatie, over democratische vernieuwing. Maar dat voeren we in de wetenschap van het belang van Provinciale Staten zelf. U bent beëdigd, u bent samen en ieder apart de vertegenwoordiger van alle Groningers, of ze nou op u hebben gestemd of niet. U staat in de volle wind. En wie Statenlid is, steekt zijn of haar nek uit.

De eerste motie die dit jaar in de Staten werd aangenomen, had als titel 'Respect voor Groningen'. Laat mij op deze plaats uitspreken dat niet alleen Groningen respect verdient, maar dat geldt wat mij betreft ook voor de leden van Provinciale Staten.

Ik wens iedereen in aanloop naar de dynamiek van de komende Statenverkiezingen rustige, inspirerende en welverdiende Kerstdagen toe. Ja Johan, 25 januari is dichtbij, maar dat duurt toch nog even. 15 maart is ook dichtbij, maar ook dat duurt nog even. Tussendoor, zou ik zeggen: geniet van de vrije tijd en geniet even van de *hype* van dit moment voor elke fractie, want ze zijn schaars, die momenten. Dus u hebt dan nog iets gaan met de fractie.

Er ligt op dit moment het razend hippe spel 'Grunnen' voor u klaar. De griffie zal ervoor zorgen dat u in de loop van het voorjaar, nog voor de Statenwisseling, ook individueel beschikt over zo'n exemplaar van 'Grunnen'.

Ik wens u veel plezier en ik laat zo de hamer vallen. Ik zal hem even pakken, want die hamer ligt nog op mijn eigen tafel. Ik laat nu de hamer vallen en sluit daarmee de vergadering. En ik verzoek u dan nog even te blijven zitten. De vergadering is gesloten.

# **AMENDEMENTEN**

## **AGENDAPUNT 3.B**

### **Amendement 32 ‘Laat participatie niet aan toeval over’ (ingediend door de fractie van de ChristenUnie, mede namens de VVD)**

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt;

Besluiten:

De in het ontwerpbesluit onder 6 opgenomen afspraken te laten vervallen, te weten:

*‘Gedeputeerde Staten ontwikkelen met partners en leden van Provinciale Staten een voorstel voor Provinciale Staten, om aanvullend op de gekozen volksvertegenwoordiging te experimenteren met een (geloot) Toukomstpanel en/of burgerberaad en een ‘Van Onderen’-werkwijze.’*

En voorts de betreffende passages in de als bijlage bij het besluit gevoegde notitie Werken aan Participatie overeenkomstig aan te passen.

*Toelichting:*

*Burgerberaden zijn groepen van meer dan honderd mensen die via loting worden uitgekozen. Op verzoek van bijvoorbeeld de Staten geven zij een advies over een maatschappelijk probleem. Vooraf moeten de Staten duidelijk maken wat ze met dat advies zullen doen. De toepassing van burgerberaden is een vergaande vorm van participatie die op gespannen voet staat met representatieve volksvertegenwoordigingen zoals Provinciale Staten.*

*Twee bezwaren lichten we toe. Door loting in plaats van representatie zal de samenstelling van burgerberaden geen goede afspiegeling zijn van de samenleving. Niet elke willekeurige inwoner beschikt echter over tijd, energie of talenten om in een burgerberaad duidelijk zijn of haar stem te laten horen. Daardoor zullen sommige bevolkingsgroepen onvoldoende worden gehoord. In de representatieve democratie kunnen deze groepen zich laten vertegenwoordigen door iemand die voor hun belangen opkomt. Daarnaast kunnen gekozen politici bij verkiezingen ter verantwoording worden geroepen. Dat kan niet met leden die door loting worden verkozen.*

*Ook ontstaat met burgerberaden een extra niveau waarop beslissingen worden genomen. Dat maakt besluitvorming nog minder transparant en maakt invloed uitoefenen voor gewone inwoners juist lastiger. Het bestuurlijke landschap is al complex genoeg. Met Provinciale Staten heeft Groningen al een beraad van burgers waar wel de stem van elke Groninger telt.*

### **Amendement 33 ‘Geen gedoe’ (ingediend door de fractie van het CDA)**

Provinciale Staten van Groningen, in vergadering bijeen op 14 december 2022 ter behandeling van bovenvermeld agendapunt;

Besluiten:

Het bij de voordracht horende ontwerpbesluit te wijzigen, zodat die opgenomen afspraak onder 1. komt te luiden als volgt:

1. *Gedeputeerde Staten zorgen er met de participatieleidraad voor dat participatie in alle fasen van de Mondriaan-beleidscyclus een vast en herkenbaar onderdeel van voorstellen aan Provinciale Staten is, met voldoende ruimte voor kaderstelling, weging en controle door Provinciale Staten, met dien verstande dat de zinsnede ‘Stel de goede vragen en accepteer “gedoe”’ in het informatieblokje ‘Handigheden’ op pagina 14 van de als bijlage bij de notitie opgenomen participatieleidraad wordt vervangen door: ‘Stel de goede vragen en accepteer dat er soms obstakels zijn, voordat een doel bereikt kan worden.’ Provinciale Staten gebruiken de meetlat uit de participatieleidraad om het ontwerp en de opbrengst van een participatieproces te beoordelen.*

*Gedeputeerde Staten en Provinciale Staten evalueren na twee jaar (eind 2024) samen de ervaringen met de participatieleidraad.*

*Toelichting:*

*In het blokje 'Handigheden' op bladzijde 14 rechts onderaan van de participatieleidraad staat het volgende:*

*'Zo kan Provinciale Staten bijdragen aan de kwaliteit van de participatieprocessen. Nieuwe inzichten ontstaan en wederzijds begrip groeit als je allerlei spelers en belangen met elkaar in gesprek brengt. Zitten alle relevante partijen aan tafel? Zorg dat je als Statenlid aanspreekbaar bent voor alle stakeholders. Het bouwen aan vertrouwen is een gezamenlijke verantwoordelijkheid voor Staten en ambtenaren. Stel de goede vragen en accepteer 'gedoe'.'*

*Het woord 'gedoe' kan ook negatief worden geïnterpreteerd door de lezer. En dat terwijl dit tekstblok juist een positieve insteek heeft. Daarom stellen wij voor om deze zin anders (lees: positief) te formuleren.*